

Geschiedenis van de Nederlandstalige radio-, televisie- en elektronicatijdschriften

versie 8.0

Herm Willems

Geschiedenis van de Nederlandstalige radio-, televisie- en elektronictijdschriften

Voor afbeeldingen van de omslagen van de tijdschriften zie: **Omslagen van de Nederlandstalige radio-, televisie- en elektronictijdschriften**. Via de onderstaande links zijn steeds de meest recente versies van beide publicaties beschikbaar:

Nederlandse Vereniging voor de Historie van de Radio: www.nvhr.nl

(ga naar: 'bibliotheek', dan bij 'schrijver' invoeren: 'Willems')

Koninklijke Bibliotheek Den Haag: www.kb.nl

(ga naar 'catalogus', zoek naar: 'Herm Willems')

Voorwoord

Als schooljongen verzamelde ik elektromotortjes die uit gesloopt speelgoed afkomstig waren. Het verlangen om er daar zoveel mogelijk van te bezitten was zo sterk, dat mijn nichtje Resi daar eens de dupe van werd. Toen ze 's avonds na afloop van het verjaardagsfeestje haar nieuwe poppenföhn wilde uitproberen, bleek dat die het niet meer deed... Gaandeweg verschoof mijn belangstelling naar afgedankte lampenradio's, die in de jaren zestig van de vorige eeuw bij wijze van spreken op elke straathoek voor het oprapen lagen. In 1970, als 14-jarige, had ik er al tientallen op de inmiddels door mij in bezit genomen zolder staan. De hobby werd pas echt leuk toen ik de hand wist te leggen op een doos oude boeken over radiotechniek. Door zelfstudie begon ik langzaam maar zeker te begrijpen hoe een buizenradio werkt. Eveneens rond die tijd vond ik ergens een stapel geheel doorweekte oude Radio Bulletin's. Dagenlang ben ik bezig geweest om de bladzijden met behulp van een schilmesje van elkaar te scheiden, om ze vervolgens met een strijkijzer, zo goed en zo kwaad als mogelijk, droog en vlak te maken.

De groei van mijn radioverzameling nam intussen dusdanige vormen aan, dat mijn ouders begonnen te vrezen voor instorting van de zolderverdieping. Maar het oude spreekwoord luidt: Bezit van de zaak is einde van het vermaak. Als zo'n toestel eenmaal opgekalefaterd was, kwam het op het rek naast de andere radio's te staan, waarna mijn belangstelling ervoor spoedig uitdoofde. De daardoor ontstane leegte in mijn gemoed werd verdreven door op jacht te gaan naar een nieuwe oude radio, waarna het proces zich herhaalde. Maar op een gegeven moment had ik zowat overal mijn neus en soldeerbout wel eens ingestoken, en langzaam maar zeker bloedde de hobby dood. De radio's die uit alle hoeken van het land

tot mij gekomen waren, verdwenen nu in de tegenovergestelde richting. Mijn moeder was verheugd dat ze de zolder weer kon gebruiken om op regenachtige dagen de was te drogen.

Na wat zijsprongen te hebben gemaakt in de richting van digitale elektronica en de begin jaren 80 populaire 'homecomputer', stak de belangstelling voor oude radiobladen opeens de kop weer op. Deze vormen voor onderzoekers immers een onuitputtelijke bron. Door diverse bladen uit een bepaald tijdvak te doorzoeken op een specifiek onderwerp krijg je immers al gauw gedetailleerde en betrouwbare informatie over een bepaald feit, onderdeel of apparaat uit de betreffende periode.

Zo ontstond de behoefte aan een overzicht van alle ooit verschenen Nederlandse radiotijdschriften. Dat leidde in 2007 tot de oerversie van dit werk, bestaande uit slechts een paar bladzijden, waarin de basiskennmerken van slechts 57 bladen waren beschreven. Gaandeweg werden dat er steeds meer, en aangezien er nauwelijks iets gepubliceerd was over de geschiedenis van deze tijdschriften, besloot ik een poging te doen om die leemte op te vullen.

Na een aantal voorgangers stel ik nu de nieuwste versie beschikbaar aan alle geïnteresseerden in deze materie. Behalve periodieken waarin techniek centraal staat zijn ook catalogi van radiowinkels en tijdschriften voor de radiohandel opgenomen. Daarnaast zijn er eveneens bladen beschreven die slechts zijdelings met radio te maken hebben, bijvoorbeeld personeelsbladen, bladen voor de luisteraar en omroepgidsen.

Van een aantal bladen werd de naam om uiteenlopende redenen -soms zelfs meerdere malen- gewijzigd gedurende hun bestaan. Tellen we die wijzigingen mee, dan komen we op een totaal van 362 stuks. In de verwijzingen in de tekst zijn de namen van de tijdschriften vetgedrukt.

Ik realiseer mij dat ik geen aanspraak kan maken op volledigheid. Aanvullingen en correcties worden daarom graag tegemoet gezien. De uitgevers, namen van redactieleden en de verschijningsdata zijn momentopnamen, aangezien in veel gevallen geen geheel complete serie beschikbaar is.

Van jaargangen die tussen { } worden vermeld, is met zekerheid bekend dat er één of meer nummers verschenen zijn. Teksten die tussen [ ] zijn geplaatst maken *geen* deel uit van de naam van een tijdschrift, maar geven aanvullende informatie, bijvoorbeeld in die gevallen waarbij een naam vaker voorkomt.

Achter het kopje 'Beschikbaar voor onderzoek' staan de exemplaren die in mijn eigen collectie aanwezig zijn, in papieren of digitale vorm. Inzage is voor geïnteresseerden op afspraak mogelijk, de bladen worden echter *niet* uitgeleend, aangezien ze voortdurend intensief worden geraadpleegd. Scans van enkele bladzijden kunnen per mail worden aangevraagd. Voor vragen, correcties, opmerkingen en aanvullingen kunt u een bericht sturen naar: herm.willems@hetnet.nl.

Ik draag dit werk op aan mijn lieve dochter Violet, zij heeft moeten leren leven met een vader die, behalve aan haar, veel aandacht meende te moeten besteden aan met muf ruikend oud papier volgestouwde boekenplanken. Ook Arja Peters ben ik zeer dankbaar voor haar op- en aanmerkingen, na het kritisch doorlezen van dit werk. Citeren uit dit werk, mits met bronvermelding, is toegestaan.

Inhoud

1	Voorwoord
3	Inhoud
4	Inleiding
6	Redactieleden
7	Uitgevers
8	Verschijningsvormen
8	Vindplaatsen
10	Dankwoord
11	Landelijke radio- en elektronictijdschriften (aantal: 72)
66	Regionale radio- en elektronictijdschriften (aantal: 5, toevoeging: R)
70	Tijdschriften voor handel, industrie,overheid en wetenschap (aantal: 47, toevoeging: H)
103	Catalogi en prijscouranten (aantal: 53, toevoeging: C)
138	Personeelsbladen (aantal: 11, toevoeging: P)
144	Omroepgidsen (aantal: 28, toevoeging: O)
155	Tijdschriften voor de luisteraar (aantal: 8, toevoeging: L)
161	Illegale periodieken uit WOII (aantal: 12, toevoeging: W)
164	Bladen over hifi (stereo) installaties (aantal: 6, toevoeging: S)
169	Periodieken voor zendpiraten en hun luisteraars (aantal: 6, toevoeging: Z)
174	Andere bladen (aantal: 5, toevoeging: A)
178	De eerste Europese radiotijdschriften
179	Buitenlandse Nederlandstalige radiotijdschriften (totaal: 21)
179	Indonesië (aantal: 4, toevoeging: I)
183	België (aantal: 17, toevoeging: B)
192	Tijdschriften voor zend- en luisteramateurs (aantal: 65, toevoeging: V en Q)

233	De nummering van Amroh/Radio Bulletin in de beginjaren
236	Aanbevolen boeken radiotechniek
239	Literatuuropgave
241	Beknopte geschiedenis van de radio
252	Index van de tijdschriften
269	Nakomertjes (aantal: 2)

Inleiding

Dit werk is de neerslag van meer dan 20 jaar onderzoek, maar het is nog lang niet af! Onderzoek naar bladen als **Radio Expres**, **Radio Bulletin** en **Radio Electronica**, om maar een paar bekende namen te noemen, vormt geen probleem. Maar er zijn ook bladen geweest die maar kort hebben bestaan, en/of slechts in kleine oplages verschenen. Vanzelfsprekend zijn deze tegenwoordig vrijwel niet meer te vinden. Het is dus niet uitgesloten dat er nog ergens een blad opduikt dat in dit overzicht niet voorkomt.

Het **Maandblad voor Telefonie en Telegrafie** bood de Nederlandsche Vereeniging Voor Radiotelegrafie (hierna te noemen: NVVR) vanaf mei 1916 maandelijks een podium, om over het toen nieuwe verschijnsel radio te schrijven. Deze - uit slechts enkele bladzijden bestaande - rubriek kan beschouwd worden als het allereerste aan radio gewijde orgaan in Nederland. (Het woord elektronica bestond nog niet.) De beschikbaar gestelde ruimte werd al gauw te krap. Dat had tot gevolg dat in januari 1918 het eerste zelfstandige, volledig aan radio gewijde maandblad in Nederland verscheen: **Radio Nieuws**. Het werd uitgegeven door de NVVR. Dat initiatief zou de daaropvolgende jaren nog veel navolging krijgen.

Het langstlopende tijdschrift was het **Tijdschrift van het Nederlandsch Radiogenootschap**, dat overigens in de loop der jaren enkele naamswijzigingen heeft ondergaan. Dit blad heeft maar liefst 93 jaar bestaan! Maar **Electro Radio Mercur** (dat tegenwoordig nog steeds bestaat onder de naam **ERM**) mag er ook zijn met 85 jaar. Bladen als **QSO**, **Radio Spectrum** en enkele andere hebben maar een kort leven gehad, eerstgenoemde haalde de twee jaar nog niet eens.

De uitgave van vrijwel alle radiotijdschriften werd gedurende de tweede wereldoorlog beëindigd op bevel van de bezetter of vanwege economische redenen. Voor sommige bladen viel het doek al in het begin van de oorlog, maar **Radio Expres** hield het tot eind 1943 vol. **Radio Bulletin** hield zelfs stand tot september 1944. Het **Tijdschrift van het Nederlandsch Radiogenootschap** is het enige periodiek op dit gebied dat gedurende de oorlogsjaren is blijven verschijnen. Er zijn twee geboortepieken te onderscheiden: rond het midden van de jaren 20, als gevolg van de opkomst van de radio voor het grote publiek, en na afloop van de tweede wereldoorlog, wanneer een aantal bladen weer opnieuw verschijnt en een aantal nieuwkomers een graantje probeert mee te pikken.

Namen van uitgevers en redactieleden, uitvoeringsvorm en andere details zijn momentopnames. Het ligt voor de hand dat er vooral bij langlopende tijdschriften op dit gebied nogal eens wijzigingen voorkwamen.

De lijst van tijdschriften is zoveel mogelijk in chronologische volgorde geplaatst. Het is echter niet bij alle bladen gelukt om de exacte datum van het verschijnen van het eerste nummer te achterhalen. In dat geval is er een schatting van die datum gemaakt, aangegeven door een vraagteken bij die datum. Bladen waarvan te weinig gegevens beschikbaar waren om een datum te schatten zijn noodgedwongen gesorteerd op het jaar van het vroegst bekende nummer. Gegevens die onbekend zijn, bijvoorbeeld uitgever, redactie, aantal bladzijden e.d. zijn meestal blanco gelaten zodat men die later alsnog zelf in kan vullen, mochten die gegevens beschikbaar komen .

Wanneer niet alle nummers van een blad beschikbaar zijn is het vaak moeilijk vast te stellen hoe lang het heeft bestaan. In dat geval zijn er soms jaargangen gegeven die tussen { } worden vermeld. Van die jaargangen is in elk geval met zekerheid bekend dat er één of meer nummers van verschenen zijn.

Wanneer we de tijdlijn van de besproken bladen grafisch zouden weergeven, krijgen we iets dat nog het meest lijkt op het Nederlands rivierenlandschap: waterstromen worden geboren, voegen zich samen met anderen, die daardoor in grootte toenemen. Stroomafwaarts zijn er soms afsplitsingen waardoor er weer nieuwe rivieren ontstaan die een geheel eigen weg gaan. Sommige zijn zo onbeduidend dat ze nauwelijks levensvatbaar zijn en daardoor spoedig verzanden. Weer andere weten een respectabele lengte te bereiken.

Den Haag speelde in de beginjaren van de radio een belangrijke rol in Nederland, zoals blijkt uit onderstaande feiten:

1- Kuststation SCH, bestemd voor draadloos telegrafieverkeer met schepen, kwam in proefbedrijf op 19 december 1904 vanuit een houten keet in de duinen van Scheveningen. In 1914 werd door dit station gestart met de uitzending van weerberichten.

2- De oprichting van de Nederlandsche Vereeniging Voor Radiotelegrafie, op 19 maart 1916 te Den Haag.

3- De eerste Nederlandse radiotentoonstelling, georganiseerd door de NVVR, gehouden van 17 t/m 21 maart 1918 in ruimtes van de Haagse dierentuin. De eerste Nederlandse radiolamp was hier te zien. Bekende mensen als Koningin Wilhelmina en professor Max Wien waren er te gast.

4- De op 6 november 1919 gestarte muziekuitzendingen door Hanso Idzerda vanuit de Beukstraat 8-10, eveneens te Den Haag. Als fabrikant van ontvangtoestellen hoopte Idzerda zijn afzet te vergroten door radiobezitters iets te bieden dat de moeite waard was om naar te luisteren.

Het zal dan ook niemand verbazen dat de Hofstad eveneens de bakermat was van de eerste radiotijdschriften in Nederland.

Redactieleden

Een aantal namen van redactieleden komen we in meerdere bladen tegen. Wanneer we gaan turven blijkt dat er twee namen zijn die het meest voorkomen: Jan Corver en Max Polak.

Eerstgenoemde (Amsterdam 12-7-1887 - Hilversum 3-2-1956) kwam in contact met Anthonet Hugo de Voogt (1892-1969), die tot de voorhoede behoorde. In 1908, als 17-jarige scholier, beschikte hij al als een der eersten in Nederland over een zelfgebouwd ontvangtoestel. Corver kreeg daar lucht van, en de Voogt nodigde hem bij zich thuis uit voor een demonstratie van zijn apparatuur. Die ontmoeting had tot gevolg dat Corver door deze hobby werd gegrepen. (D.W. Rollema, Vijftig jaar VERON, Honderd jaar Radio, 1995) Bij het grote publiek was radio toen nog een volkomen onbekend verschijnsel. Corver was een snelle leerling, en op 17 december 1913 publiceerde hij als eerste in Nederland een geïllustreerd artikel voor het grote publiek (Het wonder der draadloze telegrafie) in het weekblad **Panorama** met aanwijzingen over zelf te bouwen installaties om radiosignalen op te vangen. In 1915, schreef hij zijn eerste boek met de titel Het draadloos ontvangstation. Daarvan verschenen meerdere herdrukken en in 1922 volgde Het draadloos amateurstation (voor ontvangst van telegrafie en telefonie). Ook dit beleefde meerdere drukken en in de tweede helft van de jaren 20 was het zodanig in omvang toegenomen dat het over twee delen verdeeld moest worden.

Op 19 maart 1916 werd de Nederlandsche Vereeniging Voor Radiotelegrafie opgericht. Corver was medeoprichter en vervulde de rol van secretaris. Als redacteur had hij een lange staat van dienst: Op dat gebied was hij actief van 1916 tot en met 1950. Hij was redacteur van achtereenvolgens het **Maandblad voor Telefonie en Telegrafie**, **Radio Nieuws**, **Radio Expres**, **Electro Radio Mercur**, **Radio Belangen** en het **Tijdschrift voor Radiotechniek**. Na een schrijfpauze voldeed hij met ingang van januari 1952 aan het verzoek van de redactie van **Radio Bulletin** om in dat blad elke maand een rubriekje met herinneringen aan de begintijd van radio te schrijven. Dat deed hij tot kort voor zijn dood in 1956.

De Rotterdamse elektrotechnisch ingenieur Max Polak maakte deel uit van de redactie van een nog groter aantal tijdschriften: **Radio** (bijlage van **Elektra**), **Electro Radio**, **NBR**, **De Radio-Centrale**, **Radio en Electro-acoustiek**, **Radio-Centrum**, **Radio Spectrum** en **Radio Electronica**.

Hij is minder bekend bij het grote publiek dan Corver, maar toch behoorde ook Polak tot de voorhoede der Nederlandse radioamateurs. In 1911 beschikte hij al over een zelfgebouwd ontvangtoestel, en in 1914 experimenteerde hij met een zendinrichting. Ook is hij nog enige tijd voorzitter van de Rotterdamse afdeling van de NVVR geweest. Toch is er in de literatuur niet zo veel over hem te vinden, en in tegenstelling tot Corver liet hij geen indrukwekkende lijst van publicaties na. Mij is maar één boekje van zijn hand bekend: 'Beeldtelegrafie en televisie'. Daarnaast stelde hij het werkje 'Ontvang- en zendschema's voor den radioamateur' samen. Dat bestond uit door hem verzamelde schema's, die hij van aantekeningen had voorzien. Ook vertaalde hij 'Leidraad voor het zelf vervaardigen van draadloze toestellen' van P. W. Harris uit 1923. Verder was er een catalogus die hij van technische uitleg over de werking van de luidspreker voorzag: **De N&K inductor-dynamische luidspreker**.

Uitgevers

De uitgevers van de beschreven periodieken kunnen ruwweg in 7 groepen worden onderverdeeld. Hieronder enkele voorbeelden:

Commerciële uitgeverijen: Veenstra, Den Haag, Engers & Faber, Amsterdam, Wireless, Den Haag, Kluwer, Deventer, De Muiderkring, Muiden, later verhuisd naar Weesp,

Winkels en verkooporganisaties: Biedermann & co, Amsterdam, CV Klein's Handelsmaatschappij Aurora en Kontakt, Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht, General Import Comp, Den Haag

Fabrikanten: N.V. Philips, Eindhoven, NSF (Nederlandsche Seintoestellen Fabriek) Hilversum, Thermion Radiolampenfabriek, Lent bij Nijmegen

Bonden en beroepsorganisaties: NBR (Nederlandschen Bond van Radiohandelaren, 1924 - 1930) BERG (Bond van Exploitanten van Radio Centrales, 1928 - 1941) BORN (Bond van Ondernemers in de Radiobranche van Nederland, 1930 - onbekend) CEBUBERA (Centraal Bureau tot Bescherming van de Radiohandel, 1935 - onbekend) NVRH (Nederlandse Vereniging van Radiohandelaren en –Herstellers, 1948 - onbekend)

Onderwijsinstututen en opleidingscholen: Instituut "Radio" en Rens & Rens, beide te Hilversum

Verenigingen van radioamateurs: AVR (Amateurs Vereeniging Radio 1919 - onbekend) VARA (Vereeniging van Arbeiders Radio Amateurs, 1925 - heden) NVVR (Nederlandsche Vereeniging Voor Radiotelegrafie, 1916 – c.a. 1942) Rotterdamsche Radioclub c.a.1923 - onbekend) NVIR (Nederlandsche Vereeniging voor Internationaal Radioamateurisme, 1928 - 1942) VUKA (Vereenigde Ultra Kortegolf Amateurs, onbekend - 1942) VERON (Vereniging Experimenteel Radio Onderzoek Nederland, 1945 - heden)

Verenigingen van verzamelaars en geïnteresseerden in de geschiedenis van de radiotechniek : VAA (Vereniging van Antiekradio Amateurs, 1975 - 1979), NVHR (Nederlandse Vereniging voor Historie van de Radio, 1977 - heden) SRS (Surplus Radio Society 1994 - heden) Stichting Historisch Materiaal Radio Holland (3-11-1994) Omroep Zender Museum (aug 2005)

Verschijningsvormen

De uitvoeringen van de tijdschriften lopen uiteen van enkele, met een nietje bij elkaar gehouden velletjes, (aanvankelijk stencils, later kopieën) tot wat in onze tijd met de naam glossy aangeduid wordt. Aan het begin van de 21^e eeuw werden steeds meer bladen alleen nog digitaal verspreid. Bij sommige oudere bladen is de kwaliteit van het destijds gebruikte papier zo erbarmelijk, dat ze nu met grote voorzichtigheid gehanteerd moeten worden. Het papier van andere bladen, bijvoorbeeld **Radio Wereld**, is tegenwoordig nog steeds prima.

Ook wat betreft de afmetingen was er nogal wat variatie. **Radio Bulletin** bijvoorbeeld, had in de tweede wereldoorlog gedurende enige tijd een formaat van slechts 15 bij 12 centimeter als gevolg van de papierschaarste. Door een kleiner lettertype te gebruiken probeerde men de schade nog een beetje te beperken. Ook waren er bladen die het formaat (en helaas ook de papierkwaliteit) van een krant hadden zoals **Born** en later **Elektronica ABC** (41 x 30 cm).

De tijdschriften werden vaak ingebonden. Sommige uitgevers stelden daarvoor speciale banden beschikbaar. Zo adverteerde de Muiderkring in het januarinumnummer van **Radio Bulletin** uit 1959 met de slogan: “27 jaargangen RADIO BULLETIN hadden bij u op de plank kunnen staan“. Losse inhoudsopgaven konden gratis worden bijgeleverd. Meestal waren de banden nogal deftig uitgevoerd met de titel in diepdruk in goud. Jammer is wel dat bij het inbinden de omslagen nogal eens verwijderd werden. In een aantal gevallen werden dan ook maar meteen de advertentiepagina's eruit gehaald ter verkrijging van een compact geheel. In dat geval moeten wij het helaas zonder belangrijke informatie stellen over de producten die in die tijd in de handel waren.

Vindplaatsen

Men kan bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) aan de Cruquiusweg 31 te Amsterdam kosteloos boeken en tijdschriften (waaronder veel radiotijdschriften) scannen en op een meegenomen usb-stick zetten. Dat geldt ook voor het Regionaal Historisch Centrum (RHC) aan de Raiffeisenstraat 18 in Eindhoven, alleen worden daar wel kosten in rekening gebracht zodra het om meer dan een paar bladzijden gaat.

Een groot aantal bladen is intussen ook digitaal beschikbaar op de site van de Nederlandse Vereniging voor de Historie van de Radio: www.nvhr.nl. Verder zijn veel tijdschriften die dateren uit de periode vanaf de jaren 70 te downloaden via: <https://www.circuitsonline.net/forum/view/153659>.

Ook Beeld & Geluid te Hilversum beschikt over een respectabel aantal tijdschriften. Voor inzage kan men op afspraak terecht. Tevoren kan men via de site de collectie doorzoeken. Dat geldt overigens ook voor het IISG en de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Van die laatste moet men wel lid worden (op dit moment voor 15 euro per jaar) om over alle faciliteiten te kunnen beschikken. Het voormalige Radio Amateur Museum aan de Kruisstraat 23 in Reussel was eveneens in het bezit van een grote collectie radioliteratuur. Na het overlijden van Frans Driesens werd het RAM helaas gesloten.

Een aantal nog bestaande tijdschriften (b.v. **Omroep Zender Museum Nieuwsbrief**) wordt tegenwoordig alleen nog in digitale vorm toegezonden aan de abonnees. Toen het blad **alex** in 1993 ophield te bestaan kon men bij de uitgeverij alle 120 verschenen nummers op een DVD bestellen.

Gelukkig worden er momenteel steeds meer historische bladen in gedigitaliseerde vorm beschikbaar gesteld voor geïnteresseerden, die deze in de meeste gevallen gratis kunnen downloaden. Dat geldt o.a. voor het **Tijdschrift van het Nederlandsch Radiogenootschap** en voor het **Philips Technisch Tijdschrift** (van laatstgenoemde is alleen de Engelstalige uitvoering beschikbaar). Ook bieden diverse particulieren bladen in digitale vorm aan op hun websites. Het is vaak even zoeken, maar dat loont zeker de moeite.

Mijn eigen collectie heb ik in de loop der jaren voornamelijk opgebouwd via de radiobeurzen in Rosmalen, Driebergen, Emmen en Hoenderloo. Daarnaast waren antiquariaten, rommelmarkten en kringloopwinkels een belangrijke bron. Maar ook donaties, Boekwinkeltjes.nl en andere bekende verkoopsites hebben een grote bijdrage geleverd.

Voor geïnteresseerden zijn er bij een aantal bladen van vóór 1950 achter het kopje ‘Beschikbaar voor onderzoek’ nog andere vindplaatsen aangegeven. De tijdschriften zijn daar niet gespecificeerd: het kan dan (meerdere) complete jaargangen betreffen, maar soms slechts enkele losse nummers. Hieronder een lijst van de gebruikte afkortingen:

RAM = Radio Amateur Museum, Reussel (= inmiddels opgeheven) UBN = Universiteitsbibliotheek Nijmegen, B&G = Beeld en Geluid, Hilversum, IISG = Internationaal Instituut Sociale Geschiedenis, Amsterdam, KB = Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, NVHR = bibliotheek Nederlandse Vereniging voor Historie van de Radio, MJC = Museum Jan Corver, Budel (= inmiddels opgeheven) UBM = Universiteits Bibliotheek Maastricht, RHC = Regionaal Historisch Centrum, Eindhoven, VERON: diverse locaties.

Dankwoord

Op 19 oktober 2020 overleed Frans Driesens, oprichter en conservator van het Radio Amateur Museum te Reusel. Hij heeft een zeer belangrijke rol gespeeld in het documenteren en conserveren van de Nederlandse radiogeschiedenis. Ik vind het dan ook een grote eer dat ik begin 2021 mijn bibliotheek nogmaals mocht uitbreiden met een groot aantal door Frans bijeengebrachte tijdschriften.

Dan wil ik (in alfabetische volgorde op voornaam) nog vier NVHR-leden noemen, die eveneens voor een substantiële uitbreiding van mijn collectie gezorgd hebben: Derk Rouwhorst, Dick Zijlmans, Gidi Verheijen en Peter den Boer, hartelijk dank! Maar ook onderstaande heren (eveneens in alfabetische volgorde op voornaam) hebben zeer waardevolle bijdragen geleverd aan mijn onderzoek:

Cor Moerman, voormalig Jan Corvermuseum, Budel

Ed Krijger, PA0RSM, Amersfoort

Frank van Hamersveld, PA3DTX, Amersfoort

Hans Steenman, Doorn

Hein Beugels, Kerkrade

Huib Visser, Koninklijk Instituut van Ingenieurs, Den Haag

Jac Janssen, Eindhoven

Jan Völkers, Nijverdal

John Piek, Amersfoort

John Koster, Utrecht

Jos Verstraten, Landgraaf

Paulus Kuipers, Valkenswaard

Piet van Schagen, technische commissie NVHR, Alkmaar

Rein Simonse, Omroep Zender Museum, IJsselstein

Remy Denker, PA0AGF, voorzitter VERON, Almelo

Rob de Bie, Hank Willemars en collega's, Beeld en Geluid, Hilversum

Robbert van Herksen, Istanbul

Wim Kramer, Bunnik

Medewerkers van het Internationaal Instituut Sociale Geschiedenis en het Nederlands Instituut voor Oorlogs Documentatie, beiden gevestigd te Amsterdam, het Regionaal Historisch Centrum te Eindhoven en de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag.

Alle hierboven genoemde mensen hebben belangrijke bijdragen aan mijn onderzoek geleverd, waarvoor ik hen erg dankbaar ben. Zonder hun medewerking had de voltooiing van dit werk nog geruime tijd op zich laten wachten.

Landelijke radio- en elektronictijdschriften (72 titels)

Hieronder een overzicht van de tijdschriften die landelijk verspreid werden en waarbij radio- en televisietechniek centraal staat. Het niveau loopt uiteen van bladen voor jongens (meisjes die zich bezighielden met de technische kanten van de radio waren er in die tijd nog nauwelijks) tot tijdschriften voor studerende of afgestudeerden op elk niveau van de radio- of elektronicatechniek.

Men zou zich kunnen afvragen of het **Maandblad voor Telefonie en Telegrafie** niet in het hoofdstuk 'Tijdschriften voor handel en industrie en wetenschap' thuis hoort. Maar aangezien het blad met ingang van mei 1916 de ondertitel 'Officieel orgaan van de Nederlandsche Vereeniging voor Radio-Telegrafie' ging voeren, is daar niet voor gekozen.

<01> Maandblad voor Telefonie en Telegrafie juli 1914 t/m juni 1918 daarna voortgezet als **Tijdschrift voor Electrotechniek**.

Uitgave: NV uitgeversmaatschappij "s Gravenhage", Den Haag

Redactie: prof. C. L. van der Bilt, Dr. N. Koomans, e.a. (voor het NVVR deel: J. Corver)

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: m.i.v. mei 1916 t/m dec 1917 'Officieel orgaan van de Nederlandsche Vereeniging voor Radio-Telegrafie' (enkele bladzijden van dit blad waren toen gereserveerd voor de NVVR.)

Bijzonderheden: Vóór mei 1916 slechts af en toe aandacht voor de 'draadloze telegrafie'.

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig (digitaal), verder aanwezig: UBN en B&G.

Dit blad werd uitgegeven door de NV uitgeversmaatschappij "s Gravenhage". Later werd de naam gewijzigd in: N. Veenstra. Het redactieadres was Laan van Meerdervoort 30, Den Haag.

Zoals de titel al aangeeft was het blad geheel gewijd aan telefonie en telegrafie. In het aprilnummer van 1915 worden voor het eerst boeken over draadloze telegrafie besproken: Dr. N. Koomans: Draadloze telegrafie, 4e dr, 1914 (1e druk verscheen in 1910). I.R.G. Isbrücker: Draadloze telegrafie, een populair wetenschappelijke uiteenzetting van hare beginselen en toepassingen. G.M. Claus: het nut en de toepassingen der draadloze telegrafie. De eerste druk van het boek 'Het draadloos ontvangtoestel voor den amateur' - eveneens uit 1915 - van Jan Corver was op dat moment blijkbaar nog niet verschenen.

In het juninummer van 1915 verscheen het eerste artikel over telegrafie zonder draad van de hand van Nicolaas Koomans, het handelt over fluitvonkzenders.

Vanaf mei 1916 worden er elke maand enkele bladzijden gereserveerd voor de pas opgerichte 'Nederlandsche Vereeniging Voor Radiotelegrafie'. In dit nummer worden de namen en ook de beroepen van de bestuursleden genoemd. Secretaris Jan Corver - die zijn eerste artikel over draadloze telegrafie schreef in het blad Panorama van 17 december 1913 - zal vanaf genoemd meinumner regelmatig in het **Maandblad voor Telefonie en Telegrafie** publiceren.

In het juninummer van 1917 vinden we de beschrijving van de constructie van een potentiometer. Auteur is L. Bal. Dit moet Leonard Bal uit Breda zijn, die het jaar daarop als eerste in Nederland een 'radiolamp' op de markt bracht.

Deel 1 van de eerste beschrijving van de triode (gloeilampdetector) door Jan Corver staat in het oktobernummer van 1917.

In december 1917 is het blad voor het laatst spreekbuis van de NVVR. In diezelfde maand verschijnt een proefnummer van het nieuwe blad **Radio Nieuws**, voorafgaand aan het in januari van het volgende jaar verschijnende eerste officiële nummer. Merkwaardig is wel dat daar nergens melding van wordt gemaakt in het **Maandblad voor Telefonie en Telegrafie**, ook niet in 1918. Daardoor wordt de indruk gewekt dat de verhoudingen wellicht ietwat verstoord waren.

Tenslotte plaatst P. C. Tolk (die dit jaar betrokken was bij de geheime proefnemingen met trioden bij de gloeilampenfabriek Holland te Utrecht) een luisterprogramma in het decembernummer van 1917. Dat zou vanaf nu regelmatig verschijnen aldus de samensteller, maar het is bij die ene keer gebleven. Later zou Tolk deel uit maken van de redactie van het **Christelijk tijdschrift voor radio**.

(C. L. van der Bilt was hoogleraar aan de toenmalige Technische Hoogeschool (later Technische Universiteit) te Delft. Hij was o.a. de promotor van dr. ir. N. Koomans en dr. ir. C. de Groot)

<02> **Radio Nieuws** december 1917 (proefnummer) januari 1918 t/m november 1935. Met ingang van 3 januari 1936 opgegaan in **Radio Expres**. In december 1937 wordt de naam **Radio Nieuws** voor de laatste keer apart vermeld op de eerste bladzijde.

Uitgave: N. Veenstra, Den Haag

Redactie: Jan Corver

Verschijnt maandelijks, m.i.v. 1932: 4 x per jaar en m.i.v. 1934: 6 x per jaar

Soort/Subtitel: t/m het novembernummer van 1934: Orgaan van de NVVR

Bijzonderheden: gericht op radioamateurs

Uitvoering: c.a. 50 blz., later minder, c.a. 24,5 x 15,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig, verder aanwezig: NVHR

Het proefnummer verscheen in december 1917 en in januari 1918 verscheen het eerste 'echte' nummer. (In maart 1918 verscheen bovendien een extra tentoonstellingsnummer.) **Radio Nieuws** was het eerste geheel aan radio gewijde tijdschrift in Nederland. Het was tevens het eerste officiële orgaan van de NVVR: de leden kregen het blad gratis thuisbezorgd. Jan Corver was vanaf het begin hoofdredacteur. Dit was een blad voor radioamateurs. We vinden uitgebreide beschrijvingen van constructies van onderdelen en complete toestellen, geïllustreerd met tekeningen, schema's en foto's in dit blad.

Er werd veel aandacht besteed aan destijds bekende binnenlandse zenders zoals het kuststation Scheveningen Haven, PCGG van Idzerda en Radio Kootwijk, maar ook buitenlandse stations werden bezocht en daarvan werd uitgebreid verslag gedaan.

N. Koomans verzorgde een langlopende serie met als titel 'De theoretische grondslagen van magnetisme en elektriciteit'. Ook samenvattingen van de inhoud van buitenlandse vakbladen werden gegeven en zelfs een vragenrubriek voor de lezers ontbrak niet. De advertenties gaven een goed beeld van wat er toen op radiogebied allemaal op de markt was.

De eerste artikelen over de constructie van ontvangstspoelen van de hand van Erik Schaaper - die begin jaren 30 de bekende Schaaperspoelen op de markt bracht - vinden we vanaf 1927 in dit blad, evenals in **Radio Expres**. Opmerkelijk is dat hij toen pas 15 jaar oud was!

Met ingang van 1932 ging de redactie het over een andere boeg gooien: "Radio-Nieuws werd iets halfslachtigs; zonder echt een wetenschappelijk tijdschrift te kunnen of willen zijn, kwamen er teveel artikelen in, die slechts door zeer weinigen gelezen konden worden" staat in het januarinummer van dat jaar. Als gevolg daarvan had de redactie besloten om "aan de wenschen van het overgrootste meerendeel der leden van de NVVR tegemoet te komen." Ook het uiterlijk veranderde: het omslag kreeg een rode steunkleur. Tenslotte werd de verschijningsfrequentie teruggebracht van maandelijks naar 4 keer per jaar.

Het laatste nummer verscheen in november van het jaar 1935. Op het omslag van dat nummer komt de mededeling 'Orgaan van de Nederlandsche Vereeniging voor Radio-Telegrafie' -die er vanaf het allereerste nummer op heeft gestaan- met ingang van het eerste nummer van 1935 niet meer voor. Over de reden daarvan worden geen mededelingen gedaan. Ook **Radio Expres** -dat op dat moment hetzelfde lot onderging- zwijgt daarover. Op 3 januari 1935 verschijnt het eerste nummer van het nieuwe blad **Radio Centrum**. Daarin is te lezen dat dit tijdschrift vanaf nu het orgaan van de NVVR is. Ook in dit blad geen enkele verklaring voor deze plotselinge en onverwachte wijziging. Waarschijnlijk werden de leden daarover wel in een aparte brief geïnformeerd.

Merkwaardig genoeg duikt de naam **Radio Nieuws** een jaar later opeens toch weer op: in het colofon van nummer 1 van **Radio Expres** uit 1936 lezen we: waarin opgenomen **Radio Nieuws**. Dat duurde precies twee jaar: tot december van het jaar 1937. Na deze laatste stuip trekking viel na twintig jaar definitief het doek, voor wat eens het allereerste tijdschrift over radiotechniek in Nederland was.

<03> **“Radio”** [A.V.R.] augustus 1919 {1920} t/m onbekend

Uitgave: administratie v.d. Heydelaan 25 Apeldoorn, later: Laarderweg 2 Hilversum

Redactie: Geer 38, later Frederik Hendrikstraat 31 te Delft

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: ‘Orgaan van de Amateurs Vereeniging “Radio” ‘

Bijzonderheden: Maandblad voor amateur radiotelegrafisten

Uitvoering: c.a. 14 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1919 nr.1, 1920 nr.1, verder aanwezig: B&G

“Radio” was het orgaan van de Apeldoornsche Amateurs-vereeniging Radio, die op 1 juni 1918 werd opgericht te Apeldoorn. Tijdens de algemene vergadering op 6 juli 1919 werd besloten de ‘Amateurs Vereeniging Radio’ op te richten en de ‘Apeldoornsche Amateurs-vereeniging Radio’ daarin op te nemen. Voorzitter werd G. K. C. Schipper, en A. Beekman werd secretaris.

Nummer 1 verscheen op 15 augustus 1919, maar uit het voorwoord van dat nummer blijkt dat dit (waarschijnlijk vanaf januari van dat jaar) door een onbekend aantal ‘gehectografeerde’ nummers vooraf werd gegaan. Maar omdat het tijdschrift vanaf nu in gedrukte vorm verschijnt, werd besloten de nummering weer van voren af aan te laten beginnen.

“Radio” bestond behalve uit mededelingen van het bestuur en van de vereniging, uit enkele eenvoudige artikeltjes voor amateurs, en voor een bescheiden blad als dit bevatte het relatief veel advertenties.

De band met **Radio Nieuws** was kennelijk goed, want in beide ter beschikking staande nummers werd daaruit geciteerd. Het is dus aannemelijk dat er ook wel vriendschappelijke contacten met de NVVR zijn geweest. Anderzijds wordt er in **Radio Nieuws** (in de periode 1918-1920) geen enkele aandacht aan het blad of de vereniging besteed. Al met al lijkt het erop dat dit blad niet lang heeft bestaan.

<04> **Radio Expres** 1 maart 1923 t/m 15 oktober 1943 (interval WOII) verschijnt weer op 31 augustus 1945 t/m december 1948, m.i.v. januari 1949 opgegaan in **Tijdschrift voor radiotechniek**

Uitgave: N. Veenstra, Den Haag, m.i.v. 1939: Radio Pers Rotterdam

Redactie: Jan Corver

Verschijnt wekelijks, m.i.v. 1939 twee wekelijks.

Soort/Subtitel: “Weekblad voor radio-telegrafie en –telefonie”

Bijzonderheden: middenkatern: omroepgids. Gratis voor NVVR leden. M.i.v. nr 35/1923: 1^e vermelding: officieel orgaan van de NVVR, dit duurde t/m nr 51/1934

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. 30 x 23 cm, later 22,5 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig (incl. tentoonstellingsnummer ENRS 1925, en extra nummer najaar 1935) , verder aanwezig: NVHR

Beginnende amateurs, waarvoor **Radio Nieuws** nog wat te hoog gegrepen was, konden prima met **Radio Expres** uit de voeten. Dat blad was –naast **Radio Nieuws**- eveneens officieel orgaan van de NVVR. Het was rijk geïllustreerd met foto's, tekeningen en schema's en het gekleurde middenkatern <T08> **Programma-Bijblad** bestond uit een uitgebreide radioprogrammagids. Vanaf maart 1926 verscheen er in dit bijblad ook een "Cursus voor eerstbeginnenden" die werd verzorgd door Ir. H. Mak.

Er was een aparte rubriek gewijd aan nieuwe toestellen en onderdelen. Het is opvallend, dat kritiek op nieuwe radioartikelen of –bladen, die bij de redactie om een of andere reden niet in de smaak vielen, in het algemeen niet mals was.

Ook aan de korte golf werd aandacht besteed. Er verscheen al met enige regelmaat een mededelingenrubriek van de NVIR en de IARU, in januari van het jaar 1929 krijgt die het karakter van een periodiek met de naam <T06> **Kortegolf-Expres**. Dat duurt tot eind 1933. In januari 1934 krijgt **Kortegolf-Expres** een andere naam: <T07> **N.V.I.R. Expres**, daarvan verschijnen echter slechts 5 'nummers'. Begin februari is het alweer afgelopen en de partijen beëindigen abrupt de samenwerking. Daarna komt de vertrouwde **Kortegolf-Expres** weer terug, maar ditmaal zonder bemoeienis van de NVIR.

Op 28 mei 1931 valt het doek voor de belangrijkste concurrent **Radio Wereld**. Daarna lezen we in het colofon van **Radio Expres** "waarin opgenomen Radio Wereld". In 1935, bijna vier jaar later, wordt **Radio Nieuws** ook in **Radio Expres** opgenomen.

Begin 1935 wordt het 'Algemeen Televisie Genootschap' opgericht en dat krijgt op 17 mei van dat jaar een podium in **Radio Expres** onder de naam: **Televisie-Expres**. De laatste **Televisie-Expres** vinden we in december van het jaar 1937. Deze leegte wordt opgevuld met de in april 1938 voor het eerst verschijnende **Televisie-koerier** onder redactie van Freek Kerkhof.

Het blad **Radio Belangen** gaat op 14 februari 1936 eveneens op in **Radio Expres**, maar het wordt in januari 1939 opeens toch weer een zelfstandige uitgave.

Op 2 november 1934 verschijnt een door N. Veenstra en J. Corver ondertekende mededeling dat de NVVR leden m.i.v. 1935 de bladen **Radio Expres** en **Radio Nieuws** niet meer automatisch thuis zullen ontvangen. Ze zullen zich vanaf dat moment op beide bladen apart moeten abonneren. Enkele weken later lezen we in nummer 51 dat beide bladen vanaf nu niet meer de organen van de NVVR zijn. Een toelichting wordt niet gegeven. Het nieuwe blad **Radio Centrum** blijkt die rol in januari 1935 geruisloos te hebben overgenomen.

Maar in 1938 keert de NVVR toch weer terug op het oude nest, want in het eerste nummer van **Radio Expres** van dat jaar lezen we: "Te beginnen met het thans voor u liggende eerste nummer van Radio

Expres zal dit tijdschrift wederom het officiële orgaan van de NVVR zijn. Het artikel is ondertekend door het hoofdbestuur van de NVVR. De passage "...dat wij de nadruk wensen te leggen op *samenwerking*" wekt de schijn dat daar voorheen weinig sprake van was. Blijkbaar werd die samenwerking ook ditmaal niet helemaal wat de partijen ervan verwachtten, want in 1939 heeft de NVVR andermaal een nieuw orgaan: **Radio Spectrum**. De zelfstandigheid van dit nieuwe blad duurt maar tot december 1940. Op 17 jan 1941 vinden we het in de vorm van een eenvoudige rubriek terug in... **Radio Expres!**

In november 1941 wordt de NVVR door de bezetter ontbonden en daarmee is het vanzelfsprekend ook afgelopen met de mededelingenrubriek van de vereniging.

Radio Expres verscheen aanvankelijk wekelijks, maar m.i.v. 1939 nog maar tweewekelijks. De ondertitel wordt nu "Tijdschrift voor radiotechniek". Als gevolg van de papierschaarste in de tweede wereldoorlog wordt het formaat vanaf 1 januari 1943 verkleind tot 23 bij 15 centimeter. Na het nummer van 15 oktober 1943 wordt de uitgave beëindigd, maar m.i.v. 31 augustus 1945 verschijnt het weer opnieuw. Vanaf het jaar 1947 wordt het formaat weer iets groter: 24 x 17 centimeter. Maar het einde komt nu toch in zicht want na 25 jaargangen kwam het laatste nummer uit in december 1948. Het jaar daarop gaat het blad op in een nieuw tijdschrift dat de naam van de ondertitel draagt: **Tijdschrift voor radiotechniek**.

<05> **Electro Radio** 17 mei 1923 t/m 1927 toen opgeheven

Uitgave: Hofwijkstraat 9 Den Haag

Redactie: M. Polak

Verschijnt 2 wekelijks, m.i.v. de derde jaargang wekelijks

Soort/Subtitel: "Populair weekblad op het gebied van elektriciteit en radio"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 14 blz., c.a. 23 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 17 mei 1923 t/m 25 november 1926 (jrg. 4: nr. 27 t/m 52 ontbreekt) , verder aanwezig: B&G

De ondertitel was "Populair weekblad op het gebied van electriciteit en radio". Het was een blad van bescheiden omvang, maar het had desondanks een gevarieerde inhoud. Naast bouwbeschrijvingen, voorzien van soms een beetje aandoenlijk overkomende handgetekende schema's, waren er ook diverse rubriekjes waarvan hieronder een paar beschrijvingen volgen.

"Aethergolfjes": allerlei nieuwtjes op het gebied van radio. "Handel en Industrie": verslagen van bezoeken aan bedrijven en winkels en nieuwe producten. "Ingezonden": Hier konden briefschrijvers hun mening geven. Wel werd er duidelijk aangegeven dat dit "Buiten verantwoordelijkheid der redactie"

gebeurde. Verder een “Vragenrubriek”, “Van boeken en tijdschriften”, “Uit buitenlandse bladen”, “Radio-Concerten en –Omroepen” enz. Ook is er een grappig stripverhaaltje onder de naam: “Draadlooze krabbels zonder draad”.

Een zeer interessant tijdsbeeld geeft de rubriek: “Hoe onze lezers werken”. Daaronder vinden we met foto’s geïllustreerde beschrijvingen van door amateurs gebouwde toestellen. Tenslotte is er ook ruimte voor nieuws en mededelingen van diverse (omroep)verenigingen.

<06> **De Marconist** 18 mei 1923 t/m onbekend

Uitgave: Uitgeversbureau “Wireless”, Westeinde 188 Den Haag

Redactie: ‘Leeraren en technici op radiogebied’

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: “Weekblad gewijd aan radio-telegrafie en telefonie”

Bijzonderheden: Persoonsnamen, redactie en abonnementsprijs worden nergens genoemd.

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. 32 x 24,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1923 1 t/m 20, 31, 32 (diverse pagina’s ontbreken)

Het eerste nummer van dit blad verschijnt op 18 mei 1923. Het is een uitgave van het tot dan toe volkomen onbekende uitgeversbureau ‘Wireless’ gevestigd op het Westeinde 188 te Den Haag. De redactie bestaat uit “leeraren en technici op radiogebied” Het wordt niet duidelijk wie daarachter schuilgaan, namen worden nergens genoemd. **Radio Expres** werpt een helder licht op de zaak in de nummers van 24 mei en 7 juni uit 1923: “...de volledige inhoud, inclusief illustraties berust op plagiaat! Uiteraard zonder bronvermelding. Vermoedelijk om dit enigszins te maskeren heeft men er hier en daar een zinnetje tussen gefrommeld dan wel iets anders geformuleerd. Een der illustraties wordt zelfs op zijn kop geplaatst om herkenning te bemoeilijken!”

Radio Expres veegt dus genadeloos de vloer aan met het blad en bedenkt er zelfs een nieuwe naam voor: ‘Het Beunhaasje’.

De Marconist onthoudt zich van commentaar en negeert deze kritiek volkomen. De kans dat dit tijdschrift lang heeft bestaan lijkt mij heel erg klein.

<07> **Radio Wereld** 19 oktober 1923 t/m 28 mei 1931 toen opgegaan in **Radio Expres**

Uitgave: Engers & Faber, Amsterdam

Redactie: J. J. Lichtenveldt

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: “Weekblad voor Nederlandsche Radio-Amateurs en Luisteraars”

Bijzonderheden: bijvoegsel: een programmagids van 4 bladzijden

Uitvoering: c.a. 16 blz., c.a. 31,5 x 23 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig

Radio Wereld droeg als ondertitel: “Weekblad voor Nederlandsche Radio-Amateurs en luisteraars”. Wat het eerst opvalt als men door het tijdschrift bladert, is het grote aantal advertenties, variërend van vrij klein tot bladvullend. Dat zal dus wel de voornaamste bron van inkomsten zijn geweest. **Radio Wereld** is duidelijk een concurrent van **Radio Expres**, het lijkt er qua inhoud en afmetingen dan ook veel op. Wel gebruikte **Radio Wereld** een veel betere kwaliteit houtvrij papier.

Er zijn technische artikelen over radiolampen, onderdelen en complete apparaten. De inhoud van enkele buitenlandse tijdschriften wordt uitgebreid besproken. Ook is er een rubriek “Radio voor den beginner”. Deze groep kan ook schriftelijk vragen stellen, de antwoorden verschijnen dan in de rubriek “Ik wensch te weten”. Geïnteresseerden in de korte golf komen aan hun trekken in “Op de korte golf”. Vanzelfsprekend is er ook een rubriek voor zelfbouwers genaamd “Constructies voor amateurs”. Zelfs de vervaardiging van eenvoudige meetinstrumenten komt aan bod.

Ook geïllustreerde verslagen van tentoonstellingen in binnen- en buitenland zoekt men niet tevergeefs. Al met al een gevarieerd blad, dat overigens duidelijk veel minder voorkennis van de radiotechniek van de lezer verwacht dan **Radio Expres**.

Bijna acht jaar later, op 28 mei 1931, gaat **Radio Wereld** op in **Radio Expres**. In het colofon van laatstgenoemde lezen we na die datum dan ook: “waarin opgenomen **Radio Wereld**”.

<08> **Radio nieuwsblad** 29 maart 1924 {1925} t/m onbekend

Uitgave: administratie Alkmaar

Redactie: H. Jansen, Den Helder

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: "Weekblad voor den radio-vakman en amateur"

Bijzonderheden: Eenvoudige techniek, buitenlandse programma's en nieuwtjes

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1924: 1^e jrg. no 1, 1925: no 51, verder aanwezig: IISG

Het **Radio nieuwsblad** laat in het voorwoord van het eerste nummer weten dat het zich van de andere bladen op dit gebied wil onderscheiden door "...het karakter te dragen van een Radio Courant, waarin de vakman, de amateur of de outsider de nieuwtjes op draadloos gebied ten spoedigste in handen krijgt".

Het grootste deel van het blad wordt in beslag genomen door "Programma's omroep stations", een uit meerdere bladzijden bestaande radiogids met programma-informatie van diverse Europese, en zelfs enkele Amerikaanse (middengolf)zenders. In Nederland had men begin 1924 o.a. de keuze uit de programma's van PCGG (Idzerda) op 1070 meter, de NSF op 1050 meter en Smith en Hooghoudt eveneens op 1050 meter.

In de rubriek "Nieuws van de week" wordt de volgende mededeling gedaan: "Men is in Engeland voornemens eerstdaags als de nachtegaal zijn amoureuze trillers ten hemel zendt, deze per draadlooze aan de nieuwsgierige stedelingen mede te delen." Captain Eckersley zou daarvoor binnenkort met zijn auto en een microfoon plus 'transmissieapparaat' het hart van Oxfordshire binnentrekken.

Ook is te lezen dat het Amsterdamse persbureau Vaz Diaz met ingang van 31 maart 1924 als eerste in Nederland tweemaal daags een tijdsein gaat uitzenden. Uur, minuut en seconde zullen worden opgelezen en een gongslag geeft het exacte moment aan.

De twee mij ter beschikking staande nummers doen nog het meest denken aan een sterk versoberde versie van **Radio Express**. Er zijn wat artikeltjes over elektriciteit en de werking van kristalontvangers, maar veel heeft het niet om het lijf. Gaandeweg wordt het blad door de adverteerders (waaronder vanzelfsprekend ook Philips) ontdekt en dan vinden we zelfs paginavullende advertenties.

<09> **de Radio Revue** 15 september 1925 t/m {1926} onbekend

Uitgave: De Nederlandsche Radio Pers, Buys Ballotstraat 13, Den Haag

Redactie: J.C. Nonnekens

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Maandschrift voor Amateurs en Luisteraars

Bijzonderheden: eenvoudige radiotechniek en advertenties

Uitvoering: c.a. 35 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1926 no5

Om een indruk van het eerste nummer te krijgen citeer ik hier een stukje dat in het Leidsch Dagblad van 21 oktober 1925 verscheen onder het kopje 'Nieuwe uitgaven'.

“Heden ontvingen wij het eerste nummer van **De Radio Revue**, maandschrift voor amateurs en luisteraars, uitgave van de uitgeverij 'De Nederlandsche Radio Pers' te 's Gravenhage. Het blad verschilt in inhoud weinig van de reeds bestaande tijdschriften op radiogebied en houdt in: verhandelingen over moderne telefoniezenders, de tweede internationale radiotoonstelling te Amsterdam, de Beverage-antenne, een verhaal van mevr. Antoinette van Dijk, een 50 kilowatt omroepstation, patenten op het gebied der hoogfrequentie-techniek, enz.”

“Maandblad voor amateurs en luisteraars” was de ondertitel. Een greep uit nummer 5 van februari 1926: we vinden beschrijvingen van (nieuwe) onderdelen, Amerikaanse cijfers omtrent radio-omzet, de statuten van de “Nederlandsche Radio-Luisteraars Vereeniging, en een vrij uitgebreid en interessant artikel over de invloed van de vorm van de platen van diverse afstemcondensatoren.

Maar er is ook oog voor andere zaken, onder de kop “Beroeps-Danceurs” een boeiend verslag van het mondaine leven in het Franse Nice in de roerige jaren 20. “Ik kijk mijn ogen uit bij 't zien van zooveel zwaar gesminkte vrouwen in ongelooflijk chique wandeltoiletten...” En de heren blijken ook al geen grijze muizen: “De mannen, gebilde Amerikanen, smalle Engelsche koppen, Fransche chicardst, blasé jongelui, soms gepoederd en geverfd als vrouwen. Een wonderlijk gedoe!”

Er is ook een geïllustreerd verslag van de inhoud van een aantal prijscouranten van destijds in Nederland bekende winkels, bedrijven en fabrieken. Tenslotte is het opmerkelijk dat het titelblad van **De Radio Revue** pas na zes, met advertenties gevulde bladzijden, opduikt. Daardoor heeft men in eerste instantie helemaal niet door dat het hier toch heus om een tijdschrift, en niet om een reclameblaadje gaat.

<10> (Eerste) **Radionummer** [van het **Polytechnisch Weekblad**] 19-11-1925 (=nr. 47) t/m onbekend

Uitgave: Polytechnisch weekblad, Keizersgracht 324, Amsterdam

Redactie: P. Nijhoff, S. Posthumus, L. Scheffer, J. Verff, A. Korevaar

Radionummer verschijnt onregelmatig (het PTW verschijnt wekelijks)

Soort/Subtitel: Het PTW behandelde diverse facetten van de techniek, met ingang van nummer 47 werd er ook aandacht besteed aan radio.

Bijzonderheden: in het eerste radionummer werd aangekondigd dat er vanaf dat moment regelmatig geheel aan radio gewijde nummers zouden verschijnen.

Uitvoering: c.a. 27 blz., c.a. 32 x 25 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1925, nr. 47, verder aanwezig: UBM

Van het **Polytechnisch Weekblad** verschenen ook speciale themanummers. Nummer 47, uit november 1925, was het eerste geheel aan radio gewijde nummer en daarvan werden er meer aangekondigd. Het volgende zou al op 10 december van dat jaar van de pers rollen, lezen we in genoemd nummer. Hoeveel van deze speciaal aan radio gewijde nummers er zijn geweest, is mij niet bekend.

Het openingsartikel was van prof. ir. C. L. van der Bilt. Hij behandelt daarin de geschiedenis van de radiotelegrafie en radiotelefonie tot dan toe. Verder vinden we artikelen van andere grote namen op radiogebied: dr. B. van der Pol, ir. A. H. de Voogt en ir. G. W. White.

Ook is er een literatuuroverzicht en een boekbespreking, waarin ook aandacht aan buitenlandse publicaties wordt besteed.

Tenslotte zijn er advertenties, niet alleen over radio, maar ook over diverse andere technische onderwerpen. Het was immers een 'Polytechnisch weekblad'.

<11> **Radio** [VARA] 29 mei 1926 t/m augustus 1927. Opvolger was: **De radiogids <O6A>**, zie onder 'Omroepgidsen'

Uitgave: NV Ontwikkeling

Reactie: L.J. van Looi, Amsterdam

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: Officieel orgaan van de Vereeniging van Arbeiders Radio Amateurs

Bijzonderheden: '..voor den amateur die geen opleiding genoten heeft..'

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. 32 x 25 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1926: 29/5 (=1^e proefnr.), 9/10 (=2^e proefnr.), 23/10. 1927: 19/2, 5/3, 22/10 t/m 31/12. 1928: 7/1 t/m 23/6. Verder aanwezig: B&G

Dit blad werd uitgegeven door de N.V. Ontwikkeling te Amsterdam en was het orgaan van de 'Vereeniging Arbeiders- Radio-Amateurs'. De start was aarzelend: op 29 mei 1926 verscheen een proefnummer, kennelijk was men daarna nog niet geheel zeker van de zaak want op 2 oktober van dat jaar verscheen nog een 2e proefnummer. Op 23 oktober tenslotte rolde dan toch eindelijk het officiële eerste nummer van de drukpers.

Aanvankelijk wordt er aandacht besteed aan radiotechniek, maar er is bijvoorbeeld ook een uitgebreid verslag van de radiotentoonstelling in het Paleis voor de Volksvlijt te Amsterdam. Daarnaast een programmagids, die ter onderscheid een afwijkende kleur heeft, met informatie over binnen- en buitenlandse radio-uitzendingen. Ook advertenties zijn in ruime mate voorhanden.

Het lijkt erop dat men de radiotechniek gaandeweg aan de meer gespecialiseerde bladen ging overlaten, want vanaf nummer 28 van 30 april 1927 komen er nog maar weinig technische artikelen in voor. De aandacht is dan verlegd naar programma's en achtergrondinformatie daarover.

<12A> **Biedermann's radiomaandblad voor den radiohandel** september 1926 t/m september 1929, maart 1930 (jaarbeursnummer) verschijnt in september 1930 onder de naam:

<12B> **Biedermann's Technisch Tijdschrift** t/m onbekend

Uitgave: Biedermann & co, N.Z. Voorburgwal 274, Amsterdam

Reactie: niet genoemd

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: "Wordt gratis verspreid aan den radiohandel"

Uitvoering: c.a. 22 blz., c.a. 26 x 19 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <12A> september 1926 t/m maart 1929 (interval?) september 1929 (interval?) maart 1930. <12B> is niet beschikbaar

In september 1926 verscheen het eerste nummer van **Biedermann's Radio-Maandblad**, uitgegeven door de firma Biedermann & Co, grossiers in radio- en electromateriaal gevestigd aan de N. Z Voorburgwal te Amsterdam. Er was ook een filiaal aan de Nieuwe Haven in Rotterdam. Een jaar later kwamen er eveneens filialen te Groningen en Tilburg.

In het voorwoord van dat eerste nummer lezen we dat het bedrijf zijn clientèle zo uitvoerig en deskundig mogelijk wilde voorlichten over zijn producten. Blijkbaar kreeg men ook veel vragen per post binnen, want het blad zal ook een kanaal worden om deze te beantwoorden. Ook wilde de firma de radiohandelaren op technisch gebied wat bijscholen, aangezien gebleken was dat daaraan behoefte bestond. Die radiohandelaren konden zich gratis abonneren en kregen bovendien aan het einde van een jaargang een band om de nummers in te binden.

Naast uitgebreide en rijk geïllustreerde beschrijvingen van onderdelen worden ook regelmatig bouwtekeningen van radiotoestellen en meetapparaten gepubliceerd. Het spreekt vanzelf dat er alleen advertenties voor de eigen producten werden geplaatst.

Hier en daar worden tussen de tekst tips en adviezen gegeven. Een voorbeeld daarvan: "LEEST DE ARTIKELEN IN DIT BLAD OPLETTEND, HET IS IN UW EIGEN BELANG".

In 1930 werd de naam gewijzigd in **Biedermann's Technisch Tijdschrift**. Voor dit onderzoek waren daarvan helaas geen exemplaren voorhanden. Het is niet duidelijk hoe lang dit periodiek heeft bestaan.

<13A> **Radio-N.S.F.-Courant** maart 1928 t/m april 1929, m.i.v. mei 1929 voortgezet als:

<13B> **Radio NSF Nieuws** mei 1929 t/m onbekend

Uitgave: NSF Radio Hilversum

Redactie: niet genoemd

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Voor Nederland en koloniën

Bijzonderheden: 1^e jaargang in krantvorm, m.i.v. 1929, nr. 4: kleiner, tijdschriftvorm. Er was een aparte uitgave voor de stad Amsterdam.

Uitvoering: c.a.8 blz., c.a. 27 x 18 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <13A> 1928, 9, <13B> 1929, 4, 6, 7, 10

De **Radio-N.S.F.-Courant** werd uitgegeven door de “Nederlandsche Seintoestellen Fabriek te Hilversum”. Het eerste jaar in de vorm van een krantje van vier bladzijden, maar vanaf mei 1929 begon het meer het karakter van een tijdschriftje te krijgen. De naam werd gewijzigd in **Radio NSF Nieuws**, en het aantal bladzijden werd verdubbeld. Er waren minstens twee (mogelijk meer) varianten, ter onderscheid aangeduid door de ondertitels: “Voor Nederland en koloniën” en “Voor Amsterdam en omstreken”.

In nummer 9 van 1928 staat het eerste deel van een serie die de lezers “...wil laten zien hoe het ruwe materiaal, dat van alle kanten onze fabriek binnen wordt gevoerd, er weer uitkomt in den vorm van een vernuftig apparaat, dat muziek kan maken”. Tekeningetjes geven een beeld van de destijds bij de radiofabricage gebruikte machines.

In 1925 had de NSF prinses Juliana voor haar 16^e verjaardag een radiotoestel geschonken. En al in 1928 vond de fabriek dat de tijd rijp was om dat toestel te vervangen door een moderner apparaat. Dat werd de NSF4, gemonteerd in een zeer luxe kast van met ivoor ingelegd palissanderhout. Hare Koninklijke Hoogheid had vervolgens te kennen gegeven dat zij “dit geschenk op hoogen prijs stelde”.

In het mei-nummer van 1929 vinden we het eerste deel van een serie met als titel: “Het ontvangtoestel en zijn ontwikkelingsgang” Daarin korte beschrijvingen met foto’s van de tot nu toe verschenen NSF-toestellen, te beginnen met de eerste, de O8 uit 1922. Opvallend is de vermelding dat de fabriek al in 1929 over een ‘radiomuseum’ beschikte waarin de geschiedenis van de NSF-toestellen te zien was.

Verder vinden we in de nummers artikelen over de toepassing van radio in het ziekenhuis, radio in de tropen, de vrouw en de radio en andere wetenswaardigheden. Uiteraard wordt er reclame gemaakt voor toestellen van de NSF, maar ook voor die van Philips, toen immers al eigenaar van de NSF. Voor een gulden per jaar kreeg men het rijk geïllustreerde blad elke maand in de brievenbus. Het is mij niet bekend hoe lang dit blad heeft bestaan.

<14A> **Amroh Bulletin** november 1929: nr. 1, januari 1930: nr. 2, in de vorm van folders. In oktober 1932 nr. 1: nu in tijdschriftvorm (nummering begint weer opnieuw met nr. 1) t/m nr. 13 1937. M.i.v. nr. 14 in 1937 wordt de naam gewijzigd in:

<14B> **Radio Bulletin** nr. 14, 1937 t/m september 1944 (interval WOII) Verschijnt weer in oktober 1945 t/m december 1984, m.i.v. januari 1985 voortgezet als:

<14C> **RB Elektronica Computers** januari 1985 t/m augustus 1987 toen voortgezet als:

<14D> **RB Elektronica (magazine)** september 1987 t/m 1 september 2003 toen opgeheven

Uitgave: De Muiderkring, Muiden, later gevestigd te Weesp.

Redactie: G. en J. Kauderer, J. Fackeldey

Verschijnt <14A>: onregelmatig, <14B>: 8 X per jaar, m.i.v. 1943: 6 X per jaar, m.i.v. 1946: maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: Er heeft gedurende korte tijd ook een Vlaamse uitgave van <14B> bestaan

Uitvoering: c.a. 24-80 blz. c.a. 33/22/25/15/26/27 x 25/32,5/12/16/19 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <14A> 1929: nr.1 t/m 1937: nr.13, nr. 87 <14B> 1937 t/m 1985 <14C> compleet <14D> 1987 nr.9 t/m 1991, 1996: 7/8, 1997 (nr.6) Verder aanwezig: NVHR, UBM

Het eerste **Amroh Bulletin** (nr.1 van oktober 1929) is niet meer dan een reclamevouwblad (4 blz.) voor Amroh-producten. Enkele maanden later, in januari 1930, verschijnt nr. 2. Pas in oktober 1932 komt er weer een nummer uit, maar nu in de vorm van een tijdschrift, de nummering begint weer opnieuw met nr. 1. Het blad verschijnt onregelmatig en het aantal bladzijden neemt geleidelijk toe van 4 in het eerste nummer, tot 8 in de latere nummers. De inhoud bestaat voornamelijk uit bouwschema's en beschrijvingen van door Amroh geleverde radio-onderdelen, aangevuld met wat laagdrempelige theorie en advertenties. Met ingang van nr. 14 uit 1937 wordt de naam gewijzigd in **Radio Bulletin**. De nummering loopt echter gewoon door tot nr. 17 in 1938. In dat jaar begint de 9e jaargang en voor de derde keer begint de nummering weer opnieuw met nr 1. Vanaf nr. 6, het meinumnummer van 1939, wordt voortaan de maand op het omslag vermeld. De jaargangen bestaan vanaf dan uit 6 á 8 nummers. De eerste jaren zit er nog niet veel systeem in de verschijning. Op een aantal nummers is de maand niet vermeld, en ook het jaar is niet altijd duidelijk, we moeten het dan doen met 'seizoenen'.

De tweede wereldoorlog, en de daaruit voortvloeiende papierschaarste, blijft ook voor **Radio Bulletin** niet zonder gevolgen. Met ingang van het oktobernummer uit 1942 wordt het aantal bladzijden teruggebracht en vanaf het februarinummer uit 1943 wordt het formaat vrijwel gehalveerd. Na het septembernummer uit 1944 verschijnt **Radio Bulletin** gedurende één jaar zelfs helemaal niet meer. Het eerste 'vrije nummer' (dat is op het omslag vermeld) komt uit in oktober 1945. Nog steeds op klein formaat, evenals de resterende nummers van dit jaar, zodat ze samen met de afgebroken jaargang 1944 in één bandje ingebonden kunnen worden. Vanaf januari 1946 krijgt het blad zijn vooroorlogse formaat weer terug. Met

ingang van september 1965 wordt **Radio Bulletin** voorzien van een omslag in kleur, en vanaf januari 1968 wordt het formaat vergroot.

Lange tijd was dit een blad waar de oer-Hollandse gezelligheid van de bladzijden droop. De artikelen van dr. Blan (pseudoniem voor ir. Cornelis Frederik Ruyter) droegen daar in belangrijke mate aan bij. Maar ook de vele grappige tekeningetjes van Han Lang drukten hun stempel op het blad in die tijd. Tegen het einde van de jaren 60 werd de toon van het blad gaandeweg zakelijker.

Vanaf begin jaren 70 neemt de belangstelling voor de beginjaren van de radio toe. De eerste advertenties van verzamelaars van oude radio's verschijnen dan in **Radio Bulletin**. Dan, op 17 juni 1974, wordt er door Peter Kylstra, in samenwerking met een handjevol verzamelaars van het eerste uur, de tentoonstelling "Radio in en uit de kinderschoenen" georganiseerd in het universiteitsmuseum te Utrecht.

Vanaf het eerste nummer in 1937 tot en met mei 1976 stond de naam Radio Bulletin prominent op het omslag, maar met ingang van het juninummer van dat jaar wordt dat afgekort tot RB, met daaronder in kleine letters de volledige naam. In mei 1979 komt er een nieuwe ondertitel: '+ computer supplement'.

Gedurende de jaren 80 verandert het aanzien een paar keer. Vanaf januari 1981 wordt de kop: RB met als ondertitel 'elektronica, computertechniek'. In mei 1982 wordt dat verkort tot 'elektronica computers'. In januari 1984 staat de naam Radio Bulletin opeens weer prominent op het omslag, 'elektronica computers' staat dan minder opvallend verticaal afgedrukt aan de linkerzijde. In januari 1985 wordt de naam veranderd in 'RB elektronica computers'.

In september 1987 wordt de naam verkort tot RB elektronica, met als toevoeging 'magazine', dat duurt tot december 1996. In januari 1997 verdwijnt 'magazine' weer van het omslag, en dat blijft zo tot en met het allerlaatste nummer uit september 2003.

(Zie bladzijde 188 voor een overzicht van de nummering van Amroh Bulletin en Radio Bulletin in de beginjaren.)

<15> **Rag-chewing** 1930? {1933} t/m onbekend

Uitgave: Rag Chewing Club, contactadres: C. Gehrels, St. Gerarduslaan 10, Eindhoven

Redactie: L. de Groot, Delistraat 38, Den Haag

Verschijnt: tweemaandelijks?

Soort/Subtitel: 'For international friendship' en 'Improving operating and concentrating hamspirit'

Bijzonderheden: Engelstalig

Uitvoering: c.a. blz. 12, c.a. 33 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 14, maart 1933

Dit was een Engelstalig Nederlands tijdschrift, bedoeld voor Europese zendamateurs. Wiktionary geeft als betekenis van de uitdrukking 'rag-chewing': "Used by morsecode operators for a longer than usual conversation, generally a conversation extending about 30 minutes."

De doelstellingen van de Rag Chewing Club waren onder andere de verbetering van de zenders en de bediening daarvan, het overdragen van kennis en het bevorderen van een goede 'HAM-spirit'. In het beschikbare blad was het reglement afgedrukt in de talen Engels, Frans en Duits. Wie lid wilde worden moest worden voorgedragen door 3 leden die vonden dat de kandidaat over de gewenste vaardigheden beschikte. De leden werd gevraagd om hun calls af te sluiten met de letters RCC.

Er werden regelmatig activiteiten door de club georganiseerd. Zo was er elke maand een RCC QSO party, en in november 1933 was er een RCC Accuracy Contest die een week duurde. Van deze, en andere activiteiten, deed het blad uitgebreid verslag. Uiteraard waren er in dit blad ook beschrijvingen van schakelingen en voor zendamateurs belangrijke wetenswaardigheden opgenomen.

Dit tijdschrift was met behulp van een stencilmachine vervaardigd en was, mede daardoor, vrij sober van uitvoering. Opvallend is wel dat het papier beter van kwaliteit was dan men indertijd van stencils gewend was.

(Aangezien dit een Nederlandse uitgave was is ervoor gekozen de beschrijving van dit blad op te nemen in dit werk)

<16> **Televisie** juli 1931 {1939/ 9} t/m onbekend

Uitgave: "Televisie" J.Schuitemaker, Weerwal 12, Purmerend

Redactie: P. v. d. Boogaard, G. Collet, Boomstraat 20 bis, Utrecht

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: "Maandblad voor televisie, beeld-radio, radio-film, sprekende film en alle toepassingen der Photo elektrische cel"

Bijzonderheden: Het eerste Nederlandsche geïllustreerde televisie-tijdschrift

Uitvoering: c.a. 16 blz., c.a. 25 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1931, nr. 1

"Maandblad voor televisie, beeld-radio, radio-film, sprekende film en alle toepassingen der Photo-electrische cel" is de ondertitel van dit blad. Verder wordt nog vermeld dat **Televisie** "Het eerste Nederlandsche geïllustreerde televisie-tijdschrift" is.

Televisie stond in die tijd nog in de kinderschoenen en het doel van dit tijdschrift was verslag te doen van alles wat er in binnen- en buitenland op dit gebied gebeurde. Nadrukkelijk werd vermeld dat het doel niet was de televisie te "populariseeren". De redactie ziet in Nederland toekomst voor een blad als dit, daarbij wordt gewezen op het feit dat het 70 bladzijden tellende Amerikaanse 'Television news' intussen alweer enige jaren bestaat.

Het eerste nummer opent met een artikel over het 'statisch televisie-systeem van Tihanyi Koloman'. Als bijzonderheid wordt vermeld dat dit werkt zonder bewegende delen, zowel aan de zend- als aan de ontvangzijde. Toen een nieuwigheid!

Ook wordt aangekondigd dat er een documentatierubriek ten dienste van amateurs en proefnemers in voorbereiding is. Hierin zullen verslagen en uittreksels van artikelen uit buitenlandse bladen verschijnen, maar ook recente octrooiaanvragen op het gebied van fotocellen.

Het blad heeft in elk geval tot september 1939 bestaan, mogelijk langer.

<17> **De Radio Amateur** maart 1932 t/m onbekend

Uitgave: Wagenaar, Den Haag

Redactie: A van Waasdorp, Celciusstraat 153, Den Haag

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Maandblad voor radio-amateurs in het algemeen

Bijzonderheden: voor zover bekend was er geen relatie met blad met zelfde naam: <24> **De Radio Amateur** [BRA]

Uitvoering: c.a. 22 blz., c.a. 32 x 24 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1932: 1 t/m 7

De ondertitel van dat blad was “Maandblad voor Radio Amateurs in het algemeen”.

Het openingsartikel van het eerste nummer (maart 1932) is getiteld: ‘De studio in huis!’

Er wordt beschreven hoe men een oude hoornluidspreker als microfoon kan gebruiken door deze in serie met een platte batterij aan het rooster van de detector te verbinden. Als men de luidspreker daarna uit het raam hangt wordt het straatruoer versterkt in de kamer weergegeven. En op verjaardagsfeestjes kan men hem gebruiken om een toespraak voor de jarige te houden, zo lezen we.

Zo staan er meer grappige en handige constructies in dit blad. Ook zaken die helemaal niets met radio te maken hebben. Voor de ‘jongelui’ is er bijvoorbeeld een bouwtekening van een sfeervolle ganglantaarn. Zelfs de meisjes worden niet vergeten, ze leren hoe ze een ‘schommelpopje’ kunnen maken.

Handgetekende schema’s en bouwtekeningen voor radiotoestellen en bijbehorende apparaten komen ook in ruime mate, en in allerlei varianten voor.

Als de lezer een technische vraag heeft moet hij de adviesbon uitknippen, invullen en naar de redactie sturen. In het volgende nummer wordt zijn vraag dan beantwoord.

<18> **Thermion Nieuws** mei 1933 t/m januari/februari 1938

Uitgave: Thermion Radiolampenfabriek N.V. Nijmegen (vanaf 1937 gevestigd te Lent)

Redactie: A.V. (ook de auteurs ondertekenen slechts met initialen)

Verschijnt van 4 olopend tot 6 X per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: paginanummering loopt vanaf het eerste nummer door

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. 24 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig

In mei 1933 verschijnt het eerste nummer dat werd uitgegeven door de radiolampenfabriek Thermion te Nijmegen. In 1937 stak men de Waal over, en de productie werd voortgezet in het toenmalige dorp Lent, tegenwoordig een wijk van Nijmegen.

Aanvankelijk verschijnen er 4 nummers per jaar, later loopt dit op naar 6. Ondanks de bescheiden omvang is het een gevarieerd blad: bouwbeschrijvingen, informatieve artikelen (zelfs over televisie), ‘raadgevingen’ en ook een rubriekje voor jongeren ontbreekt niet. Vanzelfsprekend maakt het blad uitgebreid reclame voor de eigen lampen.

Vanaf de zomer van 1934 was het blad korte tijd eveneens de spreekbuis van het “Comité ter Bevordering van het Radio-Amateurisme” onder het kopje: ‘**De radioamateur**’, maar vanaf februari 1935 verzorgde het BRA een eigen, onafhankelijke uitgave: <24> **De Radio Amateur**. Dat de onderlinge banden goed waren blijkt wel uit het feit dat beide partijen elkaar daarna uitgebreid bedankten voor de samenwerking en elkaar wederzijds succes wensten.

De Thermion radiolampenfabriek N.V. werd in maart 1938 failliet verklaard, het laatste nummer van **Thermion Nieuws** verscheen even tevoren, in januari van dat jaar.

<19> **QSO** 6 september 1933 t/m augustus 1935 toen opgegaan in **Radio Centrum**

Uitgave: Firma Gebr. De Boer, Aalten

Redactie: postbus 19 Hilversum

Technisch adviseur: J. Roorda, jr.

Verschijnt 2 x per maand

Soort/Subtitel: "Radio-Tijdschrift voor Korte-Golf Amateurs"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. 23 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1933: 6, 1934: 3, 6, 7, 1935: 10 t/m 15, 17, 20, 22, 23, 26

"Met medewerking van vooraanstaande technici en amateurs" vermeldde het colofon. Technisch adviseur J. Roorda wordt daarin met name genoemd. Ook Erik Schaaper bevond zich onder de auteurs.

QSO was een typisch blad voor zendamateurs met uitgebreide bouwbeschrijvingen van zenders, ontvangers en toebehoren, compleet met foto's.

Er is zijn een paar vaste rubrieken. "Uit het logboek van R 236", een verslag van wat er zo allemaal te horen viel op de banden. De minder ervaren amateur komt aan zijn trekken in "Voor de beginner" en er is ook regelmatig een bespreking van boeken en tijdschriften. Mogelijk omdat Aalten niet ver van de Duitse grens ligt, was er ook regelmatig een beschrijving van "de Duitse tijdschriften". Zelfs een vragenrubriek ontbrak niet.

Het blad heeft net geen twee jaar bestaan, op 28 augustus 1935 kwam het laatste nummer uit. Daarna werd het opgenomen in **Radio Centrum**.

<20A> **Radio en electro-acoustiek** april 1934 t/m april 1935, m.i.v. mei 1935 hernoemd:

<20B> **Radiotechniek en electro-acoustiek** t/m augustus 1935 toen opgegaan in **Radio Centrum**

Uitgave: gebr. de Boer, Aalten (Gld)

Redactie: H.J.J. Bouman, H. Mak, M. Polak e.a.

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: maandblad voor radio-ontvangst en zendtechniek, omroeptechniek, radiodistributie en draadomroep, opname en weergave van grammofoonplaten en geluidsfilms, televisie en beeldtelegrafie, meettechniek

Bijzonderheden: doelgroep: gevorderde amateurs, ingenieurs e.d.

Uitvoering: c.a. 32 blz., c.a. 25 x cm

Beschikbaar voor onderzoek: <20A> nr.1,3 1934 <20B> nr.1, 1935, 2^e jrg. nr. 1, verder aanwezig: IISG

Er wordt meteen hoog ingezet: in het voorwoord van het eerste nummer, door H. J. J. Bouman (ingenieur bij de transformatoren- en apparatenfabriek Transforma) schrijft deze dat Nederland op het gebied van technische periodieken heus geen slecht figuur slaat, maar dat een tijdschrift als dit “niet eerder is ontstaan”. Wat was namelijk het geval? “De gevorderde amateur, de middelbare technicus, de ingenieur en de specialist op ons gebied, zij allen missen een tijdschrift in de eigen taal. Zij zijn thans uitsluitend aangewezen op de buitenlandse periodieken”. Kende Bouman het **Tijdschrift van het Nederlandsch Radiogenootschap** niet (wat zeer onwaarschijnlijk is) of was er iets anders aan de hand?

Verderop lezen wij dat er in dit blad “...meerdere artikelen voorkomen waarin de hogere wiskunde tot uiting komt.” Maar Bouman wil de lezers niet afschrikken, want hij verzoekt zijn medewerkers “aan het slot van hun wiskundig betoog een en ander op een meer bevattelijke wijze te omschrijven. Op deze wijze is het mogelijk ons blad voor den minder onderlegden technicus aantrekkelijk te maken.”

Na lezing van bovenstaande dringt zich de vraag op welke doelgroep de redactie nu eigenlijk op het oog had.

In het eerste nummer staan artikelen over weerstandversterking, krachtversterking met betrekkelijk kleine lampen, eenvoudige benadering van lampkarakteristieken en een beschrijving van de toen gangbare luidsprekersystemen. Verder nog openbaar gemaakte octrooiaanvragen en bespreking van buitenlandse literatuur.

Radio en electro-acoustiek is kennelijk niet zo'n succes geweest, na nog geen anderhalf jaar ging het op in **Radio Centrum**.

<21> **CQ-NVIR** maart 1934 t/m augustus 1941

Uitgave: NVIR, 's Gravenhage

Redactie: H. van Breen, C. Zoetmulder

Verschijnt eerst 2 x per maand, daarna maandelijks

Soort/Subtitel: “Orgaan der Nederlandsche Vereeniging voor Internationaal Radioamateurisme”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. 26,5 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1935: 1 t/m 25, 1936, 1, 1937 t/m 1940, 1941: 3. Verder aanwezig: NVHR, VERON, B&G

De Nederlandsche Vereeniging voor Internationaal Radioamateurisme werd opgericht op 26 februari 1928. Mededelingen van de vereniging verschenen regelmatig in **Radio Expres**. In januari 1934 krijgt de NVIR een eigen rubriek in dat blad genaamd <T07> **N.V.I.R. Expres**, maar dat was van korte duur. In maart, april en mei van dat jaar verschijnen eerst drie proefnummers van **CQ-NVIR**. Die werden goed ontvangen, en dus verschijnt op 23 juni nummer 1, jaargang 1. De tweede jaargang begint op 18 januari 1935 met een nieuw omslag, en de verschijningsfrequentie wordt verhoogd naar eens in de 14 dagen. Met het oog op kostenbesparing werd dit met ingang van de 4e jaargang in 1937 weer teruggebracht naar één keer per maand. Om dezelfde reden werd het formaat verkleind. In augustus 1941 verschijnt het laatste nummer, als gevolg van de oorlogsomstandigheden.

De NVIR probeerde al langere tijd een fusie met de VUKA tot stand te brengen. Het leek aanvankelijk de goede kant op te gaan, maar in het decembernummer van 1935 staat dat samenwerking als gevolg van “de geest van verdeeldheid welke in Nederland schijnt te heerschen” onmogelijk was geworden. De VUKA had zich teruggetrokken, en dus bleven beide verenigingen ook elk hun eigen tijdschrift uitgeven.

Vanzelfsprekend zoekt men in een blad als dit niet tevergeefs naar beschrijvingen van zelfbouwapparatuur. Er zijn ook beschrijvingen van amateurzenders door de bouwers zelf, meestal voorzien van foto's. Aan experimenten met televisie wordt ook ruimschoots aandacht besteed, door de destijds bekende televisiepionier Freek Kerkhof (PA0KT). Hij was indertijd de ‘leider der experimentele afdeling v.d. NVIR’.

Dan zijn er nog een paar vaste rubrieken: “Traffic department” en “Bandrapporten”, waarin te lezen is wat er zoal te beleven valt in de ether. Verder “Afdelingsnieuws” met nieuws en mededelingen uit de diverse regio's. Ook een vragenrubriek verzorgd door “de experimentele afd.” ontbreekt niet.

Verder interessante artikelen over uiteenlopende onderwerpen waarvan ik “De televisietrip door Nederland” niet ongenoemd wil laten. Dit is een zeer onderhoudend en humoristisch vervolgverhaaltje over de belevenissen van enkele amateurs (waaronder Kerkhof) die overal in Nederland tv-demonstraties gaven. Het was een bont gezelschap waarbij ook de echtgenotes en jonge kinderen niet ontbraken.

<22> **VUKA nieuws** januari 1935 t/m december 1941 toen opgeheven

Uitgave: Vereenigde Ultra Kortegolf Amateurs

Redactie: K van Petersen, Rotterdam, en anderen

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: "Tijdschrift gewijd aan het radio-amateurisme, speciaal op de ultra kortegolf"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 32 blz., c.a. 25 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1936 (-1, 7, 10, 11) 1937 (-8, 9,11, 12) 1938 , 1939 (-3, 12) 1940, 1941 (-6)
verder aanwezig: B&G

"Tijdschrift gewijd aan het kortegolf-amateurisme en officieel orgaan der V.U.K.A. (opgericht: 12-11-1934) uitgegeven door de vereeniging" was de ondertitel. Dit blad lijkt qua inhoud erg veel op **CQ-NVIR**. Ook hier geïllustreerde beschrijvingen van amateurzenders, luisterverslagen van amateurbanden en een speciale rubriek over wat er op de 5 meterband te beleven viel. Verslagen van vergaderingen van de regionale afdelingen uit alle uithoeken van het land en verenigingsnieuws ontbreken uiteraard niet. Ook vossenjachten worden regelmatig georganiseerd. Maar in tegenstelling tot **CQ-NVIR** werd er door de leden kennelijk niet zoveel gedaan aan experimentele televisie.

Het was geen toeval dat het eerste nummer van **VUKA nieuws** gelijktijdig verscheen met het eerste onafhankelijke nummer van **CQ-NVIR**. In de beschrijving van laatstgenoemde is te lezen dat het een jaar later nog steeds niet gelukt was beide verenigingen samen te voegen.

De eerste twee jaargangen hebben een bescheiden omslag, maar met ingang van 1937 verandert dat. Er was een oproep gedaan aan alle leden om ideeën in te sturen. Het eigentijdse ontwerp van Kahlman kwam tenslotte als winnaar uit de bus. Vanaf nu werden er op de voorzijde ook foto's van toestellen of van bestuursleden en amateurs, al dan niet in gezelschap van hun (X)YL (echtgenote of verloofde) afgebeeld. Ook het aantal bladzijden nam toe. Advertenties komen op bescheiden schaal voor: op de binnenzijde van het omslag en op de achterzijde.

Vermeldenswaard is de rubriek "Welke materialen gebruiken wij?" waarin uitgebreid wordt ingegaan op de eigenschappen en bewerking van materialen die bij de bouw van zend- en ontvangapparatuur gebruikt worden.

Schema's van ontvangers, zenders en meetapparatuur zijn er ook in ruime mate te vinden in dit blad. Daarnaast is er een vraag en aanbodrubriekje van en voor de lezers, die door de redactie overigens steevast 'Vukalingen' worden genoemd.

<23> **Radio Centrum** 3 januari 1935 t/m 30 december 1937

Uitgave: Moormans Periodieke Pers NV, Den Haag

Redactie: prof. dr. ir. N. Koomans e.a.

Verschijnt 2 x per maand, m.i.v. 1936 wekelijks

Soort/Subtitel: 'Veertiendaagsch tijdschrift voor radio en electro-acoustiek tevens orgaan van de Nederlandsche Vereeniging voor Radiotelegrafie'

Bijzonderheden: waarin m.i.v. 1-9-1935 opgenomen QSO en Radio-Techniek en Electro-Acoustiek

Uitvoering: c.a. 14 blz., c.a. 32 x 25 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig, verder aanwezig: B&G

Dit blad was het nieuwe orgaan van de NVVR, het nam die rol over van **Radio Nieuws** en **Radio Expres**. Er zijn vrijwel geen advertenties opgenomen waardoor het tijdschrift een serieuzere uitstraling heeft dan **Radio Expres**. Evenals in laatstgenoemde vinden we hier ook besprekingen van toestellen en onderdelen, nieuwe (veelal buitenlandse) literatuur en nuttige wenken voor amateurs. Bouwschema's van ontvangers, versterkers, meet- en randapparatuur komen ook veel voor.

Aan omroep- en amateurzenders, opnamestudio's, maar ook aan radiofabrieken wordt veel aandacht besteed. Prettig zijn de vele foto's die van goede kwaliteit zijn. Zeer interessant is het artikel "Uit de historie der Ned. Seintostellen fabriek" (11 oktober 1935). Behalve een uitgebreide beschrijving van de gang van zaken in de fabriek is er ook een luchtfoto en plattegrond van het fabrieksterrein.

Het zelf opnemen van grammofoonplaten komt regelmatig aan bod, evenals nieuws op televisiegebied. Voor de korte golf werd veel ruimte vrijgemaakt, ook letterlijk, het lijkt erop dat voor de titel van deze rubriek de grootste kapitalen die beschikbaar waren uit de letterkast zijn gehaald.

Aan de theorie werd veel aandacht besteed door auteurs als Max Polak en A. de Quant. Wisselstroomtheorie en berekeningen aan spoelen, condensatoren en afstemkringen werden uitgebreid behandeld. Polak verzorgde daarnaast ook een meerdelige langlopende radiocursus.

In september 1935 werden de bladen **QSO** en **Radio en electro-acoustiek** in **Radio Centrum** opgenomen. Dit was een gevolg van het "streven naar centralisatie" en "concentratie in de radio-vakpers". zo lezen we in het augustusnummer van dat jaar.

Het heeft er alle schijn van dat na december 1937 het doek viel voor dit tijdschrift, want in het eerste nummer van 1938 van het blad **Radio Expres** lezen we dat "...dit tijdschrift wederom het officiële orgaan van de NVVR zal zijn". Na 1937 zijn mij dan ook geen nummers van **Radio Centrum** meer bekend.

<24> **De Radio Amateur** [BRA] nr. 3, februari 1935 t/m onbekend

Uitgave: BRA (=comité ter bevordering van het radio-amateurisme)

Redactie: Orionweg 94 Haarlem

Verschijnt waarschijnlijk ongeveer 10 a 12 x per jaar

Soort/Subtitel: “Orgaan uitgegeven door het comité ter bevordering van het radio-amateurisme”

Bijzonderheden: De eerste 2 ‘nummers’ (aug/sept. 1934, slechts enkele bladzijden) maakten nog deel uit van **Thermion Nieuws**.

Uitvoering: c.a. 32 blz., c.a. 24 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1935: 3, 6

Het ‘Comité ter Bevordering van het Radio-Amateurisme’ uit Haarlem begon in augustus 1934 met een, uit enkele bladzijden bestaand rubriekje in **Thermion Nieuws**, maar al gauw besloot men dat de tijd rijp was om op eigen benen te gaan staan: het comité had meer ruimte nodig! De samenwerking met Thermion NV had overigens niets te wensen overgelaten, zo blijkt uit het voorwoord van het eerste onafhankelijke nummer van februari 1935.

De BRA was ook gaan praten met de redactie van **Radio Expres**. En met goed gevolg: wie een abonnement op **De Radio Amateur** nam kreeg **Radio Expres** voor een gereduceerde prijs. Ook had laatstgenoemd blad zich bereid verklaard mededelingen van de BRA te publiceren. Dat had voor het comité het grote voordeel dat dit daardoor wekelijks kon gebeuren. In het eerste nummer vinden we verder nog een paar bladzijden met nadere uitleg over de BRA. Er wordt opgeroepen om overal in het land regionale radioclubjes op te richten.

Er werd ook een bouwschema gepubliceerd: de Ultima Superhet 7, volledig uitgerust met Thermion lampen. De jongelui werden bediend met de rubriek: “Radiotechniek voor de jongeren”, die stiekem heus ook wel gelezen zal zijn door amateurs die ‘al ietsje ouder’ waren.

In het zesde nummer maar liefst twee bouwtekeningen: een UKG-ontvanger en een grammfoonversterker. Een prijsvraag en een vragenrubriek completeren het geheel.

<25 > **Technisch Nieuws van Instituut “Radio”** oktober 1936 t/m onbekend

Uitgave: Instituut “Radio” [dit was een radio-opleidingsschool]

Redactie: Leeuwenhoekstraat 8 Hilversum

Verschijnt driemaandelijks

Soort/Subtitel: artikelen voor studerende en afgestudeerden

Bijzonderheden: gestencilde uitgave

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. 27 x 22 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1936: nr.1 oktober

Het instituut “Radio” was destijds gevestigd te Hilversum . In het voorwoord van het eerste nummer is te lezen dat dit blad gratis zal worden toegezonden aan leerlingen, oud-leerlingen en belangstellenden. Men kon vier opleidingen volgen op vier verschillende plaatsen: radiotelegrafist, radiotechnicus, zendamateur en radiomonteur, respectievelijk te Arnhem, Haarlem, Utrecht en Hilversum.

Het blad bestaat uit een aantal stencils, bijeengehouden door een gewolkt, antiek aandoend omslag, waarop de naam in ietwat amateuristisch aandoende gekalligrafeerde letters is vermeld.

In de inleiding wordt geconstateerd dat kennis van de hogere wiskunde onontbeerlijk is om een dieper inzicht in de radiotechniek te verwerven. De redactie had dus besloten om “...in ons tijdschrift een serie artikelen op te nemen waarin een beknopte inleiding tot de hogere wiskunde wordt gegeven waarmede beoogd wordt den lezer zooveel begrip hieromtrent bij te brengen, dat hij niet geheel vreemd zal staan tegenover een differentiaalquotiënt of een integraalteken, terwijl degene, die hiervan een meer diepgaande studie wil maken op gemakkelijke wijze een basis krijgt waarop hij kan voortbouwen.”

Maar er wordt ook aandacht aan de praktijk besteed in de vorm van een beschrijving van een eenvoudige beproevingsinrichting voor radiolampen, waarmee het mogelijk is om ‘...de versterkingsfactor, anode-impedantie en steilheid te meten’.

<26> **Televisie-koerier** 10 april 1938 t/m 27 augustus 1939 {1940?}

Uitgave: Wilhelminaplein 2, later A. v. Nassaustr 21, Eindhoven

Redactie: F. Kerkhof (PA0KT)

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: "Officieel orgaan voor televisie-amateurs"

Bijzonderheden: Constructies voor amateurs en programma experimentele televisieuitzendingen

Uitvoering: c.a. 2 á 3 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: jrg I: 1, 4 t/m 46, (voorblad mist bij 8, 23 en 25) jrg II: 1 t/m 46, verder aanwezig: RHC, B&G

Freek Kerkhof (PA0KT) begon in januari 1936 als eerste in Nederland met regelmatige experimentele televisieuitzendingen vanuit Eindhoven. Al gauw vormde zich een snel groeiende groep enthousiaste kijkers die zelf hun toestellen bouwden. Daardoor ontstond de behoefte aan een "Officieel orgaan voor televisie-amateurs", waarvan het eerste nummer op 10 april 1938 verscheen. De **Televisie-Koerier** bestond aanvankelijk uit slechts twee gestencilde pagina's. Op de eerste werd het programma aangekondigd, de tweede bladzijde was aan de technische aspecten van de ontvangtoestellen gewijd. Er werd altijd afscheid genomen van de lezers met: "Tot Kyk !!!", dezelfde groet overigens, die in beeld kwam aan het einde van de uitzendingen, maar dan gespeld als: "TOT KIIJK".

De uitzendingen bestonden in het begin uit testbeelden en begeleidende grammofoonmuziek. Later kwamen er ook bewegende beelden. Bekend is dat mevrouw Kerkhof graag haar hoedjes en servies showde. Men moest er wel vroeg voor uit bed: de uitzendingen begonnen op zondagochtend al om 7u00 (omdat er dan nog weinig stoorsignalen op het lichtnet voorkwamen) en duurden tot 8u30.

Het nummer van 14 mei 1939 was voorzien van een strip met vijf echte foto's van het beeldscherm, die er door middel van enkele nietjes op was aangebracht! Te lezen is dat het hier de uitzending van 7 mei van dat jaar betreft, gefotografeerd met een Rolleiflex camera, gemaakt van een televisieontvanger te Almelo, op een afstand van circa 150 km van de zender.

Het periodiek heeft mogelijk tot ergens begin 1940 bestaan, precieze details daarover heb ik tot op heden nog niet kunnen achterhalen. Volgens Dick Rollema, auteur van "Vijftig jaar VERON Honderd jaar radio", had het blad ongeveer 200 abonnees en hij schrijft dat het laatste nummer op 27 augustus 1939 verscheen.

<27> **Radio Spectrum** januari 1939 t/m december 1940. Dit tijdschrift wordt al op 17 januari 1941 gereduceerd tot een rubriekje in **Radio Expres** (het laatste nummer (nr. 11) verschijnt in november 1941)

Uitgave: NVVR, redactie en administratie: Rotterdam

Redactie: M. Polak, H. J. J. Bouman, J. Huizinga

Verschijnt 2 x per maand

Soort/Subtitel: "Officieel orgaan van de Nederlandsche Vereeniging voor Radiotelegrafie"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. 25 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1939, als rubriek in RE: 1941, verder aanwezig: B&G, PdB

Na **Radio Nieuws**, **Radio Expres** en **Radio Centrum** is het nu het blad **Radio Spectrum** dat de eer te beurt valt officieel orgaan van de NVVR te zijn. In het voorwoord van het eerste nummer is daarover de volgende toelichting te lezen: "Daarmede is nu eens voor al een einde gemaakt aan diverse onaangenaamheden en wrijvingen, zooals die in de jaren, die achter ons liggen, vele zijn voorgekomen met betrekking tot het officieele orgaan en die hun oorzaak vonden in het feit, dat de belangen van de uitgevers van het orgaan in meerdere of mindere mate indruischten tegen de belangen van de vereeniging."

Er is uiteraard verenigingsnieuws en een vragenrubriek, en de namen van de geslaagden voor de verschillende examens worden regelmatig gepubliceerd. Ook is er een verkoopbureau waar voornamelijk radioliteratuur aangeboden wordt.

Het grootste deel van het blad werd gevuld met artikelen over uiteenlopende aspecten van de radiotechniek. Daarbij worden wiskundige formules niet uit de weg gegaan. Al met al doet het blad nog het meeste denken aan het vroegere **Radio Nieuws**.

Maar helaas, een lang leven was ook voor dit vierde verenigingsblad van de NVVR niet weggelegd, want het laatste zelfstandige nummer verscheen twee jaar later, in december 1940. Daarna keert men, kennelijk noodgedwongen, toch weer terug naar **Radio Expres**, waarin **Radio Spectrum** in de vorm van een rubriekje opduikt. Nog geen jaar later, in november 1941 is ook dat weer afgelopen, als gevolg van de ontbinding van de verenigingen, waaronder ook de NVVR, door de bezetter. **Radio Expres** heeft het gedurende de oorlog overigens nog tot oktober 1943 volgehouden.

<28> **Radio van en voor den Amateur** 1939? {1941,1953} t/m onbekend

Uitgave: Radio Technisch Publicatie-Bureau "HAARLEM" (Radio Marco, Nassaulaan 10 Haarlem)

Redactie: F.P.J. Mulder

Versijnt maandelijks

Soort/Subtitel: voornamelijk. bouwbeschrijvingen

Bijzonderheden: met nietjes bijeengehouden stencils

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. 27 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1941: 16, 19, 20, (+ twee ongenummerde exemplaren), 1953: mei

"Rijk voorzien van: Schema's, bouwtekeningen, raadgevingen, service-hints, beschrijvingen, technische gegevens, enz. Actueel! Interessant! Leerzaam!" is op het omslag te lezen. Nauwgezet waar het de vermelding van jaartal en nummering betreft was de redactie niet. Voor dit onderzoek waren vijf nummers beschikbaar, een jaartal is nergens vermeld, twee exemplaren zijn zelfs niet eens van een nummer voorzien. Uit een bon in nummer 16 valt op te maken dat dit uit januari 1941 moet dateren. Het betreft hier een 'wederuitgave', mogelijk is er dus als gevolg van de oorlog een korte onderbreking geweest.

De redacteur benadrukt dat dit tijdschrift "van en voor den amateur" is, eenvoudig was dus het parool. Dat was in de andere radiobladen ver te zoeken meende de schrijver, ze waren namelijk "te technisch". Tenslotte werd de lezer opgeroepen om ook eens een artikel voor het blad in te sturen.

Radio van en voor den Amateur bevatte voornamelijk bouwbeschrijvingen van toestellen inclusief bouwtekeningen.

Vragen betreffende de inhoud konden aan de redactie worden gesteld middels een "advies-bon". Er moest dan wel een postzegel voor de antwoordbrief worden bijgesloten.

Dit blad werd uitgegeven door Radio Marco, een radiowinkel te Haarlem, geopend in 1927. Er is gekozen voor opname onder het hoofdstuk landelijk verschenen bladen, aangezien uit beschikbare nummers niet is op te maken of het verspreidingsgebied slechts beperkt bleef tot Haarlem en omstreken.

<29A> **HAM-CONTACT** nr. 1, 25 november 1944 t/m nr. 10, oktober 1945

<29AA> **VERON MEDEDELINGEN** december 1945 (slechts één nummer verschenen)

<29B> **ELECTRON** januari 1946 t/m heden

Uitgave: VERON

Redactie: H. van 't Groenewout, Dick Rollema, Bastiaan Mooijman e.a.

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: 'Officieel orgaan van de Vereniging voor Experimenteel Radio onderzoek in Nederland'

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 32 blz., c.a. 24,5 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <29A> nr. 1 t/m nr. 10 <29*> dec. 1945 <29B> 1946 t/m 1961, 1963 t/m 1965, 1970, 1971: 6 t/m 12, 1972 t/m 1974, 1976: 8, 1988: 6 t/m 12, 1989: 1 t/m 6, 8 t/m 11, 1990: 1 t/m 9, 12, 1991: 1 t/m 3, 6, 12, 1992: 2, 1994: 2, 2005, 2006, 2007, verder aanwezig: MJC, VERON

Voor de oorlog waren drie vereniging van radioamateurs actief in Nederland, de NVVR, VUKA en de NVIR. Deze werden in januari 1942 allemaal opgeheven door de bezetter.

In november 1944, vlak na de bevrijding van Eindhoven, werd in die stad de Nederlandsche Vereeniging voor Radio-Amateurisme opgericht. De NVRA gaf een gestencild periodiek uit genaamd: **HAM-CONTACT**. Daarvan verschenen in totaal 10 nummers: het eerste exemplaar verscheen op 25 november 1944 en het laatste kwam uit in oktober 1945. In september verscheen er een extra nummer van **HAMCONTACT** (nu zonder koppelteken), met als ondertitel 'Tijdelijk orgaan', uitgegeven te Hilversum. Daarin werd een vergadering in september aangekondigd om tot de oprichting van een nieuwe landelijke vereniging te komen. In het weekend van 20/21 oktober 1945 kwamen bestuurders van de voormalige NVVR, VUKA, NVIR en NVRA opnieuw bijeen te Hilversum om te komen tot de oprichting van een "nieuwe groote radio vereeniging". Deze vereniging kreeg de naam: Vereniging voor Experimenteel Radio Onderzoek in Nederland. In december van dat jaar ziet de eerste (eenmalige) uitgave van de VERON het licht: **VERON MEDEDELINGEN**. In januari 1946 werd dat opgevolgd door **Electron**, dat anno nu nog steeds het orgaan van de VERON is.

Voor de oorlog waren er al veel tevergeefse pogingen gedaan om de oude verenigingen samen te voegen. Maar eind 1945 ontstaat er dan toch eindelijk één grote landelijke vereniging. Electron is hét lijfblad van gelicenseerde zendamateurs. Anderzijds waren er dan wel weer beschrijvingen van proefnemingen met stereofonie door de radio-omroep, ruim voordat stereo gemeengoed werd.

Het grootste deel van **Electron** bestaat uit (bouw)beschrijvingen van zend- en andere apparaten voor met name zendamateurs. Ook voor meetinstrumenten, veelal eveneens voor zelfbouw, is ruimschoots aandacht.

Uiteraard is er ook veel ruimte voor mededelingen van de vereniging, en aan de door (regionale) afdelingen georganiseerde activiteiten. Dan is er nog een vraag- en aanbodrubriek, verslagen van wat er zoal op de diverse golfbanden te horen was, allerlei constructieadviezen en andere handigheidjes.

Het blad bestaat nog steeds, en bij het doorbladeren van de jaargangen is het interessant om te zien hoe de halfgeleiders geleidelijk binnendrongen in de wereld van de zendamateurs. Wat niet wegneemt dat de goeie ouwe radiolamp ook thans nog genoeg fans heeft in die kringen. Hoe dan ook: ondanks de komst van internet en smartphones heeft het zendamateurisme zeker nog niet afgedaan!

<30> **Tijdschrift voor radiotechniek** januari 1947 t/m december 1950

Uitgave: Kluwer, Deventer

Redactie: C. Rens & H. Rens, later ook Jan Corver

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: m.i.v. januari 1949 werd **Radio Expres** in dit blad opgenomen

Uitvoering: c.a. 53 blz., c.a. 24,5 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig, verder aanwezig: NVHR, B&G

De redactie werd verzorgd door de heren C. en H. Rens, directeuren van de bekende Middelbare (en later ook Hogere) Technische School voor radiotechniek te Hilversum. “Men moet het blad in het algemeen beschouwen als radiotechnisch vakblad, waarvan de bovenste grens is gelegen op het niveau van de algemene ontwikkeling van den middelbaren technicus.” zo schrijven ze in de inleiding van het eerste nummer. Zowel nog studerende, alsook al afgestudeerde technici zouden aan hun trekken komen. Verder vinden ze het belangrijk dat het blad veelzijdig zal zijn en ze willen het “op een hoog peil houden zodat het een eervolle plaats zal innemen in de Nederlandse vakliteratuur”.

In het eerste nummer van de tweede jaargang (1948) staat dat de redactie klachten heeft ontvangen van lezers, die meenden dat het blad teveel wetenschappelijke artikelen bevat. Men gaat hier wat aan doen: “...er komen meer artikelen die minder concentratie eisen, maar die desondanks wetenschappelijk geheel verantwoord zullen blijven.” Ook komt er een vragenrubriek en een rubriek ‘Praktische techniek’. Het aantal pagina’s zal worden uitgebreid aangezien de redactie de beschikking heeft over “zeer veel interessante kopij”. Bij een nieuwe opzet hoort een nieuw uiterlijk. Op het omslag verschijnt een deel van een schema met daarop iets wat op een artistiek vormgegeven sleutelbuis lijkt.

Eind dat jaar gebeurt er iets opmerkelijks; na het augustusnummer (8) wordt het opeens stil. De lezer moet wachten tot december en ontvangt dan opeens een nummer waarop op het omslag vermeld staat:

“nummer 9 t/m 12”. (het aantal bladzijden hiervan bedraagt overigens ongeveer evenveel als een ‘normaal’ nummer) “Door verschillende omstandigheden is er enige stagnatie ontstaan in de geregelde verschijning...” schrijft de uitgeefster. Wat die omstandigheden waren wordt niet uit de doeken gedaan. Wel wordt aangekondigd dat komend jaar **Radio Expres** wordt opgenomen in dit blad. Jan Corver komt mee en gaat deel uitmaken van de redactie als journalistiek redacteur.

Met ingang van het derde jaar (1949) verandert het uiterlijk van het omslag nogmaals, de inhoudsopgave staat nu op de voorzijde, iets wat het opzoeken van een bepaald artikel sterk vergemakkelijkt natuurlijk. Ook vinden we de vermelding “waarin opgenomen RADIO EXPRES”.

Dan, in het gecombineerde november/decembernummer van 1950 volgt een onverwachte boodschap op de binnenzijde van het omslag: uitgevermaatschappij Kluwer deelt mede dat de abonnementskosten flink zouden moeten stijgen om verdere verschijning rendabel te laten zijn. Omdat het de verwachting is dat dan veel abonnees dan zullen afhaken, is besloten de uitgave met onmiddellijke ingang te staken. Het heeft er alle schijn van dat de redactieleden er, tijdens de samenstelling van dit nummer, totaal geen weet van hadden dat dit het allerlaatste zou worden.

<31> **G.I.C. Post** januari 1947 t/m {1950} onbekend

Uitgave: General Import Comp. Laan van Eik en Duinen 190, Den Haag

Redactie: onbekend, persoonsnamen worden nergens vermeld

Verschijnt: 10 x per jaar (werd waarschijnlijk niet gehaald)

Soort/Subtitel: bouwbeschrijvingen, artikelen

Bijzonderheden: de latere nummers verschijnen in de vorm van bouwbeschrijvingen, zonder nummer of jaar

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. 21,5 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1947: 1 t/m 4, 1948: 5, 6/7, 1949: 8/9, 10, 1950: 2

De omslagen van de eerste twee nummers zijn voorzien van maand en jaar, maar met ingang van nummer 3 vinden we nog slechts een nummer. Het kost dan wat moeite om meer details over de verschijningsdatum uit de inhoud op te kunnen maken, als dat al lukt. Het eerste nummer is niet veel meer dan een geïllustreerd prijskrantje, het tweede krijgt al meer het karakter van een tijdschrift.

In het voorwoord van nummer 3 uit 1947 vertelt de redacteur over de toekomstplannen van het blad: “Het is de lezer intussen wel duidelijk geworden dat het onze ernstige bedoeling is deze uitgave regelmatig te doen verschijnen, en er een echt gezellig en leerzaam huisorgaan van te maken.”

Er zijn nu bouwschema's, een jongerenrubriek en een vragenrubriek onder de naam: "De technische man zegt er het zijne van". Wat moeilijkere onderwerpen, zoals het berekenen van transformatoren, komen aan de orde onder de kop: "'n Opfrissertje voor de gevorderde amateur". De vaste rubrieken zijn voorzien van grappige tekeningetjes.

Aan televisie wordt ook ruim aandacht besteed. Al in 1947 begint een meerdelige serie over de bouw van het 'Starline' televisietoestel. Het chassis was in de handel verkrijgbaar en hoefde dus niet zelf te worden gemaakt.

Tussendoor verschijnen er ook nog losse bouwbeschrijvingen (inclusief bijbehorende tekeningen) van een super met sleutelbuizen die, ietwat verwarrend, eveneens de naam 'Starline', maar wel met de toevoeging "super new look" draagt. Deze mapjes hebben precies hetzelfde uiterlijk als **G.I.C. Post**, maar dragen geen nummer. Van deze bouwbeschrijvingen zijn mij twee verschillende versies bekend.

Dat GIC goed geïnformeerd was, blijkt wel uit het feit, dat er begin 1948 al een artikel verscheen over de Bell Telefoon Maatschappij die "...het reeds lang afgedankte kristalletje weer uit de oude doos gehaald heeft en voornemens is het in een nieuwe mantel op de markt te brengen onder de naam transistor."

<32> **CQ-PA** 22 december 1951 {1956} t/m heden

Uitgave: VRZA

Redactie: Wennekes, B. Cramer, Oosthuizen

Verschijnt eerst wekelijks, later 2 x per maand, nog later maandelijks

Soort/Subtitel: Officieel orgaan van de vereniging voor radiozendamateurs

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 9-40 blz., c.a. 25/30 x 16/21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1963: 17, 1964: 2,3,4, 1973:44, 1974: 7,9,13 t/m 48, 1975: 3-5, 8, 9, 14-46, 1976: 1-9, 12, 16, 21, 23, 24, 29, 31, 33, 35, 36, 38-42, 46-48, 1979: 30 t/m 45, 48, 1988: 2, 6 t/m 12, 24, 2005, 2006, 2007, 2016: 11

De VRZA werd opgericht op 23 november 1951. Met ingang van 22 december 1951 verscheen het eerste proefnummer en daarvan zouden er de komende zaterdagen nog twee volgen. Op 12 jan 1952 verschijnt dan eindelijk de eerste 'echte' **CQ-PA**. Leden kregen het blad gratis in hun brievenbus. Het uiterlijk van het blad verandert de eerste jaren nogal eens. Een voorwoord is er niet, er wordt direct met de deur in huis gevallen. Nummer 17 van 1963 begint al meteen op de eerste bladzijde met deel 25 van de jongerenrubriek waardoor de indruk ontstaat dat dit blad voornamelijk op jongeren gericht is, wat overigens allerminst het geval was.

Een langlopend rubriekje “How’s DX?” doet verslag van wat er zoal op de banden te beleven viel. Daarnaast is er nog speciale aandacht voor de 2-meterband.

Het ligt voor de hand dat voor zelfbouw een belangrijke plaats ingeruimd wordt. Maar de printen hoeft men niet zelf te maken, voor veel schakelingen kunnen deze bij het VRZA-verkoopbureau in Den Haag besteld worden.

Voor de theorie wordt veel ruimte gemaakt en formules, bijvoorbeeld voor het berekenen van filters, hoeft men in dit blad ook niet te missen.

Later wordt het formaat van het blad groter, en komt er dan toch eindelijk een voorwoord, waarin de voorzitter of de hoofdredacteur zich tot de lezer richt.

Dat ongerustheid over de mogelijk schadelijke gevolgen van radiofrequente straling niet iets van de laatste tijd is, blijkt wel uit het feit dat daar in het eerste nummer van 2005 al uitgebreid op wordt ingegaan.

<33A> **Radio Electronica** 15 maart 1953 t/m 1981, toen voortgezet als:

<33B> **Elektronica** nr. 7 1981 t/m {1989} onbekend

<T01> **Professionele en industriële bijlage** januari 1959 t/m maart 1965

Uitgave: Kluwer Technische Tijdschriften, Deventer

Redactie: Jaap Wigman, Willem van der Horst

Verschijnt <33A> maandelijks, m.i.v. 1969: 2 x p/m, <33B> 2 x p/m

Soort/Subtitel: <33A> “Onafhankelijk populair-wetenschappelijk maandblad voor de radio-amateur”

<33B> “vakblad voor elektronicus en informaticus”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 66-82 blz., c.a. 26,5/28,5 x 19/21,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <33A> 1953 t/m 1966, 1969, 1970: 15, 1971: 6, 8, 18, 1972: 15/16, 1973: 1, 1978:7, 1979: 1 <33B> 1988: 10 ontbr, 1989: 1- 5, 7- 8, 15, 16 ontbr. 18 + 22 n.c.

Op 15 maart van het jaar 1953 verschijnt het eerste nummer van **Radio Electronica**. Jaap (Jac) Wigman geeft in het voorwoord een verklaring voor de naam: “... feit is dat met radio nog slechts een luttel deel van het wereldwijde aangroeisel dezer nobele sport wordt gedekt. Onder radio verstaan we tegenwoordig nog slechts overdracht van tekens, spraak en muziek. Aangegroeid zijn telemetring, computing (electronische rekenwonders, welteverstaan) radar, radio-astronomie, meettechniek, televisie, ultrafax,

enfin, ga zo maar door, een gebied, dat met geen mogelijkheid in het keurslijf 'radio' is onder te brengen. Vandaar de verzamelnaam 'electronica'.

Ook wordt erop gewezen dat het blad "volkomen onafhankelijk" is. In tegenstelling tot bijvoorbeeld een blad als **Radio Bulletin** had men volledig de vrije keuze welke componenten in de gepubliceerde bouwschema's gebruikt werden. De verscheidenheid van de bouwontwerpen was groot, behalve voor radio was er ook veel aandacht voor televisie, elektronische muziekinstrumenten, meetapparatuur, enzovoort.

Opmerkelijk is dat er van dat eerste nummer minstens twee varianten voorkomen, waar het de volgorde van de artikelen betreft. In eerste instantie zou men denken twee verschillende nummers in de hand te hebben. Met nummer 9 is ook weer iets bijzonders aan de hand: dat komt voor met zowel een groene, als met een gele omslag, mogelijk zijn er zelfs nog meer kleuren geweest.

Met ingang van het januarinummer van 1959 werd er, voor wie dat wenste, tegen bijbetaling een uit 16 bladzijden bestaande losse <T01> **Professionele en industriële bijlage** onder redactie van J. Roorda met **Radio Electronica** meegeleverd. Dit was een blad, speciaal voor elektronici, die in het bedrijfsleven werkzaam waren. Waarschijnlijk was deze bijlage toch niet zo succesvol want later werd het een gewone rubriek onder de naam <T02> **PI**. De eerste <T03> **flip-flop**, een 'bouwbijsblad' (diverse toestellen en schakelingetjes), dat overigens vanaf het begin al de vorm van een gewone rubriek had, verscheen eveneens voor het eerst in januari 1959. In maart 1965 verschenen ze allebei voor het laatst.

In het juninummer van 1959 lezen we dat redacteur Jaap (zelf ondertekende hij altijd met Jac.) Wigman in de leeftijd van slechts 52 jaar op eerste pinksterdag is heengegaan. In het maartnummer werd in het blad al medegedeeld dat hij aan kanker leed en niet lang meer te leven had. Om de lezers zonder zijn medeweten hierover te kunnen informeren, was er een speciaal nummer gemaakt dat bij Wigman bezorgd was *zonder* die aankondiging er in (in het voor hem bestemde blad was op die plaats een advertentie afgedrukt). De reden daarvan was, dat hij zelf niet op de hoogte was gesteld van de ernst van zijn ziekte. Jac was behalve briljant technicus ook een begenadigd schrijver met veel gevoel voor humor. Hij was bijvoorbeeld ook de geestelijk vader van de bekende figuur Dr. Blan, die later overigens werd 'vertolkt' door Cornelis Ruyter in **Radio Bulletin**. Het overlijden van Wigman moet een groot verlies voor de redactie van **Radio Electronica** zijn geweest. Zelfs bij de voltooiing van de tiende jaargang was men hem nog steeds niet vergeten.

In de aprilnummers werd er geen enkele moeite gespaard de lezers op slinkse wijze een rad voor ogen te draaien. Zo was er eens een artikel over 'stil geluid', een geheel nieuwe techniek waarmee het mogelijk was geluid rechtstreeks in de hersens te 'injecteren'. Het grote voordeel was dat men muziek in zeer hoge kwaliteit kon beluisteren, zonder dat de omgeving daar ook maar de minste hinder van had. En het kon nog draadloos ook! In het meinummer deelde de redactie vergenoegd mede dat er weer heel veel lezers ingetrapt waren.

De koers die eigenlijk al in het voorwoord van het allereerste nummer werd aangekondigd (zie hierboven) begon zich eind jaren 70, begin jaren 80 nog duidelijker af te tekenen. Met ingang van het jaar 1982 werd dan ook besloten om het woord 'radio' in de titel voortaan maar helemaal weg te laten zodat de naam kortweg **Elektronica** werd. De behandelde onderwerpen waren nu voornamelijk industriële elektronica en de toen nog vrij prille computertechniek.

Met ingang van het januarinumnummer van 1988 werd het blad samengevoegd met **databus <G1>**, het “maandblad over computertechniek” dat sinds midden jaren 70 bestond, en eveneens door Kluwer Technische Tijdschriften werd uitgegeven. Hierdoor ontstond “... één groot, gecombineerd blad voor de electronicus, de computertehnicus en de informatietechnicus” De redactie liet weten dat een dergelijke integratie voor de hand lag, aangezien de scheidslijn tussen de traditionele analoge elektronica en de microcomputertechniek steeds meer aan het vervagen was. Het is mij niet bekend hoe lang die combinatie heeft bestaan, december 1989 is het laatste mij bekende nummer .

<34> Radio Praktijk onbekend {1955, 10} t/m onbekend

Uitgave: Uitgeverij De Mijlpaal, postbus 200 Hilversum

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: “Waarin opgenomen: het Televisie Bulletin” en “Voor vakman en amateur”

Bijzonderheden: o.a. bouwbeschrijvingen, schema's en literatuurbesprekingen

Uitvoering: c.a. 16 blz., c.a. 24 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1955: nr. 10

In het beschikbare nummer staan twee bouwbeschrijvingen, de communicatieontvanger G207 van Geloso, en een eenvoudige buisvoltmeter type 4531. Die laatste was met toestemming van de redactie overgenomen uit het blad Radio- & Televisierevue. Daarnaast is er nog een rubriek ‘Technische literatuur’, daarin worden 22, voornamelijk door Oceco en de Belgische uitgeverij Brans uitgegeven boeken besproken.

Daarnaast zijn er veel advertenties van deze uitgeverijen. Brans had toen kennelijk ook een Nederlandse vestiging onder de naam Brans & co op de Lijsterbeslaan 35 in Hilversum. Oceco zat in die tijd overigens op hetzelfde adres.

Van een adreswikkkel o.i.d was geen sprake, het adres van de ontvanger was met pen op het omslag geschreven en de postzegels waren daar ook op geplakt. Vermoedelijk was de oplage dus niet erg groot.

<35> **Radio Blan** 30 augustus 1960 t/m 1 juni 1966 toen opgeheven

Uitgave: de Muiderkring, Muiden

Redactie: Dr. Blan (C.F. Ruiters)

Verschijnt 2 a 3 maandelijks

Soort/Subtitel: jeugdblad

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. 31 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1960 t/m 1966 (compleet aanwezig, deels digitaal)

Kwam de jeugd al langere tijd aan zijn trekken in **Radio Bulletin**, de Muiderkring vond dat het tijd werd voor een eigen lijfblad voor hen. ‘Vader en zoon Blan stelden dit blad samen en opa Blan keek of het goed ging.’ lezen we in het eerste nummer. Zoon Jan had het initiatief voor dit blad genomen. Hij had aan dr. Blan, die werkelijk álles van radio wist, al meerdere malen gevraagd of die niet eens een blad wilde maken voor jongens en vaders die helemaal niets van radio snapten. Na lang zeuren werd dit verzoek gehonoreerd. Jan en zijn vader moesten onder supervisie van opa maar gewoon beginnen, dan zou hij zijn vrienden bij de Muiderkring ertoe proberen te bewegen het te drukken en op de markt te brengen. Dat lukte, en zo lag de eerste **Radio Blan** rond juli 1960 in de winkels.

Ook hier weer die typische Hollandse gezelligheid die we al kenden van **Radio Bulletin**. De van dat blad bekende illustrator Han Lang voorzag ook deze nieuwkomer van grappige tekeningetjes. Over hem is vrijwel niets bekend, maar het verhaal deed indertijd de ronde dat hij in het dagelijkse leven de kost verdiende als stukadoor.

Er kwamen bouwontwerpen aan bod zoals bijvoorbeeld de jampotontvanger, een schrikapparaat, een elektronische schatkist, een gong en noem maar op. Vanzelfsprekend werd daarbij ruim gebruik gemaakt van Amroh-onderdelen.

Er was ook altijd een prijsvraag. De winnaar was te zien op een foto, gemaakt in een radiozaak ergens in Nederland, op het moment van prijsuitreiking. Op de achterzijde stond een, eveneens door Han Lang getekend stripverhaaltje, waarin de drie generaties Blan een rol speelden.

De ‘nummering’ bestond aanvankelijk uit letters, te beginnen met ‘A’. Met ingang van september 1962 werden dat een getal, te beginnen met 13. In totaal verschenen er zes jaargangen van dit blad, bestaande uit de letters A t/m M, gevolgd door de nummers 13 t/m 36. Nummer ‘I’ is overigens nooit verschenen. (Vermoedelijk werd dat per ongeluk overgeslagen, opa was immers de jongste niet meer.) Verzamelaars kunnen zich dus de moeite besparen ernaar op zoek te gaan.

Jan Blan meende dat zijn leeftijdsgenoten en hun vaders na 36 nummers wel klaargestoomd zouden zijn voor **Radio Bulletin** en dus kwam er met het juninummer van 1966 voorgoed een einde aan **Radio Blan**.

(Ir. Cornelis Frederik Ruyter was de samensteller van dit blad. Hij overleed op 22 januari 2002 op 83-jarige leeftijd.)

<36A> **Electronica Wereld** (zie: bijzonderheden!) april 1961 t/m oktober 1964 toen voortgezet als:

<36B> **Elektuur** november 1964 t/m september 2007, m.i.v. oktober 2007 voortgezet als:

<36C> **Elektor** oktober 2007 t/m heden

Uitgave: Technipress Amsterdam, later Uitgevers Maatschappij Elektuur te Geleen, later verhuisd naar Beek (L), nog later naar Limbricht (L)

Redactie: Bob van der Horst (de zoon van de hoofdredacteur van **Radio Electronica**)

Verschijnt <36A> oplopend van 4 tot 9 x p/j. <36B>: 11x p/j (incl. <36D> **Halfgeleidergids**)

Soort/Subtitel: zelfbouwprojecten en technische artikelen

Bijzonderheden: In 1963 veranderde de spelling. **Electronica Wereld** werd **Elektronika Wereld**

Uitvoering: c.a. 60-95 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <36A> 1961: 4, 9, 12, 1962: 3, 5/6, 1964: 2, 4-6, 9-10 <36B> 1964: 11-12, 1964 t/m 1968, 1969: 7-8, 1970: 1, 3, 11, 1972: 1-4, 1974: 1-3, 5, 9-10, 1975: 1, 3-4, 6, 9, 12, 1976: 1, 4-9, 11-12, 1977: 1, 4, 6-9, 12, 1978: 4, 7-8, 1979: 4, 7-8, 1980: 1-4, 6, 9, 1981: 7-8, 1984: 7-8, 11, 1986: 4, 2001: 4. **Halfgeleidergids**: 1966 t/m 2009 (2003, 2005 en 2007 ontbreken) <36C> 2016: 637/638

In het voorwoord van het eerste nummer van **Electronica Wereld** geeft redacteur van der Horst een verklaring voor het feit dat er wéér een nieuw elektronictijdschrift op de Nederlandse markt komt: “Toch wekt dit minder verbazing, als men aanneemt, dat juist in het Nederlandse taalgebied de honger naar kennis op dit terrein relatief groter is dan waar ook ter wereld.” Wat daar precies de redenen voor zijn wordt mijns inziens niet op overtuigende wijze aangetoond in zijn betoog.

In dat eerste nummer interessante artikelen over onder andere de frigistor (een halfgeleider koelement) de laser, en een elektronisch horloge met de naam Accutron, dat toen net op de Amerikaanse markt verschenen was. Voor maar liefst 175 dollar kreeg men een uurwerk met “ijsselijke precisie” dat “niet meer dan één minuut per maand voor of achter loopt.” Wie zou daar anno nu nog genoeg mee nemen? Ook waren er een aantal eenvoudige dr. Blan-achtige schakelingetjes voor zelfbouw.

Met ingang van november 1964 verandert de naam in **Elektuur**, dat zou tot oktober 2007 zo blijven. Het niveau van de artikelen wordt gaandeweg hoger en de schakelingen complexer. Zo komt het blad met de

Formant, een modulaire synthesizer voor zelfbouw. Ook op audiogebied verschijnen professionele schakelingen zoals de bekende Crescendo-eindtrap, waar meerdere varianten van kwamen (ook ik heb hem ooit nog gebouwd). Over de printen hoefde de zelfbouwer zich niet druk te maken, die konden voor een redelijke prijs bij Elektuur worden besteld, en waren van uitstekende kwaliteit.

Met ingang van 1964 verschijnt er elk jaar in juli/augustus een speciaal dubbelnummer genaamd **<36D> Halfgeleidergids**. Daarin geen artikelen maar wel een groot aantal schakelingen (die “al een tijd op de plank lagen”) voorzien van een beknopte omschrijving.

In het januarinumnummer van 1970 staat een artikel over het zelf maken van luidsprekerkasten. Beton wordt geroemd vanwege het feit dat het zeer trillingsvrij is. Daar staat het gewicht en de onhandelbaarheid als negatieve eigenschap tegenover. Maar de schrijver komt met een goed alternatief: asbest! Er moesten uiteraard wat gaten geboord worden voor de luidspreker(s), maar daar lag toen kennelijk nog niemand wakker van...

In november 2007 verandert de naam in het internationaler klinkende **Elektor**. Mobiele communicatie, schakelingen voor gebruik in combinatie met de Arduino, meetinstrumenten, schakelingen voor modelbouw, randapparatuur voor computers, het is er allemaal en in een zeer grote variatie. Anno nu bestaat dit toonaangevende blad nog steeds.

Naast het tijdschrift brengt de uitgever veel literatuur over elektronica op de markt. Daaronder ook meerdere (veelal Duitstalige) boeken over buizenversterkers, waarin zowel aandacht voor nieuwbouw alsook voor restauratie van historische versterkers is.

Een aantal nummers van het blad Elektuur zijn gratis te downloaden op: <https://archive.org>.

<37A> Nieuws voor hobbyisten en radioamateurs oktober 1965 t/m augustus 1971 (1 t/m 16) voortgezet m.i.v. juni 1972 als:

<37B> Hobbyskoop juni 1972 t/m april 1980 (1 t/m 31, waaronder 1 dubbelnummer)

Uitgave: Philips Nederland BV, Eindhoven

Redactie:

Verschijnt in het begin onregelmatig, later driemaandelijks, enkele malen tweemaandelijks

Soort/Subtitel: Philips bouwpakketten vormden de hoofdmoot

Bijzonderheden: Naast ‘Nieuws voor hobbyisten en radioamateurs’ verschenen ook een aantal ongenummerde brochures {1968, 1969} eveneens genaamd **Hobbyskoop**.

Uitvoering: c.a. 8-19 blz., c.a. 17/24 x 28/21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <37A> compleet, <37B> groot formaat: compleet, <37B> klein formaat 1967, 1968/69, 1970/71,1971/72

Het voornaamste doel van **Nieuws voor hobbyisten en radioamateurs** was het onder de aandacht brengen van de Philips bouwpakketten en bouwdozen. Aanvankelijk was dat onder andere de HF-serie (buisenversterkers), de FM13 (FM-tuner met buizen) en de EE-bouwdozen voor de jeugd. Midden jaren 60 kwamen daar de eerste onderdelenpakketten bij in de vorm van de bekende blauw-witte doosjes waarin een al geboorde print, alle benodigde onderdelen en een montagehandleiding zaten. Een geschikte behuizing moest de bouwer zelf maken of kopen. Typisch voor die tijd waren de zwart-wit foto's waarin pa ijverig aan het solderen was, terwijl moeder en zoon hem bewonderend, en vol belangstelling op de vingers keken.

Naast uitgebreide beschrijvingen van genoemde bouwpakketten kwamen er artikelen over de werking van onderdelen, centrale antennesystemen, meetinstrumenten en het toen nieuwe Evoluon te Eindhoven. Daarnaast waren er levensbeschrijvingen van bekende uitvinders die aan de wieg van de radio stonden.

Het blad verscheen onregelmatig, 2 a 3 nummers per jaar, en werd gratis toegezonden aan abonnees. Tussendoor was er een keer per jaar een **Philips Hobbyskoop** met de ondertitel: "Voor hobbyisten van tien tot tachtig". Dit was feitelijk niet meer dan een klein formaat reclameblaadje waarin dezelfde artikelen werden aangeprezen als in **Nieuws voor hobbyisten en radioamateurs**.

In juni 1972 komt er met het verschijnen van **Hobbyskoop** een einde aan deze onoverzichtelijke toestand. In "Ten geleide" lezen we: "Het tijdschrift dat voor u ligt is nieuw en toch in veel opzichten een oude bekende. Het is het eerste nummer van een volwassen geworden **Nieuws voor hobbyisten en radioamateurs**. Groter, dikker, mooier en vol met nog meer interessante wetenswaardigheden voor de elektronica-hobbyist." Het blad zou vier keer per jaar verschijnen en werd vanaf nu niet meer kosteloos toegezonden, maar kon wel gratis worden afgehaald bij de plaatselijke radio-onderdelenhandel. Wilde men het toch per post blijven ontvangen dan werd er 3 gulden per jaar in rekening gebracht.

In augustus 1980 krijgen de abonnees geheel onverwacht een brief waarin Philips mededeelt dat de productie van de onderdelenpakketten vanwege "economische redenen" beëindigd zal worden. Deze beslissing betekende automatisch ook het einde van het blad **Hobbyskoop**.

<38> Puls mei 1973 t/m onbekend

Uitgave: 'Nederlandse amateur radio – elektronika club', postbus 143, Groningen

Redactie: L van Schoonhoven e.a.

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: "Praktische elektronika voor iedereen"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 60 blz., c.a. 22 x 25 cm

Beschikbaar voor onderzoek: juni 1973

Uit het voorwoord van het beschikbare nummer blijkt dat de NARC in oprichting tevoren een marktonderzoek had gedaan waarbij de 'basisvraag' was: "Zijn er mensen geïnteresseerd in een vereniging die eenvoudige en praktische informatie over elektronika wil geven en die daarmee een zeer groot publiek wil bereiken?" De uitkomst daarvan was dermate hoopgevend dat de vereniging besloot een eigen blad te gaan uitgeven.

Het tijdschrift bevat een artikel van de hand van S. Reidstra over het testen van transistoren in portable radio's. De torren uit het toestel verwijderen om deze te testen is niet nodig schrijft de auteur. En een HF-meetzer was niet nodig, die kon ook heel goed vervangen worden door een TL-buis in werking...

Erg leuk is de bouwbeschrijving van een BFO-decoder. Een simpele schakeling in een klein kastje waarmee men op een eenvoudige kortegolfontvanger toch SSB kan ontvangen. De radio hoeft niet eens te worden open geschroefd: het apparaatje wordt simpelweg vlakbij de radio geplaatst!

Er is een rubriek speciaal voor jongeren en ook een vragenrubriek ontbreekt niet.

Waarschijnlijk heeft dit blad niet lang bestaan.

<39> Populaire Electronica 1974 t/m 1977: nummer 24, toen opgegaan in **ELO**

Uitgave: Uitgeversmaatschappij Born BV, Assen

Redactie: J. Verstraten, Jan Pas en Wil Leiner. Vanaf nr. 17: H. Ten Bosch

Verschijnt 9 x per jaar

Soort/Subtitel: voornamelijk bouwschema's

Bijzonderheden: "Tijdschrift voor eenvoudige elektronika"

Uitvoering: 64 blz., c.a 23,5 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1974: 1, 1975: 6, 1976: 11, 13, 14 t/m 16, 1977: 17, 21 t/m 24

“Nieuw quality magazine” stond de eerste twee jaargangen diagonaal in de rechterbovenhoek op het omslag. Daarna was het nieuwe er kennelijk af en werd deze tekst vervangen door “Het blad voor de beginnende electronicus”. Op de titelpagina lezen we dat de ondertitel “Tijdschrift voor eenvoudige elektronika” was. Over de juiste spelling van het woord elektronica bestond bij de redactie overduidelijk geen consensus.

Het blad bestond voornamelijk uit bouwbeschrijvingen van eenvoudige schakelingetjes, zoals kleine versterkers, een pechknipperlicht, een dia-timer, een ‘meter zonder meter’ enzovoort. Aanvankelijk moest men de printen zelf maken, maar al gauw kwam er een printservice, zodat het nabouwen nog gemakkelijker werd. Daarna kwam er ook een rubriek voor lezersvragen.

Een aantal bekende en minder bekende Nederlandse onderdelenzaken adverteerden in het blad. Radio V.O. destijds gelegen aan de Amsterdamsestraatweg te Utrecht, ging wel heel erg ver in zijn service, zo lezen we dat ze dag en nacht telefonisch bereikbaar waren!

Het blad heeft niet lang bestaan. Nummer 24 uit 1977 was het laatste nummer, daarna ging het op in het nieuwe blad **ELO**.

<40> D’ Oude Hoorn nr. 1, 24 mei 1975 t/m nr. 14 april 1978, nieuwsbrief 1: april 1978, nieuwsbrief 2: november 1979, toen opgeheven

Uitgave: “Vereniging van Antiekradio Amateurs”, Amsterdam

Redactie: B.C Hulkenberg

Verschijnt driemaandelijks. Nummering loopt door tot no 14, apr 1978. Daarna verschijnen er nog twee nieuwsbrieven waarvan de laatste in december 1979 uitkomt.

Soort/Subtitel: eerste blad in Nederland voor liefhebbers van oude radio

Bijzonderheden: persoonlijk initiatief van Barry Hulkenberg, hij wilde verzamelaars uit het hele land met elkaar in contact brengen.

Uitvoering: 8-20 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig

In mei 1972 verspreidde Barry Hulkenberg zijn eerste prijskrantje onder het handjevol verzamelaars van oude radio's. Al snel werden dat er meer. Hij verkocht onder andere lampenlijm, gekleurde isolatiekous, lampen en onderdelen. Uiteindelijk leidde dat tot het eerste nummer van **D' Oude Hoorn** op 24 mei 1975. Het blad werd vermenigvuldigd op een afgeschreven stencilmachine, en droeg alle kenmerken van huisvlijt. Het geheel werd door nietjes bij elkaar gehouden, en een van de leden was hem behulpzaam bij het verzendklaar maken van de nummers.

Vanaf nummer 2 was op het omslag een door Jaap Stam getekende hoornluidspreker afgebeeld, en de ondertitel was: "Antiekradio-blad van de vereniging van antiekradio-amateurs". Het voorwoord onder de titel "Hoor'n- even" werd in het begin nog in elk blad afzonderlijk voorzien van een met kroontjespen aangebrachte handtekening van Hulkenberg.

Met de stencilmachine ging nogal eens wat mis, en dat werd dan handmatig met de pen gecorrigeerd. Op de eerste bladzijde van het novembernummer 1976 was: "EXCUUS voor de slechte druk Machine is niet in orde" gestempeld. Met ingang van de derde jaargang in 1977 verbeterde de kwaliteit van tekst en illustraties aanmerkelijk. Er kwam een nieuw omslag, en er verschenen nu ook artikelen die door andere auteurs geschreven waren.

Intussen vinden er onderhandelingen plaats over samenwerking met de NVHR, die toen in oprichting was. Dat loopt op niets uit. Hulkenberg schreef dat hij zich geïntimideerd voelde en uiteindelijk besloot hij om niet meer aan de onderhandelingen deel te nemen. Vastberaden kondigde hij aan dat **D' Oude Hoorn** volledig onafhankelijk van de NVHR zou blijven bestaan.

In januari 1978 was het aantal abonnees gestegen tot meer dan 100, en zo op het eerste oog leek het alsof alles gewoon bleef zoals het was. In het aprilnummer van dat jaar staat dat in het volgende nummer weer een aflevering van het vervolgverhaal van Jaap Stam zal verschijnen. Bovendien zal er een extra dikke bijlage komen. Maar zover kwam het niet. Spoedig komt er een prijslijst vermomd als **D' Oude Hoorn** in de brievenbus, weer van dezelfde slechte kwaliteit als in het begin.

Dan gebeurt er een hele tijd niets, totdat meer dan een jaar later opeens het allerlaatste blad in de brievenbus valt. Het omslag maakt een dramatische indruk: "D'oude Hoorn zwijgt" staat er op. De illustratie is een schakelaar die in de stand 'OFF' staat. Hulkenberg dankt alle abonnees voor hun vertrouwen en er is nog éénmaal een prijslijst. 13 januari 1980 zal de allerlaatste dag van het verkoopbureau zijn. Daarna wordt ook de postbus opgeheven. Toen was het definitief afgelopen met wat ooit het allereerste Nederlandse tijdschrift voor verzamelaars van oude radio's was.

<41A> **electronica top internationaal** januari 1976 t/m december 1982

Uitgave: Nanton Press BV, Bilthoven

Redactie: <41A> A. H. Kriegsman C. Eng. M.I.E.R.E. / S. J. Hellings

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: "Electronica maandblad voor praktijk en hobby"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 58 blz., c.a. 28 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <41A>1977: 11,12, 1978, 1979: 2 t/m 6, 1980: 7, 10, 1982: 12

Dit blad bevatte een grote verscheidenheid aan bouwontwerpen. Een greep: fotografie, modelbaan, audio, meetinstrumenten, alarm, auto, enzovoort. Af en toe zijn er artikelen over bijvoorbeeld elektronica in studio's, luidsprekerontwerpen, actieve filters, ruimtesondes en meer. Verder was er in 1977 nog een meerdelige elektronica cursus.

Ook aan de toen opkomende homecomputers werd aandacht besteed, zo was er onder andere een cursus programmeren in Basic.

In januari 1983 werd dit blad opgevolgd door **Informatronica**. Voor beschrijving van dit tijdschrift zie bladzijde 61.

<42> **elektronika hobbie** maart 1977 t/m januari 1980

Uitgave: coöperatieve vereniging van zelfbesturende ontwerpers, uitgevers en technici (ZOUT) Maastricht

Redactie: J. Kattkamp, W. Leiner, J. Palmen, J. Pas, J. Verstraten

Versijnt 9 x per jaar

Soort/Subtitel: "Tijdschrift voor de vrije-tijds-elektronikus"

Bijzonderheden: geen vermelding jaargangen

Uitvoering: 52-80 blz., 15/21 x 21/30 cm

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig

"Moet dat nou zo nodig? Er zijn toch genoeg elektronika tijdschriften op de Nederlandse markt?", daarmee begint het voorwoord van het eerste nummer in maart 1977. Het blijkt dat de samenstellers oude bekenden zijn: ze hebben het namelijk al eens eerder geprobeerd met het blad **Populaire Electronica**. De makers leggen uit dat ze daarmee gestopt waren, omdat ze hun neus vol hadden van het alsmaar aan de leiband moeten lopen. Daarom hadden ze nu zelf maar een uitgeverij opgericht, zodat ze van niemand afhankelijk waren, en de zaken nu geheel naar eigen inzicht aan konden pakken.

Er zijn een paar vaste rubrieken zoals “Moeilijke woordenboek” en “Wat zijn dat voor dingen - condensatoren” (uiteraard bleef het niet bij condensatoren, er kwamen steeds andere componenten aan bod). Verder zijn er veel bouwschema's op allerlei gebied. Eigenlijk komt het erop neer dat de vroegere lijn van **Populaire Electronica** grotendeels weer gewoon werd voortgezet.

In 1977 verschijnt **elektronika hobbie** in groot formaat, de zaken lijken voorspoedig te gaan. De redactie had een enquête gehouden onder de lezers om erachter te komen voor welke bouwontwerpen de meeste belangstelling was. Op de eerste plaats stond de zelfbouwscoop, en op de tweede plaats een methode om een tv-toestel geschikt te maken voor toepassing als oscilloscoop.

Helaas, ook deze tweede poging van de makers om een levensvatbaar blad te maken was eveneens niet van lange duur. Maar er was een alternatief: in het eerste nummer van **Hobbit** (augustus 1980) heet hoofdredacteur Hein ten Bosch eveneens de abonnees van **elektronika hobby** welkom.

<43A> Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging voor Historische Radioapparatuur nr. 1: Juni 1977, nr. 2: september 1977, nr. 3: november 1977

<43B> Nederlandse Vereniging voor Historische Radioapparatuur (ondertitel: 'verenigingsblad'): maart 1978 t/m december 1978, m.i.v. maart 1979 voortgezet als:

<43C> Radiohistorisch Tijdschrift maart 1979 t/m heden (m.i.v. 1992 werd de naam geschreven als **Radio Historisch Tijdschrift**)

Uitgave: Nederlandse Vereniging voor Historie van de Radio

Redactie: E. Wessels, W. Steenks, P. Hunneker, J. Wolterson en vele anderen

Verschijnt 4 x per jaar

Soort/Subtitel: orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Historie van de Radio

Bijzonderheden: voor radioverzamelaars en belangstellenden in de geschiedenis van radio

Uitvoering: c.a. 25-46 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: **<43A>**, **<43B>** en **<43C>** compleet aanwezig

Nadat onderhandelingen over mogelijke samenwerking van de NVHR met Barry Hulkenberg, de samensteller van **D' Oude Hoorn**, op niets waren uitgelopen, werd de NVHR opgericht op 19 maart 1977. Eerst verschenen er drie mededelingenbladen die toen gevolgd werden door een tijdschrift. Het eerste jaar is er eigenlijk nog geen naam, **Nederlandse Vereniging voor Historische Radioapparatuur** staat dan op het omslag. Maar met het eerste nummer van 1979 verandert dat in **Radiohistorisch Tijdschrift**. Tot op

heden bleef deze nieuwe naam ongewijzigd, behoudens een kleine aanpassing: 'Radiohistorisch' werd in 1992 opgesplitst in twee woorden: 'Radio Historisch'.

In de loop der jaren werd de kwaliteit van het papier en de illustraties steeds beter. Behalve het omslag werden ook de foto's in het blad in kleur afgedrukt. Aanvankelijk was de transistor nog taboe, maar tegenwoordig is de transistorradio uit de beginjaren volledig geaccepteerd in het blad. Er is vrijwel geen onderwerp op het gebied van de radiohistorie te bedenken waarover nog nooit gepubliceerd is in het **Radio Historisch Tijdschrift**.

Het lag voor de hand dat internet gaandeweg ook een steeds grotere rol ging spelen in de wereld van liefhebbers van oude radio. Tegenwoordig kan men bijvoorbeeld de inhoudsopgave van alle verschenen nummers van het tijdschrift, servicedocumentatie van toestellen, en de beschikbare literatuur in de verenigingsbibliotheek inzien en/of downloaden.

<44A> **ELO** oktober 1977 t/m juni 1980, vanaf augustus 1980 voortgezet als:

<44B> **Hobbit** augustus 1980 t/m december 1984

Uitgave: Kluwer Technische Tijdschriften BV, Deventer

Redactie: C.J. Bakker, later Hein ten Bosch

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: "Tijdschrift voor populaire hobby elektronica"

Bijzonderheden: "...gemakkelijk zelf te bouwen schakelingen". Printen waren ook leverbaar.

Uitvoering: c.a. 40-87 blz., c.a. 28/22 x 30/23 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <44A> compleet beschikbaar <44B> 1980: 1,2,4,5, 1984: 12

In het voorwoord van het eerste nummer schrijft de redactie dat uitgever Kluwer (die ook **Radio Electronica** en **Toon & Beeld** uitgeeft) voortdurend overstelpt wordt met vragen over elektronica voor de hobbyist. Om aan deze almaar toenemende behoefte tegemoet te komen, is besloten **ELO** op de markt te brengen. Het blad publiceert schakelingen op het gebied van modelbouw, audio, spelletjes, voor huis, tuin en de auto, eenvoudige meetapparaatjes, enzovoort. De printen kunnen bij de uitgever worden besteld. Ook zijn er artikelen om de kennis van de hobbyelektronicus op te vijzelen, bijvoorbeeld over de werking en de toepassing van halfgeleiders. Daarnaast nog beschrijvingen van consumentenelektronica.

Op de achterzijde van het eerste nummer wordt reclame gemaakt voor 'ELOtronic'. Deze door toedoen van **ELO** in de handel gebrachte experimenteerdozen zijn vergelijkbaar met de Philips EE dozen uit de

jaren 60 en 70. Er is een basisdoos - die ook geschikt is voor kinderen - en een hoofddoos leverbaar. Met de hoofddoos (die 179 gulden kostte) zijn meer dan 130 schakelingen te bouwen.

Met ingang van augustus 1980 wordt het blad voortgezet als **Hobbit**. De naam is een samentrekking van 'hobby' en 'bit'. Ook **elektronika hobby** werd in dit nieuwe blad opgenomen. Naast de schakelingen voor zelfbouw, die ook al in de voorgangers van dit blad gepubliceerd werden, zal er aandacht besteed worden aan de toen populaire 27 Mc zendontvangers. Ook de homecomputer, die toen in opkomst was komt uitgebreid voor het voetlicht .

In het eerste nummer lezen we nog dat het zeker niet de bedoeling was de lezer ertoe aan te zetten zelf een computer te bouwen, maar de ontwikkelingen gingen snel en een paar maanden later denkt de redactie daar opeens heel anders over. Een bouwpakket voor een heuse thuiscomputer van het type Acorn Atom komt op de Nederlandse markt voor het bedrag van 950 gulden. **Hobbit** besteedt uitgebreid aandacht aan de bouw, inclusief geheugenuitbreiding, en noemt hem zelfs al 'Hob-bit computer' in het decembernummer.

Met het laatste nummer uit december 1984 is iets opmerkelijks aan de hand: het werd *niet* uitgebracht door Kluwer Technische Tijdschriften BV, maar door Uitgeversmaatschappij Elektuur BV die dit gratis beschikbaar stelde aan de abonnees van **Hobbit**. Men hoopte op die manier te bereiken dat de abonnees over zouden stappen op **Elex**, dat door laatstgenoemde uitgeverij op de markt werd gebracht.

<45A> **Elektronica ABC** september 1978 t/m 1982 toen voortgezet als:

<45B> **Elektronic ABC** januari 1983 t/m c.a. 1984

Uitgave: Muiderkring, BV de, Bussum

Redactie: C. Both, J. Goddijn e.a. Vanaf 1979: A. Van Utteren

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: "Maandblad voor audio bouwontwerpen computers"

Bijzonderheden: verschijnt aanvankelijk in krantvorm

Uitvoering: c.a. 40-64 blz., c.a. 41/28 x 30/20 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <45A> 1978: 1,2 1979: 4, 6 t/m 12, 1980: 1, 3, 6 t/m 12

Een elektronictijdschrift in de vorm van een krant? Dat was nog niet eerder gebeurd, lezen we in het voorwoord van het eerste nummer. Educatieve elektronica tegen een schappelijke prijs, zodat ook jongeren iets kunnen opsteken van deze fantastische techniek, is het devies. Kennelijk richt de Muiderkring zich met deze krant dus speciaal tot deze doelgroep. Is de prijs aanvankelijk fl 1,75 per

nummer, nog geen jaar later is die al gestegen naar fl 2,25. Tevens is er nu een omslag van glanspapier, waardoor het krantenpapier pas zichtbaar wordt na het openslaan van het tijdschrift.

De schakelingetjes in het blad zijn vrij simpel en de printjes moet men zelf maken. De werking van de verschillende componenten wordt op eenvoudige wijze uitgelegd.

Gaandeweg verschijnen er ook informatieve artikelen over bijvoorbeeld een bezoek aan de sterrenwacht, de werking van navigatie in de luchtvaart, de toekomst van micro-elektronica en dergelijke.

M.i.v. januari 1983 wijzigt de naam in het internationaler klinkende **Elektronic ABC**. Waarschijnlijk heeft dat tot ongeveer 1984 bestaan.

<46A> **Break break** december 1979 t/m februari 1981, toen voortgezet als:

<46B> **Radio amateur magazine** maart 1981 t/m juni 1985, toen voortgezet als:

<46C> **RAM** t/m december 2004 (nr 270) toen opgeheven

Uitgave: Kabelvisie, Culemborg, later: Radio Amateur Magazine BV

Redactie: Willem Bos, Nieuwkoop

Verschijnt 11 x per jaar

Soort/Subtitel: "maandblad voor zenden, ontvangen, 27mc, korte golf, scanners, computers, electronica zelfbouw, hifi en video"

Bijzonderheden: nummering begint bij <46A> met nr. 0 en loopt door tot het laatste nummer 270 in december 2004

Uitvoering: c.a. 98 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <46A> 1979: 0, <46B>1983: 41, 1984: 42, 44, 45, 51, 52, <46C> 1985: 55, 1987: 76, 1988: 86 t/m 95, 1992: 132, 2001: 232

"...het eerste officiële tijdschrift speciaal voor communicatie-amateurs." staat in het voorwoord van nummer 0 van **BREAK BREAK**. Met communicatie-amateurs worden mensen bedoeld die actief zijn op de 27 Mhz band. Vrouwen worden ook niet vergeten: 'Nelly' verzorgt de rubriek 'Y.L. en X.Y.L'. Omdat deze hobby het met zich meebrengt dat het wel eens laat kan worden, heeft zij een speciaal recept bedacht om wakker te blijven: communicatie-koffie!

Iets meer dan een jaar later verandert de naam in het wat serieuzer klinkende **Radio amateur magazine**, en een paar jaar later wordt dit dan weer afgekort tot **RAM**.

Dit tijdschrift geeft uitgebreide beschrijvingen/recensies van 27Mc zend/ontvangers (toen 'bakkie's' genoemd) scanners, en toebehoren. Ook audioapparatuur komt regelmatig aan bod. De toepassing van mengpanelen of de werking van microfoons wordt bijvoorbeeld uitgelegd. Verder zijn er bouwbeschrijvingen van eenvoudige schakelingetjes die handige diensten kunnen bewijzen bij deze hobby. Voor de meer gevorderden is er zelfs een bouwschema voor een 70 cm-converter. Uitgebreide frequentietabellen voor scanners en frequenties van korte golfstations worden regelmatig geplaatst.

Gaandeweg beginnen ook de 'homecomputers' een belangrijke plaats in het blad in te nemen. Er zijn listings van basicprogramma's en zelfs voor machinetaal schrikt men niet terug.

Gaandeweg komt er steeds meer aandacht voor de 2-meterband. Blijkbaar was de belangstelling voor 27 Mhz intussen afgenomen. In december 2004 verschijnt nummer 270, het allerlaatste nummer, waarvan de ondertitel inmiddels 'Het magazine over communicatie' geworden was. Daarin wordt hoofdredacteur Willem Bos door John Piek geïnterviewd over de geschiedenis van het blad.

<47> **elex** 1983 t/m 1993, toen opgegaan in: **Elektuur**

Uitgave: Uitgevers maatschappij Elektuur, Beek (L)

Redactie: P. Kersemakers

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: tijdschrift voor de beginnende elektronica-hobbyist

Bijzonderheden: ook verschenen in PDF-format op DVD (totaal 120 nummers)

Uitvoering: c.a. 52 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1986: 29-37/39, 1987: 41-44/46-50/52, 1988: 53,55/58-62, 1989: 65-70/72/74-76, 1990: 77-78/80-82/85-88, 1991:89/91/93/97, 1992:101-102/104/108-110, 1993: 113/116/118-120

De ondertitel van dit blad was 'hobby-elektronica'. Het was speciaal in het leven geroepen voor elektronica-hobbyisten waarvoor **Elektuur** nog wat te moeilijk was. In elk nummer was de rubriek 'Hoe zit dat?' te vinden. Daarin werd uitgelegd wat TTL en CMOS-logica betekent. Of hoe men berekeningen aan schakelingen kan uitvoeren, en wat de wet van Kirchhoff precies inhoudt. Maar de lezer kreeg bijvoorbeeld ook een kijkje achter de schermen van een moderne omroepzender.

Verder was het blad vrijwel geheel gevuld met beschrijvingen van schakelingen voor huis, tuin en keuken, die van zeer uiteenlopende aard waren.

Na 10 jaar was de elektronica-hobbyist blijkbaar klaar voor het echte werk, en kon het blad opgaan in grote broer **Elektuur**. Alle 120 nummers werden daarna door de uitgever op DVD beschikbaar gesteld.

<48> informatronica 1 januari 1983 t/m december 1985

Uitgave: Nanton Press BV, Soestdijkseweg 332 Bilthoven

Redactie: N. Kriegsman, C. Eng, M.I.E.R.E.

Verschijnt 11 x per jaar

Soort/Subtitel (later:) 'Electronica, Techniek & Informatica'

Bijzonderheden: voorheen Electronica Top Internationaal

Uitvoering: c.a. 60 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1983 nr. 1, 1985 nr. 11

Informatronica is samengesteld uit de woorden informatica en electronica. Vanaf begin jaren 80 kwam de 'homecomputer' gaandeweg binnen het bereik van iedereen. Voorganger **Electronica Top Internationaal** besteedde ook al aandacht aan computers, en door de naamswijziging wilde het blad daar vanaf nu meer nadruk op gaan leggen. In die tijd waren er ook bouwpakketten voor computers op de markt die men later nog kon uitbreiden. Door middel van (eventueel zelf te maken) interfacekaarten kon een besturingscomputer voor bijvoorbeeld modelspoorbanen worden gerealiseerd. Volop nieuwe mogelijkheden dus. Lang zou dit tijdschrift niet standhouden, want in december 1985 verschijnt alweer het laatste nummer. Onder de kop 'Van de redactietafel' staat: "Het is gewoon niet meer mogelijk om met voldoende interessante electronica-projecten te komen met verkrijgbare, en niet te vergeten betaalbare onderdelen om het velen naar de zin te maken. De aandacht van de jongeren is eerder gericht op de vele mogelijkheden en toepassingen van de computer dan op het werken met de soldeerbout, multimeter en scoop." In 1986 gaat het blad verder onder de naam **<G5> De mini/microcomputer**. De redactie betreurt het dat daarin geen plaats meer zal zijn voor zelfbouwprojecten.

<49> Aether oktober 1986 t/m {2016} heden

Uitgave: Stichting Vrienden van het Omroepmuseum, later: Stichting Omroephistorie, Hilversum

Redactie: Kees Cabout

Verschijnt 4 x per jaar

Soort/Subtitel: Tijdschrift over de geschiedenis van de omroep en de fonografie

Bijzonderheden: voornamelijk omroepgeschiedenis afgewisseld met technische artikelen

Uitvoering: c.a. 30 blz., c.a. 21 x 14, later: 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1987: nr.2 t/m 2006: nr. 78 (nrs: 1, 8, 9, 10 ontbreken) 2016: nr. 119

Het Nederlands omroepmuseum was destijds gevestigd aan het Melkpad 34, later aan de Oude Amersfoortseweg 121-131 te Hilversum. **Aether** werd in het begin toegezonden aan de betalende leden van de 'Stichting Nederlands Omroepmuseum'. Nadat dit museum in december 2002 haar deuren sloot, werd de collectie ondergebracht bij Beeld en Geluid, eveneens te Hilversum.

Aether bleef bestaan, en wordt nu uitgegeven door de Stichting Omroephistorie.

Het blad beschrijft uiteenlopende aspecten van de geschiedenis van de Nederlandse omroep vanaf de prille beginjaren. Daarbij wordt ook vaak aandacht besteed aan de technische aspecten van de apparatuur, met name de radio, die daarbij vanzelfsprekend een voorname rol speelde. Zo worden er veel bijzondere apparaten en toestellen uit de collectie van het omroepmuseum besproken door de inmiddels overleden Piet Bakker. Maar er is vanzelfsprekend ook aandacht voor de beginjaren van de televisie.

<50> **Elrad** januari 1993 t/m oktober 1993

Uitgave: Heise Publishing Company, pb 657 Eindhoven

Redactie: Manfred H. Kalsbach e.a. Vaste medewerker was Chriet Titulaer

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Elektronica en technische computertoepassingen

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 86 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1/1993, 10/1993

Elrad bestond als Duitstalig blad al zo'n 15 jaar toen er in 1993 ook een Nederlandstalige variant op de markt verscheen, zo staat in het voorwoord van het eerste Nederlandse nummer. Volgens de redactie was dit tijdschrift vooral populair bij elektronicaontwerpers, en de redactionele formule was met een enkel woord weer te geven: praktisch. Behalve aan professionele elektronica werd door **Elrad** ook ruim aandacht besteed aan meetapparatuur en CAD-systemen. Ook marktoverzichten en een testrubriek waren

opgenomen. Daarnaast was er nog een apart C't katern waarin, zoals de redactie het omschrijft "naar computertechniek -hard- en software- op het niveau van pins, bits en bytes wordt gekeken" C't evolueerde later tot een zelfstandig tijdschrift voor computertechniek.

Elrad heeft nog geen jaar bestaan. In het laatste nummer schrijft de redactie dat de uitgever om financiële redenen besloten had om de uitgave van dit blad niet langer voort te zetten.

<51> **Surplus Radio Bulletin** 1995 t/m heden

Uitgave: Surplus Radio Society, Haarlem

Redactie: Peter van Kats e.a.

Verschijnt driemaandelijks

Soort/Subtitel: officieel orgaan van de SRS

Bijzonderheden: voornamelijk gericht op historische (leger)dumpapparaten

Uitvoering: c.a. 41 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1997: 9,10, 1998 t/m 2000: compleet, ,2001: 22-24, 2002: 26-28, 30, 2003 t/m 2007: compleet, 2013: 70

De Surplus Radio Society werd op 18 december 1994 opgericht te Haarlem. **Surplus Radio Bulletin** is een blad van en voor verzamelaars, gebruikers en restaurateurs van historische zend- en ontvangapparatuur die vroeger door het leger gebruikt werd. Het blad bevat uitgebreide beschrijvingen van die apparatuur, alsmede restauratie – en reparatieverslagen. Het is rijk geïllustreerd met foto's en schema's.

Er zijn verslagen van de bestuursvergaderingen en de diverse, door de SRS georganiseerde evenementen. Ook aan technische tips en boekennieuws ontbreekt het niet.

<52> **Oud roest** 1996 (nr. 1 = jaarverslag 1995) t/m heden

Uitgave: Stichting Historisch Materiaal Radio Holland (opgericht 3-11-1994)

Redactie: E.Bik, A.Boers, H.Houthuijs, H.Middelkoop, J.Schenk

Verschijnt 2 a 3 x per jaar

Soort/Subtitel: accent ligt hoofdzakelijk op de maritieme historie van Radio Holland

Bijzonderheden: de nummering loopt door vanaf nr. 1. De tijdschriften zijn ook digitaal beschikbaar via www.pdrh.nl

Uitvoering: c.a. 42 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1996 nr.1, 1999 nr.7, 2003 nr.19, 2011, nr.42, 2014 nr. 53

De stichting ‘Historisch Materiaal Radio-Holland’ werd op 3 november 1994 opgericht. Het doel is het beheren van historische materialen die het eigendom waren van Radio-Holland, waaronder apparaten, onderdelen, documentatiemateriaal, literatuur, foto’s en dergelijke. Op die manier wil men de technische geschiedenis van Radio-Holland zo goed mogelijk conserveren.

Oud roest is het orgaan van deze stichting. Het eerste nummer uit 1996 bestond slechts uit het jaarverslag van 1995. Pas daarna kreeg het blad gaandeweg het karakter van een tijdschrift. Het voornaamste onderwerp werd toen de beschrijving van historische zend- en ontvangapparatuur welke aan boord van schepen of in kuststations werd toegepast. Zo komen we in nummer 19 de beschrijving van de K/L11, een ontvangtoestel uit de begintijd van de NSF tegen.

Maar er zijn ook regelmatig artikelen over schepen of beschrijvingen van belangrijke gebeurtenissen uit het verleden van de maritieme historie aan boord, of op kuststations. De vele schitterende foto’s (later ook in kleur) van oude apparatuur in het blad zijn een lust voor het oog.

<53> Omroep Zender Museum Nieuwsbrief nr. 1, november 2007 t/m heden

Uitgave: Omroep Zender Museum, gevestigd in de TV-toren te IJsselstein, opgericht augustus 2005

Redactie: Rein Simonse

Verschijnt: c.a. 4 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 blz. Wordt alleen digitaal toegestuurd per mail

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig

“Vrienden van het Omroep Zender Museum, hier ligt dan het eerste nummer van de Nieuwsbrief voor u.

Via dit medium willen we u regelmatig op de hoogte houden van de ontwikkelingen in en rond het museum.” daarmee opende het eerste nummer uit 2007. Belangstellenden kunnen zich gratis op de digitale nieuwsbrief abonneren via: www.omroepzendermuseum.nl.

De medewerkers van het museum doen er op vrijwillige basis alles aan, zoveel mogelijk historisch erfgoed op het gebied van de Nederlandse omroepzenders te behouden en te conserveren. Daarnaast werken zij voortdurend aan een database waarin onder meer boeken, handleidingen en documentatie worden opgenomen. Videobanden, cd's en dvd's worden eveneens gedocumenteerd.

Via de met kleurenfoto's geïllustreerde nieuwsbrief worden de lezers op de hoogte gehouden van bovengenoemde activiteiten.

Er zijn veel foto's van complete zenders en onderdelen daarvan. De beschrijvingen zijn vrij beknopt, maar dat kan ook niet anders, gezien de omvang van het blad. Behalve zenders komt ook de bijbehorende meetapparatuur aan bod. Zelfs afbeeldingen van oude radio-ontvangers en het inwendige daarvan zoekt men niet tevergeefs. Tenslotte zijn er ook regelmatig overdrukken uit oudere technische literatuur opgenomen.

Regionale radio- en elektronictijdschriften (5 titels)

Onderstaande bladen werden door een winkel, club of onderafdeling van een landelijke vereniging regionaal verspreid, meestal in, en rondom de grote steden, maar soms ook in (een deel van) een provincie.

<R01> **Radiopost** april 1923 t/m onbekend

Uitgave: Rotterdamsche Radioclub

Redactie: M. Kunen

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Orgaan der Rotterdamsche radioclub

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: niet beschikbaar

In het Rotterdamsch Nieuwsblad van 24 maart 1923 verscheen een artikeltje over de toen pas opgerichte, uit circa 40 leden bestaande 'Rotterdamsche Radio Club'. Deze kwam voort uit leden van de Rotterdamsche Burgerwacht, en de voorzitter was marconist K. F. M. Kunen. In het weekend van 15/16 december van dat jaar geeft een aantal leden een openbare radiodemonstratie in Het Witte Paard, gelegen in de Rotterdamse wijk Tuindorp-Vreewijk.

Het eerste nummer van **Radiopost** verschijnt al in april van dat jaar. In diezelfde maand staat er een weinig lovende beschrijving in **Radio Express**. De redactie vraagt zich af wat dit blad eigenlijk voor toegevoegde waarde heeft, en "waarom de medewerkers er niet voor gekozen hebben in een klein land als het onze toch niet allemaal bij elkaar te blijven". Er wordt dan ook twijfel geuit over de levensvatbaarheid van dit tijdschrift.

Over dit blad en de inhoud ervan is vrijwel niets bekend. Het is niet aanwezig bij Beeld en Geluid te Hilversum, en ook het Stadsarchief Rotterdam heeft het niet. Navraag bij het Rotterdams Radiomuseum leverde eveneens niets op. De oplage zal dan ook zeer klein zijn geweest. Het is mij tot op heden dan ook nog niet gelukt een exemplaar van dit periodiek onder ogen te krijgen. De uitvoering van dit periodiek zal vrij primitief zijn geweest, want het blad was "op de schrijfmachine vermenigvuldigd".

Vermoedelijk heeft dit blad geen lang leven heeft gehad. Die indruk wordt nog versterkt doordat voorzitter Kunen, die ook nog enige tijd secretaris/penningmeester van de Rotterdamse afdeling van de NVVR was, een half jaar na de oprichting van de R.R.C. vertrekt uit Rotterdam.

<R02> Radio-Supplement 1927 t/m onbekend

Uitgave: (bijlage van:) Dagblad van Rotterdam

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: geen

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a.55 x 38 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 30-11-1927 (=tweede supplement)

In het beschikbare exemplaar is er opvallend veel aandacht voor Erres en van der Heem & Bloemsma, die deze toestellen maakte voor R.S Stokvis en zonen. De nieuwste toestellen worden uitgebreid beschreven. Er zijn verschillende artikelen over het toen nog vrij nieuwe fenomeen radio , waarin slecht bovengenoemde merken worden besproken. Nergens wordt duidelijk wie de schrijver was, in enkele gevallen moeten wij het doen met initialen.

Ook is er een artikel over 'de sprekende rolprent': film met geluid, toen een nieuwigheid. Opvallend voor een radioperiodiek uit die tijd is wel het feit dat de naam Philips nergens genoemd wordt.

Het is niet bekend hoe lang deze bijlage heeft bestaan.

<R03> Amsterdamsche radio-courant januari 1928? t/m onbekend

Uitgave: P. Geervliet, Oude Spiegelstraat 3, Amsterdam

Redactie: P. Geervliet

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: klaarblijkelijk was er een relatie met de NSF fabriek

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. 41 x cm

Beschikbaar voor onderzoek: jan 1928, verder aanwezig: IISG

P. Geervliet was 'Districtsagent der Nederlandsche Seinstoestellenfabriek te Hilversum', zo is op de voorzijde te lezen. Daarmee is meteen de toon al gezet, want het enige doel van dit krantje was reclame te maken voor de NSF radiofabriek te Hilversum, met name voor het toen net verschenen toestel type NSF4.

Niemand minder dan George William White, hoofdingenieur van de NSF, komt aan het woord in het artikel: "De ontwikkeling van den omroepontvanger". Het accent ligt op het merk NSF.

Tot slot nog een citaat uit deze courant: "Wat hebben vliegende gebraden vogels met radio te maken? Nou, die vliegen je in Luilekkerland zomaar in de mond. En varkens lopen er rond met mes en vork al in de rug, en een in de krulstaart geklemde mosterdpot. De appels hangen er, geschild en wel, voor het grijpen aan de laagste takken van de bomen. Ach, het zal wel niemand verwonderen dat in dit paradijs iedereen ook over een NSF radio beschikt om het leven nog meer te veraangename!"

<R04> Rotterdamsche radio-courant januari 1928 t/m onbekend

Uitgave: Radio Technisch Bureau J. Schouten, Vierambachtstraat 2A Rotterdam

Redactie: J. Schouten

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: "Samengesteld voor den radioamateur en -luisteraar van ROTTERDAM en omstreken"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: januari 1928, verder aanwezig: IISG

Radio Technisch Bureau J. Schouten was feitelijk een Rotterdamse radiozaak die zowel radio-onderdelen leverde alsook complete toestellen. De winkel beschikte zelfs over een "speciale gehoorzaal" waarin toestellen gedemonstreerd konden worden.

Het eerste nummer begint met een artikel over de constructie van antennes en de aanleg van een goede aardleiding. Verder is er een bouwtekening voor een 4-lamps ontvanger en een advertentie. Het zal niemand verbazen dat alle onderdelen door Schouten geleverd konden worden.

In tegenstelling tot wat de titel suggereert was dit dus eigenlijk gewoon een reclamekrantje van deze radiowinkel.

<R05> **De Luidspreker** juni 1932? {nr. 2, juli 1932} t/m onbekend

Uitgave: Imhoffstraat 16, Den Haag

Redactie: geen naam vermeld

Verschijnt: wekelijks

Soort/Subtitel: RADIO WEEKBLAD

Bijzonderheden: "Speciaal ter behartiging van de belangen der luisteraars uit 'S GRAVENHAGE EN OMSTREKEN"

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 2, juli 1932, verder aanwezig IISG

De prijs van dit Haagse krantje was fl. 1,25 per half jaar. Maar als men 4 abonnees aanbracht stond daar een gratis abonnement tegenover.

Op de voorpagina een leerzaam artikel over het oplossen van storingen. Kwam men er dan nog niet uit, dan was een briefje, aan de niet met name genoemde radiozaak, voldoende om een deskundige op bezoek te krijgen die gratis advies kwam geven. Kom daar tegenwoordig nog maar eens om. Verder was het blad grotendeels gewijd aan zelfbouw waarbij veel zorg besteed was aan de tekeningen.

Dan is er nog de rubriek: "Over grammofoonplaten". In het beschikbare nummer aandacht voor Josephine Baker. Tekenend voor die tijd is het volgende citaat: "...de Columbia-serie, waarop de bekende liedjes zijn vastgelegd van Josephine Baker, het gelukkige kleurlingetje dat dankzij haar welgevormd lichaam, haar goede stemgeluid en haar pikante manier van voordragen de harten van de Amsterdammers, Rotterdammers en Hagensers heeft weten te veroveren."

Vier bladzijden met een uitgebreid verslag van de radioprogramma's van Hilversum, Huizen en een groot aantal Europese zenders maakte dit blad, ondanks de bescheiden omvang, tot een aantrekkelijk geheel.

Tijdschriften voor handel, industrie, overheid en wetenschap (47 titels)

Hieronder volgen tijdschriften voor de radiohandel en -groothandel, radio- en elektronica-industrie, radiodistributiecentrales, laboratoria, overheid en wetenschappers. Het blad **ERM Elektro retail magazine**, ontstaan in 1932, heeft de tand des tijds doorstaan en bestaat nog steeds.

<H01A> **Tijdschrift van het Nederlandsch Radiogenootschap** 1920 t/m nr. 1/2 1963. M.i.v. nr. 3 1963 voortgezet als:

<H01B> **Tijdschrift van het Nederlands Elektronica- en Radiogenootschap** t/m nr. 5 1967. M.i.v. nr. 1 1968 voortgezet als:

<H01C> **Elektronica en Telecommunicatie** t/m 1972. M.i.v. nr. 1/1973 weer terug naar de oude naam:

<H01D> **Tijdschrift van het Nederlands Elektronica- en Radiogenootschap** t/m nr. 1/ 2013, toen opgeheven. (het hele jaar 2009 is níet verschenen, evenals april 2014, waarvan het uitkomen overigens wél werd aangekondigd)

Uitgave: Nederlandsch Radiogenootschap (opgericht: 29-5-1920) later gewijzigd in: Nederlands Elektronica- en Radiogenootschap

Redactie: M. Steffelaar (1976)

Verschijnt in het begin onregelmatig, vanaf 1947 tweemaandelijks, <H01C> maandelijks

Soort/Subtitel: "... de wetenschappelijke ontwikkeling en de toepassing van de elektronica en radio in de ruimste zin te bevorderen"

Bijzonderheden: doelgroep o.a. ingenieurs en industriëlen

Uitvoering: c.a. 50 blz., c.a. 23 x 15 cm, later groter

Beschikbaar voor onderzoek: compleet aanwezig, behalve het zoek geraakte nummer XII-2-1947. Verder aanwezig: KB en digitaal beschikbaar op: www.kivi.nl

Op 29 mei 1920 werd door een aantal academici het 'Nederlandsch Radio Genootschap' opgericht in gebouw Industrion, gelegen op de hoek van de Dam en het Rokin te Amsterdam. Het doel van de NRG was "...een intellectuele nadering van industriëlen, physici en ingenieurs, werkzaam op het gebied der radiotelegrafie te organiseren."

Nog in datzelfde jaar verschijnt het eerste nummer van het **Tijdschrift van het Nederlandsch Radiogenootschap**, dat rijk geïllustreerd is met belangwekkende foto's, schema's en grafieken.

Het werd door de oprichters als een gemis gevoeld dat er in **Radio Nieuws** geen wetenschappelijke artikelen konden worden opgenomen, dat was immers in de eerste plaats een blad voor amateurs. Het **Tijdschrift van het Nederlandsch Radiogenootschap** zou dus een tijdschrift voor professionals en beroepsmensen op radiogebied worden. Aan toestellen voor gebruik in de huiselijke kring wordt geen aandacht besteed, dat laat men graag aan **Radio Nieuws** over. Bekende wetenschappers publiceren in het blad en de artikelen zijn dan ook van hoog niveau. Bekende auteurs uit de eerste jaren zijn: dr. Balthasar van der Pol, Bernhard Tellegen, ir. George William White, prof. dr. ir. Nicolaas Koomans, Anton Dubois, prof. ir. Cornelis Lodewijk van der Bilt en prof. dr. G. Elias. Dit is slechts een kleine greep uit de velen die nog zouden volgen. Overigens worden er ook regelmatig artikelen in de Engelse taal gepubliceerd.

Aanvankelijk worden de delen genummerd met Romeinse cijfers. In het begin verschijnt er elke twee á drie jaar een nieuw deel. Met ingang van nummer XII (1947) komt er elk jaar een deel uit. In 1954 stapt men over op gewone cijfers, dit gaat door tot en met het laatste deel uit 2013 dat nummer 78 draagt. Elk deel bestaat uit 4 a 6 losse 'nummers'.

In 1963 verandert de naam in: **Tijdschrift van het Nederlands Elektronica- en Radiogenootschap** want de tijden veranderden, en de vlag dekte de lading niet meer. Een deel van de bestuursleden wilde het woord 'Radio' in de naam zelfs helemaal schrappen. Anderen die meer traditiegevoelig waren, verzetten zich daar hevig tegen.

Niet veel later, in 1967, werd de naam nogmaals -en dit maal rigoureuus- veranderd in : **Elektronica en Telecommunicatie**. Dat hing o.a. samen met de wens van het NERG en de Sectie Telecommunicatietechniek van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs (KIVI) om tot een nauwere samenwerking te komen. Dit was echter niet van lange duur, want al in 1973 greep het blad weer terug naar de eerdere naam: **Tijdschrift van het Nederlands Elektronica- en Radiogenootschap**. Die naam zou het blad overigens tot het einde toe blijven dragen. Deze terugkeer naar de oude naam was het gevolg van, ik citeer: "recente wijzigingen in het publicatiebeleid van het KIVI".

Vanaf 2002 verschijnt het blad nog maar twee keer per jaar. De oorzaak daarvan is "de al enkele jaren bestaande onderbezetting van de tijdschriftcommissie". Het jaar 2009 werd zelfs helemaal overgeslagen.

Het eerste nummer uit 2010 verschijnt, naast de papieren versie, nu voor het eerst ook digitaal. In het eerste nummer van 2013 wordt het einde van het tijdschrift aangekondigd. Het laatste nummer zal in april van 2014 verschijnen, lezen we. Zover kwam het niet, nummer 79 heeft nooit het daglicht gezien.

In totaal heeft dit blad dus bijna een eeuw bestaan. Al met al vormen die bladen een bijzonder compleet, ongeëvenaard en rijk geïllustreerd overzicht van de geschiedenis van de elektronica in Nederland!

Inmiddels heeft het KIVI alle verschenen nummers (behalve XII-2-1947, dat zoekgeraakt is) digitaal beschikbaar gesteld. Ze zijn door iedereen vrij te downloaden op www.kivi.nl.

<H02> **Radio** [bijlage van het blad Electra] februari 1923 {1939} t/m onbekend

Uitgave: Hofwijkstraat 9 Den Haag

Redactie: ir. M. Polak en W. Grul

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: Bijvoegsel van het weekblad "Electra"

Bijzonderheden: 'het aangewezen blad om den radiohandel te bereiken'

Uitvoering: 4 a 6 blz., c.a. 28,5 x 23 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 6^e jrg. 1928: nr. 19 + 21, 10^e jrg. 1932: nr. 26 t/m 52, 11^e jrg. 1932/33: nr. 53 + 1 t/m 24, 13^e jrg. 1935: nr. 45, 46, 14^e jrg. 1936: nr. 51, 17^e jrg. 1939: nr. 38, verder aanwezig: B&G

Radio verscheen voor het eerst in februari 1923 als 'invoegsel' van het al sinds 1918 bestaande, op elektrotechniek gerichte blad **Electra**. De omvang van **Radio** was vrij bescheiden, slechts 4 a 6 bladzijden. In een advertentie wordt het omschreven als "...het aangewezen blad om den radio-handel te bereiken."

Op de radiotechniek zelf wordt niet diep ingegaan, af en toe verschijnt er een beschrijving van een nieuw toestel of onderdeel. We vinden artikelen over wat er zoal speelt bij de diverse partijen die bij de radiohandel betrokken waren, ingezonden brieven van lezers, en verhoudingsgewijs vrij veel advertenties.

<H03> **Hagee post** 1926 t/m {oktober/december 1929} onbekend

Uitgave: N.V. Heybroek's Groothandel, Amsterdam

Redactie: Keizersgracht 248, Amsterdam

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: 'Maandblad gewyd aan de toepassing van electriciteit en gas'

Bijzonderheden: 'VERLICHTING-RADIO-VERWARMING'

Uitvoering: c.a. 16 blz., c.a. 30,5 x 23 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1929 oktober/december, nr. 39-4, 1930: augustus/september: nr. 49/50

In het beschikbare nummer een beschrijving, foto en grootformaat schema van het Hagee triomf ideaal schema B met omschakelbare spoelen, geschikt voor wisselstroomvoeding. Verder een bijlage (inlegvel) met veel radio-onderdelen, o.a. afstemcondensatoren, Graetz regelbare weerstanden en Millgate HF smoorspoelen. Maar ook ALPHA kwaliteitsonderdelen, bv knoppen, lampvoeten en afstemschalen.

Philips luidsprekers worden eveneens geadverteerd, evenals acculaders en Varta gloeistroom- en anodeaccu's. Dan is er nog een artikel "De ontwikkelingsgang der gelijkrichter" en een publicatie over negatieve roosterspanning en hoe deze te verkrijgen.

Op de tweede bijlage is te zien dat Hagee ook strijkijzers, elektromotoren voor naaimachines en eenvoudige, maar schitterend vormgegeven, verlichtingsarmaturen leverde die men tegenwoordige met de naam vintage aan pleegt aan te duiden.

Over het onderwerp gas is er in dit nummer overigens helemaal niets terug te vinden.

<H04> **De Radio-Handel** september 1926 {1933} t/m onbekend

Uitgave: Engers & Faber, N. Z. Voorburgwal 250, Amsterdam

Redactie: niet vermeld

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: m.i.v. nov. 1930: "Officieel orgaan der Vereeniging tot Behartiging der Belangen van den Radiohandel: V.B.B.R" oplage: 5000 stuks.

Bijzonderheden: gratis thuisbezorgd bij erkende radiohandelaren

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. 27 x 20 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1930: 3, 1931: 5, 6, 8 t/m 11, 3, 1932: 3, 5, 9, 10, 3, 4 , verder aanwezig: B&G

Het eerste nummer van dit blad kwam uit in september 1926. Met ingang van het novembernummer van 1930 werd dit het 'Officieel orgaan der vereeniging tot behartiging der belangen van den radio-handel'. De V.B.B.R was twee jaar eerder (op 13 november 1928) opgericht. De oplage werd nu opgevoerd tot circa 5000 stuks, en alle erkende radiohandelaren in Nederland kregen het gratis toegezonden.

Een der voornaamste doelstellingen van **De Radio-Handel** was "... den radio-handel tot grooter bloei te brengen, door het onze bij te dragen ter verkrijging van een juister inzicht in verschillende commercieele problemen in onze handel." Het is opvallend dat er in vrijwel elk nummer ruim aandacht besteed wordt aan oorzaken van storingen en de bestrijding daarvan. Uit andere bladen uit die tijd blijkt dat in de grote steden vooral tramstoringen een bron van veel ergernis waren. Er was eigenlijk geen andere oplossing dan

die aan de bron te bestrijden. We lezen dat deze storingen langs het traject Haarlem-Zandvoort door samenwerking van de Noord-Zuid-Hollandsche Tramweg Mij. en Philips' Radio zelfs geheel konden worden opgeheven na uitvoerige proefnemingen. Dat maakte de weg vrij om dit ongemak ook op andere trajecten grondig aan te pakken.

Verkooptechnieken en -methodes passeren de revue, evenals adviezen voor het inrichten van de etalage. Verder zijn er af en toe technische artikelen, bijvoorbeeld over de werking van de penthode, die toen pas kort op de markt was.

Het zal niemand verbazen dat veelal paginagrote reclames voor complete toestellen en onderdelen in een tijdschrift als dit niet ontbraken. De meesten waren voorzien van grote en duidelijke foto's die door de kwaliteit van het gebruikte papier ook tegenwoordig nog een lust voor het oog zijn.

<H05> **NBR** november 1927 {1928} t/m mei 1930

Uitgave: Nederlandschen Bond van Radiohandelaren, Hofwyckstraat Den Haag

Redactie: Max Polak, J.A. Bouman, Keizersgracht 79 Amsterdam

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Officieel orgaan van den Nederlandschen Bond van Radio-handelaren

Bijzonderheden: Technische artikelen, beschouwingen, nieuwsrubriek, commentaren, radio en omroepzaken.

Uitvoering: c.a. 15 blz., c.a. 26,9 x 19,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1928 nr. 2, verder aanwezig: IISG

De Nederlandschen Bond van Radiohandelaren werd op 15 oktober 1924 opgericht. Drie jaar later kreeg deze bond een spreekbuis in de vorm van **NBR**, dat het "officieel orgaan van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren" werd.

In het decembernummer uit 1928 staat een interessant artikel getiteld: "Crisis en andere zaken". Het werpt een interessant licht op de verhoudingen indertijd. Er was namelijk een circulaire naar alle bonafide radiohandelaren uitgaan, die ondertekend was door een aantal NBR-leden die echter zelf van niets bleken te weten! Het blad onthulde dat N.V. Philips daar achter zat.

Maar Philips bleek meer pijlen op haar boog te hebben: het bedrijf had de NBR verzocht om bepaalde met name genoemde firma's op de zwarte lijst te plaatsen, waardoor deze van levering door andere NBR-leden (en dus ook van Philips) zouden worden uitgesloten. Dat was prompt aanleiding voor de bond om de beschuldigingen door haar accountants uitvoerig te laten onderzoeken. Daaruit bleek dat er geen enkel

bewijs was dat genoemde firma's hadden gefraudeerd, en dat de beschuldigingen dus volkomen uit de lucht gegrepen waren. Daarop besloot Philips om direct alle banden met de bond te verbreken en beval de "geheel van haar afhankelijke firma's" hetzelfde te doen. "Het was een strijd tussen macht en recht geweest die uiteindelijk gewonnen werd door het recht" concludeert de NBR tevreden.

Verder vinden we technische artikelen over bijvoorbeeld beeldtelegrafie en de radiohandel, echo's van radiosignalen en een beschrijving van het ontvangstation 'Noordwijk radio'. Er wordt eveneens aandacht besteed aan nieuwe onderdelen, en er is een rubriekje over boeken en tijdschriften. Ook advertenties ontbreken niet.

In mei 1930 verscheen het laatste nummer van dit blad.

<H06> **Electro Radio Techniek** (oktober 1928 = proefnr.) januari 1929 t/m {1940} 1942, daarna werd het blad opgenomen in **Electro Radio Mercuur**

Uitgave: R.K bond van werkgevers in electrotechnische bedrijven St. Anthonius

Redactie: Hans Schnabel Heerengracht 26, (later Nes) Amsterdam

Versijnt: 2 x per maand

Soort/Subtitel: officieel orgaan van de Rooms Katholieke Bond van werkgevers in elektrotechnische bedrijven St Anthonius. Gratis verzonden aan werkgevers en radiohandelaren

Bijzonderheden: Technisch-commerciëel vakblad, gewijd aan electrotechniek, radio, sanitair enz.

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1929: 1^e jrg nr.1, 1940: nr. 293 (6), 1941: nr. 324, verder aanwezig: IISG, B&G, KB

Electro Radio Techniek is het "officieel orgaan van den R.K. bond van werkgevers in electrotechnische bedrijven St. Antonius". Het werd gratis verzonden aan alle Rooms Katholieke elektrotechnische werkgevers en radiohandelaren.

In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden speelt radio een zeer ondergeschikte rol in dit tijdschrift. In het eerste nummer van de eerste jaargang zijn slechts de laatste vier bladzijden aan radio gewijd. In het maartnummer van 1940 komt het woord radio nog slechts in de naam voor. Er is zelfs geen advertentie over radio meer te vinden.

In 1942 zijn er nog enkele nummers verschenen, daarna ging het blad op in **Electro Radio Mercuur**.

<H07> **Philips Bulletin** 15 september 1929 {oktober 1930, oktober 1932, september 1934, september 1936= jaarbeursnr.} (interval WOII?) {1946 april} t/m c.a. 1956?

Uitgave: Philips

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: maandelijks, soms tweemaandelijks

Soort/Subtitel: voor de radiohandel

Bijzonderheden: Australische uitg. van 15 augustus 1927 bekend

Uitvoering: c.a. 14-26 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1929: 10, 1930: 1,3-5, 8,9,11+extra nr., 1931: 1-6,8,10,12, 1932: 1,2,5,7,9-11, 1933: 1,2,4,6,7-11, 1934: jubileum nr., 1935: 9, 1946: 4, verder aanwezig: IISG

Uit de inhoud kan worden opgemaakt dat dit periodiek door Philips aan handelaren en relaties werd toegezonden. Het nummer van oktober 1932 opent met aan enkele landelijke kranten ontleende jubelende beschrijvingen van de nieuwe Philips ontvanger, type 630A.

Verder een interessant artikel over defect geraakte radiolampen die naar de fabriek werden teruggezonden. Deze werden daar uitvoerig onderzocht om vast te stellen of er sprake was van een fabricagefout. Dat viel dan natuurlijk onder de garantie, en in dat geval werd de lamp kosteloos vervangen. Lampen die als gevolg van een verkeerde spanning, door ouderdom of door verkeerd gebruik defect waren geraakt, werden uiteraard niet vervangen. Opvallend is, dat maar liefst 20% van de geretourneerde lampen helemaal niets mankeerde! Er werd dan ook geadviseerd alvorens een lamp terug te zenden, eerst eens te kijken of bijvoorbeeld de pennen niet verbogen waren, en daardoor slecht contact in de voet maakten.

Er werd vanzelfsprekend ook aandacht besteed aan reclamemateriaal, aan nieuwe Philips publicaties en aan brochures. Ook is er een met foto's geïllustreerd artikel over de Philips demonstratiezalen die destijds gevestigd waren in een patriciërshuis gelegen aan de Herengracht 270 te Amsterdam.

Van dit blad verschenen verder een aantal themanummers. In 1934 bijvoorbeeld een jubileumnummer ter gelegenheid van de huldiging van Anton Philips, en in 1936 een speciaal jaarbeursnummer. Behalve over radio waren er ook themanummers over onder andere gloeilampen.

Ik vermoed dat dit tijdschrift tot het midden van de jaren vijftig heeft bestaan.

<H08> **BORN** 10-1-1930 t/m mei 1932, toen opgegaan in **Radio Belangen**

Uitgave: Ando, Den Haag, Bond van Ondernemers in de Radiobranche van Nederland

Redactie: G. de Raadt en J.J.L. van Zuylen

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: Orgaan van den Nederlandschen Bond van Radiohandelaren en van den Bond van Ondernemers in den Radiobranche in Nederland

Bijzonderheden: gratis toegezonden aan radiohandel en –industrie

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1930: nr. 1, 29, 36=deels, 1932: nr. 4, verder aanwezig: IISG, KB

BORN was het “Orgaan van de Ondernemers in de Radio-branche in Nederland”. Het blad verschijnt in een oplage van 6000 stuks en wordt wekelijks gratis toegezonden aan “...alle in den radiohandel en de radio-industrie geïnteresseerde adressen...”.

Op de voorzijde van het eerste nummer wordt de toon meteen duidelijk gezet: “Het is van voldoende bekendheid, dat er in Nederland een ongekende strijd gaande is tusschen den industrieelen en handeldrijvenden middenstand in de Radio-branche en de N.V Philips’Radio te Eindhoven.” En verderop: “Met geldmacht kan ieder, die niet danst naar P.’ pijpen, overweldigd worden in den vorm van kostbare procedures en inbeslagneming van de nu opeens z.g.n. onwettig verkoopbaar gestelde apparaten. Dat dit een krenking is van het zedelijk recht, behoeft geen betoog, temeer, waar de beruchte octrooien, waarop P. deze ‘rechten’ meent te mogen baseeren, slechts door haar zijn verworven voor een luttel geldbedrag, en niet van eigen vinding zijn.”

Het heeft er alle schijn van dat de oprichting van de Bond van Ondernemers in de Radio-branche in Nederland een rechtstreeks gevolg was van de onvrede over de gang van zaken binnen de Nederlandse Bond van Radiohandelaren door een groot aantal van haar leden. De vergadering van 18 december 1929 was volledig uit de hand gelopen. Philips had te kennen gegeven dat de wensen van de NBR niet ingewilligd zouden worden. De zaal protesteerde krachtig en eenstemmig, maar desondanks kwam het bestuur in het geheel niet voor de belangen van haar leden op. Zelfs Ir. Max Polak, hoofdredacteur van het bondsorgaan **NBR**, greep niet in. **BORN** is bepaald niet afkering van krachtige taal en beschuldigt Polak ervan “elke mannelijkheid te missen”. De eindconclusie is: de NBR kan maar beter zo snel mogelijk geliquideerd worden.

Aangezien **BORN** voorlopige het karakter van een “strijd-orgaan” zal hebben geeft de redactie te kennen dat: “...voortaan de voornaamste plaats zal worden ingeruimd voor al degenen die in dezen zin iets te zeggen hebben.” En inderdaad, het hele eerste nummer is doordrenkt van het intense verlangen van leden van de bond om het juk van Philips voorgoed af te werpen.

BORN heeft geen lang leven gehad, begin 1932 ging het op in **Radio Belangen**

<H09> **Radio-distributie** december 1930 t/m {januari 1932} onbekend

Uitgave: 1^e Sweelinckstraat, Amsterdam

Redactie: M. Biedermann, F. Heidemann

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: Technisch Commercieel Maandblad voor Exploitanten van Radiocentrales

Bijzonderheden: behandelt oa 'versterker-installaties en kabelnetten'

Uitvoering: c.a. 10 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1930: 1^e jrg nr. 1, verder aanwezig: IISG, B&G

De radiodistributie mag zich begin jaren 30 verheugen in een explosieve groei, want vrijwel dagelijks komen er overal in het land nieuwe radiocentrales bij. In 1932 waren er alleen al in Amsterdam vijf in bedrijf.

De redactie van **Radio-distributie** stelt zich ten doel de belangen van de exploitanten van die centrales te behartigen. Men wil dat bereiken door onder andere de contacten tussen de fabrikanten van de benodigde apparatuur en onderdelen en de exploitanten te intensiveren, alsmede de banden tussen de exploitanten onderling te verstevigen.

Rond die tijd zijn de programma's van Hilversum in grote delen van het land niet geheel storingsvrij te ontvangen. De PTT had indertijd een ontvanger opgesteld ergens in de buurt van Hilversum, waar storingsvrije ontvangst wel nog mogelijk was. Dat signaal werd vervolgens tegen betaling per telefoonlijn doorgegeven aan de radiocentrales. Maar de PTT heeft op dat moment plannen, zo lezen we, om het signaal rechtstreeks per kabel vanuit de studio door te gaan geven. Dit zou later de draadomroep genoemd worden, of kortweg DRO. Over de kosten daarvan is in 1930 nog niets bekend bij de redactie.

Een groot nadeel was dat buitenlandse programma's toen nog niet door radiocentrales mochten worden doorgegeven. Uiteraard was de centralehouders er alles aan gelegen om daar zo spoedig mogelijk verandering in brengen.

Er is ook een artikel over de radiocentrale van de Jong en Klingen te Den Haag, compleet met foto van de apparatuur. Collega's worden door de houder uitgenodigd om eens een kijkje te komen nemen.

Verder adverteren er enkele bedrijven die zich specifiek op de draadomroep richten.

Wie er achter de redactie van dit tijdschrift schuilging is niet duidelijk, persoon- of auteursnamen worden namelijk nergens genoemd. Ondertekend wordt slechts met 'RED'. Vermoedelijk heeft dit tijdschrift bestaan tot ergens in de eerste helft van 1931 en waarschijnlijk ging het toen op in, of werd opgevolgd door **De Radio-centrale**.

<H10> **De Radio-centrale** 1 juni 1931 t/m {december 1932, december 1935, 1940} waarschijnlijk na 1 mei 1941 opgeheven

Uitgave: drukkerij 't Koggeschip, Amsterdam

Redactie: Hellema, Hellingman, de Lance, H. Mak en M. Polak, gebouw Mercurius, Prins Hendrikkade, Amsterdam

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: officieel orgaan van de Bond van Exploitanten van Radio-Centrales BERC

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 16 blz., c.a. 30 x 23 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1931: 1^e jrg nr. 1, 2^e jrg. 1932-1933: compleet, 3^e jrg. 1933: 3, 5, 6, 7, 1935: 8, 9, 5, 6, verder aanwezig: IISG, KB, B&G

Naast de “Officieele mededeelingen” vinden we in dit blad ook verslagen van overal in het land gehouden vergaderingen van de lokale afdelingen van de BERC. Die geven een mooi beeld van wat er in die tijd zoal leefde in de wereld van de exploitanten van radiocentrales.

Ook zijn er de rubriekjes “Arbeidsbemiddeling” voor vraag en aanbod van personeel voor radiocentrales en “Koop en verkoop” waarin apparatuur en toebehoren wordt aangeboden of te koop gevraagd.

De advertenties geven een goede indruk wat er toen op dit gebied allemaal te koop was. In het januarinummer van 1935 bijvoorbeeld staat een paginagrote advertentie van een indrukwekkende wandvullende Philips ‘radiodistributie-inrichting’, die indertijd in gebruik was in de gemeente Rheden. En op 1 februari 1935 een foto van het interieur van een 800 watt distributieversterker, geleverd door Laboratorium Ir. J. J. Numans uit Den Haag.

In 1935 organiseert de BERC een grote materialenbeurs voor de centralehouders. In het oktobernummer van dat jaar staat een plattegrond, waarop te zien is welke bedrijven daaraan deelnamen. Er waren maar liefst 49 stands.

Om een beeld te krijgen van het aantal abonnees in die jaren: in 1935 waren er in Amsterdam al bijna 80.000 aansluitingen, zo lezen we. Dat was toen ongeveer 10% van het aantal inwoners.

<H11A> **Electro Radio Mercuur** februari 1932 t/m juli 1942 (interval WOII) november 1945 t/m 11 februari 1976 daarna m.i.v. 25 februari 1976 hernoemd:

<H11B> **ERM** 25 februari 1976 {25 mei 1977} t/m heden

<H11C> **ERM** **journaal** 1988 t/m 1989

<H11D> **ERM Elektro Retail Magazine** ergens in de jaren 90 t/m heden

Uitgave: Uitgeverij Diligentia, Amsterdam, later: Scriptor, Haarlem

Redactie: D.C. van Reyendam, J. Corver e.a. Kalverstraat Amsterdam

Verschijnt 2 x per maand

Soort/Subtitel: officieel orgaan van de: VEA, VDER, VTEP, NORG, NVRD en CEBUBERA

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4-50 blz., c.a. 30 x 21 cm (**H11B**)

Beschikbaar voor onderzoek: <H11A> 1945: nr.1, 1946: nr. 15, 1948 (nr. 65 uit 1948 ontbreekt) t/m 1956 <H11B> 1988: februari, 2009: september, verder aanwezig: IISG, B&G, KB

Electro Radio Mercuur was het “Officieel orgaan van de Vakgroep Elektrotechnisch Ambacht, de Vakgroep Detailhandel in Elektrotechn.- en Radioartikelen, de Vakgroep Groothandel in Elektrotechnische- en Radioproducten en de Ned. Vereniging van Radiodetailhandelaren (N.V.R.D.)” en de ondertitel was “Technisch Commercieel Vakblad”.

Het eerste nummer kwam uit in februari 1932. In Juli 1942 werd verdere verschijning verboden door de bezetter, maar op 3 november 1945 verscheen het weer opnieuw. Als het aan de redactie had gelegen had men onmiddellijk na de bevrijding de draad weer opgepakt, maar door de papierschaarste, zo vlak na de oorlog, liep dat ongeveer een half jaar vertraging op. Merkwaardig genoeg begon men toen weer met jaargang 1, nummer 1. Begin 1956 wordt er een inhaalslag gemaakt: de nummering springt zonder verklaring opeens van nr. 266 naar nr. 616! Aanvankelijk had het blad het uiterlijk van een eenvoudig krantje, en de oplage bedroeg 8500 exemplaren. Met ingang van 25 februari 1976 werd de naam verkort tot **ERM**. In 1988 werd de naam gewijzigd in **ERM journaal**, maar in 1989 werd dat weer teruggedraaid. Later werd de ondertitel: “Vaktijdschrift voor de elektrodetailhandel”, nog later: **ERM Elektro Retail Magazine**, dat is momenteel nog steeds zo.

Vlak na de oorlog wil iedereen graag zo snel mogelijk weer een radio in huis. Dat dat allemaal nogal moeizaam ging blijkt uit het meinumner van 1946. In de vragenrubriek informeert een lezer naar de aansluitingen van radiolampen. Van een aantal zo genoemde “oorlogsfabricaten” zoals ATS25, CV6, ARP35 en ARDD5 kon de redactie toen echter nog geen gegevens aanleveren. Ook naar schema’s wordt gevraagd. Grappig is de vraag van een lezer hoe hij zelf bakeliet kan maken. De redactie noemt hem “nogal optimistisch” en wijst hem op het feit dat er voor de vervaardiging van bakelieten voorwerpen

“zeer hoge druk” vereist is. In de jaren 50 groeit dit blad uit tot een met foto’s geïllustreerd tijdschrift, en er wordt nu gebruik gemaakt van een betere kwaliteit papier. Het grootste deel van het blad is gewijd aan elektrische huishoudelijke apparaten, waaronder vanzelfsprekend ook radio.

Uit het voor dit onderzoek beschikbare septembernummer 2009 van **ERM Elektro Retail Magazine** blijkt dat het blad intussen is geëvolueerd naar wat we tegenwoordig een glossy noemen. Verrassend is dat er in dit nummer weer aandacht aan ‘die goede oude radio’ besteed wordt in de vorm van een recensie van het boek “Het radiotoestel in de tweede wereldoorlog” door Gidi Verheijen.

<H12> **Klank en Beeld** 3 februari 1932, nr. 1 t/m onbekend

Uitgave: Klank en Beeld, Herengracht 581 Amsterdam

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: informatie over de tentoonstelling in de RAI

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 3 februari 1932, nr. 1

Van 6 t/m 16 mei werd er een internationale tentoonstelling genaamd Klank en Beeld georganiseerd in de oude RAI, die destijds nog gevestigd was in de Ferdinand Bolstraat te Amsterdam. Deze krant was geheel gewijd aan deze tentoonstelling, en aan de toenmalige stand van de techniek. De nieuwste ontwikkelingen op het gebied van “Radio, televisie, gramfoon, klankfilm, film, fotografie” waren daar te bewonderen.

Het openingsartikel in deze groot formaat krant werd geschreven door de minister van staat, dr. J. Th. de Visser. Hij heft aan met: “Het is een stoute onderneming om in dezen tijd een Internationale Tentoonstelling als Klank en Beeld te organiseeren – en dan nog wel eene van uitsluitend artistiek karakter”.

Vermeldenswaard is wel dat er ook een artikel van de hand van ir. Hanso Schotanus a Steringa Idzerda geplaatst was met de titel: “Radio-problemen, Afschermen, een Noodzaak met Nieuwe Complicaties” . Kennelijk telde hij in 1932 nog mee, het jaar daarop zou hij immers beroepsmatig met radio stoppen en in Scheveningen een carrière als pensionhouder starten.

Het beschikbare exemplaar draagt nummer 1. Of er daarna nog nummers verschenen zijn heb ik tot nu toe niet kunnen achterhalen.

<H13> **Radio-Belangen** 26 mei 1932 t/m januari 1936, m.i.v. 14 februari opgegaan in **Radio Expres** t/m 1938. Aanvankelijk met de toevoeging: ‘Handelseditie Radio-Expres’, maar vanaf januari 1939 weer een aparte uitgave. (zonder bovengenoemde toevoeging) Start dan weer opnieuw met jaargang 1, {nr. 6 1942} t/m onbekend

Uitgave: Veenstra, Den Haag, later: Cebubera / Samenwerkende Radiodetailhandelaren, Den Haag

Redactie: Jan Corver

Verschijnt maandelijks (mogelijk gedurende een bepaalde periode wekelijks?)

Soort/Subtitel: “Officieel orgaan van de koninklijk goedgekeurde vereeniging Cebubera en van de samenwerkende radio-detailhandelaren”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. 32 x 24 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1932: nr. 1, 8, 1933: nr. 22, 1934: 6, 9, 10, 11, 22, 34, 41, 43, 45, 47, 48, 1935: 5, 1940: 6 t/m 1942: nr. 6, verder aanwezig: KB

Het eerste nummer verscheen op 26 mei 1932 met de ondertitel: “Handels-editie van Radio-Expres”. Het was het “Algemeen orgaan voor de industrie en den handel in radio- en aanverwante artikelen”.

De redactie van Radio Expres had al langer plannen om een algemeen blad voor de radiohandel uit te geven, maar het bestaan van een aantal andere bladen op dit gebied (**De Radio-Handel**, **NBR** en **BORN**) weerhield hen daarvan. Maar toen de makers van **BORN** vroegen of **Radio Expres** het blad wilde overnemen was de kogel gauw door de kerk.

De voornaamste doelstelling van het nieuwe blad was om de belangen van alle partijen te dienen, en aan de in de afgelopen jaren ontstane verdeeldheid definitief een einde te maken. De eerste nummers hadden de vorm van een krantje, en de inhoud leek sterk op die van **Radio Expres**. Al in februari 1936 ging het blad daarin op. Dat duurde bijna twee jaar, want vanaf januari 1939 werd het blad opnieuw een zelfstandige uitgave. De nummering van de jaargangen begon toen weer van voren af aan. Het blad werd nu het “Officieel orgaan van de koninklijk goedgekeurde vereeniging CEBUBERA en van de samenwerkende radio-detailhandelaren”. Jan Corver blijkt de rol van redacteur op zich te hebben genomen.

In juni 1940 worden alle CEBUBERA-leden opgeroepen acuut financiële steun te verlenen aan handelaren die tijdens de oorlog alles waren kwijtgeraakt. **Radio-Belangen** biedt ruimte voor mededelingen van de diverse rayon-commissies en in elk nummer staan lange lijsten met vermiste toestellen, inclusief serienummers. Ook mutatielijsten met adressen van radiodetailhandelaren worden regelmatig geplaatst.

Dat met de vereniging niet te sollen viel blijkt uit publicaties van lijsten van handelaren die uitgesloten

werden. Toonden ze zich daarna bereid weer keurig in het gareel te lopen, dan werd ook dat publiekelijk bekend gemaakt.

Dan zijn er nog handleidingen voor het voeren van de boekhouding, en richtlijnen over de manier waarop men met klanten om moet gaan.

Technische artikelen komen we nu nog maar sporadisch tegen. Waard om te vermelden is de Alertobell, een automatisch luchtalarm dat beschreven werd in het meinummer van 1942. Het apparaatje detecteert wanneer de omroepzender, waarop het vast is afgestemd, 's nachts een draaggolf uit gaat zenden. Dat was een teken dat er iets belangrijks te melden was, want de omroepzenders waren in die tijd 's nachts niet in bedrijf. In dat geval liet de Alertobell een bel luiden, en gelijktijdig werd het radiotoestel ingeschakeld, zodat men kon horen wat er aan de hand was.

Het laatst mij bekende nummer van dit tijdschrift is het juninummer uit 1942.

<H14> **Transforma-Odeon Nieuws** waarschijnlijk 1932 {december 1932} t/m onbekend

Uitgave: N.V. Transformer Works Amsterdam

Redactie: H. Bouman

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: Maandblad gewijd aan de technische verzorging van klank en beeld

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 10, 31 december 1932, verder aanwezig: IISG

In het beschikbare blad wordt melding gemaakt van het feit dat dit twee weken te laat uitkwam. Dat was met het voorgaande nummer ook al het geval. Maar de redactie belooft beterschap, mits de werkzaamheden dat toelaten, want “de productie moet natuurlijk wel op de eerste plaats komen”, zo wordt er gesteld.

De naam van het blad wijst erop dat er sprake was van een samenwerkingsverband tussen Transforma en Odeon. Eerstgenoemde leverde geluidsinstallaties voor bioscopen, en Odeon was een filmverhuurbedrijf. De showroom in de Amsterdamse Rivierenbuurt werd dan ook broederlijk gedeeld door de beide zakenpartners. Men kon er overigens ook terecht om oude films te laten renoveren. Behalve schoonmaken kon men de films ook laten ‘ontregelen’.

Ingezonden vragen van lezers werden beantwoord in een vragenrubriek.

<H15> **Philips versterker nieuws** 1935? {nr. 62, oktober 1936 t/m nr. 91 september/oktober 1939}
t/m onbekend

Uitgave: Philips Eindhoven

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: 2 wekelijks, soms maandelijks

Soort/Subtitel: wereldwijd verspreid in 7 talen

Bijzonderheden: de nadruk lag op foto's

Uitvoering: c.a. 10 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: ter inzage gehad bij B&G (no 62 t/m no 91)

Dit blad bevatte tips en adviezen voor handelaren, die als doel hadden de verkoop van complete versterkerinstallaties te bevorderen. In het oktobernummer van 1936 wordt erop gewezen dat de winter nadert, en dat nu de tijd gunstig is om "...besturen en directies van ijsbanen te overtuigen van het nut eener versterkerinstallatie. Gezien de uitgestrektheid van een ijsbaan biedt een versterkerinstallatie de eenige mogelijkheid, de geheele baan van muziek te voorzien."

Er komen veel foto's voor van dergelijke installaties, variërend van scholen en kantoren tot grote openluchtinstallaties. Zo vinden we in het juninummer van 1938 het schema en foto's van de installatie die door Philips was geleverd voor de wereldkampioenschappen skiën in Finland. Ook zijn er indrukwekkende plaatjes van grote versterkers, die geleverd werden aan het toen net nieuwe vliegveld IJpenburg. Het blad was bij uitstek geschikt om aan (potentiële) klanten te laten zien waar Philips zoal toe in staat was op het gebied van geluidsinstallaties.

De nummering loopt gewoon door en begint niet elk jaar opnieuw. In de herfst van 1938 worden de omslagen attractiever, doordat zij vanaf dat moment met een steunkleur werden opgefleurd. Er is elke maand een andere kleur.

<H16> **Philips Technisch Tijdschrift** 1936 t/m 1942, no 9 (interval WOII) Verschijnt weer m.i.v. januari 1946 t/m 1989

Uitgave: Philips, Natlab, Eindhoven

Redactie: S. Gradstein (1959) J.W.Mietenburg (1970) Eindhoven

Verschijnt maandelijks (de nummers van de laatste jaargangen verschenen onregelmatig)

Soort/Subtitel: 'Behandelende technische vraagstukken samenhangende met de producten, werkwijzen en onderzoeken van de Philips' gloeilampenfabrieken'

Bijzonderheden: doelgroep ingenieurs.

Uitvoering: c.a. 28 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1936 t/m 1952, 1953 nr. 8, 1954 t/m 1956, 1958 nr. 1 t/m 9, 1965/66, 1967, nr. 1, 1971 (1972 =niet versch.) 1973, 1974 (7 ontbr.) 1975, 1976 (6 ontbr.) origineel. Rest is digitaal, (in de Engelse taal) aanwezig.

Dit was een uitgave van het Natuurkundig Laboratorium van Philips, of kortweg: het Natlab. Het was gewijd aan de onderzoeken, werkwijzen en producten van de laboratoria en fabrieken van het Philips-concern. Ik laat de redactie aan het woord: "In de artikelen worden hiermee samenhangende technische problemen met hun fysische of chemische achtergrond behandeld. Het tijdschrift richt zich bij de behandeling van de zeer uiteenlopende onderwerpen zowel tot de specialist, alsook tot de algemeen technisch of fysisch geschoolde, maar niet in het onderwerp gespecialiseerde lezer."

Het blad verscheen, behalve in het Nederlands, ook in de talen Engels, Frans en Duits.

Werkelijk alle aspecten van de elektronica kwamen aan bod in dit blad. Maar ook zaken betrekking hebbend op licht en verlichting (waar het tenslotte allemaal mee begon bij Philips) werden uitgebreid behandeld. Ook elektrotechnische apparaten passeren de revue, zelfs een uitgebreide beschrijving van de bouw en werking van een alledaagse fietsdynamo treffen we aan.

Verder wordt ons af en toe een inkijkje in de levens van de grote mannen van het bedrijf gegeven, b.v. wanneer deze overleden of afscheid namen van Philips. In het door Giles Holst, directeur en oprichter van het Natlab, geschreven "In memoriam Dr. Ekko Oosterhuis" lezen we dat deze laatste na zijn pensionering in 1952 nog enige jaren zijn medewerking heeft verleend aan het **Tijdschrift van het Nederlands Elektronica- en Radiogenootschap**, maar dat hij daarin niet met name genoemd wilde worden.

Het eerste nummer van het **Philips Technisch Tijdschrift** verscheen in 1936 en liep door tot nummer 9 in 1942. Na de oorlog verschijnt het weer opnieuw in januari 1946. De hele jaargang 1972 is niet verschenen en tenslotte is het in 1989 definitief afgelopen met dit tijdschrift, dat een boeiende kijk biedt op de ontwikkelingen en de geschiedenis van elektronica in al haar facetten over een periode van meer dan een halve eeuw.

<H17A> **Philips Service Maandblad** 1 april 1936 t/m juni 1942. Verschijnt weer na de oorlog miv september 1945 {1961} t/m onbekend

<H17B> **Televisie-Service** (=bijlage van <H17A> m.i.v. november 1955 {1960} t/m onbekend

Uitgave: Philips, Eindhoven

Redactie: niet genoemd

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: "Orgaan speciaal bestemd voor leden van het Instituut van erkende Service-Handelaren in Nederland."

Bijzonderheden: Aanvankelijk een eenvoudige gestencilde uitgave, na WOII verandert dat

Uitvoering: c.a. 4 á 6 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <H17A> april 1936 t/m juni 1942. (mei 1941 ontbreekt), december 1945, juli 1946 t/m februari 1959, juni 1959, januari 1960 <H17B> 1957: 1,2 & 4 t/m 12, 1958: 3 t/m 6, 1959: 2, 9, 1960: 9 , verder aanwezig: B&G

Dit blad, uitgegeven door de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken afdeling Technische dienst Holland, werd tegen betaling aan de leden van het Instituut van erkende Service-Handelaren in Nederland toegezonden. Er werd uitgebreid aandacht besteed aan reparaties, maar ook aan modificaties. De uitvoering van het blad doet een beetje amateuristisch aan, zeker in vergelijking met andere publicaties van Philips in die tijd. Vanaf de tweede jaargang komt er weliswaar een luxer omslag, maar de stencils van niet al te hoge kwaliteit blijven nog lange tijd. Pas na de oorlog gaat het blad er wat professioneler uitzien.

In juli 1942 wordt de uitgave op last van de bezetter verboden. Na een onderbreking van ongeveer drie jaar verschijnt in september 1945 nummer 1, het eerste naoorlogse nummer.

We lezen dan dat er een verzoek aan de leden gedaan werd om gereedschappen en meetinstrumenten beschikbaar te stellen aan collega's, die deze zaken in de oorlog waren kwijtgeraakt. Daarop kwamen diverse reacties binnen van mensen die hun spullen voor de bezetter verborgen hadden weten te houden en graag bereid waren collega's te helpen om hun reparatiewerkplaats zo snel mogelijk weer operationeel te krijgen.

Dit tijdschrift was bedoeld voor reparateurs van radiotoestellen, en versterkers, maar later kwamen daar ook andere huishoudelijke apparaten bij, en gaandeweg vanzelfsprekend ook televisietoestellen. In november 1955 kwam daar zelfs een aparte bijlage voor in de vorm van het periodiek: **Televisie-Service**.

Het is mij niet bekend hoe lang beide periodieken hebben bestaan, in elk geval tot 1961.

<H18> **N.R.S.-berichten** januari 1938 t/m onbekend

Uitgave: Vereeniging Nederlandsche Radio Service

Redactie: Den Haag, voor spoedgevallen Tilburg (sic!)

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: “officieel orgaan van de vereeniging Nederlandsche Radio Service”

Bijzonderheden: eenvoudige gestencilde uitgave van de NRS (opgericht: 29 mrt 1937)

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. 21 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: maart 1938

Het secretariaat van de ‘Vereeniging Nederlandsche Radio Service’ was gevestigd in Den Haag, maar voor spoedgevallen kon men zich wenden tot de Zomerstraat 11 te Tilburg. (wat onder spoedgevallen werd verstaan wordt niet nader toegelicht)

Radiohandelaren die “een vrij behoorlijke service” leverden konden lid worden van de NRS. Leden mochten een NRS-embleem voeren wanneer “een speciale commissie” hen daartoe geschikt bevonden had. Verder had de NRS de Amerikaanse serviceorganisatie “Radio Serviceman of America” zover weten te krijgen dat -waar het Nederland betreft- alleen NRS-leden daarvan lid konden worden. Men kreeg dan een diploma van de RSA om in de werkplaats op te hangen, kennelijk zonder dat daar nog een proeve van bekwaamheid voor moest worden afgelegd. Verder kon men rekenen op regelmatige toezending van servicedocumentatie van Amerikaanse toestellen.

In de bladen was een rubriekje “Reparatie-raad” opgenomen. Daarin werden kort veel voorkomende defecten (met name aan Philips-toestellen) en de reparatie daarvan besproken.

In nummer 3 van de eerste jaargang wordt nog een beschrijving van een serviceoscillator voor zelfbouw gegeven, inclusief een handgetekend schema.

<H19> **Stemmen uit de Service-Practijk** onbekend {feb/mrt 1938} t/m {mrt 1939} onbekend

Uitgave: Centrale Service-Afdeeling en Installatie-Bureau, Eindhoven

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: onbekend, vermoedelijk 2 a 3 keer per jaar

Soort/Subtitel: Officieel Orgaan van de Centrale Service-Afdeeling en Installatie-Bureau, Eindhoven

Bijzonderheden: “Alleen voor intern gebruik”

Uitvoering: c.a. 15-19 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1938: 10, 11, 1939: 13

De nummers zijn samengesteld uit eenzijdig bedrukte stencils, afgewisseld met zwart/wit foto's van o.a. servicecentra in andere landen, en van meetinstrumenten. De afbeeldingen op glanspapier zijn van goede kwaliteit. Het geheel wordt bijeengehouden door twee nietjes.

De Centrale Service-Afdeeling doet in 1939 een beroep op de leiders van de Service-afdelingen om zoveel mogelijk gebruik te maken van de nieuwe meetinstrumenten. Er is een lijst afgedrukt van de aantallen in diverse landen reeds in gebruik zijnde Philips meetinstrumenten.

In het februari/maartnummer uit 1938 lezen we dat het afregelen van ontvangers (met de oscillator GM2880 en een outputmeter) tot nu toe te wensen overliet. Maar met de nieuwe frequentiemodulator GM2881 en de oscillograaf GM3153 moet dat tot het verleden gaan behoren.

In datzelfde nummer een artikel over de positie van Philips in Duitsland. Die was toen niet florissant, want het marktaandeel van Philips bedroeg slechts een zeer gering percentage. Dat kwam omdat er in dat land 27 andere radiofabrieken waren “waarvan er minstens 10 zeer goede apparaten afleveren”.

In het maartnummer uit 1939 bevindt zich een rose inlegvel met daarop “een dringend beroep op u allen om ons van tijd tot tijd een bijdrage voor het maandblad te zenden”.

<H20> **De Lamp** 1938? {1939, 1942} t/m onbekend

Uitgave: INTERNA, Lijsterbeslaan 35 Hilversum (ook een ‘nederzetting’ in Vlaanderen)

Redactie: NEBRA, 69/3 Mariastraat Apeldoorn

Verschijnt: maandelijks (maar: “Niet-abonnés ontvangen slechts nu en dan een exemplaar”)

Soort/Subtitel: ‘Technisch – Economisch – Juridisch’

Bijzonderheden: “Voorlichtend tijdschrift voor radio- electro handel en industrie voor Nederland en België”

Uitvoering: c.a. 16 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr 8, september 1938 en een afbeelding van een omslag van een niet te identificeren nummer uit 1942 (zie Brans radiolampen vademecum 1942)

Op het voor onderzoek beschikbare nummer uit 1938 is de naam, behalve in het Nederlands, ook in het Duits, Engels en Frans te lezen: DIE LAMPE, THE LAMP en LA LAMPE. De inhoud bestaat uit artikelen in het Nederlands, Engels en Duits. De Franstaligen komen er dus bekaaid af.

In het colofon is te lezen dat het een volledig onafhankelijk tijdschrift is, waarin technische, commerciële en juridische zaken betreffende de industrie en handel in alle landen, speciaal toegespitst op radio, elektrotechniek, patenten, wet en recht aan bod komen.

Het openingsartikel in het genoemde nummer gaat over importquota in Nederland, op verlichtingslampen van buitenlands fabricaat. Philips wordt beschuldigd van het voeren van campagnes, om wat zij noemen 'goedkope lampen' van de markt te weren. Ook de andere artikelen in dit nummer laten er geen twijfel over bestaan dat de samenstellers bepaald geen fans van de Eindhovense fabriek waren.

Een nieuwe penthode van Sylvania, de 1231, die een ongebruikelijk hoge steilheid heeft, en speciaal bedoeld is als videoversterker wordt besproken. De nieuwe constructie heeft kortere toevoerleidingen waardoor aanmerkelijk lagere capaciteiten tussen de elektroden konden worden verkregen. Een buis met een sterk gelijkende bouwwijze zou in 1941 door Philips met veel klaoengeschal in de handel worden gebracht onder de naam Sleutelbuis...

Dick Verkijk, auteur van 'Radio Hilversum 1940-1945' heeft geen hoge pet op van dit tijdschrift: op bladzijde 389 noemt hij het "een fascistische blaadje".

<H21> De Radiohandelaar 27 september 1940 t/m onbekend

Uitgave: G. Niessen, Bergstraat 21, Ede

Redactie: K.C. Schoemeijer

Verschijnt: wekelijks

Soort/Subtitel: Officieel orgaan van de Algemene Vereeniging van Radio-Detailhandelaren in Nederland

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. 27 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1940: nr. 1, 3, 4, 5.

In het openingsartikel van het eerste nummer staat dat de Nederlandsche Bond van Radio-handelaren in 1928 werd opgericht met de bedoeling daarin fabrikanten, grossiers en detaillisten onder te brengen. Maar volgens de redacteur hadden de detaillisten daarin geen stem. De fabrikanten en hun bondgenoten de grossiers zetten de toon. De bond hield uiteindelijk maar enkele jaren stand. Vervolgens kwam er een nieuwe organisatie: BORN. Maar ook die verdween. Toen werd de CEBUBERA opgericht, maar opnieuw

voelden de radiohandelaren zich niet gehoord. Het moest dus anders en de radiohandelaren verenigden zich in de AVRD waarvan De Radiohandelaar het orgaan werd. De nieuwe vereniging zou een vuist gaan maken tegen het machtige CEBUBERA.

Het is opmerkelijk dat er gelijktijdig twee tijdschriften bestonden: <H21> **De Radiohandelaar**, dat zich presenteerde als officieel orgaan van de Algemene Vereeniging van Radio-Detailhandelaren in Nederland. Een paar weken later verscheen <H22> **Orgaan van de vereeniging van Radio-detailhandelaren in Nederland**. (zie: blz. 94) dat minder dan een maand na eerstgenoemde op de markt kwam. In het nummer van 8 november pleit 'P.' voor onderlinge samenwerking. De ontstane tweespalt moet worden opgelost meent hij, want dat is volgens hem koren op de molen van de CEBUBERA.

De Radiohandelaar werd gepresenteerd als weekblad, maar tussen nummer 3 en 4 in 1944 zaten maar liefst drie weken. In nummer 4 wordt daarvoor geen verklaring gegeven. Vermoedelijk heeft de vereniging niet lang bestaan. Mogelijk heeft de CEBUBERA beide bladen uiteindelijk het zwijgen opgelegd.

<H22> **Orgaan van de Vereeniging van Radio-Detailhandelaren in Nederland** vanaf 11 oktober 1940 t/m onbekend

Uitgave: Vereeniging van Radio-Detailhandelaren in Nederland, Brummen / Apeldoorn

Redactie: E.G. Doerk, A.C. Put, J.M. Putto

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: weekblad voor radio-detailhandelaren

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. 32 x 25 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1940: de nummers 2, 4, 5

De Vereeniging van Radio-Detailhandelaren in Nederland vond dat er "rust en vrede" moest komen in de organisatie van de radiobranche, zo blijkt uit het voorwoord van de eerste twee nummers van dit blad. Men richtte daarbij de pijlen op Cebubera: het Centraal Bureau tot Bescherming van den Radiohandel.

De redactie komt met een verklaring voor het ontbreken van advertenties "van onze leveranciers" in het tijdschrift: "Aan ons blad ligt het niet, sterker nog, er liggen tientallen teksten klaar voor advertenties, maar ..... onze leveranciers *durven* niet, omdat hun door het dagelijks bestuur van Cebubera dringend in overweging gegeven is, niet in onze uitgaven te adverteren."

Voor de N.V. Gloeilampenfabriek "Radium" te Tilburg lagen de zaken kennelijk anders: op het omslag van de eerste nummers is te lezen dat Radium als adverteerder niet meer welkom was in het blad **Radio-Belangen**. Dus maakte dat bedrijf dankbaar gebruik van de gelegenheid die het **Orgaan van de Vereniging van Radio-Detailhandelaren in Nederland** hen bood.

In nummer 4 van 1940 staat een artikeltje onder de kop: "De advertentiewaarde van ons blad". Men zit flink met de handen in het haar over het feit dat het aanbod nog steeds minimaal is. Onomwonden wordt gesteld dat het Cebubera er, middels het verbod, op uit is het blad dood te laten bloeden. Maar zo makkelijk zal dat niet gaan want de redactieleden "zullen niet versagen". Een kleine troost was, dat de directie van Tungfram dankbaarheid betuigd had voor de aangeboden advertentieruimte.

Behalve voor gesteggel is er ook nog ruimte voor andere zaken zoals de meerdelige serie "Radio-Service in de praktijk". Ook was er nog een beschrijving van een nieuw type pick-up van Philco. Die werkte met een fotocel, in plaats van de tot dan toe gebruikelijke elektromagnetische aftasters.

Tungfram had zich tot dan toe niets van het Cebubera aangetrokken, want tot nummer 4 adverteerden zij pontificaal op het omslag van het blad. Maar... op nummer 5 was dat om onduidelijke redenen opeens afgelopen. Van Tungfram, maar ook van Radium was geen spoor meer te vinden in het blad.

Hoe het met dit tijdschrift is afgelopen is mij niet bekend, maar het heeft er alle schijn van dat het kort nadien toch voorgoed de mond gesnoerd werd door het machtige Cebubera.

<H23> "**Miniwatt**" **Bulletin** april 1946 { mei nr. 2, december nr. 6 } t/m onbekend

Uitgave: N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken, afd: electronica buizen, Eindhoven

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: waarschijnlijk tweemaandelijks

Soort/Subtitel: "Gewijd aan de behandeling van de problemen verband houdend met de toepassing van de electronenbuizen."

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 55 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1946, nr. 5 (okt/nov)

Voor dit onderzoek was slechts nummer 5 (oktober/november) van 1946 beschikbaar. Wat meteen opvalt is de uitsnede in het omslag, die als kader voor de foto op de titelpagina fungeert. Chique, maar wel erg kwetsbaar. De papierkwaliteit is zeer goed, waardoor dit blad een professionele uitstraling heeft.

Dit nummer is geheel gewijd aan de eerste, toen net nieuwe Rimlock U-buizen. Behalve een gedetailleerde beschrijving van deze buizen, inclusief foto's van het exterieur en röntgenfoto's waarop de inwendige constructie zichtbaar is, zijn er ook diverse karakteristieken toegevoegd.

Tenslotte zijn er nog twee schema's afgebeeld waarin deze buizen werden toegepast. Over de andere delen was geen informatie beschikbaar. Ook is mij niet bekend hoe lang dit blad heeft bestaan, maar het vermoeden bestaat dat het bij 6 nummers gebleven is.

<H24> Electronisch meten augustus 1946 {juli 1951} t/m waarschijnlijk 1951

Uitgave: Philips

Redactie:

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: 'de toepassing der moderne elektronische meetapparaten in laboratoria en bedrijven'

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. 25,5 x 17,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: '46: 2,5, '47: 6-11, '48: 12,1,2,4-5, '49: 7-12,1, '50: 2-4, '51: 7,12

Dit blad was bedoeld om het bedrijfsleven te informeren over de elektronische meettechniek en de wijze waarop metingen uitgevoerd moesten worden. "Wij hopen hierdoor de bedrijfsleider een indruk te geven van de betekenis dezer nieuwe meettechniek en hem in staat te stellen de gebruiksmogelijkheden voor zijn eigen bedrijf vast te stellen.", zo lezen we in een kadertje op bladzijde 2 van het tweede nummer uit 1946.

Verder in dit nummer een voorbeeld hoe de productietijd aanmerkelijk bekort kon worden met behulp van de legendarische meetbrug genaamd Philiscoop. Een fabriek van wollen dekens te Geldrop had ontdekt dat men door het geleidingsvermogen van spoelwater te meten, de tot dan toe gehanteerde spoeltijd van 4 uur naar slechts 2,5 uur kon terugbrengen! En dat door slechts een minieme investering te doen. Daar kon een bedrijfsleider natuurlijk goed mee voor de dag komen bij zijn baas.

Het laatste nummer is niet voorzien van een datum, vermoedelijk is het uit 1951, mogelijk een jaar eerder.

<H25A> **Radiowereld** 5 november 1947 t/m 7 augustus 1965, voortgezet als:

<H25B> **Radiotvwereld** t/m {1969, 1970} onbekend

Uitgave: C. Misset nv, Doetinchem, Nederlandse Vereniging van Radiodetailhandelaren, Amsterdam-Z

Redactie: J. J. Lichtenveldt,

Verschijnt: tweewekelijks

Soort/Subtitel: Officieel orgaan van NVRD, CEBUBERA en NORG

Bijzonderheden: "Vakblad voor de handel in radio, televisie en aanverwante artikelen"

Uitvoering: c.a. 31 blz., c.a. 26 x 19 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <H25A> (jrg1) 47/48: compleet (jrg2) 48/49: 1-4, 6-7, 9-17, 19-26 (jrg3) 49/50: compleet (jrg4) 50/51: 1-17, 19-23, (jrg5) 51/52: 1, 3-5, 7, 9-10, 19-20, 23- 28 (jrg6) 52/53: 1-14, 16, 18-24 (jrg7) 53/54: 7, 9-19, 21-25 (jrg8) 55/56: 25 (jrg9) 56/57: 25 (jrg12) 58/59: 1-2, 4-26 (jrg13) 59/60: 16 (jrg14) 60/61: 1-24, 26 (jrg15) 61/62: compleet (jrg16) 62/63: 1-6, 8-21, 23 (jrg17) 63/64: 1-6, 9-14, 16-18, 20-22 (jrg18) 64/65: 2-5, 8, 16, 18-22, 24-26 (jrg19) 65/66: 1-3, <H25B> 4-10, 12-22 (jrg20) 66/67: 1-2, 8 (jrg22) 69/70: 16, 22, 25. Verder aanwezig: B&G

Op vrijdag 6 november 1946 is het zover: het eerste nummer van **Radiowereld** komt uit. Als redacteur komen we J. J. Lichtenveldt weer tegen. Een oude bekende, hij bekleedde die functie al eerder bij **Radio Wereld <07>**. Dezelfde naam, maar zonder spatie. Het blad wordt uitgegeven door C. Misset te Doetinchem, maar de redactie is gevestigd in Amsterdam. B. G. Miermans, voorzitter van de NVRD, is verheugd getuige de aanhef: "Een lang gekoesterde hoop vervuld! Lang gewacht, stil gezwegen, Niet gedacht, toch gekregen!" De NVRD leden hebben duidelijk een streepje voor, want de voorzitter vervolgt: "Met terzijdestelling even van de leden CEBUBERA en de NORG is mijn antwoord op de vraag voor wie dit blad bestemd is: het is bestemd voor alle leden van de NVRD, zonder enige uitzondering."

Er zal voor elk wat wils zijn, zo lezen wij. Er zal aandacht zijn voor het huurkoop-vraagstuk, de prijsbeheersing, vestigingsperikelen en de huidige en komende organisatie van het bedrijfsleven in ons land. Ook zal er aandacht zijn voor verkooptechnieken, reclame, etaleren en dergelijke.

De voorzitters van de twee andere verenigingen komen op bladzijde 2 ook even aan het woord. Beiden hebben er alle vertrouwen in dat de samenwerking goed zal zijn. Verder zal er veel aandacht worden besteed aan het op hoger niveau brengen van de technische kennis van de leden.

Het was een zeer gevarieerd blad, rijk geïllustreerd met vele foto's, ook van etalages en winkelinterieurs. Daardoor krijgt men er een goed beeld van hoe die er in die jaren uitzagen.

In augustus 1965 beschikten veel Nederlandse huishoudens al over een televisietoestel. Het lag dan ook voor de hand dat de naam van het blad zo langzamerhand maar eens gewijzigd moest worden in **Radiotvwereld**. Dit blad heeft in elk geval bestaan tot 1970, mogelijk langer. Met ingang van nummer 23

uit 1969 echter, werd de uitgave van het blad overgenomen door Tijdschriftenfonds J. J. Lispet te Hilversum. Misset bracht daarna het blad **Radio/tv-handel** op de markt.

<H26> de **VRIJE radiohandel** november 1948 t/m {1951} onbekend

Uitgave: NVRH

Redactie: Brielselaan 208 Rotterdam (persoonsnamen worden nergens gegeven)

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: “officieel orgaan der Nederlandse Vereniging van Radiohandelaren en –Herstellers”

Bijzonderheden: onafhankelijk van CEBUBERA / NVRD

Uitvoering: c.a. 16 blz., 24 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1949: 4, 7, 12, 1950: 12, 1951: 3

‘VRIJE’ werd niet voor niets in kapitalen op het omslag afgedrukt. De NVRH wilde de strijd aanbinden met wat zij ‘de driehoek’ noemden: CEBUBERA, NORG en NVRD. In het vierde nummer van de eerste jaargang staat een artikel met de vileine titel “De poliep steekt nog een arm uit”. Daarmee wordt de CEBUBERA bedoeld. Het blijkt dat ook radiobouwdozen nu onder CEBUBERA/NVRD contracten vallen. Handelaren die door de crisis gedwongen werden lid van een van deze organisaties te worden hebben, wat bouwdozen betreft, ook al niet meer de vrije keuze van leveranciers. Trekken ze zich daar niets van aan dan wachten hen zware sancties. “Of je dan van honger sterft is onze zaak niet.” stelt de auteur die zijn naam niet onder het stuk zette.

In hetzelfde nummer een waarschuwing tegen mensen die zich met valse papieren voordoen als ambtenaren met het oogmerk informatie over “handels- en fabricagegewoonten die men niet aan algemene bekendheid wenst prijs te geven” los te krijgen. Geadviseerd wordt in dergelijke gevallen naar een legitimatiebewijs te vragen en dat grondig te controleren op echtheid. Verder schijnen er steeds vaker mensen op te duiken die zich voordoen als NVRH-controleurs. Ook daarop wordt men verzocht alert te zijn. De schrijver van dit artikel ondertekent met ‘E’.

De techniek komt ook aan bod: een uitgebreide beschrijving van de werking van de kathodestraalbuis en een cursus hoe om te gaan met de rekenliniaal.

Bijna twee jaar later, in januari 1951, zijn diverse artikelen nog steeds geschreven door de al genoemde ‘E’. Uitzondering daarop is de humoristische ‘Maandkroniek’ van de hand van iemand die ondertekende met de leuk gevonden call PA0NZIN.

Wie radio's wil verkopen, moet ook iets van de psychologie van de verkoop weten, meende de redactie. In een nieuwe, meerdelige serie, worden de kneepjes van dit vak uit de doeken gedaan.

Tenslotte komen we er achter dat er in 1950 te Amsterdam een nieuwe vereniging werd opgericht: het Comité Radio-Luisteraars. Door op deze manier de luisteraars te organiseren wilde men medezeggenschap opeisen over de gang van zaken bij de radio-omroep in Nederland, en de manier waarop de verplichte luisterbijdrage zou worden besteed. Daarnaast wilde men de openlijke en bedekte reclame bestrijden, alsmede overmatige politieke propaganda aan banden leggen.

<H27> **Philips autoradio** onbekend {september 1950} t/m onbekend

Uitgave: NV Philips verkoopmaatschappij voor Nederland

Redactie: niet gegeven

Verschijnt:

Soort/Subtitel: "Mededelingen bestemd voor de erkende autoradio-servicehandelaren en inbouwstations"

Bijzonderheden: montagevoorschriften voor autoradio's

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 5, sep 1950

Het beschikbare nummer (1950, no 5) is geheel gewijd aan het inbouwen van twee in die tijd gangbare autoradio's: NX491V en NX593V. Ook zijn er adviezen voor het monteren van luidsprekers in de auto. Beschreven worden onder andere de typen 9742/12, 7607, 9752, 2152.

Verder een ontstoringsvoorschrift waarin de Philips condensatoren 5126 en 7350 worden toegepast.

<H28> **Philips mededelingen** waarschijnlijk rond 1950 {1952, 1957} t/m onbekend

Uitgave: Philips Nederland N.V. Eindhoven

Redactie: onbekend

Verschijnt : onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1952 nr. 11, omslagen van nr. 21/1950 en nr. 2/1955, enkele bladzijden uit 1950, 1952, 1954, 1955

Dit met veel foto's geïllustreerd blad werd toegezonden aan radiohandelaren om hen uitgebreid te informeren over de belangrijkste kenmerken van de Philipsproducten. Door de bladen te bewaren kon hij er snel een bepaald product in opzoeken om vragen van klanten te kunnen beantwoorden.

Er werden ook tips gegeven over hoe de afzet te vergroten. Die waren nogal expliciet zoals uit het volgende fragment blijkt: "Ga systematisch te werk. Verdeel uw toekomstige klanten in groepen als: Huisvrouwenverenigingen, Reisverenigingen, Scholen, Politie enz. enz. Bewerk groep voor groep en bewerk ze intens. Wanneer er één van een groep voor Uw argumenten zwicht, hebt U voor Philips Flitscamera een pleitbezorger, die met een kleine duw van Uw kant weer anderen tot gelukkige Philips Camerabezitters maakt." Wie denkt er nu niet meteen aan de Net Promotor Score die tegenwoordig door veel bedrijven gehanteerd wordt?

In juni 1950 laat Philips in het blad weten dat er zelfs in Rome belangstelling bestaat voor hun flitscamera. De Nederlander J. M. was bij de paus op audiëntie geweest. Toen hij terugkwam ontdekte hij dat de camera uit zijn, op het Pietersplein geparkeerde auto, was gestolen. Daarop plaatste M. meteen een advertentie in een Italiaanse krant waarin hij een beloning van 2000 Lire uitloofde voor degene die ervoor zorgde dat hij de camera terugkreeg. Of dat iets had opgeleverd staat er niet bij.

<H29A> **Elonco Bulletin** 1957 {september 1964, januari 1974} t/m c.a. 1988, toen voortgezet als:

<H29B> **Componenten Kompas** t/m onbekend

Uitgave: Philips

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: 4 maal per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: nieuwe elektronica onderdelen en componenten

Uitvoering: c.a. 26 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <29A> 1961: nr. 15

Elonco stond voor: elektronische onderdelen en componenten. In dit kwartaalblad stonden beschrijvingen van nieuwe componenten waar onder halfgeleiders, buizen en beeldbuizen. Ook nieuwe technische publicaties werden uitgebreid besproken.

Voor dit onderzoek was alleen nummer 15 uit 1961 beschikbaar. Behalve genoemde onderwerpen staat hierin een, met foto's geïllustreerd artikel, over de toepassing van microgolfverhitting in de industrie. Daarin werd de toen nieuwe magnetron type 7292 toegepast. Verder nog een beschrijving van gestabiliseerde voedingseenheden voor transistorschakelingen.

Ter gelegenheid van het verschijnen van nummer 100 in 1979 liet Philips een keramische hand op een sokkel vervaardigen met het opschrift: "De mens vergroot zijn mogelijkheden, 1979 Philips Elonco bulletin 100". Waarschijnlijk bedoeld als geschenk voor de bij het blad betrokken medewerkers. (een afbeelding daarvan is te zien op blz. 24 van het juninummer van **Radio Bulletin** uit 1980)

Vermoedelijk rond 1988 werd de titel gewijzigd in **Componenten Kompas**. Van dit blad was voor dit onderzoek helaas geen exemplaar ter inzage beschikbaar. Ook is onbekend hoe lang dit heeft bestaan.

<H30> **OTM** 15 februari 1959 t/m onbekend

Uitgave: Stichting Nederlandse Radio Uni, Technisch Centrum, postbus 150, Hilversum

Redactie: NRU en NTS: P. Huydts, J. Geluk, J. Huis, C. Mol, P. de Vlaam

Verschijnt: 4 keer per jaar

Soort/Subtitel: Omroep Technische Mededelingen

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz.21 , c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 15 februari 1959, aanwezig OZM

Het openingsartikel van het beschikbare nummer gaat over de RETMA toetsplaat, bij de meeste oudere mensen beter bekend als 'het testbeeld'. Met behulp van deze plaat kon een tv-toestel worden afgeregeld, en er kon iets over de kwaliteit van het antennesignaal worden gezegd.

Interessant is het artikel over het hoofdcontrolekamercomplex van de NRU naar aanleiding van de toen nieuwe VARA-studio. Hierin een beschrijving, geïllustreerd met blokschema's en foto's, van de inventaris van de diverse studiogebouwen.

De transistor was nog vrij nieuw, eind 50er jaren. In dit nummer werd daarom aandacht besteed aan de diverse voor- en nadelen van dit nieuwe onderdeel in omroepversterkers.

Onder het kopje 'Omroep-vakterminologie' tenslotte lezen we dat er een speciale commissie was gevormd, die als taak had Engelse termen uit de omroepwereld te vervangen door Nederlandse woorden. Enkele voorbeelden: headlines vervangen door hoofdpunten, mixen vervangen door mengen en script girl vervangen door regie-assistente. Het kan verkeren.

<H31A> **Elektronaut** voorjaar 1966 t/m {december 1992, nummer 89} onbekend

Uitgave: Radio Holland NV, voorheen: Nederlandsche Telegraaf Maatschappij (N.T.M.) Radio-Holland

Redactie: Rene Westerhuis e.a.

Verschijnt: 4 keer per jaar

Soort/Subtitel: "Nieuws over scheepselektronika" (op het eerste nummer)

Bijzonderheden: later werd de naam gespeld als: <H31B> **Electronaut**

Uitvoering: c.a. 26-36 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: online via www.pdrh.nl/rh geschiedenis

In het voorwoord van het eerste nummer schrijft de redacteur: “In het bijzonder zullen wij uw aandacht vragen voor de nieuwe apparaten die door ons worden uitgebracht. Maar daarnaast zullen wij steeds een bepaald apparaat of een interessante ontwikkeling uitvoeriger behandelen.”

Door de met foto's geïllustreerde beschrijvingen van communicatie- en meetapparatuur krijgt de lezer anno nu een goed beeld van de ontwikkelingen op dit gebied die plaats vonden in de tweede helft van de vorige eeuw.

In het begin was dit blad vooral gericht op de maritieme elektronica, maar gaandeweg werd er een groter gebied bestreken. “Nieuws en berichten over communicatie en navigatieapparatuur voor de scheepvaart, het wegverkeer en de openbare diensten.” was toen de omschrijving.

Later verscheen er, naast de Nederlandse, ook een Engelse editie van dit tijdschrift.

De nummering liep vanaf het begin door. Nummer 50, dat verscheen in het najaar van 1981, verscheen voor het eerst geheel in kleur. Bij de volgende nummers was alleen het omslag in kleur, de foto's in het blad bleven zwart/wit, zoals dat vanaf het eerste nummer was geweest. Vanaf 2001 is het blad in digitale uitvoering beschikbaar.

<H32A> **RTH** september 1969 t/m augustus 1975?

<H32B> **Fonoweek** 1975? t/m onbekend

Uitgave: Koningin Wilhelminalaan 12, PB26, Amersfoort

Redactie: F. Versteeg, G. Herni, D. de Graaf

Verschijnt: A maandelijks, B wekelijks

Soort/Subtitel: Onafhankelijk tijdschrift voor de handel in beeld en geluid

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 60 blz., c.a. 29 x cm

Beschikbaar voor onderzoek: ingezien bij B&G: <H32A> 1973, nr. 1 t/m 1975, nr.12

RTH bevatte veel nuttige informatie voor het midden- en kleinbedrijf, o.a. gegevens over importeurs van televisie en audioapparatuur, testrapporten, beschrijvingen en vergelijkend onderzoek naar deze consumentenapparatuur.

Ook advertenties waren er in ruime mate in te vinden.

Over het blad **Fonoweek** heb ik tot nu toe geen informatie kunnen vinden.

<H33> **Radio/tv-handel** september 1969 t/m onbekend

Uitgave: C. Misset N.V. Postbus 4, Doetinchem

Redactie: R. Sonepouse

Verschijnt 2 keer per maand

Soort/Subtitel: Naast radio/tv werd er ook aandacht besteed aan stedenbouw, architectuur, kunst, fotografie en film.

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. 30 x cm

Beschikbaar voor onderzoek: niet beschikbaar

Nummer 22 van 26 augustus 1969 is het laatste nummer van **Radiotvwereld** dat door uitgeverij C. Misset N.V. te Doetinchem werd uitgegeven sinds 1947, toen nog onder de naam **Radiowereld**. Daarna werd de samenwerking tussen Misset en de Nederlandse Vereniging Radio- en tv-Detailhandelaren, de N.V.R.D., beëindigd. Laatstgenoemde vond vervolgens Tijdschriftenfonds J. J. Lispet uit Hilversum bereid de uitgave van het blad over te nemen. De naam en ondertitel bleven hetzelfde, maar de vormgeving en inhoud gingen op de schop. Misset was daarna van mening dat er behoefte bestond aan een onafhankelijk specialistisch vakblad, en besloot daarom in september 1969 met een geheel nieuw tijdschrift met de naam **Radio/tv-handel** op de markt te komen. Ten tijde van dit onderzoek was er geen exemplaar van dit blad beschikbaar.

<H34> **Verbinding** april 1980 t/m heden

Uitgave: 2002 t/m 2005: Lipkens BV, daarna THX 1138 BV, Amperestraat 7, Leiden

Redactie: Wim Kramer en Henk Reinders, later: Kitty Hemmer (eindredacteur) en Henk van Beek

Verschijnt: 10 x per jaar

Soort/Subtitel: 'Vakblad voor mobiele communicatie in de openbare orde & veiligheidssector en het bedrijfsleven'

Bijzonderheden: techniek en telecommunicatie, bv C2000

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: omslagen van: december 2019, februari 2010

In 1980 bestond dit blad slechts uit een paar aan z/w kopieën met een nietje. In 1986 wordt het een heus tijdschrift met zwart/wit foto's, later kleurenfoto's. Met ingang van 2020 werd **Verbinding** alleen nog digitaal verspreid. Het werd enige tijd beschouwd als een professionele versie van het blad **RAM**. Er was veel aandacht voor het nieuwe (maar omstreden!) communicatiemiddel C2000, dat in gebruik was door hulpdiensten, met name door de politie en brandweer. Behalve door genoemde diensten werd het blad ook gelezen door medewerkers van de overheid en het bedrijfsleven.

<H35A> **Kabelvisie** onbekend t/m onbekend. Opgevolgd door:

<H35B> **Infravisie** onbekend t/m onbekend

Uitgave: onbekend, later overgenomen door Televak

Redactie:

Verschijnt: 10 keer per jaar

Bijzonderheden: Onafhankelijk tijdschrift voor kabel- en lokale televisie. later ook internet

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: niet beschikbaar

De uitgever organiseerde een keer per jaar het Kabelcongres in de RAI te Amsterdam. Dat werd bezocht door professionals op het gebied van kabeltelevisie, afkomstig uit diverse landen. Na de opkomst van internet werd ook daar aandacht aan besteed. De naam van het blad werd toen gewijzigd in **Infravisie**.

<H36> **Incident** onbekend t/m onbekend

Uitgave:

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: veel aandacht voor communicatieapparatuur

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: niet beschikbaar

Dit is een blad voor medewerkers van de drie hulpdiensten: politie, ambulance en brandweer. Maar de meeste lezers werden gevonden bij die laatste categorie, de mensen die zichzelf wel vaker omschrijven als “wij die met onze poten in het bluswater staan”. Er was geen exemplaar beschikbaar.

Catalogi en prijscouranten (53 titels)

Veel radiozaken gaven catalogi en prijscouranten uit waarin de leverbare artikelen werden beschreven en vaak ook afgebeeld. De oudere lezer herkent hieronder een aantal al lang vergeten namen die indertijd klonken als een klok.

Van Embden uit Amsterdam voerde een breed assortiment op diverse gebieden. Midden jaren twintig, toen de belangstelling voor radio bij het grote publiek snel toenam, haakte van Embden ook aan en bracht naast de catalogi voor andere producten zoals gereedschappen en huishoudelijke artikelen ook geheel aan radio gewijde exemplaren uit. Tijdschriften werden vaker als naslagwerk bewaard, maar dat gold in veel mindere mate voor prijskranten. Zodra er een nieuwe verscheen was de oude immers nog slechts geschikt om er de kachel mee aan te maken, of om er vis in te verpakken. Daardoor zijn ze tegenwoordig ook veel moeilijker te vinden, onderstaande lijst is dan ook slechts een kleine greep. Het leeuwendeel dat in de loop der jaren op de markt is geweest, moet helaas als verloren worden beschouwd. Als gevolg van die schaarste is het bij prijscouranten en catalogi vanzelfsprekend extra moeilijk om zelfs maar een grove schatting te maken van de periode van verschijning ervan.

Vanwege de overzichtelijkheid is ervoor gekozen om in deze lijst geen prijscouranten/catalogi van radiobuizen op te nemen. Deze waren doorgaans niet genummerd of van enige jaargangaanduiding voorzien, waardoor ze feitelijk niet als tijdschrift kunnen worden gezien.

<C01> Prijscourant der Nederlandsche Radio-Industrie onbekend {januari 1915, maart 1918}
t/m onbekend

Uitgave: Nederlandsche Radio Industrie, Van Hovestraat 105, Den Haag.

Redactie: H. Idzerda

Verschijnt: onregelmatig

Soort/Subtitel: Fabriek van apparaten en onderdelen voor draadloze telegrafie

Bijzonderheden: De NRI was hoogstwaarschijnlijk de eerste in Nederland die een catalogus op radiogebied uitgaf

Uitvoering: c.a. 47 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: januari 1915: 2 blz., maart 1918

Er is een vroege prijscourant (nummer VI) bekend uit januari 1915, toen werkte Idzerda nog onder de naam 'Technisch Bureau Wireless'. In de beschikbare catalogus uit 1918 - de naam van zijn bedrijf was inmiddels gewijzigd in Nederlandsche Radio Industrie - staan enkele zeer hoogwaardige ontvangtoestellen met detectoren: de Torpedo en de Marine, type A en B. Voor type B moest maar liefst 1000 gulden worden neergeteld. (vergelijkbaar met dik 15.000 euro nu, volgens de omrekening van het IISG) Idzerda richtte zich dan ook voornamelijk op de maritieme sector, het leger en het bedrijfsleven.

Opvallend is dat een aantal toestellen al voorbereid was voor het gebruik van 'gloeilampdetectoren' die op dat moment (maart 1918) nog net niet op de Nederlandse markt verkrijgbaar waren. Naast ontvangtoestellen werd er ook een 'demonstratiezendtoestel' geadverteerd.

Ook onderdelen zoals koptelefoons, variabele condensatoren golfmeters en andere, ook kleinere onderdelen, waren leverbaar.

Duidelijke foto's van de werkplaats en de demonstratiekamer maken deze catalogus tot een smaakvol geheel. Enkele maanden later (op 10 augustus 1918) zou de NRI verhuizen naar de Beukstraat 8-10. In tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen bleef Idzerda met zijn gezin in de Van Hovestraat wonen. Pas in december 1924, na zijn faillissement, verhuisde de familie alsnog naar de Beukstraat.

<C02> **Philips (Radio)** 1 juli 1919 {1920-1942 & 1946-1950} t/m onbekend

Uitgave: aanvankelijk Philips'Gloeilampenfabrieken Eindhoven, rond 1925 gewijzigd in Philips Radio Eindhoven

Redactie:

Verschijnt: onregelmatig

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: in de loop der jaren variërend van simpel foldertje tot zeer luxueus uitgevoerd

Beschikbaar voor onderzoek: juli 1919, augustus 1920, augustus 1921, april 1922, verder uit vrijwel elk jaar tussen 1924 en 1942. Uit de periode 1946 t/m 1974: diverse exemplaren.

Philips heeft vanaf juli 1919 een onafzienbare stroom catalogi in een grote verscheidenheid van titels en uitvoeringen uitgegeven. Er zou een aparte publicatie aan gewijd kunnen worden om deze allemaal in detail te beschrijven.

In de eerste catalogus uit 1919 komen slechts drie 'ontvanglampen' voor, dat waren de opvolgers van de IDEEZET: de typen A, B en C. Verder is er een zendlamp leverbaar, een type wordt niet genoemd. Wel

lezen we dat Philips wat dat betreft bereid was tot maatwerk, op aanvraag konden ook zendlampen voor grotere, of juist kleinere vermogens dan het afgebeelde exemplaar vervaardigd worden.

Gaandeweg komen er steeds meer nieuwe lamptypen uit en vanaf 1925 worden er ook onderdelen, luidsprekers en hulpapparaten in de catalogi geadverteerd. Vanaf 1927 komt het accent vanzelfsprekend op de vanaf toen leverbare radiotoestellen, te beginnen met de 2501 en de 2502, te liggen.

De dikke, gebonden 'PHILIPS CATALOGUS' uit circa 1950 was zeer uitgebreid en ingedeeld in 5 hoofdstukken: Licht, Radio, Speciaal, Industrie en Medische artikelen. Voor wie zich afvraagt welke artikelen er onder het hoofdstuk 'Speciaal' behandeld worden, het zijn auto-artikelen, droogscheerapparaten, rijwielverlichtingsartikelen, koelkasten, foto en projectie.

Ongeveer een kwart van de catalogus uit 1974 bestaat uit 'Service-onderdelen' voor radio en televisie, maar ook voor huishoudelijke apparaten.

<C03> Nederlandsche Seintoestellen Fabriek Hilversum 15 maart 1923 t/m onbekend

Uitgave: Nederlandsche Seintoestellenfabriek Hilversum

Redactie: onbekend

Verschijnt: aanvankelijk halfjaarlijks

Soort/Subtitel: Prijscourant van volledige radio-ontvangtoestellen en van onderdelen tot het zelf bouwen van een installatie

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 18 blz., c.a. 25 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 15 augustus 1923, oktober 1924

In het voorwoord van de tweede prijscourant uit augustus 1923 lezen we het volgende: "Binnen 5 maanden tijds heeft de ontwikkeling van onze 'Amateur radio afdeling' een geheel nieuwe prijscourant nodig gemaakt, die niet is een herziene druk van de eerste, doch een geheel nieuwe en uitgebreide, waarin men de oude moeilijk terugvindt." De catalogus van maart 1923 was dus de eerste prijscourant van de NSF.

In het exemplaar van 15 augustus uit 1923 komen 4 complete toestellen voor: de ontvangers O41 en O40, de tweelamps versterker V3 en het demonstratietoestel O29. Dit laatste was een zendontvanger. Verder onderdelen van buitenlandse fabrikanten zoals (variabele) condensatoren, lekweerstand, laagfrequenttransformatoren e.d. Maar ook hoofdtelefoons, hoornluidsprekers, anodebatterijen en

gloeistroomaccu's worden geadverteerd. Het eerste toestel van de NSF (de O8) komt er al niet meer in voor.

In de catalogus uit 1924 is duidelijk te zien dat de toestellen al gecompliceerder zijn geworden. Verder is de 'Enormovox' (een draagbare versterker) het vermelden waard. Deze was geschikt "voor het toespreken met luider stemme van kleinere volksmenigten." Het apparaat, waarvan het vermogen minder dan 1 watt zal zijn geweest, is samen met een hoornluidspreker op een onbekende locatie in de openlucht afgebeeld.

<C04> van Embden's maandblad oktober 1923 {1924, 1926, april 1930} t/m onbekend

Uitgave: Samuel van Embden

Redactie: Van Embden, Nieuwendijk 134-144 Amsterdam

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Geïllustreerde prijscourant van o.a. huishoudelijke artikelen, gereedschappen en elektrische apparaten

Bijzonderheden: 'ter gratis verspreiding onder clientèle' (losse nrs: 20 cent) oplage 19.000

Uitvoering: c.a. 32- 65 blz., c.a. 24 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1924 apr/7, mei/jun/8, 1925 jan/12, apr/15 (gereedschappen) 1926: sep/25, nov/26 (geschenknummer) verder aanwezig: IISG

Van Embden was aanvankelijk een winkel in gereedschappen en machines, gevestigd in meerdere aaneengeschakelde panden op de Nieuwendijk te Amsterdam, gelegen naast furniturezaak de Bijenkorf. Vermoedelijk heeft het bedrijf ook een deel van de winkelruimtes van laatstgenoemde overgenomen nadat die zich in 1915 in het nieuwe pand op de Dam vestigde. Later opende het bedrijf ook nog een vestiging aan de Lange Pannekoekstraat 20 te Rotterdam.

Gaandeweg werd het gevoerde assortiment verbreed. Er kwamen regelmatig catalogi uit, die aan een bepaald onderwerp gewijd waren, bijvoorbeeld tuingereedschappen of huishoudelijke producten. De nummering liep vanaf nummer 1 door. Rond de feestdagen verscheen er een speciale geschenkencatalogus. Nummer 26 was het meest recente beschikbare nummer voor dit onderzoek.

Nummer 7 uit april 1924 was vermoedelijk het eerste aan radio gewijde nummer. Daarin waren veel verschillende onderdelen afgebeeld. Verdere nummers die alleen radio en -onderdelen bevatten waren de nummers 7 en 8 uit 1924, nummer 12 uit 1925 en nummer 25 uit 1926.

<C05> **Biedermann & Co.** onbekend {1924} t/m onbekend

Uitgave: Biedermann & co, N.Z. Voorburgwal 274, Amsterdam

Redactie: onbekend

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: Afdeeling Radio Engros Export

Bijzonderheden: losbladig, zodat supplementen eenvoudig ingevoegd konden worden

Uitvoering: c.a. 33 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: exemplaar uit 1924

Tekenend voor die tijd is dat het voorwoord begint met 'Mijne heeren'.

Biederman had de 'Alleenvertegenwoordiging' voor Nederland van de merken Huth, Ahemo, Grawor, Amigo en Spritzguss. Radiohandelaren konden op flinke kortingen, tot wel 30 % rekenen.

In tegenstelling tot de meeste catalogi uit die periode werden de complete toestellen helemaal achteraan afgebeeld en beschreven. De onderdelen kwamen het eerst aan bod. Op dat gebied was Biedermann overigens zeer ruim gesorteerd, zelfs schroefjes en boutjes werden in ruime variatie geadverteerd.

Verder kwamen Philips radiolampen, Varta gloeistroomaccu's en Elfa anodebatterijen in het leveringsprogramma voor.

<C06> **Radio Detha** onbekend {1-10-1924} t/m onbekend

Uitgave: Radio Detha, Damrak 62A, Amsterdam (1926 of eerder)

Redactie: onbekend

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: geen

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 40 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1923, 1-10-1924

Adresgegevens van Radio Detha zijn in deze catalogus nergens terug te vinden.

Interessant zijn de afgebeelde Darimont elementen welke o.a. gebruikt konden worden als gloeistroombatterij. Het voordeel was dat deze nooit geladen hoefden te worden. Af en toe de afzonderlijk verkrijgbare vloeistoffen hemiporogéne en radiogéne vernieuwen was voldoende om meteen weer spanning te hebben. De Planté gloeistroomaccumulatoren waren ook niet voor de poes. Ze konden blijkbaar ‘finaal kortgesloten worden’ zonder daar schadelijke gevolgen van te ondervinden!

Handig voor grammofoonbezitters was de ‘Grammo-Hallophone’. Deze moest op een radiotoestel worden aangesloten, en vervolgens in plaats van de aftaster op de hoorn worden bevestigd, waardoor het geheel in een hoornluidspreker veranderde.

Verder leverden ze nog de Micro-Gloeiveerstand, welke de gloeistroom van een radiolamp op 1 mA nauwkeurig kon regelen. Deze weerstanden bestonden uit een aantal koolplaatjes, die meer of minder konden worden samengeperst, waardoor de weerstand zeer nauwkeurig geregeld kon worden.

Tenslotte adverteerde Radio Detha naast Philips ook met de Heussen radiolampen uit Arnhem.

<C07 > Radio H. R. Smith onbekend {1924} t/m onbekend

Uitgave: H.R. Smith, Keizersgracht 6, Amsterdam. Werd later ‘Smith en Hooghoudt’

Redactie: onbekend

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 32 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1925

In de catalogus zijn een aantal toestellen van het Engelse merk BTH geadverteerd. Daarnaast zijn er twee toestellen afgebeeld (met de lampen op de bovenzijde geplaatst) zonder vermelding van een merknaam. Grappig is de Microdion, de “kleinste lamp-ontvanger ter wereld”, afmetingen: 15 x 9 x 8 cm. Het toestelletje is voorzien van één helgloeiende radiolamp.

Apart is de BTH-unit-versterker, een versterkermodule met ingebouwde LF-trafo, en een er bovenop geplaatste lamp. Deze modules kunnen naar behoefte achter elkaar geschakeld worden, om zo een meer-trapsversterker te krijgen. Het zal niet eenvoudig zijn geweest om dat probleemloos te laten werken.

Interessant zijn de Freshman variabele kwikcondensatoren, waarmee een volkomen storingsvrije afstemming werd gegarandeerd. Bijkomend voordeel was dat er nauwelijks sprake was van slijtage.

Behalve de standaardonderdelen in deze catalogus, was het zonder meer mogelijk niet geadverteerde zaken bij Smith te bestellen: "Op aanvraag worden voorts alle andere artikelen op radio-gebied, welke niet in deze catalogus voorkomen, gaarne geoffeerd."

<C08 > **Stokvis en zonen** onbekend {1924} t/m onbekend

Uitgave: Stokvis en zonen, Amsterdam, Rotterdam, Groningen

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: uitgevoerd in 'kunstdrukpapier'

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: niet beschikbaar

Geïllustreerde beschrijvingen van Erres ontvangtoestellen en hulpapparaten. Eveneens onderdelen zoals spoelen en condensatoren e.d. (deze informatie is ontleend aan het **Radio Nieuwsblad**, maart 1924)

<C09> **Radiozet** onbekend t/m onbekend

Uitgave: "Radiozet" Radiotoestellenfabriek Zeguers Maastricht

Redactie: Brugstraat 19-21 Maastricht

Verschijnt:

Soort/Subtitel: "Generaal vertegenwoordiging voor Nederland & koloniën"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: kopie van een exemplaar uit c.a. 1925

In de beschikbare catalogus staan enkele Radiozet toestellen afgebeeld. Later bracht de zaak radio's onder de merknaam EBARET in de handel. Zeguers Electronics (opgericht 1902) bestaat tegenwoordig nog steeds, maar radio's kan men er niet meer kopen. Het bedrijf is nu actief op het gebied van laadpalen.

<C10 > Radio-Technisch Bureau "Broadcast" onbekend {1925} t/m onbekend

Uitgave: Sonoystraat 75, 's Gravenhage

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1925

Broadcast leverde ook complete toestellen en in de beschikbare catalogus staan er enkele afgebeeld van het toen typische lessenaarmodel: schuin geplaatste glanzende ebonieten frontplaat, met de lampen en de honingraatspoelen er aan de buitenzijde op geplaatst. Verder leverde men alle gangbare onderdelen uit die tijd. Maar ook complete antenne-installaties konden geleverd worden.

<C11> Prijscourant radio-inrichting firma CH. Velthuisen onbekend {1925} t/m onbekend

Uitgave: firma Velthuisen, Oude Molstraat 18-15a, 's Gravenhage

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: RADIOMATERIAAL

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1925

Wie graag een zelfbouwtoestel wilde, maar geen zin of tijd had om dat eigenhandig te bouwen, kon op Velthuisen rekenen: “Wij maken op bestelling elk gewenscht toestel en houden alle voorkomende benodigdheden in voorraad.”

De catalogus bevat inderdaad de meest gangbare onderdelen uit die tijd. Het was ook wel duidelijk naar welk merk de voorkeur uitging waar het radiolampen betrof: “Duizenden hebben hun goed ontvangst te danken aan Philips radio lampen, zit gij nog te stumperen met minderwaardig fabrikaat?”

<C12> Nederlandsche Radiowerken te Doorn onbekend {1925} t/m onbekend

Uitgave: Nederlandsche Radiowerken, Doorn

Redactie:

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: “Catalogus 1925-1926”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 39 blz., c.a. 19 x 22 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1925

Kenmerkend voor de toestellen uit die tijd was het grote aantal bedieningselementen. Een uitzondering daarop vormde de in deze catalogus afgebeelde NRW radio met een Philips dubbelroosterlamp welke werd aangeduid met de naam ‘Monoknop’. “Naam wettig gedeponneerd” staat er tussen haakjes achter. Wie denkt er niet meteen aan de gelijknamige Philipstoestellen uit de tweede helft van de jaren dertig uit de vorige eeuw?

Een grappig klein NRW kristalontvangertje komen we ook tegen. De prijs, inclusief hoofdtelefoon, was 18 gulden. Het was speciaal bedoeld als geschenk voor kinderen.

Vooruitlopend op de ontwikkelingen zijn de NRW aftakbare honingraatspoelen (d.m.v. een geïntegreerde 5-standenschakelaar) waardoor verwisselen niet meer nodig is.

Verder staan alle standaardonderdelen uit die tijd er ook in, inclusief Philips radiolampen.

<C13> Radio prijscourant van het radio technisch bureau Herm. Verseveldt onbekend {c.a. 1925} t/m onbekend

Uitgave: Herm. Verseveldt

Redactie: Hugo de Grootstraat 98-100, Den Haag

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: prijscourant uit c.a. 1925

In de beschikbare prijscourant uit 1925 zijn vrijwel alle onderdelen voor het zelf bouwen van toestellen te vinden, inclusief accu's, anodebatterijen en frontplaten van 'Radion materiaal'. Er worden ook twee laagfrequentversterkers geadverteerd, een drielamper in kastje, en een eenlamper zonder behuizing.

Op bladzijde 23 tenslotte staat een compleet ontvangtoestel type S.M.V. inclusief gebruiksaanwijzing voor 'Speciaal honingraatspoelen'. Daaruit valt op te maken dat de amateurs toen actief waren tussen 120 en 210 meter, de Hollandsche beurs was te horen in het gebied tussen 1300 en 3000 meter en voor de Duitse Beurs moest men naar het gebied tussen 1400 en 3300 meter. In de tabel valt af te lezen welke combinatie van spoelnummers voor de diverse banden gekozen moest worden.

<C14 > Radio-catalogus van Magazijn Radio en Magazijn Radiolux onbekend (c.a. 1925} t/m onbekend

Uitgave: Magazijn Radio, Lange Janstraat 25 en Magazijn Radiolux, Steenweg 24, beiden te Utrecht

Redactie: onbekend

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: kopieën van 16 bladzijden uit een catalogus uit c.a. 1925

Er zijn advertenties van radiotoestellen, voltmeters, hoornluidsprekers en onderdelen. In de voor dit onderzoek beschikbare kopieën is het schema van de 'No 5 Tweelamps laagfrequent versterker' afkomstig uit het 'Schemaboekje voor den zelfbouwenden amateur' van de bekende W. Peeters afgebeeld.

<C15> **Radio** (Nederlandsche Radio-Handel) {1925} t/m onbekend

Uitgave: Nederlandsche Radio Handel, Anna Paulownastraat 49, Den Haag

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: 'Radio-Technisch Ingenieursbureau'

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: catalogus uit waarschijnlijk begin 1925.

De Nederlandsche Radio Industrie, het bedrijf van H. S. a Steringa Idzerda ging 11 december 1924 failliet. Niet lang daarna richtte Idzerda, eveneens te Den Haag, de Nederlandsche Radio-Handel op. De beschikbare catalogus is waarschijnlijk de eerste van dit nieuwe bedrijf. Veel in die tijd gangbare radio-onderdelen waren er verkrijgbaar. Ze zijn in deze catalogus beschreven en afgebeeld. Maar ook complete radiotoestellen, zenders, meetinstrumenten, peil- en tijdseinontvangers werden geleverd. En voor mensen met een slecht gehoor waren er 'hardhoorigen apparaten' in voorraad. Tenslotte kon men bij de N.R.H. ook terecht voor reparaties en antenneaanleg.

<C16> Prijscourant van complete radio-toestellen en onderdelen [Radio Erres] onbekend
{ maart 1926 } t/m onbekend

Uitgave: Handelsmaatschappij R.S. Stokvis en zonen

Redactie: Rotterdam

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: omslag in 3 kleuren

Uitvoering: c.a. 172 blz., c.a. 23 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1 maart 1926 (deels)

De catalogus uit 1926 heeft minstens één voorganger gehad, zo blijkt uit het voorwoord. Om de radioamateurs van dienst te zijn heeft men zoveel mogelijk illustraties toegevoegd, zo staat er. Maar toch spreekt de handelsmaatschappij de hoop uit dat de handelaren hen ook weten te vinden.

De verzamelaar van vroege Erres-toestellen zal deze catalogus graag in zijn bezit willen hebben, aangezien er acht toestellen uit die tijd zijn afgebeeld en beschreven.

De beschreven hoornluidsprekers zijn van het merk Sterling. Ook de onderdelen zijn van buitenlands fabricaat. Ook technische gegevens van Philips radiolampen zijn opgenomen, inclusief afbeeldingen daarvan.

<C17> Radio Apparatenfabriek Fa. Ridderhof en van Dijk onbekend {1926} t/m onbekend

Uitgave: Fa. Ridderhof en van Dijk, Bothadwarlaan 37-39 Zeist

Redactie: onbekend

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 40 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1926

In deze prijscourant wordt een aantal toestellen geadverteerd onder de merknaam Sinus. Ook de afgebeelde spoelen, afstemcondensatoren en laagfrequenttrafo's dragen deze naam.

Een imponerend apparaat is de gecombineerde 5 lamps zender/ontvanger type ZI OIII. Gelukkig is er naast een foto ook een afbeelding van de binnenzijde geplaatst.

De ontvangers PIII en OV kunnen desgewenst ook zelf worden gebouwd, onderdelenpakketten inclusief schema en boormal daarvoor zijn leverbaar.

Trots vermeldt het bedrijf dat zij er als eerste in geslaagd zijn een PSA voor gelijkstroomnetten te ontwikkelen dat een geheel storingsvrije werking van het aangesloten toestel garandeert.

Tenslotte zijn er ook advertenties van het Philips PSA, de acculader en lampen van dit merk.

<C18> Kunstzaal Edison onbekend c.a. 1927 t/m onbekend

Uitgave: Larsen de Brey & Co, Willem de Zwijgerlaan 93, 's Gravenhage

Redactie: niet genoemd

Verschijnt:

Soort/Subtitel: LUIDSPREKERS

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: een exemplaar uit c.a. 1927

In deze catalogus twee Cristalphone hoornluidsprekers, de Farrand Junior naaldluidspreker en ‘Amerikaansche’ hoofdtelefoons zonder merkaanduiding. Apart was de Trilos, een luidspreker met een ‘edel geluid’ in de vorm van een ‘Oostersche wierookbrander’. Die kon op tafel worden gezet, maar ook aan de muur worden gehangen. Op die manier schiep deze ‘een sprookjes-sfeer in salon of eetzaal’.

Was men in het bezit van een New Edison Phonograph (een mechanische grammofoon met een hoorn) dan kon men een ‘Radio-koppeling’ aanschaffen voor 20 gulden. Die moest dan in plaats van de aftaster op de hoorn worden geplaatst. Op die manier verkreeg men dan ‘een der beste luidsprekers’.

<C19> Catalogus september 1928 onbekend {1928} t/m onbekend

Uitgave: Andersen en Polak, P.C. Hoofdstraat 40, Amsterdam

Redactie: Andersen en Polak

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: September 1928, nr. 55 (=slechte kopie) 1928 Lissen brochure

Uit het feit dat het beschikbare exemplaar nummer 55 draagt blijkt dat er al heel wat voorgangers moeten zijn geweest. Als we gemakshalve aannemen dat er maandelijks een nummer verscheen zou de eerste catalogus dus van ergens rond 1924 kunnen dateren. Maar bewijzen daarvoor heb ik tot dusver niet kunnen vinden.

Uit het voorwoord, en uit de reclameafbeelding op het omslag blijkt dat A&P het merk Pilot speciaal onder de aandacht van de klant wilde brengen. Ook de beschrijvingen van Pilot onderdelen op de eerste vijf bladzijden wijzen daarop. Er zijn ook Pilodyne zelfbouwschema's met onder andere Pilot onderdelen en spoelen van het merk Lewcos.

Wie denkt dat de mythevorming rond luidsprekerkabel iets van de laatste tijd is zal verbaasd zijn als hij de advertentie voor een doos Electron-wire ziet. “Breng uw luidsprekers en telefoons naar één of ander deel van uw huis of tuin met Electron-wire. De ontvangst wordt sterk verbeterd. Electron-wire schept een mooie zuivere toon.” Wel is de prijs in vergelijking met tegenwoordig heel redelijk. Voor 35 meter moest slechts fl.1,50 worden neergeteld. Een voor die tijd gangbare triode, de A409, kostte toen fl. 5,25.

De ondertitel van het andere beschikbare nummer, eveneens uit 1928, luidt: “Brochure over Lissen radio-onderdelen”.

<C20> **Dynaco** ca 1928 t/m onbekend

Uitgave: 'N.V. Dordtsche Radio Industrie Dordrecht', Groenmarkt 50

Redactie: drs. M. Hellingman?

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Radioapparaten

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: exemplaar uit 1928

Het beschikbare nummer heeft slechts vier bladzijden. Het bestaat uit een beschrijving met foto van het 'Dynaco ontvangtoestel' uit 1928. Een type is niet bekend, sommigen menen dat dit type A was. De ontwerper was M. Hellingman. Voor zover bekend heeft de fabriek in totaal slechts twee radiotoestellen vervaardigd. Na 1930 zijn er geen advertenties meer bekend van deze fabrikant.

<C21> **H&B radio** onbekend {c.a. 1928} t/m onbekend

Uitgave: Radiofabriek en ingenieursbureau v. d. Heem & Bloemsma, Joan Maatsuyckerstraat 42-44-61
Den Haag

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Wonder van techniek

Bijzonderheden: luxueus uitgevoerd mapje van handgeschept papier met daarin losse vellen en een boekje

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: c.a. 1928

In de beschikbare catalogus worden 4 varianten van het ontvangtoestel IV geadverteerd. De wisselstroomvariant was uitgerust met een Philips TB04/10 in de eindtrap. Daarmee kon een uitgangsvermogen van zeker vijf watt worden bereikt. Dat was vrij fors voor die tijd.

Verder zijn er 3 speciale kortegolf-toestellen met losse spoelen op de bovenzijde: de KG3, KG4 en KG5 alsmede het zeer luxe toestel type V Super, een indrukwekkend meubel, voorzien van een grote raamantenne, waarvoor maar liefst 1000 gulden moest worden neergeteld. Maar dan had je ook wat. In de keuze van de houtsoort was de koper vrij, men hoefde het maar te zeggen.

De bijgevoegde afbeeldingen van de apparaten waren eveneens van uitstekende kwaliteit.

<C22> **“Unigro” Radio** onbekend {c.a. 1928} t/m onbekend

Uitgave: Unigro Groningen

Redactie: Verlengde Heereweg 22 Groningen

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: “Prijzlijst met particuliere prijzen”

Bijzonderheden:

Uitvoering: 2 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: een exemplaar uit c.a. 1928

Het beschikbare exemplaar laat een foto zien van een ‘zeer eenvoudig te bedienen’ luxe toestel in een staand kastje met de naam Solodynnette. Daarin ging ongetwijfeld het in Engeland ontworpen Solodyne schema schuil. Een apparaat met Lewcos spoelen en een drievoudige afstemcondensator, destijds uitgebreid beschreven door Jan Corver in deel II van Het draadloos amateurstation.

Verder adverteerde Unigro ook met de bekende Philips radioproducten uit die tijd, evenals onderdelen van enkele buitenlandse radiofabrikanten voor de zelfbouwer.

<C23> **Prijscourant 1929 der N.V. Elementenfabriek**, voorheen Gebr. Peters. onbekend {1929}
t/m {1930} onbekend

Uitgave: N.V. Elementenfabriek, Prinsengracht 222 Amsterdam

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: jaarlijks

Soort/Subtitel: 'Zwakstroom-, sterkstroom en radioartikelen'

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 140 blz., c.a.30 x 23 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1929, 1930

Liefhebbers van historische radio-onderdelen zullen deze flink formaat catalogus zeker koesteren. Een groot aantal onderdelen is zeer gedetailleerd afgebeeld. Daarnaast zijn er ook schema's voor de zelfbouwer, zelfs van versterkers voor radiocentrales voor de toen nog bestaande draadomroep. Tenslotte waren er ook kleine elektrische huishoudelijke apparaten en schakelmateriaal in het leveringsprogramma opgenomen.

Bij vergelijking der beide nummers uit 1929 en 1930 rijst de vraag: wat is er misgegaan met het nummer van 1929?

Elk artikel heeft een bestelnummer, en bij alle 882 nummers lezen we 'Prijs per stuk f ...'.
In het daaropvolgende nummer uit 1930 waren wél prijzen vermeld.

In 1929 had men kennelijk nog grote voorraden die van voor de naamsverandering dateerden. De namen van die onderdelen worden dan voorafgegaan door 'Peter'. Zonder s dus. In het exemplaar uit 1930 was dat grotendeels, maar nog niet geheel, gecorrigeerd. Ook werd met ingang van dat nummer de naam N.V. Elementenfabriek gewijzigd in: N.V. Amsterdamsche Elementenfabriek. De fabriek had in 1926 een stand op het eerste Internationale Radio Amateursfeest te Amsterdam.

<C24> **Radio-artikelen** onbekend {1929} t/m onbekend

Uitgave: Ph. van Leeuwen, Singel 395, Amsterdam

Redactie: onbekend

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: 'EN GROS EXPORT'

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: september 1929

Opvallend is het mooie omslag getekend door W. Meskes waarop de door maanlicht beschenen daken van Amsterdam te zien zijn. De verlichte ramen stralen een bepaalde gezelligheid uit. Op de daken overal antennes en twee katten die een onderonsje hebben. De namen van een aantal bekende radio-onderdelenmerken zijn afgebeeld in de vorm van heldere sterren aan het firmament.

Ph. van Leeuwen heeft de alleenverkoop van LEWA producten, zo lezen we. Het is even zoeken wat dat voor onderdelen zijn. Dan blijkt dat dit zogenoemde 'wisselstroom combinaties' zijn die worden toegepast in het 'Lotus Super W3 bouwschema' dat afgebeeld is in deze catalogus. Een wisselstroomcombinatie bestond uit een voedingstransformator en een smoorspoel in één behuizing.

Verder is een aantal bekende radio-onderdelen uit die tijd geadverteerd. Opvallend is dat er geen Philipsonderdelen of Philips radiolampen voorkomen. Daarentegen zijn er wel Splendor radiolampen in het leveringsprogramma opgenomen.

<C25> **De N&K inductor-dynamische-luidspreker** onbekend {1930} t/m onbekend

Uitgave: N.V. E. Lehner's handelsonderneming, Amstel 67, Amsterdam

Redactie: m.m.v. Max Polak

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: luxe kartonnen mapje , losbladig en dus geschikt voor toekomstige aanvullingen

Uitvoering: c.a. 22 blz., c.a. 23,5 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1 februari 1930

Polak had er werk van gemaakt, er worden maar liefst 11 bladzijden en vele tekeningetjes gewijd aan de werking en het gebruik van de N&K inductor dynamische luidspreker. Men zou bijna vergeten dat men met een catalogus van doen heeft. De luidspreker was in twee uitvoeringen leverbaar: 'Groen' en 'Rood'. De eerste voor eindlampen met een anodebelasting van 1000 a 3000 ohm, en de tweede voor 40 a 50 kilo-ohm eindlampen.

Achterin worden twee luxe luidsprekerkastjes geadverteerd: de Emperor en de President, uitgevoerd in palissander, eiken en coromandelhout.

<C26 > Catalogus van radio-technisch bureau Willofoon onbekend {1930} t/m onbekend

Uitgave: Willofoon, Singel 141, Amsterdam-C

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: "Radio-toestellen"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. 18 x 12 cm

Beschikbaar voor onderzoek: een exemplaar uit 1930

Jan van Loon opende zijn radiozaak onder de naam Willofoon op 1 mei 1928 op het Singel. In de beschikbare catalogus staan alleen door Willofoon gebouwde radiotoestellen en luidsprekers afgebeeld. Verder een beschrijving van kuprox gelijkrichters, bestemd voor de voeding van de gloeidraden van batterijtoestellen, zodat men geen accu meer nodig had. Merkwaardig is de afbeelding van een dynamische luidspreker in luxe eikenhouten kast. Dit apparaat lijkt wel heel erg veel op de bekende Philips Meesterzanger met hoge pootjes. De vraag rijst hoe Philips daar indertijd op heeft gereageerd.

Gedurende de oorlogsjaren was het bedrijf gevestigd op de Prinsengracht 471. Maar op 22 november 1948 verhuist de zaak, die inmiddels Radio Willofoon heet, naar een veel groter pand in de Vijzelstraat 65, eveneens te Amsterdam. Inmiddels was Wilhelmus, de broer van Jan ook actief in het bedrijf.

Bekende klanten van Radio Willofoon waren ondermeer het Nederlandse Koninklijk Huis, het echtpaar Marten en Margje Toonder en de componist Jean Sibelius. (kopieën van correspondentie waaruit dit blijkt waren beschikbaar)

<C27> Prijscourant A. A. Posthumus onbekend { 1930 t/m 1930} t/m onbekend

Uitgave: Posthumus, Baarn

Redactie: onbekend

Verschijnt: waarschijnlijk jaarlijks

Soort/Subtitel: “onderdelen voor RADIO-TOESTELLEN”

Bijzonderheden: “Publicatie No. 108”

Uitvoering: c.a. 128 blz., c.a. 24 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: uitgave 1925, 1928, 1929, 1930/1931

De prijscourant uit 1930 ziet er na al die jaren nog prima uit. Stevige bruine omslag, goede kwaliteit papier, degelijk bindwerk en duidelijke zwart/wit foto's. Het valt op dat er alleen maar radio-onderdelen van bekende Amerikaanse en Britse radiofabrikanten geadverteerd worden. De beschrijvingen van die onderdelen zijn vrij gedetailleerd. Er is een uitgebreide inhoudsopgave opgenomen, de courant hoeft dus niet te worden doorgebladerd op zoek naar een specifiek onderdeel.

Ietwat komisch doet de volgende zin onder de kop “Leveringscondities” aan: “Alle goederen reizen voor rekening en risico van den koper”.

Er is ook een vroege versie van de bekende bakelieten AVO-meter, inclusief beschrijving afgebeeld. Daarvoor moest toen 125 gulden worden neergeteld.

Verder is er een lijst van leverbare brochures “...welke een schat van gegevens voor den radio-amateur bevatten”.

<C28> Nijkerk's Radio. N.V. Catalogus onbekend { 1929 t/m 1936, 1976} t/m onbekend

Uitgave: Nijkerk's Radio. N.V. Hilversum, later Amsterdam Buitenveldert

Redactie: onbekend

Verschijnt waarschijnlijk jaarlijks

Soort/Subtitel: Catalogus, gevolgd door het jaar

Bijzonderheden: voornamelijk Lewcos en Pilot onderdelen

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1928?, 1929, 1930, 1932, 1934, 1936

In het nummer uit 1930 wordt reclame gemaakt voor een apparaat met de merkwaardige naam “Dual stomme gramfoon”. Het blijkt om een in een kast ingebouwd loopwerk te gaan, waarop men zelf een toonarm naar keuze kan monteren.

Er is ook een bouwpakket voor de AVRO-foon luidspreker die bedoeld was voor gebruik bij de gelijknamige radiobouwdoo's. Een bijpassende kast werd eveneens door Nijkerk's Radio N.V. geleverd in twee verschillende uitvoeringen.

Radio- en versterkerbouwpakketten van andere merken, o.a. Pilofoon werden ook in deze catalogus aangeboden.

Verder veel onderdelen van de merken Splendid, Lewcos, maar ook van Philips. Tenslotte nog twee bouwtekeningen van Pilofoon en een met een Lewcos spoelenset.

In later jaren was de catalogus niet meer gratis, in 1976/77 bijvoorbeeld was de verkoopprijs 20 gulden.

<C29> **G.R.F. prijscourant** onbekend {1930} t/m onbekend

Uitgave: GELDERSCHE RADIO-FABRIEK ARNHEM, Jansplein, Arnhem

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: formaat hoog en smal

Uitvoering: c.a.27 blz., c.a. 27 x 10,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2 januari 1930

De Geldersche radiofabriek bood in de catalogus uit 1930 complete toestellen aan, veel van het merk Philips. Maar daar bleef het niet bij, want er werden ook apparaten en onderdelen van maar liefst 35 verschillende andere merken geadverteerd.

Interessant zijn de bekrachtigingapparaten voor luidsprekers, type V1 en V2 van een onbekende fabrikant. Wellicht maakte de fabriek die zelf? Deze toestellen zijn voorzien van een regelknop en een voltmeter op de ebonieten frontplaat. Type V2 levert eveneens gloeispanning voor de lampen, en kan dus gebruikt worden in combinatie met een normaal plaatspanningapparaat.

<C30> **ALA radio catalogus** onbekend {1931-1932} t/m onbekend

Uitgave: Alfred Ludert, N.V. Amersfoort

Redactie:

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: ALA Blaupunkt

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 56 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1931-1932: deels

Alfred Ludert bracht Blaupunkt radio-toestellen, luidsprekers en onderdelen onder de naam 'ALA Blaupunkt' op de Nederlandse markt. Het merkembleem was afgedrukt in de frisse kleuren van de Nederlandse vlag, zowel op de catalogus, de garantiebewijzen en de dozen waarin de apparatuur bezorgd werd. Eigenaardig is wel dat de vlag gekanteld was.

Behalve complete Blaupunkt toestellen leverde ALA ook schemerlampen, huishoudelijke apparaten, spoelen en andere radio-onderdelen, alsmede radiolampen.

<C31> **Erik Schaaper's Ombouwschema's** waarschijnlijk v.a.1932 t/m 1936

Uitgave: Erik Schaaper, Hilversum

Redactie: Erik Schaaper

Verschijnt: onregelmatig

Soort/Subtitel: bouwschema's of ombouwschema's

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 25 a 35 blz., c.a. 21 x 14 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1932 t/m 1936

Erik was al op jonge leeftijd door het radiovirus besmet. In 1927, hij is dan pas 15 jaar, publiceert hij over door hem ontworpen spoelen in **Radio Expres** en **Radio Nieuws**. In 1931 brengt hij zijn eerste spoelen in de handel. Bovengenoemde bladen waren er lovend over.

In 1932 brengt hij zijn, waarschijnlijk eerste brochure uit over de nieuwe D spoelen. De uitgave is van zeer goede kwaliteit papier en voorzien van foto's en losse bouwschema's. Vanaf dat jaar brengt hij regelmatig nieuwe spoelen op de markt, wat dan gepaard gaat met de verschijning van een nieuw boekje. De F spoelen met de mooie koperen bussen zijn zelfs anno nu nog steeds zeer geliefd bij verzamelaars.

In 1936 gaat het fout, Erik Schaaper gaat failliet. Na de oorlog komt hij toch weer met nieuwe spoelen en bijbehorende schema's, maar dat is helaas van korte duur want het succes uit de jaren 30 komt niet meer terug.

<C32A> **Catalogus van kwaliteits radio-instrumenten** onbekend {1934} t/m onbekend

<C32B> **'t Amroh*signaal** onbekend {1941, 1942} onbekend

<C32C> **radio en hobbies** (later '**RADIO**' en '**HOBBY literatuur**') onbekend {1953, 1962} t/m onbekend

<C32D> **Catalogus 1966** tm {1969} onbekend

Uitgave: Amroh, Muiden

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: wisselend, later jaarlijks ?

Soort/Subtitel: wisselend

Bijzonderheden:

Uitvoering: blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: <C32A> 1934, 1938. <C32B> S18 oct 1941, S21 feb 1941, S22 feb 1942. <C32C> 1953, 1962. <C32D> 1966, 2 delen, 1969.

Uit het voorwoord is op te maken dat de mooi uitgevoerde, geïllustreerde catalogus (86 blz.) uit 1934 waarschijnlijk de eerste door Amroh uitgegeven catalogus van radio-onderdelen was. Deze verscheen naast het toen al enkele jaren bestaande **Amroh Bulletin**. (voor aanvullende informatie zie aldaar) In het voorwoord wordt meteen al aangekondigd dat er binnenkort alweer een supplement zal verschijnen. Een grote variatie aan radio-onderdelen van voornamelijk Amerikaans fabricaat wordt gedetailleerd beschreven. Maar ook een 'GENERATOR voor aandrijving door de ventilatorriem van den automotor' staat er in. De dynamo is tegenwoordig een tot de standaarduitrusting van een auto behorend onderdeel, maar in die tijd was dit blijkbaar nog een luxe accessoire.

In 1941 wordt het als gevolg van WOII opeens allemaal sterk versoberd. 't **Amroh*signaal**, subtitel: "Bedoelende u in te lichten over nieuwe, en te herinneren aan reeds uitgebrachte Amroh artikelen" verschijnt in de vorm van een tweezijdig bedrukt stencil. Het is een zeer sober advertentieblaadje met alleen maar tekst. Er zijn beschrijvingen van zeefkringen, spoelen, afstemschalen, microfoons, zekeringen, pertinaxplaatjes, etc.

Verder heb ik in mijn verzameling nog enkele stencils van Amroh die nog amateuristischer zijn vormgegeven en afgedrukt zijn op papier van nog slechtere kwaliteit. Een datum is nergens te vinden, ik vermoed dat deze uit de latere oorlogsjaren dateren.

De beide catalogi uit 1966 zijn weer van goede kwaliteit, en voorzien van duidelijke zwart/wit foto's. Beschikbaar voor onderzoek waren de delen: '**elektronische en mechanische onderdelen**' en '**elektronische meet- en regelapparatuur**'. Eerstgenoemde was de eerste catalogus die volledig aan elektronische onderdelen was gewijd, zo lezen we. De tweede ging alleen maar over 'Meet- en Regeltechniek'. Minder bekend is dat Amroh in die tijd ook professionele apparatuur leverde. Zo komen we bijvoorbeeld een spectrum analyser tegen, en een spectral density plotter. Voor deze geavanceerde apparaten moest toen dik 13.000 gulden per stuk worden neergeteld!

Bestond de onderdelencatalogus uit 1966 nog uit 128 bladzijden, drie jaar later was het leveringsprogramma kennelijk dusdanig toegenomen dat er maar liefst 435 bladzijden nodig waren.

Een aparte categorie vormden de boekencatalogi: **radio en hobbies** (later: **RADIO en HOBBY literatuur**). De 1953 uitgave verscheen in een oplage van 60.000 exemplaren. Naast radio waren er ook boeken over onder andere het zelf maken van kinderspeelgoed, kindertrapauto's en zomerhuisjes. Er werden ook boeken in de Engelse en Duitse taal geadverteerd. Daarnaast vinden we 'radio-technische rekenshijven', die bedoeld waren om de berekeningen op radiogebied sterk te vereenvoudigen. 'Zakjapanners' bestonden immers nog niet in die tijd.

<C33> **Prijscourant van radio en elektrisch materiaal** onbekend {1935} t/m onbekend

Uitgave: Electrotechnisch Ingenieursbureau Ir. F. Frank e.i. Hartmanstraat 60, Rotterdam

Redactie: Ir. F. Frank?

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: logo Minerva radio op het omslag

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: november 1935: deels

In het beschikbare exemplaar werden enkele radiotoestellen van het Oostenrijkse merk Minerva geadverteerd: de types Tempo, Forte en Largo. De eerste twee waren nog voorzien van de indertijd al verouderde pennenlampen, de Largo was echter uitgerust met de toen moderne P-lampen.

Verder waren er diverse losse luidsprekerkasten leverbaar, alsmede platenspelers en onderdelen daarvan. Er was ook een lijst van leverbare radio-onderdelen.

<C34> **Aurora en Kontakt (nieuws)** 1933 {1935, nr. 3} (interval WOII) {1946, 1996} t/m onbekend. (er waren in de loop der jaren meerdere naamsvarianten.)

Uitgave: Aurora en Kontakt, Amsterdam

Redactie: niet genoemd

Verschijnt eerst maandelijks, na WOII tweemaandelijks, nog later: jaarlijks

Soort/Subtitel: prijscourant, af en toe een technisch artikel en bouwschema's

Bijzonderheden: later alleen nog prijscourant, geen artikelen meer.

Uitvoering: uiteenlopend: 14 a 112 blz., afmetingen sterk variërend, o.a. 31,5x24, 28x24 & 16/19 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1935: nr.3, 1937: nr.5 en 1938: nr.6, 1939: supplement (nr.6), nr.7, 1940 nr. 2, 1947: nr. 14, nov. 1947: geen nr., verder als prijscourant: 1948: nr.15 t/m nr.22, 1957: 24 t/m 28 (=deel 1&2), 1963: nr.30, 1966: nr.33 t/m 1974: nr. 41, 1980: nr.43, 1984: nr. 44.

Aurora en Kontakt (Klein's Handelsmaatschappij) opende haar deuren in 1909 te Amsterdam. Later kwamen er achtereenvolgens vestigingen in Den Haag (1931) en Rotterdam (1934) Utrecht (1949) en tenslotte Haarlem (1969). Alleen de winkels in Amsterdam en Den Haag zijn er nog. Naast elektrotechnische onderdelen en apparaten werden er later ook radio-onderdelen in het assortiment opgenomen.

De oudste mij bekende **Aurora Kontakt** is nummer 3 uit oktober 1935. Aurora is dan gevestigd in de Vijzelstraat 27-29 te Amsterdam, waar deze anno nu nog steeds zit. Kontakt in Den Haag (in 1931 in de Wagenstraat) bevindt zich tegenwoordig op de Lange Poten. Nummer 7 uit december 1939 opent in mineur met de kop "Een radio-prijscourant gebaseerd op vermoedens". Het is niet zeker of de geadverteerde producten geleverd konden worden en tegen welke prijs. Daarnaast was een groot deel van het personeel opgeroepen om hun militaire dienstplicht te vervullen. In mei 1940 komt het sterk afgeslankte **Kontakt nieuws** nummer 2 uit. In het begin van het eerste oorlogsjaar is de nummering dus weer opnieuw begonnen.

In september 1947 is men al toe aan prijscourant nummer 14, en in november is er een **Kontakt Nieuws** zonder nummer. In dat exemplaar een artikel over meten in de radiotechniek, een radiatorrubriek voor de

jeugd, een nieuwe Unitran transformator, en een rubriek “Wetenschap” (over trillingskringen). Verder nog een boekbespreking, een “Vragenbus” en zelfs een kopje “Voor de huisvrouw” (om de hoogtezoon onder haar aandacht te brengen). Vanaf september 1948 gaat het dan weer verder met radio-prijscourant nummer 15, daarna loopt de nummering ononderbroken, in elk geval tot 1980, door.

In de vroege nummers staan nog af en toe korte technische artikelen, later vinden we die niet meer terug, dan zijn er alleen nog korte beschrijvingen van onderdelen en apparaten. Het blad kende heel wat naamsvarianten, o.a. <N3>**Prijscourant van radio en grammfoon onderdelen**, <N4>**Radioprijscourant**, <N5>**Radio- en televisie prijscourant**, <N6>**Prijscourant**, <N7>**Katalogus** en <N8>**Kontaktgids**.

<C35> **Daviro prijscourant** onbekend {1936} t/m onbekend

Uitgave: Daviro, W. Wagenstraat 74-76 Rotterdam

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: geïllustreerde prijscourant

Bijzonderheden: Onderdelen, Ecco radiotoestellen en Rola luidsprekers. De Daviro schema's: Pentagrid en Octogrid

Uitvoering: c.a. 48 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: Slechts drie bladzijden van een exemplaar uit c.a. 1935, en een advertentie voor deze krant in **Radio-Centrum** van 20 februari 1936)

<C36> **Hapé verzamel-hoofdprijs courant** {1937-1938} t/m onbekend

Uitgave: N.V. Groothandel (v/h Gebr. Peters) Nw. Heerengracht 11 Amsterdam-C

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: jaarlijks

Soort/Subtitel: radio-onderdelen, elektrische apparaten en onderdelen

Bijzonderheden: losbladig

Uitvoering: c.a. 170 blz., c.a. 24,5 x 16,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: september 1937

Op radiogebied zijn voornamelijk onderdelen afgebeeld en beschreven in deze catalogus. Maar ook complete toestellen, (eveneens in bouwpakketvorm) grammofoons en versterkers waren leverbaar. Radiobuizen behoorden ook tot het assortiment, maar opmerkelijk is dat alleen buizen van het Nederlandse merk Thermion worden geadverteerd.

Hapé biedt in dit exemplaar 'De stille batterijen verkoper' aan. Een aantrekkelijk vormgegeven gratis uitstallingdoos voor op de toonbank. "Schaft U zo'n niets verdienende verkoper aan. Uwe batterijenverkoop vaart er wel bij."

Hapé leverde ook elektrotechnisch materiaal, verlichtingsarmaturen, stofzuigers, strijkijzers, wasmachines e.d. Deze catalogus geeft dus een goed beeld van wat er op dat gebied verkrijgbaar was in die tijd.

<C37> Bulgin supplement 1937 1938 onbekend {1937} t/m onbekend

Uitgave: Commanditaire Vennootschap "INVINCIBLE" Nic. Maesstraat 72 Amsterdam-Z

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: aanvulling op catalogus radio-onderdelen

Bijzonderheden: grotendeels bestaande uit stencils

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. 28 x 22,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1934/1935, 1937/38

In dit supplement (met oranje kaft) van een voorafgaande catalogus (met blauwe kaft, die niet beschikbaar was voor onderzoek) worden voornamelijk onderdelen van het merk Bulgin, dat tegenwoordig nog steeds bestaat, aangeprezen. Het bedrijf dat de afgebeelde onderdelen, meetinstrumenten en onderdelen in de handel bracht was Invincible, een commanditaire vennootschap, die gevestigd was in Amsterdam. Op de kaft was handmatig een goudkleurig stickertje, met de naam in rode omlijsting, aangebracht. Verderop in het voorhanden zijnde exemplaar worden ook Celestion luidsprekers en Jackson Bros. onderdelen geadverteerd. Tussen de stencils is een blad kwaliteitspapier met illustraties van hoge kwaliteit ingevoegd. Dat het bedrijf goed bij de tijd was blijkt uit het feit dat er ook al componenten voor televisie waren afgebeeld.

<C38> Prijslijst B.B. 1938 radio onderdelen

Uitgave: B.B. Rotterdam

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: 'Generaal vert. voor Rotterdam'

Bijzonderheden: oranje omslag

Uitvoering: c.a. 10 blz., c.a. 25 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: exemplaar 1938

Aan B.B. onderdelen kon men zich geen buil vallen want ze "...staan onder technische controle en volle garantie" lezen we op de eerste bladzijde. Maar men moest zich er wel rekenschap van geven dat de onderdelen waren voorzien van etiketten of stempels met de tekst 'Voor Holland', anders kon er geen aanspraak op die garantie worden gemaakt. In het beschikbare nummer worden voedingstrafo's en smoorspoelen geadverteerd. Waarschijnlijk bestond B.B. pas kort in 1938, dat valt op te maken uit de aankondiging dat er binnenkort ook andere onderdelen dan de geadverteerde leverbaar zullen zijn. Verder bevatte de catalogus een bouwschema voorzien van een B.B voedingstrafo, en Rialto-spoelen.

Lang heeft B.B. niet bestaan, al in datzelfde jaar werd het bedrijf overgenomen door Handel Maatschappij JORI N.V. te IJsselmonde. Zie hieronder:

<C39> Prijscourant radio materialen elektrische apparaten 1938 t/m onbekend

Uitgave: Handel Maatschappij "JORI" N.V. Dordtsche straatweg 5, IJsselmonde

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: radio-onderdelen en -kasten, grammofoons en huishoudelijke apparaten

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: november 1938

Handel Maatschappij JORI N.V. kreeg in 1938 ‘de alleenverkoop voor heel Nederland in handen van B.B. Service Materiaal, dat toen nog maar kort bestond. (Zie **Prijslijst B.B. 1938 radio onderdelen**) Drie bladzijden zijn vrijwel volledig overgenomen uit de catalogus van B.B. Daarnaast zijn er ook nieuwe producten geadverteerd, grammofoons, microfoons en lege radio- en luidsprekerkasten. Maar ook sledestofzuigers, strijkijzers en wringers voor wasmachines zijn leverbaar.

Tenslotte maakt JORI bekend op korte termijn een service afdeling te gaan opzetten die belast wordt met de reparatie van ‘alle mogelijke apparaten’.

<C40> **Radio Peeters** onbekend {1938 t/m 1940} t/m onbekend

Uitgave: Radio Peeters, van Woustraat 84, Amsterdam-Z

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: waarschijnlijk jaarlijks

Soort/Subtitel: “Specialist in Amerikaansche radio”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 60 blz., c.a. 26 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1939, maand onbekend, geen nummer, 1940: deels

In het voorwoord van het jaar 1939 is te lezen: “Practisch voeren wij thans alle radio-artikelen die in Europa en Amerika gefabriceerd worden” Verder beweert Radio Peeters de grootste radiozaak van Nederland te zijn, die “Alles op het gebied van radio” kan leveren. Inderdaad was het assortiment zeer uitgebreid. Meetinstrumenten, radiomeubels, microfoons, antennemateriaal en zelfs benzineaggregaten waren verkrijgbaar.

Noemenswaardig is het Besra universeel chassis, dat aan de latere Amroh Uniframe chassisdelen doet denken. Een aantal, onderling verschillende delen was beschikbaar, zodat men voor zowat elk denkbaar ontwerp een chassis op maat kon samenstellen.

Peeters had ook drie “Verrassingspakketten” in de aanbieding: deze bevatten “een sorteering prima materiaal dat altijd van pas komt voor reparatie of zelfbouw, zooals weerstanden, spoeltjes, condensatoren, knopjes etc”. Handig om de catalogus op deze bladzijde achteloos geopend op een strategische plaats te laten liggen, om de echtgenote en/of huisgenoten op ideeën te brengen.

Op de achterzijde tenslotte nog een afbeelding van “’s werelds kleinste radiotoestel met 3 metalen lampen”. De afmetingen waren 14 cm hoog, 13 ½ cm diep en 14 cm breed. Het gewicht was 1750 gram en de prijs was 22,50 gulden. Jammer dat het merk en type niet wordt vermeld.

<C41> **Unitran** onbekend {1947} t/m onbekend

Uitgave: Unitran, Prins Hendriklaan 29-33 Amsterdam

Redactie: onbekend

Verschijnt: c.a. 5 keer per jaar

Soort/Subtitel: "Technische mededeelingen der transformatorfabriek Unitran"

Bijzonderheden: 5,- per jaar

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: scan: 1947 nr. 1

Unitran was een fabrikant van hoogwaardige transformatoren voor versterkers, die zelfs tegenwoordig nog steeds zeer geliefd zijn bij zelfbouwers van hoogwaardige versterkers.

Nummer 1 uit 1947 was de voortzetting van een vooroorlogse uitgave. Er waren inmiddels weer acht transformatoren/smoorspoelen verkrijgbaar, maar levering op bestelling, zoals vroeger, was voorlopig nog even niet mogelijk. Dit nummer is geheel gewijd aan de toepassing van de geadverteerde Unitran transformatoren in een 25 watt versterker, waarvan een schema en een uitgebreide beschrijving zijn afgedrukt.

<C42> **Prijscourant A. Valkenberg** onbekend {1950, 1953-nr. 9} t/m onbekend

Uitgave: Valkenberg, Kinkerstraat 252-258, Amsterdam-West

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: onbekend, waarschijnlijk onregelmatig

Soort/Subtitel: "Prijscourant nr."

Bijzonderheden: Behalve radiotoestellen en –onderdelen ook huishoudelijke apparaten zoals stofzuigers, waterkokers, verwarmingsapparaten en elektrotechnische onderdelen. De zaak bestond sinds 1923.

Uitvoering: c.a. 50 blz., c.a. 26 x 19 cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 7, maart 1950

Het maartnummer uit 1950 begint met de rubriek: “Alle wijsheid komt uit boeken”. Daarin voornamelijk boeken van De Muiderkring, maar ook van ‘De Techniek’ uit Antwerpen en Frans- en Engelstalig werk. Zelfs de ‘Radiopractijk boekenserie’ van Erik Schaaper uit 1948 kon men bij Valkenberg kopen.

Ook de complete onderdelenpakketten behorende bij schema’s gepubliceerd in **Radio Bulletin, G.I.C.-Post**, het boek ‘Jongens radio’ e.d. waren in de Kinkerstraat verkrijgbaar.

Complete radiotoestellen van Philips en Erres werden ook geadverteerd. In het beschikbare nummer werd hierover een uitgebreid koopadvies gegeven.

Tenslotte waren er nog stofzuigers, scheerapparaten, wasmachines en andere elektrische apparaten geadverteerd.

Op de achterzijde van het omslag werd trots vermeld: “In elke plaats in Nederland heeft Valkenberg een vaste klant”. Voor het geval dit nog niet overtuigend genoeg zou zijn voegde Valkenberg daar nog aan toe: “En veel klanten in Indonesië en de Nederlandse Antillen”. Dat men het maar wist.

<C43A> **Radio prijscourant** onbekend {1951} t/m onbekend

<C43B> **Radio televisie prijscourant** onbekend {1953} t/m onbekend

Uitgave: REX Record, Wagenstraat 94A, (later: nr. 96) ‘s Gravenhage

Redactie: niet genoemd

Verschijnt:

Soort/Subtitel: <C43B> “Kwaliteitsproducten uit de hele wereld!”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 40-65 blz., c.a. 22/15 x 15/24 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <C43A> nr. 9, 1 januari 1951, <C43B> nr. 10, juni 1953

De catalogi van REX Record adverteerden slechts onderdelen en boeken, geen complete apparaten. Ze waren erg overzichtelijk en rijk geïllustreerd met foto’s en tekeningetjes. Er waren ook diverse omkaderde slogans. Enkele voorbeelden: “Met onze staf van deskundig personeel zullen wij U gaarne terzijde staan bij het oplossen van technische moeilijkheden.” “Men kan onze service en coulance wel evenaren, maar ..... Niet overtreffen.” “Wij hebben ons gespecialiseerd in opname-apparaten.” “Waakt tegen overmoduleren bij geluids-opname.”

De naam **Radio televisie prijscourant** doet vermoeden dat er behalve radio’s ook televisietoestellen geadverteerd waren, maar dat is niet het geval. Op bladzijde 39 lezen we waarom: “Daar deze prijscourant

bedoeld is als een handleiding bij de aankoop van Uw radio-onderdelen, zullen wij U geen opsomming en beschrijving geven van onze enorme sortering RADIO-ONTVANGAPPARATEN EN TELEVISIE-TOESTELLEN. De voornaamste merken, waarvan wij de GEHELE sortering steeds voorradig hebben zijn: PHILIPS – LOEWE – ERRES – FRIDOR.” Inhoudelijk was er feitelijk geen verschil tussen beide catalogi na de toevoeging van het woord ‘TELEVISIE’, ze worden hier dus niet apart omschreven.

De winkel was destijds gevestigd op het adres Wagenstraat 131, eveneens te Den Haag. In het exemplaar uit 1953 is te lezen dat de zaak inmiddels in een “nieuw gewaad gestoken” is.

< C44> **Maxwell prijscourant** onbekend {1952, 1960} t/m onbekend

Uitgave: Maxwell Radiotechnische Handelmaatschappij, Panningen

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: “Grootste radio-verzendhuis in Nederland”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 40 blz., c.a. 30 x 20,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: exemplaar 1952

Maxwell was kennelijk zo bekend dat niet eens de moeite genomen werd een adres of postbus op de catalogus te vermelden, “Panningen bij Venlo” was blijkbaar voldoende. De uitgave uit 1952 is vrij uitgebreid. Behalve een zeer volledig assortiment radio- en televisieonderdelen, gereedschappen en boeken leverden ze ook radiobouwdozen en zelfs wasmachines, theestoofjes en verlichtingslampen. Daarnaast konden er ook alle transformatoren van Unitran worden besteld.

Interessant is dat Maxwell oudere radio's volledig reviseerde. Het toestel werd volledig gesloopt, en daarna opnieuw opgebouwd. Onderdelen die niet meer aan de eisen voldeden werden vervangen door nieuwe. Een volledige revisie kostte tussen de 30 en 70 gulden. Men kreeg er dan ook nog een garantiebewijs bij! De prijs viel nog best mee want een fabriekstoestel kostte toen tussen de 200 en 500 gulden.

Lang hoefde men niet op de bestelling te wachten want: “'s Morgens uw order bij ons in de bus, 's middags uw zending verzonden.”

<C45A> **Radio Catalogus** [Groeneveld] Nr 28, 16 februari 1953

<C45B> **Het Groentje** jan 1954 {oktober 1963} t/m onbekend

Uitgave: Radio Groeneveld

Redactie: R. Groeneveld, Ceintuurbaan 127-129 Amsterdam

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: 'Gratis maandblad van Radio Groeneveld'

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 6 blz., c.a. 25 x 16,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <C45A> 1953: 28, <C45B> 1954: 4-12, 1955: 1-12, 1956: 1-12, 1957: 1-11, 1958: 1-3, 8, 1959: 2-4, 6-10, 1960: 1-12, 1961: 1-5, 9-10, 1962: 2, 7, 11, 1963: 2, 10.

Het Groentje werd voorafgegaan door de **Radio Catalogus**. Die moet een aantal voorgangers hebben gehad, want het voor onderzoek beschikbare exemplaar draagt nummer 28.

Vanaf januari 1954 begint het blad het karakter van een tijdschriftje te krijgen, en het verschijnt nu maandelijks. Er is een kort voorwoord (maar dat duurt maar tot mei 1954) en er zijn nieuwtjes. Vanaf juli 1954 wordt het afgedrukt op papier in steeds wisselende kleuren.

Op de voorzijde staat aanvankelijk een tekening van de etalage van Radio Groeneveld, waarvoor zich mensen verdringen.

Er zijn vooral veel lijsten van onderdelen die bestemd zijn voor allerlei zelfbouwprojecten. Ook zijn er regelmatig reclame-inlegvellen, bijvoorbeeld van de Philips AM3 radiobouwdozen, maar ook van Amroh-producten. Af en toe is er een uitgebreide beschrijving, bijvoorbeeld van een bandrecorder, eveneens voor zelfbouw.

<C46 > Prijscourant Radio Gooiland onbekend t/m {c.a. 1960} onbekend

Uitgave: Radio Gooiland, Langestraat 107 Hilversum

Redactie: onbekend

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: losbladig, prijs fl 1,25

Uitvoering: c.a. 74 blz., c.a. 22 x 18 cm

Beschikbaar voor onderzoek: een exemplaar uit c.a. 1960

Met de aanhef L.S. richt men zich tot de lezer: "In deze prijscourant hebben wij er naar gestreefd een zo volledig mogelijk overzicht te geven van de onderdelen voor electronica." Maar... een paar regels later wordt dat weer wat afgezwakt: "Het is onmogelijk om alles in de prijscourant op te nemen."

Verder is de catalogus "...geen opsomming van veel begerenswaardigs, maar aangepast aan de vraag."

Er zat ook een reductiebestelkaart bij, waarmee men bij aankoop van tenminste 10,- de prijs van de catalogus kon declareren, en bovendien regelmatig aanvullingsbladen toegezonden kreeg. Zo bleef de catalogus steeds actueel.

Het leveringsprogramma was vrij uitgebreid: onderdelen, maar ook versterkers, platenspelers, universeelmeters en boeken staan geadverteerd. Alles kon in de zaak in Hilversum worden aangeschaft, maar per post opsturen was ook geen probleem.

<C47> Prijscourant Kleinhout Radio n.v. Radio Muco onbekend {c.a. 1961} t/m onbekend

Uitgave: gezamenlijke uitgave van Kleinhout Radio, Kleine Houtstraat 11A Haarlem en Muco Radio, Bilderdijkstraat 124 Amsterdam-W

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Beschikbaar voor onderzoek: omslag en enkele bladzijden nummer uit c.a. 1961

Op het omslag is een tekening afgebeeld van een televisieontvanger voor zelfbouw. In het blad staat de beschrijving, en de bouwtekeningen zijn voor fl. 4,95 los te verkrijgen in de winkels. In zijn eenvoudigste vorm, geschikt voor de ontvangst van slechts één zender, moet men 475,- voor de onderdelen (exclusief luidspreker) neertellen. De kast moet ook zelf worden gemaakt.

Er worden ook onderdelenpakketten voor zelfbouwversterkers, waaronder een eenvoudig stereoversterkertje van twee maal 4,5 watt, aangeboden. Verder worden er nog multimeters, bandrecorders, platenspelers, scheerapparaten en onderdelen geadverteerd.

<C48 > **Rotor nieuws** onbekend {1973} t/m onbekend

Uitgave: Radio Rotor, Kinkerstraat 55 Amsterdam

Redactie: onbekend

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: geen

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: enkele bladzijden zonder datum, waarschijnlijk jaren 70

Veel bekende Amsterdamse radiozaken waren al geruime tijd verdwenen, maar Radio Rotor heeft het nog lang volgehouden totdat ook zij de deuren moesten sluiten in december 2022. Aanvankelijk zaten ze in de Kinkerstraat 55, later werd de winkelruimte uitgebreid met nummer 53, het pand ernaast. Dat duurde in elk geval tot 1973, mogelijk langer. Daarna bleef alleen nummer 55 nog over. Het geboortjaar van Radio Rotor is niet helemaal duidelijk: op hun website stond februari 1936, maar een advertentie van de zaak in **Radio Electronica** (januari 1973) vermeldt 1934 als vestigingsjaar.

In bovengenoemde advertentie is sprake van een catalogus die nummer 105 droeg. Deze zal niet bescheiden van omvang zijn geweest want men heeft het over “het enorme leveringsprogramma”. Tot eind 2022 was de catalogus nog slechts digitaal beschikbaar op www.rotor.eu.

Bij Rotor kreeg je zelden te horen “Hebben we niet.” Zelfs waar het elektronenbuizen betrof greep je niet gauw mis, ze hadden daar altijd een groot assortiment van op voorraad. De laatste jaren werd de winkel voornamelijk gerund door gepensioneerden, die dat duidelijk met heel veel plezier deden.

Met het sluiten van deze winkel is een belangrijk stuk Amsterdamse radiohistorie voorgoed verleden tijd geworden.

Personeelsbladen (11 titels)

In deze bladen komen ook wel technische zaken aan de orde, maar daar wordt niet al te diep op ingegaan. Belangrijk was slechts dat de medewerkers niet met de mond vol tanden zouden staan als er op verjaardagsfeestjes vragen over de fabriek kwamen. Verder werd er veel aandacht aan ontspanning, zowel binnen- als buitenshuis besteed, alsook aan andere mogelijkheden om gezond te blijven. Vanzelfsprekend probeerden bedrijven in die tijd ook al het ziekteverzuim zo laag als mogelijk te houden.

<P1A> Philips maandblad september 1929 t/m december 1932, toen naam gewijzigd:

<P1B> In en om de Philipsfabrieken januari 1933 t/m april/mei 1942

Uitgave: N.V Philips' Gloeilampenfabrieken en de N.V Philips' radio Eindhoven, later: Philips-de Jongh Ontspanningsfonds

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: personeelsblad

Bijzonderheden: gratis uitgereikt aan alle medewerkers

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: **<P1A>** sep 1929 t/m dec 1930 **<P1B>** 1933: feb, 1938: apr t/m jun, aug, 1939: jul, sep, nov, dec, 1940: jan, feb, mrt (omslag) sep, 1941: jun/jul, aug.

In het eerste nummer beschrijft de redactie dit periodiek als volgt: "Het doel van dit orgaan is, aan het gehele personeel der Philips Fabrieken een beter inzicht te geven in het bedrijf in zijn volle omvang. Het overgrote deel van hen, die in het Philipsbedrijf werkzaam zijn, kennen slechts een klein onderdeel daarvan."

Het is een gevarieerd blad. Regelmatig verschijnen er met foto's geïllustreerde artikelen over diverse fabrieksonderdelen. Daarbij werd bijvoorbeeld ook de medische dienst en het ontspanningsgebouw bezocht en omschreven. Maar er zijn ook verslagen van Philips op tentoonstellingen en een beschrijving van de (toen nog maar korte) geschiedenis van de Philips radiolampen.

Ook aan voorzieningen zoals de ziektewet, pensioenfondsen en dergelijke werd aandacht besteed. Zelfs wandelingen rondom Eindhoven werden compleet met kaartje beschreven. Voor andere vormen van ontspanning zoals tuintips, feuilletons en puzzels was eveneens voldoende ruimte.

In het decembernummer van 1932 werd een naamswijziging aangekondigd, met ingang van het nieuwe jaar zal het blad **In en om de Philipsfabrieken** gaan heten. Met nadruk worden de lezers opgeroepen om ook eens iets in te zenden. “Vóór en dóór het personeel” zal het motto worden! Een tekening opsturen mag ook, en dan liefst een die “...den lezer een glim- of schaterlach zal ontlokken”.

In juni 1942 was het, op last van de bezetter, afgelopen met dit blad.

<P2A> **De V.D.H. –omroep** juli 1939 {1941 okt} Gedurende de oorlogsjaren onregelmatig verschenen.

<P2B> **Het V.D.H.-tje** 10 november 1945 {1946, 1964: 842, 847} t/m ergens in 1970

Uitgave: Van der Heem, Den Haag, Utrecht en Sneek

Redactie: C. Schrevel

Verschijnt: eerst maandelijks, vervolgens onregelmatig, en later wekelijks

Soort/Subtitel: Personeelsorgaan van van der Heem n.v. en aanverwante bedrijven

Bijzonderheden: Personeelsblad

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek <P2A>: alleen omslag <P2B>: 667, 680, 702, 839, 842, 844, 847

Van der Heem en Bloemsma werd opgericht op 1 mei 1926 te Den Haag. Aanvankelijk maakt men alleen radio's, maar later ook stofzuigers en andere huishoudelijke apparaten. Eind jaren 40 komt daar ook een 'fiets met hulpmotor' bij: de Solex. In juli 1939 wordt de nieuwe fabriek aan de Maanweg in Den Haag geopend en tevens verschijnt nu het eerste nummer van **De V.D.H. –omroep**. Gedurende WOII verscheen het blad onregelmatig, maar vanaf november 1945 werd de verschijningsfrequentie weer normaal. Toen kreeg het blad ook een nieuwe naam: **Het V.D.H.-tje**.

In de zomer van 1965 fuseerde het bedrijf met Indola. Dat had tot gevolg dat de naam wijzigde in <N1> **Indoheem Klanken**. Van lange duur was die naamswijziging evenwel niet, want vanaf juni 1966 krijgen de van der Heem medewerkers hun vertrouwde **Het V.D.H –tje** weer terug. Het blad was in alle opzichten wat men van een personeelsorgaan mag verwachten. Er was informatie van de ondernemingsraad, weetjes over de gemaakte producten, puzzels en mededelingen over geboorten, huwelijken en overleden medewerkers. De lezers werden nauw betrokken bij het blad: er werd zelfs eens een enquête gehouden over onder andere de wensen betreffende de opmaak en de verschijningsfrequentie.

<P3A> **Philips Koerier** september 1934 t/m 1944? Weer vanaf 1948? t/m 19-9-1996

<P3B> **De Vrije Philips Koerier** 4-10-1944 t/m 1948? Daarna weer onder de naam **Philips Koerier**

<P3C> **Magazine** oktober 1996 t/m {2002} onbekend

Uitgave: Philips Persbureau

Redactie: Pim Campman, Willem Verhallen, gebouw Gagelstraat

Verschijnt: maandelijks, later wekelijks, miv <P3C>: maandelijks

Soort/Subtitel: mededelingenblad van de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken

Uitvoering: aanvankelijk 4, later oplopend tot 32 blz., c.a. 40 x 30 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <P3A> 1934 nr. 2, 1938 nr. 1, 1977 nr. 15, 1988 nr. 16, 1994 nr. 1

Deze uitgave verscheen vanaf het begin in krantvorm. Er was uitgebreide informatie over Philips-producten, algemene weetjes op radiogebied en allerlei puzzels. Ook de diverse prestaties van het bedrijf in binnen- en buitenland werden breed uitgemeten. Direct na de bevrijding van Eindhoven verscheen <P3B> met als ondertitel: "Tijdelijk mededeelingenblad van de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken". Het jaar daarop wordt dat "Wekelijksch mededeelingenblad van de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken". Ergens in de tweede helft van de jaren 40 keert de oude naam <P3A> weer terug, dan met ondertitel: "In en om de Philipsfabrieken" Qua inhoud doet het dan ook sterk aan het vroegere blad met die naam denken. Ergens tussen 1962 en 1968 verdwijnt die ondertitel weer. In het januarinumnummer van 1953 staat een artikel: "Oud beestje doet het nog best". Uit de foto blijkt dat het over een Philips radio 2514 uit 1928 gaat, die het praktijklokaal van de Ambachtschool in de Catharinastraat in Eindhoven al jaren van muziek voorzag. In de oorlog moest het toestel worden ingeleverd, maar daarna keerde het weer terug op zijn plek. De radio was nog nooit defect geweest volgens leraar van de Vloed.

Philips Koerier scoorde maar 'een zeventje' volgens het laatste nummer. Het werd dus tijd voor een opvolger: <P3C> **Magazine** in oktober 1996. Voor de beschrijving van dit blad zie blz. 269 onder 'Nakomertjes'

< P4> **Nieuws-golf** januari 1946 {1951, 1953, 1954} onbekend

Uitgave: Philips' telecommunicatie industrie

Redactie: J.Tas, I. Frenay, G.Roes

Verschijnt 2 x per maand

Soort/Subtitel: personeelsblad NSF Huizen

Bijzonderheden: ook gespeld als: **NIEUWSGOLF**

Uitvoering: c.a. 7 blz., c.a. 28 x 20 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1954

Ook in **Nieuws-golf** was er veel aandacht voor constructie- en fabricagemethoden, bijvoorbeeld van bakeliet, nylon, polystyreen e.d. Ook werd er verslag gedaan van een bezoek van de Deense Koninklijke familie aan de fabriek. Op de "...niet officiële, maar daarom niet minder charmante foto..." zijn de koning, de koningin en de prinsesjes afgebeeld in... traditionele Eskimokledij!

De rubriek "berichten uit de NSF familie" was bedoeld om geboorten, huwelijken en overlijdens binnen de NSF-gelederen bekend te maken. Jubilarissen werden in het zonnetje gezet, en uitdiensttredingen waren te vinden onder "Wij namen afscheid".

De fabriek had ook een eigen korf-, voetbal-, schaak- en bridgeclub. Gedetailleerde informatie over de activiteiten daarvan werd ook in het blad opgenomen.

Om de medewerkers er van te doordringen dat veiligheid belangrijk was, werden losse inlegvellen toegevoegd met tips en adviezen voor veilig werken. Aandacht voor veiligheid was niet alleen binnen de fabriek noodzakelijk, maar ook daarbuiten. Zo wordt er onder andere op gewezen dat het belangrijk is om een deugdelijk achterlicht op de fiets te hebben.

Informatie over de CAO en wijzigingen daarin kwamen ook uitgebreid aan bod. Ook was er een artikel over de AVAP, een winkel waarin personeel artikelen kon kopen met flinke kortingen. Vanzelfsprekend was er eveneens ruim aandacht voor grotere projecten waaraan de NSF had meegewerkt.

Kortom: **Nieuws-golf** was een brede en veelzijdige informatiebron voor het personeel.

<P5> **Apparatenblad** 15 april 1946 t/m {1952} onbekend

Uitgave: NV Philips Gloeilampenfabrieken Eindhoven, hoofdindustriegroep Apparaten

Redactie: H.Jansen, Bur. App. Lab. Gebouw SL, 5^e etage

Verschijnt maandelijks, interne uitgave, alleen binnen Philips gedistribueerd.

Soort/Subtitel: t.b.v. educatie medewerkers van de Philips apparatenfabriek

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 7 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: jrg. 1/nr1 (1946) + jrg. 3 t/m 6 + jrg 7: nr. 1 t/m 8 (=apr '48 t/m nov '52)

Dit was een blad voor de medewerkers van de Apparatenfabriek, ondergebracht in meerdere fabrieksgebouwen op het bedrijventerrein Strijp te Eindhoven. Voor elke afdeling werd iemand aangesteld om het tijdschrift te distribueren. Het werd dus niet per post naar huisadressen verstuurd. In het eerste nummer betreft de redactie het dat het aantal bladzijden voorlopig beperkt zal moeten blijven tot 8, als gevolg van de toenmalige papierschaarste.

In het voorwoord van dat nummer schrijft R. E. Laman Trip “Er bestaat een zeer groot aantal technische periodieken in alle talen, waarin over de meest uiteenlopende onderwerpen zeer vele interessante gegevens worden vermeld.” Verderop vervolgt hij: “Voor hen (bedoeld worden de medewerkers van de Apparatenfabriek) zullen wij trachten uit de wetenschap en de literatuur die onderwerpen naar voren te brengen, die hun interesseeren, die hun kennis verrijken en die hun de gelegenheid geven hun arbeid op bredere basis te grondvesten.”

In dit eerste nummer staat een artikel over de werking van het door de Engelsen in de tweede wereldoorlog toegepaste V-1 raketafweersysteem. Ook een uitgebreide beschrijving over de eigenschappen en de bewerking van de verschillende soorten constructiestaal. Onder de kop ‘Draadloze verbindingen’ een beknopte geschiedenis van het overbrengen van mededelingen over grote afstanden door H. Blok. Hij schrijft: “Was er in een van de negerdorpen iets opwindends gebeurd dan werd dat door middel van speciale trommelsignalen, die zeer ver te hooren waren, bekend gemaakt.” Het tekeningetje bij dit verhaal zou tegenwoordig ongetwijfeld voor heel wat ophef hebben gezorgd!

Tenslotte praat televisiepionier Freek Kerkhof de lezers bij over de stand van de televisietechniek anno 1946. Een paar illustraties verduidelijken het een en ander.

Er is een vooroorlogse Duitstalige uitgave bekend: ‘Philips Monatshefte fur Apparate Fabrikanten’. Daarvan zijn in elk geval de volgende nummers verschenen: nr. 1, 1932 t/m nr. 94, 1942. Het is mij niet bekend of het Nederlandse **Apparatenblad** in die tijd ook al bestond. In het eerste nummer van de eerste jaargang uit 1946 wordt daar in elk geval niets over gezegd.

<P6> **PDRH** augustus 1951 {1967-1991} t/m onbekend

Uitgave: Radio Holland

Redactie:

Verschijnt: aanvankelijk maandelijks, m.i.v. de 20^e jaargang tweemaandelijks

Soort/Subtitel: “Maandblad voor het personeel van Radio Holland N.V.”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 28 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: online in te zien op: www.pdrh.nl

Radio Holland werd in 1916 opgericht en gevestigd te Amsterdam, maar kreeg daarna ook een afdeling in Rotterdam. Het bedrijf richtte zich op alle aspecten van de maritieme radiocommunicatie. Later kwam daar ook satellietcommunicatie en navigatie bij. Voor een beknopte geschiedenis van het bedrijf zie: www.radioholland.com.

PDRH was een schoolvoorbeeld van een personeelsblad. Er waren gegevens over huwelijken, geboorten, jubilea, in- en uit diensttredingen en allerlei wetenswaardigheden over het bedrijf.

In het voorwoord van het eerste nummer van de 20^e jaargang is te lezen dat de verschijningsfrequentie met ingang dat nummer wordt teruggebracht tot tweemaandelijks. Oorzaak was een gebrek aan “goede kopij”, zo staat er. Op het omslag zien we een ketting, die ketting staat voor de “schakelverbinding met allen die binnen het Radio-Hollandbedrijf een taak verrichten”. Om het belang van deze verbinding te benadrukken herinnert de redactie er nog even aan dat ongeveer de helft van het personeel van RH op zee werkzaam is. Behalve in letters zien we de naam van het blad ook nog in morsetekens op het omslag afgebeeld.

Volgens het boek “Wireless over the waves, Radio Holland 1916-2001” uitgegeven in 2002, heeft Radio Holland nog drie andere personeelsbladen gehad. Genoemd worden <G6> **RH Mededelingen**, waarvan het eerste nummer in 1940 uitkomt. Het verscheen in de maanden januari, maart en februari. Na de oorlog, in 1945 komt er weer een nieuw personeelsblad, nu onder de naam <G7> **Contact**. In 1994 tenslotte komt er weer een nieuw blad, nu onder de naam <G8> **RH InforMail**. Over deze bladen heb ik tot nu toe geen informatie kunnen vinden.

<P7> **Intercom** onbekend {1979} t/m onbekend

Uitgave: Rijkskuststation Scheveningen Radio

Redactie: Fred Lenderink en anderen

Verschijnt: 2 x per maand

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: “personeelsorgaan van het rijkskuststation Scheveningen Radio”

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: slechts het omslag van het jubileumnummer 19 december 1979 (verscheen n.a.v. 75 jaar Scheveningen Radio)

Omroepgidsen (28 titels)

Onder omroepgidsen worden bladen verstaan die door omroepen werden uitgegeven met als hoofddoel vooraf het tijdstip en de inhoud van een voorgenomen uitzending bij het grote publiek bekend te maken. Daarnaast was er ook vaak achtergrondinformatie over de programma's. Techniek speelt in de meeste omroepgidsen geen, of hooguit een ondergeschikte rol.

Op 5 november 1919 plaatste de Nederlandsche Radio Industrie een aankondiging in de Nieuwe Rotterdamsche Courant. Uitzendpionier H. Idzerda wordt door velen beschouwd als de eerste ter wereld die, een enkele dagen later uit te zenden radioprogramma schriftelijk (in dit geval in een krant), bekend maakte. Vanaf 1923 werden de aankondigingen van Idzerda opgenomen in het toen nieuwe tijdschrift **Radio Express**. Een paar jaar later kreeg dit blad een uitneembaar middenkatern genaamd **Programma-Bijblad** waarin behalve Nederlandse, ook Europese radioprogramma's werden afgedrukt.

Een twijfelgeval vormt het in mei 1926 voor het eerst verschenen blad **Radio <11>** van de VARA. In de eerste nummers neemt de radiotechniek nog een belangrijke plaats in, maar spoedig verandert dat en publiceert het blad nog slechts programma-informatie. Daarom is besloten om dit blad in het hoofdstuk 'Radio- en elektronictijdschriften' op te nemen en zijn opvolgers, te beginnen met **De Radiogids**, in dit hoofdstuk.

Na 1970 verschenen bladen zijn in onderstaand overzicht niet opgenomen.

<O1A> Christelijk tijdschrift voor radio 6 januari 1925 {1925, 1927} t/m 1929 nr. 8? later hernoemd:

<O1B> Omroep-gids christelijk tijdschrift voor radio {maart 1929} t/m waarschijnlijk december 1929, daarna hernoemd:

<O1C > Omroepgids waarschijnlijk januari 1930 {september 1937, december 1940} t/m 27 december 1941, toen interval WOII, verscheen weer in juli 1945, t/m 1965. Later (1957?) met toevoeging: "voor radio en televisie". Daarna hernoemd:

<O1D> NCRV gids 1966 {1984, 2014} t/m heden

Uitgave: Nederlandse Christelijke Radio Vereniging (NCRV, opgericht 15 nov. 1924)

Redactie: Dr T. J. Boks, Mr. A. Van der Deure, P. K. Dommissie, L. F.Liera, D. Pereboom en P. C.Tolk

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: "Officieel orgaan van de Ned. Christ. Radio-Vereeniging"

Bijzonderheden: “Dit tijdschrift wordt aan alle radiohandelaren in Nederland op aanvraag gratis toegezonden” Bijvoegsel: programmagids van 9 bladzijden.

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. 31/32 X 23/24 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <O1A> 1925: 36, 1926: 1, 1927: 9 <O1B> 1929: 13, 19, 21, 26, 27, 32, 1930: 5, 7, 12, 23, 29, 31, 33, <O1C> 1940: 52, jul 1945, jun 1954: (omslag)

Behalve de programma's van de Nederlandse zenders Huizen en Scheveningen Radio, waren ook programma's van de bekende Europese stations opgenomen. In de eerste jaren waren er nog wel technische artikelen, maar later werd dat aan de daarin gespecialiseerde tijdschriften overgelaten.

Daarnaast waren er artikelen met achtergrondinformatie over de programma's. Deze waren rijk geïllustreerd met foto's, zodat men een beeld kreeg van de mensen, waar men slechts de stemmen van kende.

(Kerkelijke) liedteksten waren er veel te vinden, en in de vragenrubriek “Vragenbus” dook zowaar ook af en toe een technische vraag over radio op.

Verder waren er relatief veel advertenties van radiotoestellen, luidsprekers en onderdelen opgenomen.

M.i.v. 1 oktober 1941 mocht de NCRV niet meer uitzenden van de bezetter. De **Omroepgids** bleef nog bestaan tot december van dat jaar, maar toen kwam ook daar een einde aan. Na afloop van de oorlog, in juli 1945, verschenen de nummers 1 en 2 van de **Omroepgids** in een beperkte oplage, maar als gevolg van papiertekort bleef het daar voorlopig bij. Pas op 19 januari 1946 werd dan eindelijk nummer 3 uitgebracht!

<O2 > **Radio luistergids** 8 januari 1925 waarschijnlijk t/m 30 december 1927

Uitgave: Hilversumschen Draadloozen Omroep (HDO, opgericht 8 juli 1923)

Redactie: N.V. Drukkerij Jacob van Campen, O.Z. Voorburgwal 87-89 Amsterdam

Verschijnt: wekelijks

Soort/Subtitel: “Weekblad bevattende de volledige programma's van alle in Nederland goed hoorbare stations”

Bijzonderheden: ‘Officieel orgaan van den HDO’

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1925 no 1 en 2

De HDO werd op 8 juli 1923 opgericht op initiatief van de NSF. In het eerste nummer wordt de volgende instructie gegeven: “Het is de bedoeling van deze uitgave dat gij de **Radio luistergids** naast uw toestel zult leggen, zooals gij Uw telefoongids bij Uw telefoon ophangt”. Philips Radio wordt en passant nog even bedankt voor het feit dat deze onlangs twee zendmasten voor de NSF-zender gratis ter beschikking had gesteld.

De Brit George William White, chef ingenieur der NSF, en tevens technisch leider van de HDO, schreef een artikel met de naam ‘Zuivere weergeving’. De luisteraar wordt onder andere geadviseerd om superheterodyne’s en dergelijke maar links te laten liggen, en ‘eenvoudige toestelschema’s te gebruiken. Ook wordt hem op het hart gedrukt dat er “...vaardigheid noodig is voor het ten gehoorde brengen van ontroerende muziek uit den luidspreker mond...”. Zo komen er nog enkele mensen aan het woord, maar het grootste deel wordt uiteraard in beslag genomen door de programma’s van de Europese zenders, alsmede de op dat moment enige Nederlandse zender, aangeduid met de naam ‘Hilversum’ die uitzond op een golflengte van 1050 meter.

Op 1 juni 1927 ging de HDO op in de Algemene Nederlandsche Radio-Omroep, de ANRO. De nieuwe omroep kwam tegelijkertijd met een nieuw orgaan: **De Aetherbode**. Daarna duurde het niet lang meer of de **Radio luistergids** verdween definitief van het toneel.

<O3A> **De R.K. radio-gids** 1 mei 1925 t/m ergens in 1927, toen voortgezet als:

<O3B> **Katholieke radio-gids** ergens in 1927 {1932 - 1936} t/m december 1941. Interval WOII. (de schrijfwijze: <N2> **K.R.O. –gids** kwam ook voor: juli 1940) Verscheen weer in de Randstad op 1 juli 1945 (pas begin 1946 ook in de rest van Nederland) t/m onbekend

<O3C> **Katholieke radio- en televisiegids** {december 1954, 1962} in december 1969 voortgezet als:

<O3D> **Studio** m.i.v. 29 december 1969 {1970 - 1977}

<O3E> **Mikro gids** 27 september 1974 t/m heden (kleiner formaat, verscheen naast Studio)

<O3F> **KRO Studio** (in 1984 of eerder)

Uitgave: Katholieke Radio Omroep, Heerengracht 46, Amsterdam (opgericht 23-4-1925)

Redactie: Joh. Schnabel, later J. Dito

Verschijnt: 2 x per maand, later wekelijks

Soort/Subtitel: <O3A> “Officieel orgaan van den Nederlandschen Bond van R.K. Radioverenigingen en van den Katholiken Draadloozen Omroep”

Bijzonderheden:

Uitvoering: <O3B> c.a. 56 blz., 29 c.a. x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <O3A> 1927: 11t/m14, <O3B> 13 jul 1940, jul 1945: enkele blz.
Omslagen jeugdbijlagen nov 1930 en okt 1933 <O3C> 17 apr 1960: omslag + enkele blz. <O3F> 1984,
nr. 29

Door het grote aantal advertenties van de radiohandel, doen de omslagen van de nummers van **R.K. radio-gids** uit 1927 meer denken aan een technisch blad, dan aan een omroepgids. Naast informatie over radioprogramma's en over het katholieke gedachtegoed komen er ook relatief veel technische artikelen voor. Er is ook een artikelenreeks getiteld: 'De grondbeginselen der radio'.

In die tijd verschijnt ook het vervolgverhaal 'De historie van den Nederlandschen omroep' van de hand van J. Schnabel. Hij behandelt daarin een geschiedenis van amper 8 jaar! Later dat jaar werd er een boekje uitgegeven waarin deze artikelen gebundeld waren.

In 1930 komt er een afzonderlijke bijlage voor de jeugd: <T04> **De kinder-courant**. Nog in datzelfde jaar verschijnt de <T05> **K.R.O. gids voor de jeugd** met als ondertitel: 'Waarin opgenomen **De Kinder-Courant**'.

Verder in dit nummer de radioprogramma's van de 5 omroepen via de op dat moment nog operationele zenders Kootwijk en Jaarsveld. Tenslotte nog geïllustreerde artikelen, verhalen en ook aandacht voor de kleintjes.

Erg origineel is een puzzel, waar men met drie uit te knippen zwarte stukken een denkbeeldig raam moet zien te verduisteren. Dat blijkt nog niet zo eenvoudig, maar bladzijde 34 geeft de oplossing: het is onmogelijk. "Even onmogelijk is het met een tekort aan luisteraars-bijdragen alle omroep-kosten te dekken". Maar de schaar hoeft nog niet te worden opgeborgen: er is een bon die men kan insturen om een financiële bijdrage te leveren!

In het oorlogsnummer van 13 juli uit 1940 wordt melding gemaakt van het feit dat "Een politieke groepering hier te lande een omroep wenst te stichten genaamd: De Nationale Omroep." Dat zou betekenen dat de 5 bestaande omroepen zouden worden opgeheven. Op 9 maart 1941 gebeurde dat laatste inderdaad. Aansluitend richtte de bezetter de Rijks Radio Omroep op.

Er wordt ook nog voor gewaarschuwd dat het luisteren naar buitenlandse radiostations verboden is. De straffen kunnen oplopen tot een gevangenisstraf van 10 jaar en/of een geldboete 'van onbepaalde hoogte'.

<O4A> **Vrije Geluiden** 23 september 1926 {1939, 1940} t/m december 1941, toen interval WOII, verscheen daarna weer tot 1974, daarna voortgezet als:

<O4B> **VPRO Gids** (later geschreven als **vpro gids**) 1974 t/m heden

Uitgave: Vrijzinnig Protestantse Radio Omroep (VPRO, opgericht 29 mei 1926)

Redactie: Wilhelminaplein 8, Naaldwijk , later postbus 11 Hilversum

Verschijnt: 2 x per maand, later wekelijks

Soort/Subtitel: VPRO programmablad

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 64 blz., c.a. 29 x 22 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <O4A> nr. 28 & 30 jul 1939, nr. 47, nov 1971, <O4B> nr. 44, 2019

Het valt meteen op dat de naam van het programmablad van de VPRO, in tegenstelling tot de andere omroepgidsen, gedurende bijna een halve eeuw ongewijzigd is gebleven. Uiteindelijk gebeurt dat in 1974 alsnog.

De nummers uit 1939 beginnen met een paar artikelen als ‘De religie in het Nederlandsche volksleven’, ‘Onbekende onbemindheden’ (klassieke muziek) en ‘Een “bewijs” voor de ark’. Reclame komt er maar weinig in voor, en technische artikelen zijn er niet.

Eind 1970 hing de toekomst van deze omroepvereniging aan een zijden draadje: als gevolg van controversiële programma's als Hoepla was het ledental tot ongeveer 92.000 gedaald, waardoor het voortbestaan van de zendmachtiging in gevaar kwam. Een jaar later waren het er weer meer dan 100.000 waardoor het gevaar geweken was.

Het beschikbare nummer uit 1971 maakt een sobere indruk. Op de eerste bladzijden enkele artikelen, vrij veel advertenties en natuurlijk de radio- en tv-programma's. Te zien is dat er op dat moment nog twee draadomroepkanalen actief waren in Nederland.

<O5A> **De Aetherbode** 1 juni 1927 t/m 31 december 1927 (ANRO)

<O5B> **Radio bode** 6 januari 1928 { 1930 – mei 1941 } t/m december 1941, interval WOII { 6 juli 1945, 1957 } t/m onbekend. (ook: **De Radiobode**)

<O5C > **Prins AVRO** september 1930 t/m onbekend (verscheen naast de andere bladen van de VARA)

<O5D> **AVRO bode** 7-12-1958 t/m heden (later verdween de toevoeging: voor radio en televisie)

Uitgave: <O5A> N.V. “de Radio-oproep”, <O5B> door de Algemene Vereniging Radio Omroep (de AVRO ontstond op 28 dec. 1927 door een fusie van de ANRO met NOV)

Redactie: Willem Vogt, Keizersgracht 396, Amsterdam

Verschijnt : wekelijks

Soort/Subtitel: <O5B> “Officieel Orgaan van de Algemene Vereniging “Radio Omroep”), <O5D> “voor radio en televisie”

Bijzonderheden: <O5B> werd ook gespeld als: **Radiobode**, **Radio-bode** en **De Radiobode**

Uitvoering: c.a. 101 blz., c.a. 28 x 21 cm <O5B>

Beschikbaar voor onderzoek: <O5A> 1927/1, 1927/16, 1927/32, <O5B> 1930, 1931, dec 1935 (deels) 1937 dec, 1938 dec, 1939 dec. 1940 apr, 1941 mei (deels), 1945 6 jul, <O5C> 1930, nr 3, <O5D> okt 1959 (omslag), juli 1993

Op 1 juni 1927 ging de HDO (Hilversumschen Draadlooze Omroep) die was opgericht op 8 juli 1923 op in de ANRO (Algemene Nederlandsche Radio-Omroep). **De Aetherbode** werd vervolgens het orgaan van de ANRO. Drukkerij Jacob van Campen, uitgever van de **Radio luistergids**, was kennelijk niet erg gecharmeerd van de nieuwe ANRO, zo valt op te maken uit het voorwoord in het eerste nummer van **De Aetherbode**: “De drukkers van de ‘Radio-Luistergids’ hebben het aanschijn gegeven aan een vereniging, die ten doel heeft als ‘Omroep-vereniging’ den ANRO te bestrijden.” Die vereniging zou gefinancierd worden met de opbrengsten van de **Radio luistergids**. **De Aetherbode** reageerde daarop door de abonnementsprijs prompt tot de helft te verlagen, en daarnaast het blad de eerste maand gratis toe te zenden aan nieuwe abonnees. Op 28 december 1927 ontstond de AVRO uit een fusie van de ANRO en de NOV, waarna **De Aetherbode** plaats maakte voor de **Radio bode**.

Vervolgens stelt Willem Vogt de lezers gerust. Ze hoefden niet te vrezen dat het blad onleesbaar zou worden door het behandelen van ‘stofopwerpende kwesties’. Het blad zou namelijk “een gezellig familieblad gaan worden waarnaar verlangend zou worden uitgezien”. Dat werd het inderdaad. Behalve de aankondiging van de programma’s voor Hilversum, Scheveningen Haven en de belangrijkste Europese stations waren er veel informatieve- en achtergrondartikelen voor de luisteraar. In het begin komen er in de **Radio bode** nog relatief veel technische artikelen voor, in elk geval nog tot 1931, mogelijk ook later. Zo was er b.v. een ‘Spreekuur van den radiodokter’, bouwtekeningen voorzien van uitgebreide beschrijving, maar ook verslagen van bezoeken aan radiotentoonstellingen en binnen- en buitenlandse zendstations. Er was ook een rubriekje ‘BONTE TREIN Nieuws’ over het AVRO-programma dat destijds voor uitgestorven straten zorgde: De Bonte Dinsdagavondtrein. Verder vinden we in elk nummer veel advertenties over complete toestellen en radio-onderdelen.

Speciaal voor moeders en kinderen verschijnt vanaf september 1930 om de twee weken het blad **Prins AVRO** naast **Radio bode**. Boven het colofon zien we kinderen met hun huisdieren geschaard rond de Philips luidspreker met de bijnaam Chinees hoedje. In het blad verhalen, knutselwerkjes en informatie over radioprogramma’s voor die doelgroep. Emmy van Lokhorst schrijft in het derde nummer over de betekenis van het uiterlijk het volgende: “De verzorging van ons uiterlijk is niet in de eerste plaats een kwestie van ijdelheid, maar veelmeer een vriendelijke daad jegens onze medemenschen.”

Het nummer van 26 april 1940 verscheen kort voordat Nederland in de tweede wereldoorlog betrokken raakte. Echter niets in het blad wijst er dan nog op dat dat stond te gebeuren. Willem Vogt hekelt in het voorwoord het voornemen van de regering om radiobelasting te gaan heffen.

Toentertijd was de nieuwe AVRO-studio in Hilversum bijna klaar. Vanuit diverse plaatsen in het land konden 'A.V.R.O.'s tochten naar de Studio' ondernemen.

De vele reclames geven een schitterend beeld van de toenmalige tijd. Zo is het wel aandoenlijk dat Liesje niet veel voordeel van haar mooie nieuwe jurk had, omdat ze gehinderd werd door 'body-odour' als gevolg van 'verwaarloosde transpiratie'. Maar gelukkig was er nu Rexona toiletzeep die dat probleem voor haar uit de wereld hielp.

In het jubileumnummer uit 1993 (de AVRO bestond toen 70 jaar) een uitgebreide terugblik op de geschiedenis van deze omroep met veel foto's van vroeger.

<O6A> **De Radiogids** 27 november 1929 t/m 27 december 1941. Na de oorlog opnieuw verschenen {6 juli 1945, november 1953} t/m september 1957 toen voortgezet als:

<O6B> **Radio- en televisiegids** 29 september 1957 t/m 30 december 1967 daarna voortgezet als:

<O6C> **VARA-gids** 6 januari 1968 {1994} t/m december 1987

<O6D> **VARA magazine** 2 januari 1988 t/m 27 februari 1988

<O6E> **VARA tv magazine** 5 maart 1988 t/m onbekend

Uitgave: Vereniging Arbeiders Radio Amateurs, later: De Arbeiderspers (VARA, opgericht 1 nov 1925 te Amsterdam)

Redactie: G.P. Bakker

Verschijnt: wekelijks

Soort/Subtitel: 'Officieel orgaan van de VARA'

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 48 blz., c.a. 28 x 20 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <O6A> 15-5-1929, 15-6-1929 (Indische ed.), 12-7-1930 (omslag), 1-11-1930 t/m 24-1-1931, 7-1945 (n.c.), 9-11-1940 t/m 1-2-1941, 7-1945 (n.c.), 1-11-1953

Voorganger van **De Radiogids** was het meer op techniek gerichte tijdschrift: **Radio <11>**, verschenen van 29 mei 1926 t/m aug 1927. Voor een beschrijving van dat blad zie bladzijde 22.

In de jaren 20, en mogelijk ook daarna, was er ook een 'Indische' (Indonesische) editie, uitgegeven door A. de Leeuw vanuit Soerabaia. In deze uitgave speelde de techniek een grote rol.

Op 6 juli 1945 verscheen het eerste vrije nummer. Op het omslag een tekening van het VARA-gebouw met ervoor een gebroken ketting, die de gedurende de oorlogjaren versperde toegang weer vrijgeeft. Het openingsartikel heet "De VARA herrezen". De redactie vraagt zich daarin o.a. af of ze weer aandacht aan de bouw van radiotoestellen moet gaan besteden zoals in het begin. Niet verwonderlijk, officieel waren er immers vrijwel geen toestellen meer over in ons land.

Op bladzijde 4 van nummer 10 uit 1953 vinden we een zogenoemd 'Radiobaken' dat bestaat uit een aantal kolommen genaamd: 'Serieuze muziek, Opera, operette, Amusement, Hoorspelen en Allerlei'. Daaronder op overzichtelijke wijze de uitzendtijdstippen van de Nederlandse en Europese zenders.

Vanzelfsprekend zijn er de kolommen met programma's van de Nederlandse en Europese zenders, maar daarnaast ook televisieprogramma's. Veel stelt dat in ons land nog niet voor in die tijd, het volledige weekprogramma paste gemakkelijk op een speelkaart. De NCRV zendt uit op dinsdagavond van 20u15 tot 21u45 en de KRO op vrijdagavond op dezelfde tijd. In totaal dus slechts 3 uur televisie per week. In Duitsland was er toen al heel wat meer te zien, maar om dat te kunnen ontvangen moest men wel in het oosten van het land wonen.

<O7> **V.R.O. nieuws** 1932? {nr.3 1933, nr.16 1935} t/m onbekend

Uitgave: Postbus 793 Amsterdam

Redactie: Esschenlaan 44, Zwanenburg, Halfweg

Verschijnt: tweemaandelijks

Soort/Subtitel: "Officieel orgaan der vrijdenkers radio-omroepvereniging"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: niet beschikbaar

De VRO was maar een kleine omroep, vanaf eind oktober 1932 kreeg zij de beschikking over slechts één uur zendtijd (op de korte golf) per maand. Een uitgebreid verslag over deze omroepvereniging is te lezen in de driedelige serie "Een omroep in ongenade", die vanaf oktober 1995 verscheen in **Aether**. Volgens de "Gids van Nederlandse radio- en televisietijdschriften" bevatte het blad nieuwtjes, verslagen, beschouwingen, opinies en een overzicht van de radioprogramma's

<O8 > Luistergids eind december 1941 t/m juni 1943

Uitgave: aanvankelijk Rijks Radio Omroep, later gewijzigd in Nederlandschen Omroep

Redactie: Dr. J. Smit, organisatie: J. M. Veldhuis

Verschijnt: wekelijks

Soort/Subtitel: "Programmablad van den Nederlandschen omroep"

Bijzonderheden: Dit tijdschrift werd onder supervisie van de bezetter uitgegeven

Uitvoering: c.a. blz., c.a. cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1942/4 en 17, 1942/51, 1943/12, 1943/24

Dit blad kwam in 1941 in de plaats van alle andere radiogidsen, nadat alle Nederlandse omroepen op 9 maart 1941 waren opgeheven. De redactie werd gevestigd in het voormalige pand van de AVRO te Amsterdam. Het tijdschrift werd voornamelijk gemaakt door de mensen die eerder de programmabladen van de vroegere AVRO en KRO samenstelden.

Het programmagedeelte was niet erg uitgebreid. Hilversum 1 en 2, 'Uitzendingen naar Indië' en 'Duitsche programma's'. Aan de andere Europese zenders werd geen aandacht besteed. Technische artikelen kwamen niet voor in dit blad.

De algemene uitstraling van het blad was nogal naargeestig. Het blad schijnt dan ook nooit echt populair te zijn geweest in Nederland, en ondermeer als gevolg van de papierschaarste is het in juni 1943, na nog geen anderhalf jaar alweer afgelopen met de **Luistergids**. Een uitgebreide beschrijving van dit tijdschrift kan men vinden in het boek Radio Hilversum 1940-1945 van de hand van Dick Verkijk.

<O9> Wij van Herrijzend Nederland 1 mei 1945 (=nr. 3) t/m jan 1946?

Uitgave: Radio Herrijzend Nederland, Eindhoven

Redactie: "Pers- en propagandadienst", eindredactie: J.A.M. Bakker

Verschijnt: maandelijks?

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: In Aether, januari 1995, wordt dit 'een eenvoudig blad' genoemd

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: foto omslag, 1 mei 1945

De eerste radio-uitzendingen werden kort na de bevrijding van het zuiden van Nederland verzorgd door Radio Herrijzend Nederland. Dat gebeurde van oktober 1944 t/m mei 1945, via de in het geheim in de oorlog gebouwde zender, die zich in een ruimte van de Philips fabriek te Eindhoven bevond. Vanaf juni 1945 tot en met januari 1946 nam de zender in Hilversum de uitzendingen over.

Het blad was niet voor onderzoek beschikbaar.

<O10> **Televizier** 8 oktober 1960 t/m heden

Uitgave: AVRO

Redactie: H. A. Benda, later Rein van Rooij, Keizersgracht 107 Amsterdam

Verschijnt: wekelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 107 blz., c.a. 29 x 23 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1979, nummer 51

Televizier ontstond in 1960 uit een samenvoeging van de weekbladen <G3> **Vizier** en <G4> **Weekblad TV**. Dit nieuwe blad verscheen toen naast de **AVRO bode**. Opvallend in het ter beschikking staande nummer is dat het colofon pas op bladzijde 24 staat.

Behalve een programmagedeelte, bevat dit blad ook veel achtergrondinformatie over de programma's en andere, voornamelijk radio- en tv gerelateerde zaken. Zo staat in het decembernummer van 1979 een geïllustreerd artikel over Scheveningen-Radio, dat toen 75 jaar bestond.

<O11> **TROS kompas** (later zonder spatie) 1966 (januari?) {1976} t/m heden

Uitgave: TROS, Lage Naarderweg 45-47 Hilversum, later verhuisd naar Amsterdam

Redactie: Joop Landré

Verschijnt: wekelijks

Soort/Subtitel: Programmablاد van de TROS

Bijzonderheden: deels in kleur

Uitvoering: c.a. 160 blz., c.a. 19 x 13 cm, later groter formaat

Beschikbaar voor onderzoek: scans van enkele omslagen

De TROS werd opgericht op 4 november 1964, het was de zesde officiële omroep in Nederland. Op 1 januari 2014 fuseerde deze omroep met de AVRO, de nieuwe naam werd AVROTROS. Van dit blad waren geen exemplaren beschikbaar voor onderzoek.

<O12> **Radio Nederland** onbekend {mei-november 1961} t/m onbekend

Uitgave: Radio Nederland Wereldomroep, postbus 222, Hilversum

Redactie: slechts initialen: F.T.

Verschijnt: 2 keer per jaar

Soort/Subtitel: "NEDERLANDSE PROGRAMMA'S"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 20 blz., c.a. 22,5 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: mei-nov 1961, en enkele blz. van nov-1961/mei-1962

Dit was de omroepgids van de Nederlandse Wereldomroep, bestemd voor Nederlanders 'in de vreemde'. Men hoefde slechts de pagina's op te zoeken van het werelddeel waar men zich bevond. Daaronder waren de op de korte golf uitgezonden programma's per dag afgedrukt. De tijden waren in GMT (Greenwich Mean Time) opgegeven, die moesten dus wel nog even worden omgerekend naar de ter plaatse geldende tijd.

Het blad werd verder verlucht met wat informatieve stukjes. Zo was er bijvoorbeeld een artikel onder de titel 'Van oud naar NIEUW'. Dat handelde over de verhuizing van de Wereldomroep naar een 'gloednieuw Wereldomroepaleis'. Dit was geïllustreerd met tekeningen van de eerder gebruikte villa's.

Begin jaren 60 kwamen er steeds meer kortegolfzenders in de lucht. Radio Nederland was dus genoodzaakt iets te doen om de kans op storingen zoveel mogelijk te verkleinen. J. Vastenhoud schreef dat de genomen maatregelen ondermeer bestonden uit een meer efficiënte indeling van de zendschema's, alsmede het verschuiven van bepaalde uitzendingen naar andere tijdstippen.

Tijdschriften voor de luisteraar (8 titels)

Dit waren bladen die achtergrondinformatie gaven over uitzendingen, uitvoerenden, radiopersoonlijkheden, omroepverenigingen en zenders. Illustraties speelden een belangrijke rol, zo konden tenminste ook eens zien hoe bijvoorbeeld nieuwslezers en artiesten er uit zagen. Als er al technische informatie in voorkomt, is die uiteraard zeer laagdrempelig. Regelmatig vinden we ook besprekingen van grammofoonplaten.

De hieronder beschreven bladen beschouwde ik aanvankelijk als minder belangrijke bijvangst, maar uiteindelijk besloot ik ze toch op te nemen, daar ze natuurlijk eveneens een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan de geschiedenis van de radio in Nederland.

<L1> **Radio maandblad** onbekend {januari 1934, februari 1937, 1939} t/m onbekend

Uitgave:

Redactie: niet gegeven

Verschijnt : maandelijks

Soort/Subtitel: informatie voor de radioluisteraar: hoorspelen, artikelen, puzzels en advertenties

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 8 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1934: januari, november/december, 1935: maart, 1937: februari

Het **Radio maandblad** gaf voornamelijk achtergrondinformatie voor de radioluisteraar. Zo komen we een woordenlijst tegen waarin de betekenis van een aantal ‘muziek-termen’ wordt uitgelegd. Verder zijn er informatieve artikelen over hoorspelen, bands en hun leiders, radio in dienst van de politie en een bezoek aan een zender in Boedapest. Ook is er af en toe een verhaaltje “Voor de kleinen”.

In de beschikbare nummers is nergens informatie te vinden over de uitgever of de redactie. Zelfs adressen daarvan ontbreken. Er is maar één adverteerder: Philips. Voor dit bedrijf werd veel advertentieruimte in het blad vrijgemaakt. En als er bij een artikel een radiotoestel wordt afgebeeld komt dat stevast uit Eindhoven. De banden tussen Philips en dat blad moeten dus wel innig geweest zijn.

<L2 > **Tuney tunes** 6 augustus 1942 t/m {december 1962} onbekend

Uitgave: Drukkerij-Uitgeverij J. van Haaren, Gagelstraat 83b, Eindhoven

Redactie: V. Conselman, F. Friso, B. Pol, D. Bezemer en S. Peter.

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: "Bevat de teksten der nieuwste en beste songs van radio en film"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 26 blz., c.a. 27 x 19,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: mei 1952, nr. 100

Uit de subtitel van het 100ste nummer valt al op te maken dat de televisie toen nog geen rol van betekenis speelde. Het onderwerp van dit blad was vooral lichte muziek uit de Verenigde Staten, toen jazz, swing en sweet genoemd. Aanvankelijk bestond de redactie slechts uit één persoon: J. van Haaren, die stiekem naar 'De Engelse zender' luisterde en op die manier aan de Amerikaanse songteksten kwam. Het achtste nummer verscheen noodgedwongen in de vorm van een gestencild blaadje want door een bominslag werden het handpersje en de letterkast zwaar beschadigd. De eerste (illegale) nummers van het blad waren behalve in Eindhoven ook in Den Haag verkrijgbaar. De verloofde van de redacteur werkte daar en nam op haar werk de verspreiding ter hand.

Aanvankelijk was het blad alleen op Amerikaanse muziek gericht, maar later werden er ook teksten van Nederlandse liedjes in opgenomen. Verder werden er ook paginagrote foto's van artiesten in de voor die tijd typische kleuren afgedrukt. Daarvan zullen er in die jaren wel veel, met behulp van punaises boven de bedden van tieners en 'twens' zijn geprikt.

De achterzijde tenslotte bood ruimte aan contactadvertenties. Ook daaraan was in de jaren 50 blijkbaar al veel behoefte.

<L3 > **Klank & Beeld** september 1949 t/m onbekend

Uitgave: Nieuwe 's Gravelandseweg 75, Bussum

Redactie: P. Beishuizen

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: "Maandblad voor radio- en televisienieuws"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: Omslag van nr. 1, sep 1949

Zoals de subtitel al aangeeft was dit tijdschrift, behalve voor radioluisteraars, ook bestemd voor televisiekijkers. In 1948 startten de eerste experimentele tv-uitzendingen vanuit Eindhoven, mogelijk was de uitgave van Klank & Beeld een gevolg daarvan. Informatie over programmamakers en artiesten was het belangrijkste doel van dit blad. In 1949 b.v. behandelde Sjoerd de Vrij een nieuw beroep: tv-interviewer in de studio. Technische onderwerpen kwamen in dit blad niet aan de orde.

<L4> Luister..! 1952 t/m {1960, 1999} t/m onbekend

Uitgave: achtereenvolgens: Onnes, Amersfoort, Wegener, Scala, Luister bv

Redactie: Frits Versteegh, Jan Vredenburg e.a.

Verschijnt: aanvankelijk 11 x per jaar, m.i.v. oktober 1960 maandelijks

Soort/Subtitel: "Onafhankelijk maandblad voor grammofoonplatenliefhebbers"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: ter inzage gehad bij B&G: 1955 t/m 1960

Zoals uit de subtitel al blijkt was dit een blad voor muzikliefhebbers, voornamelijk van klassieke muziek. Er waren uitgebreide beschrijvingen van concerten, recensies van grammofoonplaten, interviews met musici en uitgebreide achtergrondinformatie over componisten en hun werk.

Er was ook een plekje ingeruimd waarin op een eenvoudige manier de techniek van de weergaveapparatuur werd besproken. In het oktobernummer van 1960 wordt aangekondigd dat er vanaf het volgende nummer meer ruimte voor de techniek zal worden vrijgemaakt.

<L5 > Goede ontvangst november 1955? {1966} t/m onbekend

Uitgave: Uitgeverij Limburg, Arcen, daarna: Miedema's periodiekenbedrijf N.V. achtereenvolgens gevestigd te 's Hertogenbosch, Maastricht en Nieuwstadt (L).

Redactie: niet gegeven

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: sport, artiesten, eenvoudige techniek, reclame radio en tv

Bijzonderheden: abonnement was gratis

Uitvoering: c.a. 23 blz., c.a. 27 x 19, later: 31 x 29,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1955: mrt, okt, jrg 3: nr.1, jrg 4: nr. 1, 6, 8, 9, jrg 5: nr. 8, jrg 6: nr. 1, 6, 8, jrg 7: nr. 3, 5, jrg 8: nr. 7, jrg 9: 2, 7, jrg 10: nr. 8, jrg 13: nr. 2

Begonnen als onhandig gevouwen krantje van slechts 4 pagina's, nam dit blad al gauw de vorm van een tijdschrift aan. Het vaststellen van jaar en maand van verschijnen vereist na de gedaantewisseling wat zoekwerk.

Goede ontvangst lijkt in alle opzichten op het **Radio maandblad**. Ook hier veel achtergrondinformatie over radioprogramma's. Er zijn rubrieken over grammofoonplaten, een bezoekje aan de Blue Diamonds, uitleg over wat een disc jockey precies doet, en onder de kop "Teenagers cocktail" een beschrijving met foto van een piepjonge Peter Koelewijn en zijn Rockets. Ook over andere artiesten en presentatoren zijn er regelmatig zeer informatieve en lezenswaardige artikelen.

Een vragenrubriek onder de naam "Wat wilt u graag weten?" geeft antwoord op alle vragen die op welke manier dan ook iets met radio, televisie, bandrecorders en dergelijke te maken hebben.

Voor geïnteresseerden in de vroegste radiogeschiedenis is de 16-delige serie: "Uit de oude radio-doos" van Guus Weitzel zeer lezenswaardig. De auteur was met zijn orkest in de periode van 1923 tot 1924 regelmatig te horen op de PCGG-zender van Idzerda.

Evenals in het **Radio maandblad** krijgt Philips, als enige adverteerder in dit blad, ruim baan.

<L6 > **Het Radioprogramma** december 1950 t/m onbekend

Uitgave:

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Officieel orgaan van de vereniging van radioluisteraars

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: slechts een afbeelding van het omslag van het eerste nummer

Over dit blad is mij vrijwel niets bekend. Op het omslag van **De Radio vriend** van november 1989 is een foto van het omslag van dit blad te zien. De zeer korte omschrijving vermeldt enkel dat de uitgave dit periodiek snel verboden werd omdat het “onrechtmatige informatie over radioprogramma’s bevatte”.

<L7> **De Radiogids** onbekend {juli 1978} t/m onbekend

Uitgave: bijlage Avenue?

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: waarschijnlijk maandelijks

Soort/Subtitel: ‘Hilversum 1.2.3.4’

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 14 blz., c.a. 31 x 18 cm

Beschikbaar voor onderzoek: juli 1978

Het eerste wat opvalt bij het zien van dit blad is het ongebruikelijke formaat van 31 x 18 centimeter. Bij het openslaan lijkt het in eerste instantie of je met een programmagids van doen hebt. Er zijn een paar kolommen die informatie over radioprogramma’s geven, maar bij nadere beschouwing betreft dat toch maar een klein deel van het beschikbare nummer.

Het openingsartikel heet ‘Hallo, hier is Nederland-Radio’, en begint met: “Het is jammer dat de combinatie van NOS, omroepen en PTT zo’n groot en log lichaam vormt. Daardoor moet er over belangrijke beleidsbeslissingen vaak jaren gedacht en vergaderd worden.” We lezen dat Hilversum 3 -die in 1966 als tegenhanger van de zeezender Veronica werd opgericht- in 1978 op 76% van de luisteraars kon rekenen, terwijl Hilversum 1, 2 en 4 het samen met 24% moesten doen! De zenderprogrammering moest dus op de schop om daar verandering in te brengen.

Er zijn wat artikeltjes over radioprogramma’s, maar het grootste deel van De Radiogids gaat toch over geluidsapparatuur. Diep wordt daar niet op ingegaan, de uitleg is zodanig dat leken op dit gebied het ook nog kunnen volgen.

Tenslotte is er nog een artikel 'Omgaan met apparatuur is net zoiets als beesten temmen'. Dat beslaat het hele nummer en is op de rechterbladzijden vertikaal afgedrukt. Om het te kunnen lezen moet men het blad dus een kwart slag naar rechts draaien.

<L8> **De radio vriend** maart 1989 t/m {september 1990} onbekend

Uitgave: De Radiovereniging 's Gravelandseweg 65 Hilversum

Redactie: A. J. Heerma van Vos e.a.

Verschijnt : "een keer of negen per seizoen"

Soort/Subtitel: Genootschap van vrienden van het medium radio

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 16 blz., c.a. 24 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 11 losse nummers uit de periode 1989-1990

Dit was een uitgave van de VPRO. Het maartnummer van 1989 was een proefnummer, nummer 1 verscheen in april van dat jaar. Het blad bevatte veel informatie over radioprogramma's van vroeger. In elk nummer verscheen onder de titel 'Radiogezichten' een korte levensbeschrijving van bekende radiomakers en presentatoren, inclusief foto. Bij het decembernummer van 1989 was een schitterende kleurenfoto gevoegd van acht AVRO Luistervinkendiploma's uit de jaren 30. In elke uitgave staan ook luistertips en afdrukken van oude radioadvertenties. Klein formaat, maar schitterend blad voor liefhebbers van radionostalgie!

Illegale periodieken uit WOII (12 titels)

Gedurende de tweede wereldoorlog werden er door verzetsmensen op tal van plaatsen in Nederland in het geheim een groot aantal illegale periodieken vervaardigd en verspreid. Soms bestonden deze slechts uit één enkel vel papier. De geschriften werden op primitieve wijze vervaardigd, en daarbij kon men uiteraard niet kieskeurig zijn waar het materialen en papierkwaliteit betrof. Mogelijk werden daarin ook bouwtekeningen van simpele, goed te verstoppen toestelletjes gepubliceerd, maar die ben ik niet tegengekomen. Een aantal van deze geschriften is in te zien in het NIOD te Amsterdam, en in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Het boek: 'De ondergrondse pers 1940-1945' van L. E. Winkel uit 1954 gaat uitgebreid in op de achtergronden van de illegale geschriften uit die tijd.

In het begin van de oorlog werd er in het geheim naar de vanuit London uitgezonden Nederlandstalige programma's van Radio Oranje geluisterd. Aangezien maatregelen om dat te voorkomen niet effectief waren werd in de lente van 1943 door de bezetter bekend gemaakt dat alle radiotoestellen moesten worden ingeleverd. Leden van de ondergrondse beweging voorzagen hun 'abonnees' via genoemde periodieken van oorlogsnieuws van buitenlandse radiozenders, verkregen via verborgen toestellen. Hieronder volgt een korte beschrijving van 12 bewaard gebleven geschriften waarin het woord 'radio' in de naam voorkomt.

<W1> Radio-courant september 1944 t/m minimaal 3 mei (nr. 221) 1945

Deze bestond uit 1 of 2 gestencilde vellen met onderstreepte kopjes als: Frontnieuws, De toestand, Nederlandsch nieuws e.d. In nummer 221 (de bevrijding is nabij) is te lezen dat piloten 'vochten' om voedseldroppings te mogen uitvoeren. Het is dan al zeker dat Hitler niet meer in leven is, maar dat de exacte doodsoorzaak op dat moment nog niet bekend is blijkt uit de speculaties. (aanwezig: NIOD, KB)

<W2> radio-exprasse Oegstgeest, C. D. H. Witte 1940 t/m 1945, verscheen dagelijks,

Dit was een eenzijdig bedrukt stencil, dat kon ook niet anders omdat er transparant papier werd gebruikt. Op 1 september werd er een uitzending van Radio Oranje afgedrukt. Die begon met: "Leve het vaderland! Leve de victorie! Leve de koningin!" (aanwezig: NIOD, KB)

<W3> **De radio-krant** (ook geschreven als **Radio-krant**) A. van Stuyvenberg, Dorpstraat 2 Lunteren, oktober 1944 t/m 18 mei 1945,

Verscheen 3 keer per week, soms waren er ook extra edities. In willekeurige volgorde werd er blauw, geel of groen papier gebruikt. Op 7 mei 1945 vraagt de redacteur of er lezers zijn die nog nummers bezitten van vóór 17 april en die aan hem willen afstaan voor zijn archief. (aanwezig: NIOD, KB)

<W4> **Radio London meldt ons**

Het kopje van dit blad was voorzien van een primitief tekeningetje waarop een zendmast van de BBC zichtbaar was die radiogolven uitzond die in het “BYKANTOOR AMSTERDAM” werden opgevangen. De eerste nummers bestonden uit een in tweeën gescheurd vel, de latere besloegen een hele bladzijde. Het nummer van 25 mei 1944 had de titel: “**Radio V London**”. De letter V (afkorting voor vrede) was daarin sterk vergroot afgebeeld. In dit exemplaar werd opgeroepen ervoor te zorgen dat de terugtrekkende Duitse militairen geen voertuigen te pakken konden krijgen. Die moest men dus zorgvuldig verstoppert. Boerenkarren kon men het beste demonteren en de onderdelen verspreiden zodat ze niet meer als vervoermiddel gebruikt konden worden. (aanwezig: NIOD)

<W5> **Radio Moscou** Geen verdere informatie.

Het hele blad werd in hoofdletters getypt. Voor de mensen die nog een radio met de korte golf bezaten werden de tijdstippen en frequenties van Radio Moscou gegeven. “ZEGT HET VOORT!” luidde het advies. Ook dit blad drukte de lezers op het hart fietsen uit handen van “de Moffen” te houden. Aanbevolen werd de banden lek te steken, en de fiets met een hamer zodanig te bewerken dat deze volledig onbruikbaar werd! (slechts 1 ex. aanwezig: NIOD)

<W6> **Radionieuws** (ook gespeld als: **Radio-Nieuws**) Leiden

(mogelijk ook een uitgave met dezelfde naam in Harderwijk?) augustus 1943, indigo drukinkt (aanwezig: NIOD, KB)

<W7> **Radio-ochtendbulletin** Amsterdam, 9 oktober 1944? t/m onbekend

Verscheen dagelijks. Slechts één velletje. Nieuws over oorlogshandelingen in Nederland en Europa. (aanwezig: NIOD, KB)

<W8> **“Radio-Oranje”** ondertitel: Orgaan voor strijdend Nederland. dagelijks, 1944.

Hiervan zijn verschillende uitvoeringen bekend. Een kop met sierlijke getekende letters, vervolgens ook met een kaartje van Engeland en Nederland met daarop zendantennes, de communicatie tussen beide landen symboliserend. Op een der nummers een uitgebreide lijst van schenkingen waaronder etenswaren en diverse goederen ter verdeling onder mensen die alles waren kwijtgeraakt. In januari 1944 ziet het krantje er opeens veel professioneler uit. Niet meer getypt, maar gedrukt, op A5-formaat weliswaar. Blijkbaar had men de hand op een drukpers kunnen leggen. Op 5 mei 1945 is er opeens sprake van een echt krantje. De naam is nu veranderd in ‘**Amsterdamsch dagblad**’, de ondertitel is nog wel ‘Radio Oranje’. Een groot deel van de voorpagina wordt in beslag genomen door een foto van koningin Wilhelmina met daaromheen drie coupletten van het Wilhelmus. Het geheel omlijst door een kader in de kleuren van de Nederlandse vlag. Op de achterzijde een aantal advertenties. (aanwezig: NIOD)

<W9> **Radiopost** Stencils, genummerd en van datum en jaar voorzien.

Bevatte nieuws van het front. Door middel van koppeltekens, haakje openen en haakje sluiten, was geprobeerd de kop een beetje te decoreren. Maar dat was nog niets vergeleken met het bevrijdingsnummer 209 van zaterdag 5 mei. Toen werd alles uit de kast gehaald. Op een kaartje van geel papier was de letter V te zien die een ketting doorkliefde. Binnenin een roze, groen en blauw bladzijde met nieuws over de bevrijding. (aanwezig: NIOD)

<W10> **Radio-press** Zaandam, E. en W. Baumgarten, 1943 t/m 1944. dagelijks,

Bedoeld om leiders van verzetsbewegingen van informatie die niet door de BBC werd uitgezonden te voorzien. Gestencilde bladen. (Zoekgeraakt NIOD, wel aanwezig: KB)

<W11> **Radio surrogaat (later: Radio-Surrogaat)** Doesburg, 1944.

Aanvankelijk gestencil, vlak na de oorlog meer professioneel ogend, met foto's geïllustreerd drukwerk. Eerst oorlogsnieuws, later berichten over de bevrijding. (aanwezig: NIOD)

<W12> **Het nieuws van de radio** Haarlem, juni 1943 t/m april 1945, verscheen wekelijks.

Verdere info niet beschikbaar tijdens het onderzoek. (aanwezig: NIOD, KB)

Bladen over hifi (stereo) installaties (6 titels)

Een radio-ontvanginrichting bestond in de begintijd uit losse modules (ontvangtoestel, voeding en luidspreker, met eventueel nog een losse grammofoon) maar gaandeweg evolueerde dat tot een luxueus en kwalitatief hoogwaardig radio-grammofoonmeubel. Rond de jaren 70 echter zagen we weer het omgekeerde: Een losse tuner, versterker, luidsprekerboxen, platenspeler, cassette recorder werden betaalbaar voor het grote publiek en verdrongen gaandeweg de geïntegreerde apparaten uit de huiskamers. Wie meer te besteden had kocht een gescheiden voor- en eindversterker, en mogelijk ook nog een losse equalizer erbij. Het geheel werd aangeduid met de naam (hifi) stereo-installatie. Hanteerde men in de jaren 50 nog veelvuldig de term werkelijkheids weergave (ww) om aan te geven dat het voortgebrachte geluid van hoge kwaliteit was, later werd dit vervangen door het Engelse high fidelity, afgekort tot hifi.

Ten tijde van de verschijning van het eerste hieronder opgenomen blad, **De gramfoon revue** uit 1929, was er nog geen sprake van stereo, maar er was al wel een streven naar kwaliteitsweergave. Het duurde nog tot de jaren 50 voordat stereo langzaam gemeengoed begon te worden. Vanaf de jaren 70 van de vorige eeuw werd de markt gaandeweg overspoeld met kwaliteitsapparatuur uit het buitenland. Uitgevers speelden daarop in door gespecialiseerde bladen uit te brengen die bedoeld waren om geïnteresseerden van gedetailleerde technische kennis te voorzien.

<S1> De gramfoon revue 1929 {1932} t/m onbekend

Uitgave: J.G. Strengolt, Herengracht 390 Amsterdam

Redactie: Maurits Esser, A. Strengolt e.a.

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: "Een gids voor iederen Gramfoonbezitter"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 15 blz., c.a. 30 x 22,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 3, augustus 1932

Voor zover bekend was dit het eerste, volledig aan grammofoons en grammofoonplaten gewijde blad van Nederland. Een groot deel van dit tijdschrift werd dan ook in beslag genomen door uitgebreide recensies van grammofoonplaten van diverse merken.

Eind jaren 20, begin jaren 30, kwamen er steeds meer grammofoons voorzien van een elektromotor en een elektromagnetische aftaster op de markt. Deze apparaten konden op de laagfrequentversterker van een radiotoestel worden aangesloten, maar er verschenen ook luxe modellen, waarin beide apparaten verenigd waren. Daardoor werd definitief het einde van de door een veermotor aangedreven exemplaren, voorzien van een hoorn, ingeluid. Het artikel “Naar volmaakte gramfoon-weergave?” in het beschikbare nummer is vol lof over de ontwikkelingen in die tijd. De auteur sluit af met de vraag: hebben wij het ideaal bereikt? Hij kon toen natuurlijk niet vermoeden welke vernieuwingen er nog zouden volgen op dit gebied.

Het blad opent met een bouwbeschrijving van de Gramoelectro, “...een up- to-date elektrische gramfoon, die ook den meest critischen musicus bevredigen zal.”. Het betreft hier een fors meubel met daarin een gramfoon, een 2-lamps versterker, en een grote bekrachtigde BTH luidspreker.

Tekenend voor die tijd is de mededeling dat het toestel volledig vrij is van Philips licenties, en dus zonder problemen gebouwd, en zelfs verkocht mag worden. Men hoefde dus niet bevreesd te zijn om vanuit Eindhoven rechtszaken aan zijn broek te krijgen.

<S2> **Toon & Beeld** jan 1970 {1976, 1989} t/m onbekend

Uitgave: Kluwer Technische Tijdschriften, Deventer

Redactie: C. Bakker, P. Willems. Ook de bekende drs. C. F. Ruyter werkte mee aan dit blad.

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: ‘Populair Tijdschrift voor Audio – HiFi - Stereo en Video’

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 35 blz., c.a. 29 x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1976, nr. 9

Toon en Beeld was het officiële orgaan van de Nederlandse Vereniging voor Beeld- en Geluidregistratie. Het was een blad waarin het complete spectrum van beeld en geluid aan de orde kwam: geluidsapparatuur, televisie, videorecorders en –camera’s, maar ook diaprojectoren en fototoestellen komen aan bod. Uitleg over hoe ze werken en wat men ermee kon doen. Waar moest je op letten bij montage? Hoe kon je dia’s laten overvloeien en op welke manier kon je er geluid mee combineren? Hoe moest je een equalizer gebruiken?

Maar er waren ook testrapporten, om de lezer te helpen een keuze te maken uit het grote marktaanbod. Over de toen jaarlijks te Amsterdam gehouden Firato, waar de nieuwste apparatuur te zien was, werd eveneens uitgebreid verslag gedaan.

Er werd verder aandacht aan zelfbouw besteed, bijvoorbeeld een dia-stuurapparaat of een audioversterker, waarin kant en klare modules in de eindtrappen werden gebruikt.

Daarnaast waren er interviews, boekbesprekingen en productinformatie. Maar ook informatieve artikelen, die de lezer achtergrondinformatie verschaffen over bijvoorbeeld de geschiedenis van de tekenfilm.

De grote hoeveelheid reclame tenslotte maakt dit blad anno nu tot een waardevolle informatiebron voor liefhebbers van vintage audio.

<S3> **Hifi Video Test** 1972 t/m heden

Uitgave: Uitgeverij Hifi Video Test, Brinkpoortstraat 24 Deventer

Redactie: Albert Jan van Weij, Cynthia van den Heuvel e.a.

Verschijnt 11 keer per jaar

Soort/Subtitel: HVT Magazine

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 65 blz., c.a. 28 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1996 nr. 7/8

Het woord ‘test’ in de titel wekt de indruk dat het publiceren van testrapporten van video- en audioapparatuur het voornaamste doel van dit magazine is. Maar er is meer, zo zijn er ook artikelen die dieper ingaan op de werking en de technische achtergronden van deze apparaten. Verder zijn er ook uitgebreide recensies van geluidsdragers, die overzichtelijk zijn ingedeeld in drie rubrieken: Pop, Jazz en Klassiek.

Naast advertenties zijn er ook annonces van particulieren. Stereovers genaamd. Ook voor brieven van lezers was plaats ingeruimd. Erg handig is het overzicht van de telefoonnummers van de diverse Nederlandse importeurs.

In het beschikbare nummer staat een informatief artikel over de geschiedenis van Acoustical Manufacturing Company, de fabrikant van de legendarische Quad versterkers, die in 1996 al 60 jaar bestond.

Op de site van dit blad (www.hvt.nl) lezen we dat dit “het oudste en grootste vakblad op dit gebied” is. Maar dat klopt niet, Toon & Beeld was er al twee jaar eerder.

<S4A> **Stereo HIFI test** 1973 t/m 1978? daarna hernoemd:

<S4B> **Stereo beeld Test** 1979? {1979/februari 1981} t/m onbekend

Uitgave: BORN nv Uitgeversmaatschappij, Assen

Redactie: Henk van de Malie, later: Hein ten Bosch, Wim van Bussel en Hans Goddijn

Verschijnt: 10 x per jaar

Soort/Subtitel: "Kritische gids voor consumenten" later: "Magazine voor muzikale consumenten"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 64, later 164 blz., c.a. 23 x 15 cm, later 28 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <S4A> 1973: 1, 1974: 17, 1977: 40, 41, 48, 1978: 51, 52

In het colofon stond o.a. vermeld dat het blad niet kon instaan voor objectieve behandeling van klachten over de eindredacteur Hein ten Bosch. Het hierdoor gewekte vermoeden dat de door hem geschreven artikelen niet slaapverwekkend zouden zijn, bleek te kloppen.

Stereo HIFI test stelde zich tot taak de consument de nodige technische kennis bij te brengen, zodat hij een goede keuze kon maken. Daarnaast werden nieuwe apparaten uitgebreid getest en beschreven. Ook werd er aandacht besteed aan nieuwe grammofonplaten. De vele advertenties maakten dit blad tot een zeer compleet geheel. Later veranderde de naam in **Stereo beeld Test**, en vanaf dat moment werd er ook aandacht besteed aan televisie en videoapparatuur.

<S5> **Audio & Techniek** november 1982 t/m eind 1999

Uitgave: Audio Research Center, Schonebergerweg 86 Rotterdam

Redactie: John van der Sluis, Peter van Willenswaard e.a.

Verschijnt 7 x per jaar

Soort/Subtitel: blad voor geïnteresseerden op het gebied van kwaliteitsgeluidsweergave

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 44 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 1, november 1982, nr. 1, maart 1983, nr. 40 februari/maart 1994

Dit was een tijdschrift voor de technisch ingestelde liefhebber van kwaliteits stereo-installaties. 'Eindelijk een blad dat deskundig informeert' lezen we op het omslag. In het beschikbare nummer o.a. een test van pick-up elementen, en de instelling van de fouthoek daarvan. Verder een artikel over het afregelen van recorders en een bouwbeschrijving van een eindversterker. Ook is er nog een verslag over het ontwerpen van een lijnversterker met een zo laag mogelijk ruisniveau.

Duidelijk een blad dus voor lezers die er niet voor zelfbouw terugschrikken, en die ook niet bang zijn om hun apparaten open te maken en alles in het werk stellen om hun apparatuur te verbeteren waar mogelijk.

Er zijn op bescheiden schaal advertenties, en ook een rubriek voor vragen van lezers ontbreekt niet.

Periodieken voor zendpiraten en hun luisteraars (6)

Naast de officiële omroepzenders kwamen er vanaf begin jaren 60 van de vorige eeuw steeds meer illegale radiozenders in de lucht, het bekendst waren de zeezenders die buiten de territoriale wateren voor anker lagen, waar zij lange tijd niet aangepakt konden worden. Dat initiatief vond op het vasteland gaandeweg steeds meer navolging, en ook die zogenoemde piratenzenders waren erg geliefd bij hun trouwe luisteraars.

<Z01> **Veronica top 40** 1965 t/m {1970} onbekend

Uitgave: Radio Veronica

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: wekelijks

Soort/Subtitel: De enige echte Nederlandse hit-parade

Bijzonderheden:

Uitvoering: 4 blz., c.a. 24 x 20 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1970: nrs. 43, 48, 52

Radio Veronica was destijds een piratenzender (1960-1974) die uitzond op de middengolf (192 meter) vanaf de Norderney, een zendschip dat net buiten de territoriale wateren lag, ten westen van Den Haag.

Veronica top 40 was een vouwblad dat gratis verkrijgbaar was bij de 'platenzaak'. Op de voorzijde stond de top 40 van die week. Men kon in een oogopslag zien of een 'singeltje' ten opzichte van de vorige week gestegen of gedaald was. Er waren ook 'alarmschijven', die werden aangeduid door een belletje achter de titel van het nummer. Op de binnenzijde stond de 'Elpee top twintig'.

Ook was in elk nummer het programmaoverzicht van die week afgedrukt. Men werkte volgens, wat later is gaan heten, horizontale programmering. Elke dag hetzelfde programma op hetzelfde tijdstip. Het beschikbare kerstnummer was extra dik, dat bestond uit 16 bladzijden.

<Z02> BENELUX DX-CLUB maart 1968 t/m {1968-1971} onbekend

Uitgave: Benelux DX-club

Redactie: Eastonstraat 67 Amsterdam-Osdorp, vanaf 1971 of eerder: Postbus 4004 Den Bosch

Verschijnt: maandelijks?

Soort/Subtitel: short wave, medium wave, FM & TV, point to point, DX

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4-34 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1968: mrt, 1969: dec, 1971: sep

Het eerste 'nummer' verschijnt in maart 1968. Het bestaat uit twee enkelzijdig bedrukte bladzijden en is vermenigvuldigd d.m.v. een stencilmachine. De lezer wordt begroet met "Beste piraten-fan". Op dat moment hebben zich al 11 abonnees opgegeven, waaronder twee in Engeland.

Dit was een blad voor luisteramateurs. De doelstellingen zijn: uitwisseling van documentatie, bandopnamen, foto's, QSL-kaarten en stickers. Het aanleggen van een (kranten)knipselverzameling en gezamenlijk (met korting) inkopen van boeken. Maar ook uitstapjes naar het zendschip Veronica en het REM-eiland staan op het programma.

Het jaar daarop is het aantal bladzijden al flink vermeerderd en de kop is nu in kleur. Er is ook een uitgebreid logboek van wat er allemaal te horen was. De tekst is nu deels in het Engels.

Het nummer uit 1971 is al een heus tijdschriftje, met zelfs een foto op het omslag. Ook zijn er nu tussenkoppen in kleur, en er is een 'Technical corner', met een beschrijving en schema van een zelfbouwvoeding.

<Z03> PIRATE RADIO NEWS 1968 t/m {1968 t/m 1973} onbekend

Uitgave: Dick van Schenk Brill, Spark Sound Studios, Haarlem.

Redactie: 1968 Kleverlaan 12A Haarlem, 1970 postbus 436 Delft, 1971: Pirate Radio News, Cort van de Lindenkade 70 Amsterdam, 1973 Pirate Radio News, postbus 102, Groningen

Verschijnt: aanvankelijk onregelmatig, later maandelijks. Jaargang loopt dan van oktober t/m september

Soort/Subtitel: "Information bulletin on offshore radio"

Bijzonderheden: Engelstalig

Uitvoering: c.a. 1-14 blz., c.a. 34 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1968: 4, 1969: 6-11, 1970: 12 & 1-4, 1971: 5-7, 9-12, 1-2, 1973: 1, 1

De doelstelling van het blad was nieuws over piratenzenders te verspreiden onder belangstellenden. Het blad werd door Nederlanders gemaakt, maar is geheel Engelstalig. Het bestond aanvankelijk uit slechts één enkele stencil, dat twee keer dubbelgevouwen was. Rechts naast de kop staat een eenvoudig tekeningetje van een zendschip. Voorzien van een postzegel en handgeschreven adres werd het naar de abonnee gestuurd. Af en toe bestond een nummer uit twee of drie bladzijden. Later werden dat meer. Een abonnement kostte vijf gulden per jaar. In het juninummer van 1968 lezen we dat Veronica een nieuwe dj krijgt: Klaas Vaak. Vanzelfsprekend worden de golflengtes van hoorbare stations gegeven.

In het oktobernummer 1970 staat dat Radio Noordzee de afgelopen maand gestopt is met uitzenden om te voorkomen dat er een wet tegen piratenstations komt, waardoor Veronica uit de lucht zou moeten. Maar de auteur hecht weinig geloof aan dat verhaal. De eerste illustraties verschijnen in het novembernummer van dat jaar. Er zijn twee gekopieerde foto's, maar die zijn niet van beste kwaliteit.

De nummers 9 en 10 uit 1971 schrijven over de bomaanslag die op 15 mei op de Mebo II, het zendschip van Radio Noordzee werd uitgevoerd. Opdrachtgever zou Bull Verwey, de directeur van Veronica zijn. In nummer 10 staat het adres van het Huis van Bewaring in Utrecht waar hij toen gedetineerd was.

In het september/oktobernummer 1971 staat het stuk "The fight for free radio 1958-1971". Om onbekende redenen is dit artikel opeens in het Nederlands geschreven. Het gaat over in Nederland hoorbare piratenschepen die actief zijn, of waren.

Het nummer uit 1971 bestaat slechts uit twee bladzijden en is dubbelzijdig bedrukt in offset. Het daaropvolgende nummer is opeens een -uit 8 bladzijden bestaand- echt tijdschriftje geworden.

De vijfde jaargang uit 1973 kende twee nummers 1, één verscheen in 'september/oktober', en het andere op 15 oktober. En er is nu opeens weer sprake van losse, tweezijdig bedrukte vellen.

<Z04> Free radio magazine januari 1974 t/m december 1987, toen bijlage van **Discodance**

Uitgave: Free Radio Magazine, postbus 10252 Amsterdam

Redactie: José Herps

Verschijnt maandelijks, later 11 x p/j, nog later 10 x p/j

Soort/Subtitel: "Blad voor radioliefhebbers", later: "Maandblad voor vrije radio en televisie"

Bijzonderheden: 101 losse nummers zijn te downloaden op www.freeradiomagazine.nl

Uitvoering: c.a. 25 blz., c.a. 29,5 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1977: nr. 9, 1978: nr. 1, 1979: nr. 6 en 11. 1980: nr. 2, 1984: nr. 3, 1985: nr. 3. Het blad <G2> **Discodance** was niet beschikbaar.

Dit was een blad voor de vrije jongens op radiogebied. Aan zendvergunningen en regels hadden zij geen boodschap, waardoor ze het reguliere radioverkeer regelmatig stoorden. Zij werden dan ook fel bestreden door politie en PTT. Wie een aantal nummers doorbladert komt tot de conclusie dat het in die tijd dweilen met de kraan open moet zijn geweest voor de opsporingsambtenaren. Er wordt elke maand melding gemaakt van stations die uit de lucht werden gehaald, maar daarvoor kwamen er al snel weer nieuwe in de plaats.

In dit blad werd ook veel aandacht besteed aan het wel en wee van de grote jongens, de illegale zeezenders Radio Veronica, Radio Caroline, Radio Noordzee, Mi Amigo e.a.

Er werd veel zelf gebouwd, dat blijkt ook uit de advertenties van diverse onderdelen. Maar ook kant en klare zenders waren leverbaar. Men had de keuze uit zenders met een bereik van enkele kilometers, maar bij een buitenlandse leverancier kon men gemakkelijk forse eindtrappen van 10 kW of meer bestellen. Men hoefde het maar te zeggen. Daarnaast werden er uiteraard ook cassettedecks, mengpanelen, grammofoonplaten en andere toebehoren aangeboden.

Het aantal abonnees van **Free radio magazine** steeg gestaag, eind 1977 waren dat er al meer dan 500. Waren de eerste nummers nog het resultaat van huisvlijt, vanaf begin jaren 80 was er blijkbaar budget om het blad door een drukkerij te laten maken. Er kwam een full color kleurenomslag waardoor het amateuristische uiterlijk tot het verleden behoorde.

Begin 80er jaren werd het blad een bijlage van **Discodance**. Het accent kwam nu meer te liggen op apparatuur voor discotheken en er kwam zowaar ook aandacht voor de 'gewone' omroepzenders.

<Z05> **Radiovisie** onbekend t/m {1979} onbekend

Uitgave:

Redactie: J.L. Bostyn, F. Schuurbiers

Verschijnt: 10 nummers per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: blad over illegale zee- en vrije radiozenders

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: slechts enkele afbeeldingen van de omslagen

<Z06> **Baffle** januari 1975 t/m {1976} onbekend

Uitgave: Stichting Vrienden van de Vrije Radio, Delbergen 43 Breda

Redactie: J.L. Bostyn, F. Schuurbiers

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: "Vrienden van vrije radio"

Bijzonderheden: blad over illegale zee- en vrije radiozenders

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: slechts enkele afbeeldingen van de omslagen

Andere bladen (5 titels)

Onder deze rubriek zijn tijdschriften opgenomen die om wat voor reden dan ook niet elders zijn onder te brengen. **Hobby Club** bijvoorbeeld was een blad dat over een groot aantal andere onderwerpen schreef, waaronder radio. Dat geldt eveneens voor de hier niet nader omschreven bladen **Hobby Bulletin** en **Na Vijven**.

<A1> **Hobby Club** augustus 1949 t/m 1952

Uitgave: De Bezige Bij, van Miereveldtstraat 1, Amsterdam Zuid

Redactie: Leonard de Vries, L. van den Berg, M. Padding

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: “Technisch en populair wetenschappelijk tijdschrift voor jong en oud”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1949, nr. 1

In tegenstelling tot wat de subtitel doet vermoeden was dit een blad voor ‘de rijpere jeugd’. De lijst onderwerpen die aan bod kwamen was zeer uitgebreid. Radio en elektronica vormden slechts een klein deel van de vele zaken waarover **Hobby Club** schreef. In het eerste nummer staat een schema plus beschrijving voor het bouwen van een 4 watt versterker. Technische vaders zullen hun wenkbrauwen hoog hebben opgetrokken, aangezien de volle netspanning op het chassis stond. Gelukkig adviseert de auteur wel om er een kastje omheen te bouwen, maar... of de jongelui daar gehoor aan gaven?

Een reclamefoldertje geeft de lezer een idee wat er allemaal te verwachten is van dit nieuwe tijdschrift: “HOBBY CLUB is het blad, waarnaar je altijd verlangd hebt, een blad voor jonge mensen, sprankelend van geestdrift en levenslust, doordrenkt met avontuur en frisse romantiek, rijk geïllustreerd en vol spannende verhalen, knutselwerkjes op elk gebied, uitvoerige artikelen over techniek en natuurwetenschap, luchtvaart en alles wat je jongenshart maar wensen kan: kortom: een ideaal blad!”

Het tijdschrift riep jongeren ook op tot het oprichten van lokale hobbyclubs. Leonard de Vries schreef zelfs een apart verkrijgbare handleiding hoe een dergelijke club te beginnen. Spoedig werd daaraan overal in het land gehoor gegeven.

Lang heeft het allemaal niet geduurd, na ongeveer 3 jaar was het alweer afgelopen met dit blad.

<A2A> BASF Mededelingen voor geluidsbandvrienden 1e nr. verscheen waarschijnlijk rond 1956, in de herfst van 1964 hernoemd naar:

<A2B> Geluid + band BASF 1964 t/m najaar 1970, toen opgeheven.

Uitgave: Badische Anilin & Soda-Fabrik AG, Ludwigshafen am Rhein

Redactie: niet gegeven

Versijnt 1 a 2 keer per jaar

Soort/Subtitel: 'BASF mededelingen voor geluidsbandvrienden'

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 20 a 24 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: **<A2A>** 1960 **<A2B>** 1964: 16, 17, 1965: 18, 1966: 22, 21, 1967: 22, 23, 1968: 24, 1969: 25, 25, 1970: 27.

BASF Mededelingen voor geluidsbandvrienden was nog niet voorzien van een datum of nummer, uit het beschikbare exemplaar is echter op te maken dat dit uit de eerste helft van 1960 moet dateren. In 1964 werd de naam gewijzigd in Geluid + band BASF. Waarschijnlijk werden de bladen vanaf dat moment ook genummerd, en van een jaartal plus het seizoen waarin het verscheen te voorzien.

Het openingsartikel van dit blad is een lofzang op geluidsbanden van het merk BASF. Een fuif zal zeker slagen wanneer men 'hot music' via deze banden ten gehore zal brengen, en voor musici zijn ze een 'onkreukbare criticus'. Opnames zullen mettertijd ook niet verdwijnen want de banden zijn 'magnetisch constant'.

Onder de kop '25 jaar magnetophonband' is te lezen dat BASF 50 kilometer geluidsband leverde voor de AEG bandrecorders die in 1934 op de markt kwamen. Verder waren er veel adviezen en handigheidjes over hoe men geluid kon toevoegen aan dia's en films. Ook werd uitgelegd hoe banden gearchiveerd konden worden, en op welke manier men ze veilig per post kon verzenden.

In nummer 16 uit 1964 een uitgebreid, met veel foto's geïllustreerd artikel over de nieuwe in 1956 in gebruik genomen geluidsbandenfabriek.

Een vragenrubriek voor 'geluidsjagers' ontbrak ook niet in dit tijdschrift.

<A3> **Multitrack** september/oktober 1983 t/m {1985} onbekend

Uitgave: Delta Magazine, Nijmegen

Redactie:

Verschijnt : tweemaandelijks

Soort/Subtitel: Magazine voor geluidsopname

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: advertentie met foto van het omslag van het eerste nummer

Dit was een blad voor professionele geluidsopnametechniek, met name gericht op technici die in de popmuziek werkzaam zijn. De advertentie vermeldt dat in elk nummer de volgende onderwerpen aan bod komen: opnametechnieken, tests van opnameapparatuur, zelfbouw en onderhoud van deze apparatuur, 'interviews met opnamefreaks', bespreking van eigen producties van lezers, enzovoort.

<A4> **Nieuwsbrief [Museum Jan Corver]** onbekend {2003, 2007} t/m 2019?

Uitgave: Museum Jan Corver, destijds gevestigd te Budel

Redactie: Cor Moerman

Verschijnt: het streven was 3x per jaar, maar dat lukte niet altijd

Soort/Subtitel: "Museum voor Radiozendamateurisme"

Bijzonderheden: werd verspreid onder de donateurs van het museum

Uitvoering: c.a.14 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: dec 2005, jan 2007, dec 2007 (deels), dec 2008

In 1998 ging het museum open, het was een initiatief van Cor Moerman. Het is niet bekend vanaf welke datum er nieuwsbrieven werden rondgestuurd. Wel weten we dat in december 2005 de **Nieuwsbrief** in een nieuw jasje krijgt. In het voorwoord van dat nummer verontschuldigd Moerman zich voor het feit dat er al twee jaar geen **Nieuwsbrief** meer is geweest. Over dat exemplaar uit 2003 waren er veel klachten binnengekomen, met name over de slechte leesbaarheid en de veel te donkere foto's. Maar die problemen zijn in dit nummer opgelost. Er wordt beloofd dat er voortaan minimaal drie exemplaren per jaar zullen

verschijnen. Maar helaas, in het nummer van januari 2007 lezen we dat er in 2006 geen nummer geweest is. En in het decembernummer uit 2008 staat dat er weer een jaar voorbij is gegaan zonder een **Nieuwsbrief**...

Het blad bevatte vanzelfsprekend veel informatie over historische draadloze communicatiemiddelen. Een greep uit de inhoud: APRS-apparatuur. (Automatic Packet Reporting System) De Nokia RD72, een toestel uit de eerste generatie (G1) analoge mobiele telefoons. Maar ook nog oudere zaken kwamen aan bod, zoals de Ritro K10 spoel.

Verder lezen we dat de museumruimte ook als cursuslokaal gebruikt werd. Zelfs verjaardagsfeestjes werden er gegeven. En op 11-10-2006 werden er beelden uit het museum getoond in het programma Man bijt hond.

Vermeldenswaard is ook het feit dat op 7 juli 2007 maar liefst 8 kubieke meter boeken werden afgeleverd. De VERON wilde van haar bibliotheek af, en het Museum Jan Corver werd de nieuwe eigenaar.

Het museum werd in 2019 gesloten, dus waarschijnlijk kwam er toen, of zelfs al eerder, een einde aan de Nieuwsbrief.

De eerste Europese radiotijdschriften

In de drie grote Europese landen verschenen er vóór de eerste wereldoorlog al tijdschriften over draadloze telegrafie en telefonie. Nederlanders die destijds op de hoogte wilden blijven van de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van radio moesten die dus in handen zien te krijgen. Hieronder een greep uit de toonaangevende periodieken uit die jaren.

Engeland

Voor zover bekend had het Verenigd Koninkrijk de wereldprimeur in april 1911. Dat was met de **The Marconigraph**, uitgegeven door ‘Marconi’s Wireless Telegraph Co’. In 1914 werd de naam gewijzigd in **The Wireless World**. In de daaropvolgende jaren kwamen o.a. **Popular Wireless** (juni 1922), **Modern Wireless** (februari 1923), en **The Wireless Constructor** (november 1924) op de markt.

Duitsland

In juni 1911 verscheen het eerste Duitse blad, de **Telefunken Zeitung**, uitgegeven door het ‘Gesellschaft für drahtlose Telegraphie’. Ook dit blad kreeg al gauw opvolgers, in 1913 het **Jahrbuch Zeitschrift für drahtlose telegraphie und telephonie**. In 1926: **Dralowid Nachrichten, Zeitschrift für rundfunkfreunde**, en in 1928: **Funkschau**.

Frankrijk

In april 1920 verscheen het eerste nummer van **La TSF moderne**. In juni van dat jaar gevolgd door **Radio Electricité**, dat later fuseerde met **QST**. Toen veranderde de naam in **Radio Electricité et Q.S.T. Francais Réunis**.

België

Het enig mij bekende vroege Franstalige blad in ons Belgische buurland is **L’Ondenne**. Verdere gegevens over dit blad heb ik tot op heden niet kunnen vinden.

Buitenlandse Nederlandstalige radiotijdschriften (totaal 21 titels)

Tot slot volgen hieronder nog enkele Nederlandstalige radio-, televisie- en elektronicatijdschriften die buiten onze landsgrenzen werden uitgegeven.

Indonesië (4 titels)

Tijdens dit onderzoek waren er maar 4 tijdschriften uit onze voormalige kolonie 'Indië' beschikbaar. Mogelijk zijn het er meer geweest, maar daarover is mij op dit moment niets bekend.

<I1> **Onze Antenne** november 1923 t/m { 1924, 1929 } onbekend

Uitgave: Ned.-Ind. Vereeniging voor Radiotelegrafie, Billitonstraat 25 Soerabaia (NIVR)

Redactie: J. de Kruyff, H. Veldhuis, C. Heringa, A. Schroevers

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 60 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 5, 15 maart 1925

Logischerwijs opende dit tijdschrift met notulen van de vergaderingen, en mededelingen van het bestuur van de NIVR. Deze vereniging, en dus ook haar orgaan, was sterk gericht op in Indonesië wonende en werkende Nederlanders. Dat blijkt ook uit de ledenlijst die vrijwel geheel uit Nederlandse namen bestaat.

In nummer 5 uit 1925 lezen we dat er op dat moment in Nederland al ongeveer 100.000 mensen actief waren op radiogebied. In 'Indië' echter was er op dat vlak nog vrijwel niets te beleven. Dat kwam, omdat er in tegenstelling tot Nederland, op omroepgebied eenvoudigweg niets te horen viel, zo lezen we. "Er zal

nog heel wat moeten veranderen voordat wij hier iets krijgen, dat lijkt op wat men in het moederland al lang heeft.”

Onze antenne onderscheidde zich niet van de Nederlandse bladen uit die tijd, het publiceerde eveneens radioschema's voor zelfbouw, informatieve artikelen en technische gegevens van (Philips) radiolampen.

Tenslotte in genoemd nummer een opmerkelijk artikel onder het kopje “Duiven gevoelig voor aethergolven?”. Vlakbij de zender te Valencia (Spanje) losgelaten postduiven bleven alsmaar rondom de zendmasten vliegen en schenen hun oriëntatievermogen volkomen kwijt te zijn. De proeven werden enige malen herhaald, met steeds weer dezelfde resultaten.

<I2> De Radiogids 15 augustus 1928 ({1929} t/m onbekend

Uitgave: A. de Leeuw

Redactie: Pregollan Boender 6 Soerabaia

Verschijnt 2 keer per maand

Soort/Subtitel: “Tijdschrift ter bevordering der radio in Ned Indië”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1929: 15 januari, 15 mei

Het geïllustreerde openingsartikel heet ‘Korte Golfproeven van den Volksbond’. Daarbij zijn foto's geplaatst van de zenders PHOHI en Kootwijk.

Ongeveer de helft van de bladruimte van het beschikbare nummer wordt in beslag genomen door advertenties. Er is ook een programmagids, met de in Indonesië hoorbare programma's. Ook de programma's van de Nederlandse stations PCJJ en Kootwijk zijn daarin afgedrukt.

Er is een cursus voor beginners, en een beschrijving van een zelf te bouwen plaatstroomapparaat. Daarnaast een uitgebreid artikel over de Philips ‘grammofoon-opnemer’, type 4005, die het jaar daarvoor in de handel gekomen was.

Verder nog een rubriekje met weetjes en nieuwtjes. Daarin is bijvoorbeeld te lezen dat er in Duitsland aan een nieuwe, krachtige kortegolfzender gebouwd werd, die over een jaar klaar zou zijn. Daarin eveneens een beschrijving van een nieuwe fotocel, en informatie over de uren waarop de gemiddelde luisteraar naar de radio luistert.

<I3> **Ned. Ind. radio amateurs vereniging**, waarschijnlijk januari 1937 t/m onbekend

Uitgave: N.I.R.A.V. Soerabaia

Redactie: 'Het bestuur'

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 17 blz., c.a. 21 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: maart 1939

De NIRAV werd opgericht op 31 jul 1935. Aanvankelijk werden de redactionele taken door het bestuur uitgevoerd, maar in het maartnummer 1939 werd aan de leden gevraagd of iemand zich beschikbaar wilde stellen om de redactie voor zijn rekening te nemen, het bestuur had het namelijk te druk om dat er nog langer bij te doen.

Leden van de NIRAV hadden automatisch recht op gratis technische adviezen van de vereniging. In een bibliotheek, boekerij genaamd, voor de leden was ook voorzien. Geleende boeken werden per post toegezonden. Geen overbodige luxe natuurlijk, gezien de grote afstanden in Indonesië ten opzichte van Nederland.

Ondanks het feit dat dit blad slechts 17 bladzijden bevat lukte het toch om een grote variatie aan onderwerpen voor radio(zend)amateurs te behandelen. Er zijn diverse technische artikelen, en ook een puzzel genaamd 'Bent u pienter?'

Onder de kop 'Radio-potpourri' wordt een nieuwe afstandsbediening, van het merk Philco, genaamd Mystery-Control beschreven. Het apparaatje wordt bediend door middel van een telefoonkiesschijf en het bevat een lamp van het type 30.

In 'Een praatje over radiolampen' staat dat de topaansluitingen, die in die tijd vrij algemeen waren voor HF-lampen, veel nadelen hebben. De radiofabrikanten waren in 1939 dus druk bezig alle aansluitingen aan de onderzijde uit te voeren, waarbij veel aandacht werd besteed aan het zo gering mogelijk houden van de onderlinge capaciteiten. De geschiedenis herhaalde zich dus weer eens.

Tenslotte informeert het blad ons over het feit dat er in Amerika in die tijd meer dan 500 verschillende radiolampen op de markt waren. Ter geruststelling vermeldde men er wel bij dat in 80% van de Amerikaanse toestellen slechts 20 verschillende lampentypen voorkwamen.

<I4> **Philindo** januari 1950 t/m onbekend

Uitgave: Philips Eindhoven

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: maandelijks?

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: januari 1951, 1^e jaargang, nr. 4, 2^e jaargang, nummer 1

Het lijkt erop dat dit een blad voor Philipsmedewerkers van de Revimij te Bandoeng, Indonesië was. De voertaal is overwegend Nederlands, maar enkele artikelen zijn in het Maleis geschreven. Een jaartal of datum werd niet aangetroffen in het beschikbare nummer, maar vanwege het feit dat er nieuwjaarswensen worden uitgesproken, en de vermelding dat Philips binnenkort 60 jaar bestaat, dateert dit nummer dus uit januari 1951.

Er zijn diverse technische artikelen, onder andere over de fabricage van de gloeilamp, magnetofoons en draadrecorders, microgroef grammofoonplaten en platenspelers. Verder is er een artikel over de akoestiek in grote ruimtes. Dat begint met een beschrijving van de akoestische eigenschappen van historische kerkgebouwen. Daaruit het volgende opmerkelijke citaat: "Over het algemeen bekommerden de mensen zich weinig over de verstaanbaarheid van het gesproken woord, daar dit toen nog niet een zo belangrijke rol vervulde in het kerkelijke leven."

Ook wordt er in het blad melding gemaakt van het feit dat de eerste Nederlandse televisiezender binnenkort in gebruik werd genomen in Bussum.

Tot slot nog een verslag van een onlangs gehouden feest van de 'Philovere', de Philips Ontspannings Vereniging.

België (17 titels)

Hieronder volgt een overzicht van de Nederlandstalige Belgische radiotijdschriften. Voor zover mij bekend zijn er in Vlaanderen in de begintijd van de radio beduidend minder tijdschriften over radiotechniek geweest dan in Nederland. Volgens het artikel “Boekbespreking tijdschriften” uit **Retro Radio** waren de Belgische amateurs aanvankelijk voornamelijk gericht op Frankrijk wat betreft onderdelen en literatuur, waaronder ook tijdschriften. Ook Britse en Amerikaanse tijdschriften waren er blijkbaar erg populair. Uiteraard was het voor de Vlaamse amateurs ook niet zo moeilijk om aan Nederlandse bladen te komen. **Radio Bulletin** had in de jaren 50 zelfs enige jaren een speciale Belgische editie. In de jaren 20 waren er nog maar weinig tijdschriften over dit onderwerp in Vlaanderen, pas vanaf begin jaren dertig werden dat er gaandeweg meer.

<B1> GIDS voor den Model-Mekaniker, Elektriker & Radio-Liefhebber. augustus 1922
t/m {1926} onbekend

Uitgave: Model-Engineers Club en van de Model-Yacht Club van Antwerpen

Redactie: niet gegeven

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: “Officiëel orgaan van de Model-Engineers Club en van de Model-Yacht Club van Antwerpen”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 19 blz., c.a. 27,5 x 18 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1926: december, nr. 5

Zoals de titel al aangeeft richtte dit blad zich tot modelbouwers, elektriciens en radioliefhebbers. Het grootste deel van het beschikbare nummer handelt echter over radio. Dat geldt ook voor de advertenties.

1926 was het jaar waarin het accent steeds meer kwam te liggen op netgevoede radiotoestellen. Het openingsartikel geeft aanwijzingen hoe een gelijkrichter voor de voeding van de gloeidraden te vervaardigen d.m.v. zelf te maken tantaliumcellen. Er is ook een cursus Esperanto onder de kop: “Om vreemde radiostations te begrijpen”. Verder een aantal tips en wenken om de ontvangst te verbeteren.

<B2> **Radio** 1923 t/m {1928, 1934} onbekend

Uitgave: Redactie en beheer: Karel Vandepitte, Roosebroeckstraat 25 Gent

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Maandschrift voor radio-vulgarisatie, amateurisme en techniek

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 30 blz., c.a. 27 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1933: 8 t/m 12, 1, 2, 4 t/m 6, 1934: 7, 8, 10

Hoewel dit niet expliciet werd vermeld, lijkt het erop dat dit blad tevens het officieel orgaan van de Vlaamse Radio-Bond was. Dit was een “Wetenschappelijke Vereniging der Zend-amateurs en Kortegolf-luisteraars” die eveneens in Gent gevestigd was. In elk nummer van **Radio** werden mededelingen van deze vereniging gepubliceerd.

Er was een rubriek ‘Luisterhoek’. In tegenstelling tot wat deze naam doet vermoeden, was dit een mededelingen en nieuwtjesrubriek. Zo lezen we b.v. in het maartnummer van 1933 dat er nogal wat hoge ambtenaren ontslagen waren sinds Hitler aan de macht was. Ook voor Hans Bredow was het afgelopen, het was hem ‘te machtig geworden’.

Ook was er een ‘Radiokursus’ genaamd: “Wilt ge leren?”. Deze was duidelijk op beginners gericht. De gevorderden kwamen eveneens aan hun trekken, zo waren er bijvoorbeeld artikelen over het berekenen van filters, peiltoestellen en dergelijke, maar ook uitgebreide beschrijvingen van omroepzenders. Bouwtekeningen, zowel van radiotoestellen, versterkers en kortegolfzenders werden overigens ook vaker geplaatst.

Regelmatig werden de bijzonderheden van nieuwe lampen die op de markt kwamen aan de hand van duidelijke foto’s, uitgebreid beschreven.

In het aprilnummer van 1934 beschrijft G. Blancquaert reparatie-ervaringen. Ietwat komisch is de zin: “In een reparatie-inrichting van radiotoestellen ontvangt men met zeer veel genoegen de totaal doove toestellen.”

<B3> **Radiopost** {1929, 1933} t/m onbekend

Uitgave: N.V. UITG. DRUK.-BESTELHUIS “PATRIA, St. Andriesstraat 10-12-14, Antwerpen

Redactie: niet gegeven

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: Het officieel Europees programma / geïllustreerd weekblad voor alle radioliefhebbers

Bijzonderheden: "Met erkende medewerking van de Belgische radiostations Radio Belgique en Radio Schaarbeek"

Uitvoering: c.a. 100 blz., c.a. 27,5 x 19,5 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1929 alleen omslag nr. 29 + 1930: nr. 34, 1933: nr. 3

Dit was een radiogids waarin wekelijks de belangrijkste Europese radioprogramma's werden aangekondigd. Er waren ook informatieve artikelen op radiogebied en diverse advertenties van radiozaken.

<B4> De Vlaamsche radiogids 1929 t/m {1933} onbekend

Uitgave: KVRO

Redactie: niet gegeven, Ste Barbarastraat 14 Leuven

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 19 blz., c.a. 29 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1933: nr. 45

Er zijn artikelen over uiteenlopende onderwerpen, een bedevaart naar Beauraing, een terugblik op het zomerfeest en een vervolgverhaal over een reis naar het heilige land. Verder wordt er gewezen op de gevaren van blikseminslag in de antenne en hoe dit voorkomen kan worden. Maar er is ook een fotoreportage van de nieuwste damesmode. Voor de jeugd was er een vervolgverhaal getiteld: Waarom de fanfare van Oolen den prijs niet won. Tenslotte werden wekelijks alle radio-uitzendingen van de KVRO afgedrukt.

<B5> Uittreksel van den algemeenen katalogus onbekend { 1931 } t/m onbekend

Uitgave: Philips Radio Belge N.V. Anderlechtstraat 37-39 Brussel

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel: catalogus radiotoestellen, versterkers en onderdelen

Bijzonderheden:

Uitvoering: 6 blz., c.a. 25 x 19 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1 januari 1931

De bekende Philips radiotoestellen en luidsprekers uit die tijd zijn afgebeeld en beschreven. Bij de meeste luidsprekers is, behalve het typenummer, ook de (bij)naam vermeld. Er zijn enkele verschillen met de in Nederland gebruikte namen. Zo heet de Meesterzanger hier Maestro, en het Chinese hoedje Bijou. Maar type 2019 heeft in deze catalogus geen naam. Evenals de 2007, die in Nederland Schaalluidspreker wordt genoemd.

Er is ook een afbeelding van de Microfoon-Phonograafversterker. "...3 microfoons tegelijk kunnen worden aangesloten waarvoor de versterking afzonderlijk geregeld kan worden." Tegenwoordig zouden we dat een mixer of mengversterker noemen.

Ook de Philips plaatsspanningsapparaten en acculaders zijn in deze catalogus opgenomen. Enigszins merkwaardig is de expliciete vermelding dat die apparaten zijn voorzien van Philipslampen.

<B6A> De Radio Revue 1933 t/m 1939 (interval WOII)

December 1945 (start opnieuw met jrg. 1, met ingang van nr. 1, maart 1950 werden de vooroorlogse jaargangen weer meegeteld en begint jaargang 11. Verschijnt t/m februari 1949, toen voortgezet als:

<B6B> De Radio en Televisierevue maart 1949 t/m februari 1950

<B6C> Radio en Televisierevue maart 1950 t/m 1960

Uitgave: P.H. Brans, Antwerpen

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 30 blz., c.a. 27 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <B5A>: 1934: 4, 10, 1945: 1^e jaargang t/m 3^e jaargang, <B5B>: 4^e jaargang, <B5C> 11^e jaargang, 12^e jaargang nr.1, 11, 12, 14^e jaargang, nr. 7, 17^e jaargang nr. 5

In het meinummer van 1934 wordt aangekondigd dat er wegens de hoge werkeloosheid, om de lezers tegemoet te komen, een 'krisisabonnement' zal worden ingevoerd. Dat hield in dat er per kwartaal kon worden betaald. Dit was een gevarieerd blad, bouwtekeningen, nieuwtjes uit buitenlandse, met name Amerikaanse bladen, antenneaanleg, tips voor verbetering van ontvangtoestellen, enz. Ook publiceerde dit tijdschrift een radio- en televisie cursus.

In maart 1950 werd de naam verkort tot **Radio en Televisierevue**. Rond die tijd werd het blad gaandeweg rijker geïllustreerd en het bevatte meer advertenties. Het begon toen wel wat op een combinatie van de Nederlandse bladen **Radio Bulletin** en **Radio Electronica** te lijken.

In nummer 7 uit 1953 staat een uitgebreid artikel over de Telefunken Montavox. Dit was een communicatietoestel, speciaal ontwikkeld voor gebruik in de gangen van kolenmijnen. Signaaloverdracht vond plaats via metalen persluchtleidingen en kabels die al in de gangen aanwezig waren. De koppeling met die geleiders vond plaats met een 'speciale kabel' die afwisselend de ingangskring van het ontvangdeel, en de uitgangskring van de zender vormde. Er konden ondergronds afstanden van 1000 meter of zelf meer overbrugd worden.

Later (1966 of eerder) werd de oorspronkelijke naam **RADIO-REVUE** (maar nu zonder "De" ervoor) weer gebruikt, nu met de ondertitel "TV-Elektronika". Op omslagen uit 1970 t/m 1972 bleek de ondertitel weer te zijn gewijzigd in "TV-Industriële Elektronika".

<B7> **Radio-Praktijk** 1936 t/m onbekend

Uitgave: Klank en Beeld instituut, Engelsche Lei 1a, Antwerpen Borgehout

Redactie: J G R van Dijk

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: "Het weekblad voor den radiotechnicus"

Bijzonderheden: afscheurranden aan de pagina's

Uitvoering: c.a. 16 blz., c.a. 20 x 17 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1937, nr. 8

“Uitsluitend gewijd aan de praktijk” was de tweede ondertitel. De eerste indruk wanneer men dit blad in handen krijgt, is dat het om een scheurkalender gaat, dit vanwege de perforaties. Het blad is klein van formaat en het lettertype is eveneens klein. “Zeer gedrongen tekst” noemt **Radio-Praktijk** het zelf.

Bij de uitgever was “een speciale map, voorzien van 20 scheidingskaarten” verkrijgbaar. Het was blijkbaar niet zozeer de bedoeling dat de tijdschriften in hun geheel bewaard zouden worden, maar dat de pagina's afzonderlijk op onderwerp gesorteerd werden, waarna door middel van de tabbladen snel een onderwerp opgezocht kon worden. Een greep uit de titels van die tabbladen: Lampen, Luidsprekers, Ontstoring en depannage, Meettechniek, Verbeteringen, enz.

Ook schema's van fabriekstoestellen waren in het blad opgenomen. Op de achterzijde stond dan een lijst van fouten en hun mogelijke oorzaken. Bij andere toestellen was een beschrijving van de werking gegeven.

Dan waren er ook nomogrammen waarop men zonder rekenwerk snel kon opzoeken wat men weten wilde. Om het blad te karakteriseren heeft men eigenlijk aan twee woorden genoeg: beknopt en praktisch.

<B8 > **CQ V.R.B.** 1939? t/m onbekend

Uitgave: Vlaamsche Radiovereniging van Kortegolf liefhebbers

Redactie: L Borgmans

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: “Maandschrift voor en door kortegolfamateurs”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 14 blz., c.a. 24 x 16 cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 9, dec 1945, 6e jaargang

Dit was het “Orgaan van de Vlaamsche Radiobond”. Zoals uit de naam al blijkt was **CQ V.R.B.** een blad speciaal voor kortegolf-amateurs, vergelijkbaar met het Nederlandse **QSO** en **CQ-NVIR**. Er waren bouwschema's voor zenders en ontvangers, en voor meetapparatuur. Maar ook berekeningen, bijvoorbeeld aan versterkers. Daarnaast mededelingen van de vereniging en ontvangstrapporten.

In het decembernummer van 1945 is te lezen dat er inmiddels al meer dan 200 leden zijn. Maar daar hoeft het natuurlijk niet bij te blijven. “Doe zoo voort... Maak V.R.B. bekend” luidt de oproep aan de lezers.

<B9> **De radioweek** 1945 t/m {1947} onbekend

Uitgave: NIR

Redactie: Belgisch nationaal instituut voor radio-omroep, E. Flageyplein 18 Brussel

Verschijnt wekelijks

Soort/Subtitel: "Officieel orgaan en programmablads van het Belgisch nationaal instituut voor radio-omroep"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 40 blz., c.a. 30 x 23 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1947: nr. 1

In deze rijk geïllustreerde omroepgids werden voor elke dag van de week de Belgische nationale en regionale radioprogramma's aangekondigd. Ook de uitzendingen van Hilversum 1 en 2, alsmede de programma's van de omliggende Europese landen waren erin opgenomen.

Korte artikelen gaven achtergrondinformatie over de programma's, actuele zaken, of andere onderwerpen die met radio te maken hebben. Daarnaast werd er elke week een bladzijde aan radiotechniek gewijd. In het beschikbare blad handelde dat over radiobuizen die speciaal voor de kortegolf bestemd waren.

<B10> **PHILIPS Service** onbekend {1959} t/m onbekend

Uitgave: Philips N.V. Afdeling laboratoria en service, Anderlechtstraat 37, Brussel

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: maandelijks?

Soort/Subtitel: Tijdschrift van de radio-technische stations Philips

Bijzonderheden: "Streng vertrouwelijke documentatie uitgegeven door de Philips laboratoria"

Uitvoering: c.a. 48 blz., c.a. 27 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: nr. 2, 1959

Dit tijdschrift kan gezien worden als de Vlaamse variant van het Nederlandse <H17A> **Philips Service Maandblad**. Het werd verzonden naar reparatiewerkplaatsen, in Nederlandstalig België radio-technische

stations genoemd. In het beschikbare nummer staan drie artikelen. Een ervan handelt over saffiernaalden van platenspelers. Gebleken was namelijk dat veel mensen hun platen beschadigden door een versleten naald te blijven gebruiken. Dat zou ertoe leiden dat mensen hun platenspeler niet meer gebruikten en dus ook geen nieuwe platen meer kochten. Er wordt dus geadviseerd om in de winkel naaldcontrole aan te bieden om dit te voorkomen.

Dan is er nog een uitgebreid artikel “Het meten en herstellen van transistor-apparaten”. Die waren toen nog maar kort in de handel.

Verder een uitgebreid stuk over stereofonie en hi-fi versterkers. Daarin wordt gedetailleerd ingegaan op het pick-up element, de vorm van de naald en hoe optredende vervorming zo klein mogelijk gehouden kan worden. Ook de plaatsing van de luidsprekers komt aan de orde, evenals de schakelingen van kwaliteitsversterkers.

<**B11A**> **De professionele radio** 1956 t/m onbekend. (‘ergens in de jaren 60’ voortgezet als:)

<**B11B**> **De professionele radio elektronica**

Redactie: P.H. Brans

Uitgave: P.H. Brans

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: “Conatief orgaan voor de gespecialiseerde vakmensen”

Bijzonderheden: beschrijving in **Retro Radio** 2008, no1

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: scan van omslag, datum onleesbaar

<**B12A**> **Nieuwsbrief** maart 1986 t/m juli 1987 toen voortgezet als:

<**B12B**> **Retro Radio** t/m heden

Uitgave: Vlaamse Liefhebbers van de Historische Radiotechniek (VLHR)

Verschijnt 4 X per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 30 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <B7B> 1987: nr. 1 t.m 2007: nr. 1. Ontbrekende nummers: 18^e jrg: nr. 2, 19^e jrg: nr. 2, 20^e jrg: nr 2.

Retro Radio is de Belgische evenknie van het Nederlandse **Radio Historisch Tijdschrift**. Ook dit is een blad voor liefhebbers en restaurateurs. Alles wat met historische radiotoestellen en andere elektronische apparatuur te maken heeft komt aan bod. Er zijn restauratieverslagen, beschrijvingen van de ontwikkeling van buizen, geschiedenis van radiofabrikanten en andere voor de doelgroep interessante zaken.

Evenals de NVHR organiseert ook deze vereniging meerdere malen per jaar een verzamelaarsbeurs.

<B13> **De marconist** februari 1996 t/m heden

Uitgave: tijdschrift van het Olens radiomuseum

Redactie: Toine Segers, later werden nog slechts bestuursleden genoemd in het colofon

Verschijnt driemaandelijks

Soort/Subtitel: blad voor radioverzamelaars en -restaurateurs

Bijzonderheden: nummering loopt door vanaf het begin (oktober 2019 = nr. 90)

Uitvoering: c.a. 31 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: doorgenomen de nummers: april 1992 t/m oktober 2019

Ook dit is een blad voor de radiorestaurateur en –verzamelaar, voorzien van vele duidelijke foto's van het inwendige van de beschreven toestellen en van onderdelen. Maar er zijn ook artikelen over leven en werk van mensen als Volta, Ohm, Ampere en anderen. En er zijn regelmatig verslagen van bezoeken aan andere radiomusea, maar ook aan mensen die bijzondere verzamelingen of kwaliteiten bezitten.

Interessant is het artikel over een apparaat met flink veel grote elco's, om magneten van bijvoorbeeld ankers van grammofoonmotoren opnieuw te magnetiseren. Vanwege de gevaarlijke spanning besloot de auteur echter... geen details over de bouw te geven. Verder werd de cursus radiotechniek van Maxwell opnieuw gepubliceerd, en was er een vervolgverhaal van een oud medewerker, over zijn jaren bij Philips in Leuven.

Tijdschriften voor zend- en luisteramateurs (65 titels)

1) Tijdschriften uitgegeven door de regionale afdelingen van de VERON (42 titels)

Electron, het landelijke tijdschrift van de VERON, is beschreven op blz. 41.

De VERON-leden zijn ingedeeld in 61 over het hele land verspreide afdelingen, aangeduid door een A gevolgd door een getal. Een aantal afdelingen geeft een eigen periodiek uit, dat in de eigen regio wordt gedistribueerd. In de versie 6.0 van “Geschiedenis van de Nederlandstalige radio-, televisie- en elektronicatijdschriften” waren al vier tijdschriften van lokale afdelingen van de VERON opgenomen in het hoofdstuk “Regionale radio- en elektronicatijdschriften”. Medio 2023 kwam ik via de, in het dankwoord genoemde VERON-mensen, op het spoor van vele mij tot dan toe onbekende periodieken, uitgegeven door de diverse afdelingen van genoemde vereniging. Gezien het grote aantal daarvan besloot ik die –in alfabetische volgorde- in een nieuw hoofdstuk onder te brengen. De namen van de, in bovengenoemd hoofdstuk al beschreven bladen, zijn voor het gebruikersgemak ingevoegd, met een verwijzing naar het paginanummer waar ze beschreven zijn. De bladen staan op alfabetische volgorde.

Gemeenschappelijke rubrieken

De hieronder opgenomen tijdschriften hebben allemaal een paar gemeenschappelijke rubrieken die kenmerkend zijn voor regionaal verspreide bladen. Deze rubrieken spreken voor zichzelf, dus wordt daar bij onderstaande omschrijvingen van de bladen weinig aandacht aan besteed. Het betreft bv:

1) aankondigingen en verslagen van activiteiten 2) notulen van vergaderingen 3) namen en call's van recentelijk geslaagden voor het examen radiozendamateur 4) welkom aan nieuwe leden 5) huwelijken en geboortes 6) rondes 7) kennisgevingen van overleden amateurs onder de kop Silent key, enz.

<V1> Amstelstraler ca 1979 t/m {2002} 2019

Uitgave: VERON afdeling Amstelveen [A02]

Redactie: Wim van Berkom, Geert Paulides

Verschijnt: 4 x per jaar

Soort/Subtitel: Mededelingenblad van de VERON afdeling Amstelveen

Bijzonderheden: ook als pdf beschikbaar op de site van de afdeling

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2002: mrt, jun, sep, dec, 2018: jun, 2019: mei

In het voorwoord van het eerste nummer van 2002 staat dat de mededeling dat er een nieuwe drukker is, en dat het blad is vernieuwd. In het decembernummer staat een opmerkelijk artikel over een kristalontvanger waarin het kristal vervangen werd door een low current LED. En het werkte nog ook, de auteur schrijft dat "... op 1008 kHz de LED ontstoken werd op het ritme van de modulatie."

Het decembernummer van 2002 meldt dat er naast de **Amstelstraler** ook nog een nieuwsbrief zal verschijnen, die zal worden uitgereikt op elke bijeenkomst. Daarin worden "...actuele berichten opgenomen die oud nieuws worden als gewacht wordt op de kwartaaluitgave." Ook lezen we in dit nummer dat het allerlaatste dumpwinkeltje van Amsterdam, Elektronica Dump in de Molukkenstraat, gesloten werd m.i.v. 1 januari 2003.

Interessant is het over twee nummers verdeelde artikel (september-december 2002) getiteld "De eerste transatlantische telegraafkabel". Dit project werd op 28 juli 1866 voltooid, nadat bij een vorige poging de kabel gebroken was. Het bleek dat een metalen omhulling van de kabel minder goed voldeed omdat die werd aangetast door de galvaniserende werking van het zeewater. De oplossing werd gevonden door de mantel van de kabel van hennep te maken!

In 2002 staat de legendarische beamtetrode 807 op het omslag.

<V2> **BRAC nieuws** ca 1973 t/m 2019

Uitgave: VERON afdeling 's Hertogenbosch [A25]

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: deels als pdf beschikbaar op de site van de afdeling

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2005: januari, 2013: maart

De nieuwsbrief van maart 2013 is zeer beknopt van opzet. Op de site van de Bosche Radio Amateur Club zijn oudere jaargangen te vinden via de zoekoptie. In het hierboven genoemde nummer staat slechts een artikel met de naam : "Signaaltracer/injector". Het is een kopie uit het PI4GAZ Bulletin, een uitgave van de afdeling Gouda.

Verder zijn er nog een paar mededelingen van komende activiteiten.

<V3> **CONVO** onbekend t/m {1990, april 2012} heden

Uitgave: VERON, afdeling Zaanstreek [A46]

Redactie: Kees v/d Laak, Edwin Verburg (SK)

Verschijnt: 10 X per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 5 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2012: april en 2012 t/m heden digitaal via de site van afd. A46

De afdeling Zaanstreek werd opgericht op 15 maart 1945. Verspreiding vindt per mail plaats. (april 2012) Iedereen kan zich abonneren, maar CONVO kan ook gedownload worden van de site van de afdeling. Het beschikbare exemplaar is zeer beknopt van opzet. Het bevat een woord van de voorzitter, een bladzijde met algemene informatie, en informatie over komende activiteiten.

<V4A> **CQ FM NIEUWS** onbekend {mei 1990, oktober 2010} t/m onbekend

<V4B> **Radio Nieuws Flits** juni 2012 t/m onbekend

Uitgave: VERON, afdeling 62, Friese Meren

Redactie: Wil Stilma, Wilhelminastraat 27 Balk

Verschijnt: jan t/m mei, sep t/m dec

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: vroegere nummers: **F.M. NIEUWS**, latere nummers: **CQ FM NIEUWS**

Uitvoering: <V0> c.a. 5 blz., c.a. x cm (verschijnt digitaal)

Beschikbaar voor onderzoek: mei 1990 en oktober 2010, alleen omslag. 2012: juni

Van **CQ FM NIEUWS** was slechts een afbeelding van het omslag van het oktobernummer uit 2010 voorhanden. FM in de naam staat overigens niet voor Frequentie Modulatie, het is de afkorting van Friese Meren. Ook op de site van afdeling 62 zijn de nummers niet beschikbaar.

Het blad verschijnt niet in de zomermaanden juni t/m augustus. Met ingang van 2012 wordt deze leemte opgevuld met **Radio Nieuws Flits**, een digitale nieuwsbrief. De redacteur, Wil Stilma, schrijft dat er tijdens de zomerperiode veel radioamateurverenigingen met vakantie zijn, maar dat er desondanks vermeldenswaardige zaken blijven plaatsvinden. Stilma heeft zijn laptop, tablet en porto altijd bij de hand, ook tijdens zijn vakantie. Dus ziet hij het als zijn taak geïnteresseerden ook in de zomermaanden van informatie te blijven voorzien.

Het juninummer uit 2012 bevat ook informatie over rondes en experimentele velddagen. Verder was er ook een HF-rubriek.

<V5> **CQ Friese Wouden** september 1986 t/m 2004, en van 2008 t/m heden

Uitgave: VERON A 63, Friese Wouden, postbus 82, 8400AB, Gorredijk

Redactie: K. de Vries en anderen

Verschijnt maandelijks, behalve juli/augustus

Soort/Subtitel: “Het informatiebulletin van de VERON A 63, Friese Wouden”

Bijzonderheden: v.a. 1^e jrg. onder de naam: **CQ Friesland**. Na 2^e jrg. gewijzigd in: **CQ Friese Wouden**

Uitvoering: c.a. 40 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 3^e jaargang: 1988: nr. 2, 1989: 6 t/m 10, 4^e jaargang: 1989: nr. 1 t/m 1990: nr. 5, 1990: nr. 7, 2020: februari

Zoals de subtitel al verradt, is dit een regionale uitgave van de Oost-Friese afdeling van de VERON. Er zijn een aantal vaste rubrieken: Activiteitenkalender, Nieuwe leden, Agenda, Verslagen van afdelingsbijeenkomsten.

In de vroegere nummers werd veel aandacht besteed aan zelfbouw. Daarvan waren dan ook veel schema's, foto's en beschrijvingen opgenomen. Later werd dat minder, en werd het meer een mededelingenblad.

Ook was er een rubriek Servicebureau, maar helaas, die verscheen voor het laatst in februari 1988 “...aangezien de voorraad in het depot niet meer opweegt tegen de verkoop.”

Daarnaast had Friese Wouden zelfs een ‘Commissie Kollektieve X tal inkoop’. Daar kon men veel gevraagde kristallen bestellen, en zelfs kristallen volgens eigen specificaties, die dan veel goedkoper waren dan wanneer ze via de reguliere handel betrokken zouden worden.

Het blad zal aanvankelijk voor een groot deel gefinancierd zijn geweest door de vele advertenties van voornamelijk Friese bedrijven. In de oudere nummers konden de leden ook advertenties plaatsen, voor slechts fl.2,50 per 6 regels. Vanaf jaargang 23 alleen nog als pdf beschikbaar.

<V6A> **De Rondstraler PI4WAL** dec 1988 tm 1994?

<V6B> **Bulletin** juli 1995 tm september 1999

<V6C> **Deltaloep** oktober 1999 t/m {2023} heden

Uitgave: <V6A>: VERON Walcheren [A44], <V6B/C>: VERON Walcheren [A44] VERON Vlissingen [A55] en de VRZA Zuid West Nederland

Redactie: F.L. Laanen, later: Ben Bousché

Verschijnt: <V6A> 4 x per jaar, <V6B/C> maandelijks

Soort/Subtitel: <V6B/C> Een maandelijks uitgave van de samenwerkende VERON afdelingen A44, A55 en de VRZA

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 34 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1988: omslag: dec, 1995: nr. 1, 1999 t/m heden digitaal op de site van A44

Het eerste nummer van De Rondstraler, het afdelingsblad van de VERON afdeling Walcheren, A44, verscheen in december 1988.

Op 12 juni 1995 vond er een vergadering plaats tussen de VERON afdelingen A44, A55 en de VRZA met als doel tot onderlinge samenwerking te komen. Dat leidde in juli 1995 tot de uitgave van het eerste informatieblad genaamd **Bulletin**. Het laatste exemplaar lag in september 1999 in de brievenbus. De samenwerking was nu een feit, en de leden van bovengenoemde verenigingen vonden in oktober 1999 het eerste nummer van **Deltaloep**, de opvolger van **De Rondstraler** op de deurmaat. Het is niet bekend of **Bulletin** in de periode 1995-1999 in de plaats van **De Rondstraler** is gekomen, of dat beide periodieken nog enige tijd naast elkaar zijn verschenen.

In het rijk geïllustreerde exemplaar van **Deltaloep** uit 2023 staat een uitgebreide handleiding over de vossenjacht die op 26 april op Walcheren gehouden werd. (Een vos is een radiozender die buiten verstoopt is.) De deelnemers beschikken over peilontvangers waarmee de locatie waar de vos zich bevindt uitgepeild kan worden. Wie de zender het eerst vindt is de winnaar.

Verder is er een uitnodiging voor het Open Radio Huis van de VRZA, gelegen aan de Binnenhaven te Vlissingen. In de shack is genoeg ruimte om de radioapparatuur voor te bereiden voor gebruik gedurende het komende buitenseizoen. Het wordt aangemoedigd om vooral ook antennes mee te nemen om daarmee te experimenteren, want daar is genoeg ruimte voor op deze locatie.

Dan is er nog een verslag van het onlangs gehouden COTA 2023, het jaarlijkse uitje van de radiozendamateurs op camping Buitenhof, door de deelnemers aangeduid met: Camping On The Air.

Tenslotte is er nog een verslag van de reis van een aantal leden naar Engeland. Behalve London werd ook Bletschley Park bezocht. Daar werden in de tweede wereldoorlog de door een Enigmamachine gecodeerde morseberichten gedecodeerd.

<V7A> Flevo Rondstraler onbekend {1990, 2002, 2005, 2007} onbekend

Uitgave: VERON afdeling A41, IJsselmeerpolders

Redactie: Dick van Vulpen, Oostzeestraat 180 Lelystad

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: **<V7B> De Flevo Rondstraler** komt ook voor

Uitvoering: c.a. 2 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2005: januari, 2007: januari. Via de site van A41: 2005 t/m 2019

In het blad uit 2005 staat het laatste deel van een verslag van een bezoek aan de kortegolfzender Zeewolde. Ook is er een artikel over het zelf bouwen van een impedantiemeter. PA3JEM tenslotte is van plan om een transceiver van hoge kwaliteit te gaan bouwen die zich moet kunnen meten met fabrieksapparatuur. Hij vraagt de lezers om mee te denken en te bouwen.

<V8> GAGELNIEUWS oktober 1973 {1992} t/m november 2002

Uitgave: VERON afdeling Centrum A08, later ook van Amersfoort A03

Redactie: 'PA0JSU'

Verschijnt: 10 x per jaar (1976)

Soort/Subtitel: "Officieel mededelingenblad van de VERON afdeling Centrum"

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 a 5 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1973: oktober t/m december, 1976: april

Afdeling centrum omvat de stad Utrecht en de omliggende steden en dorpen. In het eerste nummer staat dat er in 1973 ongeveer 180 leden waren. Dat nummer werd voorafgegaan door een aantal stencils. In het eerste **GAGELNIEUWS** schrijft PA0JSU dat het blad “geboren is uit geldgebrek”. De portokosten voor de stencils waren namelijk relatief hoog, maar men had ontdekt dat de PTT de mogelijkheid bood om periodieken te versturen voor ongeveer één derde van de prijs. Dat werd het startsein voor **GAGELNIEUWS**. De adressen van de ontvangers werden in die eerste jaren soms met pen, en soms met de schrijfmachine op het omslag aangebracht. De postzegel werd daar dan naast geplakt. Die manier van adresseren moet heel wat tijd hebben gekost.

Met ingang van januari 1974 werd dit blad eveneens het orgaan van de afdeling Amersfoort [A03]. Dat duurde drie jaar. M.i.v. januari 1977 kreeg afdeling Amersfoort een eigen blad: <V18A > **Officieel mededelingen blad van de afdeling Amersfoort**.

<V9> **Gooi praet** ca 1982 t/m {1992} onbekend

Uitgave: VERON afd. 't Gooi [A15]

Redactie: Jan Burgemeester, Bart Helderman, Michiel Hoeksel

Verschijnt: 4 x per jaar

Soort/Subtitel: “programma informatie VERON afd. 't gooi”

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 12-16 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1985, nr. 16, 1992, nr. 53

Op de omslagen van de beschikbare bladen is geen datum te vinden. Maar uit de artikelen valt op te maken in welk jaar ze zijn verschenen. Het nummer uit 1985 wordt met één nietje bij elkaar gehouden, maar in 1992 zijn dat er twee geworden. Uit laatstgenoemd blad blijkt dat de afdeling A15 destijds ongeveer 320 leden had.

In het nummer uit 1985 staat de oproep: “Laat eens wat van je horen.” Op de tweewekelijks clubavonden in Hilversum kwamen destijds maar heel weinig mensen. De redactie wilde graag weten waar dat aan lag, en wat daaraan gedaan kon worden. Dus was er een oproep aan de lezers om het bijgevoegd vragenformulier in te vullen.

In het blad uit 1992 onder het kopje “Silent key” een stukje over Philip Tulleners, een overleden amateur van het eerste uur. In 1930 haalde hij zijn machtiging, en twee jaar later publiceerde hij een artikel in **Radio Expres** over zijn Tulleners-schakeling. Deze schakeling kon ‘luie kristallen’ weer tot leven wekken. PA0PT sleep overigens zijn kristallen nog met de hand in die jaren.

Per nummer waren er 4 a 6 paginavullende advertenties.

<V10 > **HAM-NIEUWS** c.a. 1977 {2005, 2007, 2019} t/m heden

Uitgave: VERON afdeling A01, afdeling Alkmaar

Redactie: Gert van Westerlaak

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Info van de VERON afdeling 01 Alkmaar

Bijzonderheden: 2000 t/m 2023: digitaal beschikbaar op de site van afdeling A01

Uitvoering: c.a. 18 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2005: januari, 2007: mei, 2019: september

Met ingang van het januarinummer van 2005 verscheen dit blad alleen nog maar digitaal. In dat nummer blikt voorzitter Fred van Welij terug. Aanvankelijk werd **HAM-NIEUWS**, dat voorheen **EVA Nieuws** (Elektronica Vereniging Alkmaar) heette, door de leden gedistribueerd, later gebeurde dat per post. Voordeel van de digitale variant is dat de afbeeldingen nu in kleur kunnen worden opgenomen, zo schrijft hij.

In januari 2005 schrijft Piet de Winter over zijn jeugdherinneringen. Als 14 jarige jongen, luisterend op een middengolfradio, hoorde hij een zendpiraat die volgens hem in de buurt moest zitten. Hij sprong meteen op zijn fiets, gewapend met een transistorradio met ferrietantenne als peilontvanger. Al gauw meende hij op het Brabantse platteland het huis te hebben aangetroffen waar de zender zich zou moeten bevinden. Omdat die meteen uit de lucht ging op het moment dat hij aanbelde wist hij dat hij beet had. De bewoner ontving hem gastvrij en toonde hem zijn apparatuur. Bij het afscheid kreeg hij zelfs nog een boek met bouwbeschrijvingen van diverse zenders mee naar huis.

Ook is er nog een onderhoudend verhaal van Piet van Schagen, met de door hem bedachte Anneke van der Ploegh in de hoofdrol. Later heeft hij de verhalen over haar gebundeld in een aparte uitgave.

<V11> **ham news** augustus 1984 t/m onbekend

Uitgave: VERON afdeling A29, afdeling Nieuwegein

Redactie:

Verschijnt: 4 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: 1984 t/m heden digitaal beschikbaar op de site van afdeling A29

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1984: augustus, 2007: mei (digitaal)

Bij het doorbladeren vallen twee zaken op: het blad is op een matrixprinter afgedrukt, en in het hele nummer worden consequent alleen maar hoofdletters gebruikt. Daardoor leest het niet prettig. Genoemd printertype werd begin jaren 80 veel gebruikt in combinatie met de toen opkomende 'homecomputers'. (De kans is m.i. groot dat voor de samenstelling van dit blad een Commodore 64 werd gebruikt.) De tekst in de advertentie van Radio Gooiland op de laatste bladzijde ziet er heel anders uit, die pagina is waarschijnlijk kant en klaar door de winkel aangeleverd.

Te lezen is dat de komende nummers, voorzien van de namen van de abonnees, klaarliggen tijdens de afdelingsbijeenkomsten. Wanneer men niet aanwezig is zal aan in de buurt wonende leden gevraagd worden het blad bij het afwezige lid te bezorgen. Als dat niet mogelijk is zal 'Tante Post' worden ingeschakeld.

In het blad wordt melding gemaakt van de mogelijkheid om via VIDITEL data van de twee verenigingcomputers binnen te halen. Een vroege vorm van internet!

<V12A> **Hot Lines** c.a. 1976 {1980/1} t/m ca 2005

<V12B> **Hot Lines Magazine** 2005 t/m ca 2013

Uitgave: VERON afdeling A20, Kennemerland, Aletta Jacobslaan 13 Heemstede

Redactie: Jos Kuipers

Verschijnt: ca 5 x per jaar

Soort/Subtitel: Officieel mededelingenblad vna de VERON afdeling Kennemerland

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 12 blz. ca x cm

Beschikbaar voor onderzoek: <V12A> 1980: omslag, <V12B>: 2005 nr. 5 (nov/dec)

Van **Hot Lines** was slechts een slechte kopie van het omslag van nummer 6 1980/81 beschikbaar. Daarop een afbeelding van de 'shack' van een amateur. Verder de vermelding dat de oplage toen 500 stuks was.

In 2005 (de naam is inmiddels gewijzigd in **Hot Lines Magazine**) wordt de lezer gevraagd het mailadres door te geven. Verder de opmerking dat de papieren versie voorlopig nog blijft bestaan, naast de pdf-versie. Wel wordt de lezer medegedeeld dat de pdf-versie mooier is omdat daarin kleurenfoto's geplaatst worden.

In juli 2020 verscheen er éénmalig een **Hot Lines Magazine extra**. Dat was een jubileumnummer ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de VERON afdeling A20.

<V13> **Hunsotron** maart 2000 t/m {2012, 2023} heden

Uitgave: VERON afdeling Hunsingo –A60

Redactie: Pieter Kluit, e.a.

Verschijnt: 4 maal per jaar

Soort/Subtitel: "Informatieblad voor de radio- en zendamateurs van de VERON afdeling Hunsingo –A60"

Bijzonderheden:

Uitvoering: PDF formaat, wordt per mail aan de leden toegezonden

Beschikbaar voor onderzoek: digitaal beschikbaar op: <http://A60.veron.nl>

Aanvankelijk werd het blad op vrij primitieve wijze vervaardigd met behulp van een stencilmachine. Dat was in maart van het jaar 2000. Na enige tijd stopte de vereniging met het uitgeven van dit blad, totdat men in april 2011 met een digitale variant kwam. De naam bleef hetzelfde, maar de nummering begon weer opnieuw met nummer 0, jaargang 1. Dit werd later niet meer teruggedraaid.

Er zijn veel beschrijvingen van zenders, communicatieontvangers en handige apparaatjes, ook zelfbouw. Verder een agenda en verslagen van activiteiten van de eigen, maar ook van andere verenigingen.

Ook aan oudere zaken wordt regelmatig aandacht besteed. Zo vinden we in nummer 0 een beschrijving van de nog steeds bestaande machinezender uit 1924 in Grimeton. Daarnaast komen we nog een afbeelding van een oude Philips boekenlegger tegen.

<V14 > **INDICATOR** augustus 1966 t/m {mei 1967} onbekend

Uitgave: VERON afdeling A23, afdeling Den Helder

Redactie: H.A. Kanon

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Het blad voor de Helderse radioamateur

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 15 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: augustus 1966 t/m mei 1967

Het voorwoord van het eerste nummer begint als volgt: “U zult zich afvragen, waarom nu ineens een **Indicator**. Wel deze eerste **Indicator** is ontstaan omdat de omstandigheden dit nodig maakten, n.l. de op een zeer laag pitje sudderende afdelingsactiviteiten!”.

Belangrijk kenmerk van deze circulaire is dat overal tussen de tekst bijzonder grappige, vaak ook ietwat aandoenlijke tekeningetjes zijn geplaatst. In het meinummer van 1967 staat een artikel over de vossenjacht. Dat is geïllustreerd met een ouderwets kanon, dat door de raamantenne van een peilontvanger het vuur opent op een zich haastig uit de voeten makende vos. Verder staat in elk nummer een door de lezers op te lossen puzzel genaamd ‘Hoofd brekens’. Het tweede woord is daarbij ‘in stukjes gebroken’.

Dan is er nog een verhaal over vermeende goede ontvangstcondities. We lezen dat de amateur echter “bij wijze van spreken” alleen maar de buurman hoort praten. Daarbij een tekeningetje met de doorsnede van twee aan elkaar grenzende woonkamers. In de linkerkamer de zendamateur bij zijn toestellen, en in de rechter de met zijn echtgenote bekvechtende buurman.

<V15> **Kanaalstreek Bulletin** onbekend {1996, 2010} t/m onbekend

Uitgave: VERON afdeling A27, Kanaalstreek

Redactie: Timon Kruijer, Thomas Tinge

Verschijnt: 2 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 12-24 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1996: jan, 2017: winter

Een blad voor de VERON-leden in Stadskanaal en omgeving. De vroegere nummers bestonden slechts uit tekst. De latere waren geïllustreerd in kleur, en hadden ook een foto op het omslag. In 1995 werd er gestart met de rubriek: 'Het verhaaltje door...' Het was de bedoeling dat daar elke keer een amateur vertelde over de wijze waarop hij zijn hobby beoefende.

In het nummer uit 1996 wordt de bibliotheek onder de aandacht van de leden gebracht. Kennelijk was dat nodig, want de bibliotheek bestond toen al ongeveer drie jaar.

In het voorwoord van het nummer uit 2017 kijkt de voorzitter, Jan van Muijlwijk, terug op het afgelopen jaar. Hij constateert ook dat het aantal radiozendamateurs in ons land daalt. Maar het aantal leden van radio-organisaties daalt nog sneller schrijft hij. En volgens hem komt dat omdat een toenemend aantal mensen ervoor kiest om niet meer bij een club te horen omdat die clubs met de rug naar de toekomst staan.

Er is ook een uitgebreid artikel over HF-voorversterkers. De auteur heeft de voorkeur voor zelfbouw. Daarvan zijn er diverse foto's afgebeeld en een schema. Hij adviseert om te experimenteren met diverse transistoren. Het is dan wel belangrijk erop te letten dat de Hfe zoveel mogelijk gelijk is aan elkaar schrijft hij. .

<V16> LEIDS NIEUWS 1973 t/m {1980, 1990 nr. 2} onbekend

Uitgave: VERON afdeling A28, afdeling Leiden en omstreken

Redactie: PE1ADA

Verschijnt: c.a. 7 nummers per jaar

Soort/Subtitel: "Officieel mededelingenblad van de afdeling Leiden en omstreken"

Bijzonderheden:

Uitvoering: 20 a 24 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1980: nr. 1 t/m 7. Div. nrs. digitaal beschikbaar op de site van A28

Op het omslag van de beschikbare nummers staat een seinsleutel afgebeeld, waardoor meteen duidelijk is met wat voor blad we te maken hebben.

Vroeger kwam het wel vaker voor dat in de buurt zittende radiozendamateurs, herkenbaar aan de in het oog springende antennes, de schuld kregen van alle radio- en televisiestoringen. Dit blad had daar een afdoende oplossing voor. Als de buurman kwam zeggen dat hij je op zijn 'stereo' doorkreeg kon je je zender 'mono' maken met ferroxcube ringkernen van het VERON verkoopbureau...

In het tweede nummer uit 1980 staat het schema van een grappig apparaatje om zelf te bouwen, genaamd 'Audio omdraaierd'. De schakeling trekt de inkomende frequentie af van 3 kilohertz. De bedoeling daarvan is om de bovenste zijband te onderdrukken.

Het voorwoord in nummer 5 uit 1980 opent met "Het vorig Leids Nieuws stak wat karig af tegen de voorgaande afleveringen. Oorzaak is (was) bekend. Ook tante Pos(t) stelt nu eenmaal eisen voor wat de uitvoering van een "periodiek" zoals men dit noemt." Wat daar nu precies heeft plaatsgevonden wordt echter niet duidelijk.

<V17> Mededelingenblad VERON afd. Rotterdam ca 1984 {1987, april 1990} t/m onbekend

Uitgave: VERON afdeling A27, Rotterdam

Redactie: papierbloem 11 Rotterdam

Verschijnt: 4 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: omslagen ongedateerd nummer 1987 en aprilnummer 1990

Op de site van de VERON afdeling A27 waren deze tijdschriften helaas niet beschikbaar voor onderzoek.

<V18 > **MeppelBulletin** onbekend {2009} t/m {2022} onbekend

Uitgave: VERON afdeling A32, afdeling Meppel

Redactie:

Verschijnt: waarschijnlijk wekelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: verspreid per mail, ook digitaal beschikbaar via de site van afdeling A23

Uitvoering: c.a. 7 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2022, nr. 3610, 3 juli.

Meppelbulletin bevat voornamelijk verslagen van ‘rondes’, waaraan men op verschillende manieren kan deelnemen: via de ether (alleen maar luisteren kan ook), via internet of via de telefoon. Op zondagen is er de Meppelronde, en op woensdagen de technische ronde. De coördinatie is in handen van een rondelider. In het na afloop verschijnende bulletin kan men zien hoeveel mensen er hebben deelgenomen, en tevens wordt er aangekondigd wie de volgende ronde zal gaan leiden. Er zijn ook gestelde vragen en mededelingen m.b.t. vorige rondes opgenomen.

De tekstblokken in dit nummer zijn van elkaar gescheiden door horizontale lijnen. Illustraties zijn er niet.

<V19> **Nieuwsbrief** onbekend t/m {2009} onbekend

Uitgave: VERON afdeling A56, Waterland (ten noorden van Amsterdam)

Redactie: ‘Sietse’ (PA1XA)

Verschijnt:

Soort/Subtitel: “Elektronische nieuwsbrief”

Bijzonderheden: verspreiding per mail, 2009 t/m heden te downloaden via de site van afd. A56

Uitvoering: c.a. 10 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2009: januari.

In het beschikbare exemplaar haalt PA0MIR een artikel uit het **Technisch Weekblad** aan: “Draadloos internet wringt zich tussen tv-zenders”. Daarin staat dat de FCC onlangs de zogenoemde cognitieve zenders heeft toegestaan. Die zoeken automatisch lege ruimtes tussen de zenders, om daarin draadloos data te verzenden. PA0MIR vreest dat dit wel eens een bedreiging voor de luisterende zendamateer zou kunnen worden.

Ook is er een met foto's geïllustreerd artikel van PA0SJM. Daarin beschrijft hij een simpele methode om kleine printplaatjes te maken. Hij doet dat door kleine stukjes uit een tweezijdig printplaatje te zagen, die dan op de juiste plaatsen op het kopervlak van een grote printplaat worden gesoldeerd. Op die manier ontstaan dan een aantal vierkante koperen eilandjes waarop dan de componenten worden gesoldeerd. Het kopervlak wordt dan de massa. De foto toont een door hem gemaakte 2-meter voorversterker. Hij beklemtoont dat hij niet de bedenker is van dit idee, maar dat hij het graag nog eens onder de aandacht wil brengen.

<V20> **Nieuwsflits**, 1999 t/m {2024} heden

Uitgave: VERON afdeling A03, Amersfoort

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: mededelingen en nieuwtjes van afdeling A03

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 5 blz., pdf-bestand

Beschikbaar voor onderzoek: 2024: mrt, mei

Nieuwsflits verschijnt vanaf 1999 in digitale vorm naast **'t Geruis** (dat in die tijd nog in papieren vorm verscheen). Vanaf dat jaar bracht **Nieuwsflits** de mededelingen en nieuwtjes van afdeling A03.

Vanaf 2001 t/m heden (2024) werd **'t Geruis** het orgaan waarin alleen nog maar de stukken van de huishoudelijke vergadering werden gepubliceerd.

In het maartnummer het artikel Mesh netwerk 868 MHz (bedoeld om de prestaties van het wifi-netwerk in huis te verbeteren. Peter, PC3M, beschrijft de aanleg daarvan.

En het maartnummer een lezing over de de T41 tranceiver. Hans PE1KWH, vertelde over de ervaringen tijdens de bouw daarvan.

<V21> **NL QRM** onbekend {april 1986} t/m onbekend

Uitgave:

Redactie: NLC Limousinlaan 25 Eindhoven

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Periodiek tijdschrift voor organisatoren NL-QRM, NL commissie VERON

Bijzonderheden: werd verzonden als 'drukwerk'

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: afbeelding omslag april 1986

Aangezien er alleen een afbeelding van het omslag van het aprilnummer 1986 beschikbaar was kon er geen beschrijving van dit blad gemaakt worden. Het omslag wekt overigens een vrij primitieve indruk. Zo zijn de letters van de titel samengesteld uit een aantal letters van een mechanische typemachine. De vermelding "Drukwerk" is dan weer met pen geschreven. QRM betekent overigens 'storing'.

<V22 > **S.R.A. BULLETIN**

Uitgave: VERON afdeling A57, Schagen

Redactie: Ruud Jansen

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Verenigingsblad van de VERON afd. Schagen

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. x cm, later per mail verspreid

Beschikbaar voor onderzoek: 2000: november. 2000 t/m heden digitaal beschikbaar via de site van A57

De VERON afdeling Schagen is opgericht in november 1980. In het kader van kostenbesparing is op de bestuursvergadering van 27 september 2000 besloten om het blad per mail te gaan verspreiden aan degenen die dat wensen. Tekenend voor die tijd is de volgende mededeling: "Het thuis uitprinten als een A5 boekje is natuurlijk ook mogelijk.

In het beschikbare exemplaar staat deel 2 van het vervolgverhaal “De geboorte van een radio-hobby”. Daarin schrijft PA3EFW over zijn radioavonturen als jongetje in 1929. Destijds bouwde hij zijn eerste zendertje met een Philips B403 triode.

<V23A > **Officieel mededelingen blad van de afdeling Amersfoort** januari 1977 t/m december 1983

<V23B > **'t Geruis** januari 1984 t/m {2024} heden

Uitgave: VERON afdeling A03, Amersfoort

Redactie: Hans Moorhoff en anderen

Verschijnt: 10 x per jaar. In 2000 4x per jaar, vanaf 2001 1x per jaar

Soort/Subtitel: Mededelingenblad van de afdeling Amersfoort

Bijzonderheden: diverse nummers en de Nieuwsflits via de site van afd. A03 beschikbaar

Uitvoering: c.a. 6 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: <V16A> 1977: nr1, 1978: nr8, <V16B> 1987: nr1

Wegens “financiële redenen” was **Gagelnieuws** tot en met 1976 het orgaan van zowel de afdeling Centrum A08, als van de afdeling Amersfoort A03. Met ingang van januari 1977 echter bleek het voor die laatste realiseerbaar om “met gelijkblijvende kosten” een eigen blad uit te gaan geven.

Het eerste nummer van **Officieel mededelingen blad van de afdeling Amersfoort** verschijnt in januari 1977. De redactie was voornemens geen technische artikelen te publiceren, het blad zou “... een zuiver mededelingenblad worden voor (en door) de leden van de afdeling Amersfoort.” Begin 1982 was de oplage 410 exemplaren.

Al gauw werd afgeweken van het concept “zuiver mededelingenblad”, want in het decembernummer van 1978 staat een nabeschuiving van een lezing over slow scan tv. En later, in het januarinummer van 1987, staat deel 5 van de serie “De geschiedenis van de radio”.

In januari 1984 werd de naam gewijzigd in **'t Geruis**. In het januarinummer uit 1987 staat dat de oplage destijds gedaald was tot 360 stuks. Het vouw- en netwerk van het blad werd destijds gedaan door Cor v.d. Wetering PA3COM), met hulp van zijn gezin.

<V24> **PI75BOZ** onbekend {okt, en dec. 2020} t/m onbekend

Uitgave: VERON afdeling A51, Bergen op Zoom

Redactie: Wim PA3WT

Verschijnt: wekelijks?

Soort/Subtitel: Ronde Bulletin

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 28 blz. pdf-formaat

Beschikbaar voor onderzoek: okt 2020, dec 2020: afbeelding omslag

Dit jaar was het begin van het Covid-tijdperk. Een amateur schrijft dat hij als gevolg daarvan veel tijd in zijn shack doorbracht. Bij bepaalde experimenten had hij een webSDR nodig. Zo kwam hij op het spoor van het programma CATSync. Dit is in feite een uitgekilde webbrowsers op basis van Chrome, zo schrijft hij. Hij is er tevreden over en een handleiding is eigenlijk niet nodig. Het wijst zich namelijk vanzelf.

Verder de aankondiging van het feit dat de VERON op 21 oktober 2020 75 jaar bestaat. Op die dag werd de '75 jaar VERON-dag' georganiseerd.

In nummer 276 is te lezen dat er op de Groeshof een nieuwe repeater in gebruik is genomen: PI1ZWN. Zowel de zender als de ontvanger zijn voorzien van drie duplexfilters.

<VQ> **RCKML Magazine** 2014 t/m 2024

Uitgave: Radio Club Kennemerland IJmuiden en VERON afdeling A20, Kennemerland

Redactie: niet vermeld

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: Verenigingsblad Radio Club Kennemerland / VERON Kennemerland

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 30 blz., pdf-formaat

Beschikbaar voor onderzoek: 2023: april, 2024: april

Aanvankelijk gaf de Radio Club Kennemerland het tijdschrift **RCK RADIO CLUB KENNEMERLAND** uit. Daarnaast was er ook **Hot Lines**, later hernoemd als **Hot Lines Magazine** dat was het orgaan van de VERON, afd. 20 Kennemerland.

Vanaf 2011 zochten beide partijen toenadering tot elkaar. In 2014 resulteerde dat in een nieuw tijdschrift uitgebracht door de RCK en de VERON samen. In het voorwoord, van beide beschikbare nummers, onder de kop 'Van de voorzitters' richten zowel de voorzitter van de RCK als die van de VERON het woord tot de lezers.

In het aprilnummer uit 2023 stelt Frans Snoeks, de nieuwe samensteller van het blad, zich voor. Zijn voorganger Wim gebruikte voor de opmaak "...software uit het jaar kruik." Met ingang van dit nummer echter werd gebruik gemaakt van het modernere Microsoft Publisher.

Er is een foto van het clublokaal waar PA0JY in het zonnetje werd gezet, hij vierde onlangs zijn 90^e verjaardag. Te lezen is dat luisteren naar spraak op de banden in de loop der jaren moeilijker is geworden voor hem. Morse daarentegen kan hij nog prima volgen.

PA1TK kreeg begin jaren 70 een Haarlems ziekenhuis zover dat hij een antenne vanaf het dak daarvan naar zijn huis mocht spannen. De voorwaarde was wel dat hij die alléén voor ontvangst mocht gebruiken, niet om te zenden. Of hij zich daar ook aan gehouden heeft vermeldt hij niet.

Er zijn meerdere, zeer lezenswaardige, met kleurenfoto's geïllustreerde artikelen. Het blad is beschikbaar als pdf.

<V26> **Twente Beam** september 1978 t/m {2006, 2009, 2010} onbekend

Uitgave: Veron afdeling A40, Ganzerik 5 Nijverdal

Redactie:

Verschijnt: 10 x per jaar

Soort/Subtitel: Maandblad van de afdeling A40 van de VERON

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2004: januari

Als belangrijkste PR activiteit van de afdeling A40 in 2003 werd deelname aan de 10^e Hobbytechnica in het Techniekmuseum HEIM te Hengelo genoemd.

Een poging om workshops over radioamateurisme te organiseren voor een PABO te Hengelo kon geen doorgang vinden, omdat het lesprogramma van de leerlingen al veel te vol zat. Wel succesvol was de bouw van een MG Corverradio, en een 80-meter spijkerontvanger door leerlingen van een VMBO-school te Almelo. Dat werd begeleid door leden van de afdeling Twente.

De redactie was blij dat er in 2003 weer meer technische artikelen door de leden waren aangeleverd. Er werd opgeroepen om dit vooral te blijven doen.

Van 2002 tot 2006 was Remy Denker voorzitter van de VERON afdeling A40. Later werd hij landelijk voorzitter van de VERON.

<V27A> **Variac** rond 1967 ?

<V27B> **Varicon** rond 2003

<V27C> **De “Helmondse” Varicon** rond 2005

<V27D> **De Helmondse Varicon** rond 2021

<V27E> **De Varicon** rond 2022

Uitgave: VERON afdeling A53, Helmond

Redactie: Martien – PD4MB

Verschijnt: “min of meer regelmatig” 4 x per jaar, later 2 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: er zijn minstens vijf naamsvarianties geweest

Uitvoering: c.a. 18 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2003: kop, 2005: jan, 2022: feb. Zie ook de site van afd. A53

Op een ongedateerd omslag staat **VARIAC**. In 2003 was de naam **VARICON**, en in 2005 heette het blad **De “Helmondse” Varicon**. In 2021: **De Helmondse Varicon**, en in 2022: **De Varicon**.

In het nummer uit 2022, **De Varicon**, staat een artikel over de RCA AR-88, een kortegolfontvanger uit 1940, uitgerust met buizen. Een fors apparaat dat maar liefst 50 kilo weegt. Er zijn veel kleurenfoto's van het inwendige geplaatst.

Verder nog een verhaal over de 19-set, en een met veel foto's geïllustreerd reparatieverslag van een dummy load. Bart PA2BV schrijft op een manier dat je het gevoel krijgt naast hem te zitten in zijn shack. Ook is er nog een verslag van een zendamateurliefhebber over zijn vakantie op een Belgische camping in wintertooi.

Later werd dit blad alleen nog digitaal verspreid.

<V28> **V2G bulletin** ca 1978 t/m {1981} onbekend

Uitgave: VERON afdeling 19, Groningen en VRZA

Redactie: Jaap Last Berkelstraat 24A Groningen

Verschijnt: 10 x per jaar, later maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: naam uit te spreken als: Twee kwadraat G

Uitvoering: c.a. 15 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1981: jun

Na het voorwoord een advertentie van Tj. Ypma, een technische dumphandel uit Veendam. Er is ook een aankondiging van de stichting Sterraza die onder andere velddagen organiseert. Verder zijn er wat kopjes met daaronder 'weetjes', b.v.: spiegelwerking, fading, polarisatie, QSO-procedure e.d. Ook zijn er artikelen over antennebouw.

In dit nummer ook de mededeling dat het blad (oplage 600 nummers) al vele jaren gratis in de bus is gevallen, maar dat er nu op het scherp van de financiële snede geopereerd wordt. Het was onlangs voorgekomen dat ze geen enkele advertentie hadden, en dus ook geen inkomsten. De redactie vraagt dan ook of de abonnees 10 gulden per jaar willen overmaken zodat het V2G Bulletin kan blijven bestaan. In dit blad stonden overigens weer een aantal advertenties.

<V29 > **VHWN** onbekend t/m {1916} onbekend

Uitgave: VERON afdeling A52, Hoeksche Waard

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: De jaargangen 2016 t/m heden zijn digitaal beschikbaar via de site van afd. A52

Uitvoering: c.a. 10 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2023: januari, september.

Het openingsartikel werd geschreven door de voorzitter, Paul PD2PKM.

Uit het beschikbare blad wordt niet duidelijk waar VHWN voor staat. Wellicht ‘Vereniging Hoeksche Waard Nederland’? In 2022 werd er achter de schermen druk gewerkt om het blad “...helder, fris en up to date te houden.” Maar alle verbeteringsvoorstellen werden door een ‘onafhankelijk lezerspanel’ afgekeurd. VHWN bleef dus zoals het was.

In het beschikbare nummer wordt de watersnoodramp die in 1953 in Zeeland plaatsvond herdacht. De Zeeuwse zendamateurs hadden in de vroege ochtend van 1 februari van dat jaar communicatielijnen met de rest van Nederland opgezet. Op die manier leverden ze een belangrijke bijdrage aan de hulpverlening van de vele slachtoffers.

Verder is er een maandelijks rubriek “De QSL-kaart en zijn verhaal” waarin Evert PA3FXY een verhaal vertelt over een QSL-kaart uit zijn verzameling. Deze keer gaat het over een fietsroute met herdenkingsborden die in 2003 in de Hoekse Waard is uitgezet ter herdenking aan de ramp, toen 50 jaar geleden. 70 Jaar na de watersnood fietsten zes leden van de afdeling A52 deze route nogmaals, voor een deel op ligfietsen. Hun tocht wordt in genoemde rubriek van het beschikbare nummer beschreven.

<V30> **Z-Oo-D-tje** onbekend {nr. 4, september/oktober 2004} t/m medio 2017, daarna digitaal per mail naar de leden gestuurd t/m mei 2018.

Uitgave: VERON afdeling A-11 Zuidoost Drenthe

Redactie: G. Geerdink, Emmen

Verschijnt: tweemaandelijks

Soort/Subtitel: Veron afd. Z.O. Drenthe

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 24 blz., c.a. 21 x 15 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2004: september/oktober, 2018: mei

Het tijdschriftje met deze merkwaardige naam (een afkorting gebaseerd op Zuid Oost Drenthe) is het clubblad voor de in Zuid-Oost Drenthe wonende VERON-leden. Vanzelfsprekend bevat het blad gedetailleerde informatie en beschrijvingen over de in de regio georganiseerde activiteiten. Maar de lezers werden ook geïnformeerd over geboortes en overlijdens binnen de vereniging. Ook waren er artikeltjes met een technische strekking.

Een financiële bijdrage voor de productiekosten van het blad werd geleverd door lokale snackbars, slaggers e.d.

<V31> **ZUIDER~SIGNAAL** onbekend t/m onbekend

Uitgave: VERON, afdeling 27, Rotterdam-Zuid

Redactie: Sparrendaal 54 Rotterdam

Verschijnt: tweemaandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: omslag zonder zichtbare datum

Op het beschikbare omslag is de naam van de ontvanger onzichtbaar gemaakt d.m.v. een met een paperclip aangebracht wit papiertje . Mogelijk staat daardoor ook de datum.

Het omslag is voorzien van een getekende illustratie waarop het stadhuis, de Laurenskerk en de Willemsbrug te herkennen is. Verder informatie over dit blad ontbreekt.

2) Door andere organisaties uitgegeven tijdschriften voor zend- en luisteramateurs (23)

De tijdschriften van de diverse landelijke afdelingen van de VERON zijn hierboven beschreven. Naast genoemde vereniging zijn/waren er nog een aantal andere verenigingen of clubs op het gebied van radiozendamateurisme die eveneens periodieken uitgeven/uitgaven. Die worden hieronder beschreven. De bladen staan op alfabetische volgorde.

<Q1> **ARA NIEUWS** onbekend {mei 1990} t/m onbekend

Uitgave:

Redactie:

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: Het maandelijks informatieblad voor de zend- en luisteramateurs in Almere

Bijzonderheden: afkorting van: Amateur Radio Almere

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: afbeelding omslag mei 1990

Aangezien er alleen een afbeelding van het omslag van het meinummer 1990 beschikbaar was kon er geen beschrijving van dit blad gemaakt worden. Zoeken op Amateur Radio Almere leverde niets op. Mogelijk bestaat deze vereniging niet meer.

<Q2> **CQ-QSO** onbekend t/m {2020} heden

Uitgave: Koninklijke Unie van de Belgische Zendamateurs (UBA) Gent (B)

Redactie: Ronny van Massenhove, Ronny Plovie, Guy Marchal, Freddy De Schuiteneer

Verschijnt: 6 x per jaar

Soort/Subtitel: "Experimenteren met communicatie via radiogolven"

Bijzonderheden: tweetalig

Uitvoering: c.a. 6/44 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 01-02-2019, 07-08-2020

De Koninklijke Unie van de Belgische Zendamateurs is een Vereniging Zonder Winstoogmerk (VZW), het equivalent van wat in Nederland een stichting genoemd wordt. Dit blad is tweetalig, de meeste bladzijden zijn ingedeeld in twee kolommen. De linkerkolommen zijn in het Nederlands, de rechter in het Frans.

In het nummer uit 2020 staat een artikel over Elektro Magnetic Compatibility. Veel LED-groeilampen die door illegale weedkwekerijen gebruikt worden voldoen niet aan de voorschriften met betrekking tot EMC, waardoor deze vaak storingen veroorzaken in HF, VHF en zelfs de luchtvaartbanden. Zendamateurs rapporteren deze storingen en werken op die manier indirect, en zonder het te weten, mee aan het opsporen van die kwekerijen.

Verder zijn er handleidingen voor zelfbouw, onder andere ook met gebruikmaking van Arduino-modules. Daarnaast een manier om morse te leren, waarbij en passant ook nog een stukje geschiedenis van deze manier van communiceren wordt beschreven. Tenslotte is er ook een bouwbeschrijving van een eenvoudige geleidingstester, uitgerust met zowel een buzzer als een LED.

Qua onderwerpen doet het blad in veel opzichten sterk aan het door de VERON in Nederland uitgegeven blad <29B> **Electron** denken.

<Q3> **CQ- SDH** 14 apr 2016 {jul, aug, sep 2018, mrt 2019} t/m onbekend

Uitgave: Stichting Radio Amateurs Stedendriehoek (Apeldoorn en omstreken)

Redactie: Jeroen Manders, PF1JM@amsat.org

Verschijnt: 4 x per jaar

Soort/Subtitel: Nieuwsbrief voor zend en luister-Amateurs Apeldoorn & omstreken

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 4 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek 2016: apr, 2018: jul, aug, sep, 2019: mrt

Het eerste nummer verscheen op 14 april 2016. De sponsors die het mogelijk hadden gemaakt een stichting in het leven te roepen werden daarvoor bedankt. Elke eerste vrijdag van de maand was er een bijeenkomst voor de leden in het AWA '85 gebouw in Apeldoorn. Ook werd er een keer per jaar een radiobeurs gehouden, eveneens in Apeldoorn.

Verder wordt er aandacht besteed aan het 60-jarig bestaan van CAMRAS, een radiotelescoop te Dwingelo. Door de maan gereflecteerde radiosignalen van amateurs over de hele wereld worden via deze telescoop opgevangen en via internet beschikbaar gesteld aan belangstellenden.

En PE1PJM doet verslag van een Duitse legerontvanger “met een verhaal” die hij cadeau kreeg.

<Q4> **CQ ZANVIR** 1932 {1933} t/m onbekend

Uitgave: Zuidelijke Afdeling van de Nederlandsche Vereeniging voor Internationaal Radioamateurisme

Redactie: Stationsplein 8 Roermond, administratie: Hamburgersingel 17 Venlo

Verschijnt maandelijks

Soort/Subtitel: Officieel maandblad van de zuidelijke afdeling der NVIR

Bijzonderheden: eenvoudige gestencilde uitgave

Uitvoering: 6-8 blz., c.a. 29/33 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: augustus 1933, september/oktober 1933

Dit periodiek bestond uit niet meer dan een paar getypte losse stencils, en het uiterlijk doet nog het meest denken aan een ietwat aandoenlijke schoolkrant uit de tijd dat er nog geen computers waren. Maar het is het innerlijk dat telt, want dit was toch heus het “Officieel maandblad van de Zuid. afd. der N.V.I.R”. Met het technische niveau van het blad was dan ook absoluut niets mis.

In het augustusnummer van 1933 staat een artikel “Motie aan het hoofdbestuur N.V.I.R.” geschreven door de secretaris van de zuidelijke afdeling. Hij meent dat het tijd wordt voor een onafhankelijk “hamblad” voor de N.V.I.R. en hij brengt een aantal bezwaren naar voren tegen de “tegenwoordige toestand”. Daarmee doelt hij overduidelijk op de rubriek **Kortegolf-Expres** <T06> in het blad **Radio expres** waarover de “Nederlandse Vereeniging voor Internationaal Radioamateurisme” destijds kon beschikken.

In dit nummer ook een verslag van het feest dat op 28 mei gehouden werd in Eindhoven ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van de ZANVIR.

Boeiend is een rubriek waarin omschreven wordt wat een paar zendamateurs zoal uitvoerden in de zomermaanden. Ook PA0KT (de later bekend geworden televisiepionier Freek Kerkhof) komt in het rijtje voor.

<Q5> DARU Magazine nov 2019 t/m okt/nov 2023

Uitgave: Dutch Amateur Radio Union

Redactie: Erik Bellert, Hans van Rijssse

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: geen copyright, tenzij anders aangegeven

Uitvoering: c.a. 44 blz. verschijnt in pdf-formaat

Beschikbaar voor onderzoek: 2019: nov, 2023: aug/sep, okt/nov

Het eerste nummer heette **Magazine #1**. De DARU was de opvolger van DKARS. (zie ook onder **<Q9> DKARS MAGAZINE**) In het voorwoord neemt de voorzitter Jan van Muijlwijk de ruimte om uit te leggen wat er mis ging bij DKARS, en waarom de oprichting van DARU noodzakelijk was. Het BOAN, dat al onderdeel was van DKARS, ging nu deel uitmaken van de DARU. Maar ook deze vereniging en het blad zouden geen lang leven hebben. Eind 2023 was het alweer voorbij.

Er is een artikel van Arend Heitman over zonnepanelen en radiostoring, een bekend onderwerp van discussie in kringen van radioamateurs. De drie bedrijven waar de auteur contact mee had opgenomen waren afgehaakt. Uiteindelijk vond hij een installatiebedrijf dat serieus op het onderwerp inging en ook kennis van zaken bleek te hebben. Tenslotte werd de aanleg uitgevoerd en van radiostoringen bleek achteraf geen sprake.

Ook is er een verhaal getiteld DXpeditie, maar dan anders. Dat gaat over de 24^e World Scout Jamboree in West Virginia. De schrijver geeft een goed beeld van hoe het er daar aan toe ging.

Verder is er nog een uitgebreid artikel over high tech printplaten, gemaakt door HighTech PCBs in Korea. Het geeft een goed beeld van wat er op dat gebied allemaal mogelijk is tegenwoordig.

<Q6A> DE BENELUX DX-CLUB december 1961 t/m onbekend

<Q6B> BDXC Bulletin onbekend t/m heden

Uitgave: Benelux DX-Club, Regentesseplein 3 Den Haag

Redactie: <00> J.B. Kleijn, de Ruyschlaan 195 Amstelveen. <0>: Aart Rouw, Ton Timmerman

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 5/30 blz., c.a. 30 x 21cm

Beschikbaar voor onderzoek: <Q6A> 1961: december, <Q6B+> 2023: september/nr. 742

Op een regenachtige zaterdagmiddag in juni 1960 realiseerde J. Kleijn zich opeens dat de tijd rijp was voor het oprichten van een vereniging voor de kortegolfluisteraars in Nederland en Vlaanderen. De Wereldomroep in Hilversum stelde haar studio in Hilversum beschikbaar voor het houden van de oprichtingsvergadering. Dat resulteerde het jaar daarop in een uit 5 stencils bestaand periodiek met de naam **DE BENELUX DX-CLUB**. In het eerste nummer stond o.a. een lijst van in Nederland hoorbare kortegolzenders en hun frequenties.

Later wijzigt de naam in **BDXC Bulletin**. Het nummer uit 2023 is in niets meer te vergelijken met zijn voorganger uit de jaren 60. Het wordt intussen al enkele jaren alleen nog maar digitaal verspreid. De opmaak is professioneel en er zijn vele foto's en andere illustraties in kleur. De lijst met frequenties van in Nederland hoorbare stations is aanmerkelijk uitgebreider dan voorheen. Tegenwoordig worden QSL-kaarten doorgaans per mail verstuurd, maar de papieren variant is zeker nog niet uitgestorven. De in dit nummer afgebeelde kaarten geven een mooi beeld van de creativiteit van de makers.

Tenslotte zijn er diverse gedetailleerde verslagen van luisteramateurs. Zij beschrijven ook de antennes, soms met foto, waar ze gebruik van maken.

<Q7> “**De zwevende nul**” januari 1931 t/m onbekend

Uitgave: Een persoonlijk initiatief van een anoniem N.V.I.R.-lid?

Redactie: correspondentieadres: N.V.I.R. afd. Amsterdam: Grevelingenstraat 17 II, Amsterdam-Zuid

Verschijnt: ‘op ongeregelde tijden’

Soort/Subtitel: ‘Blad voor de amateurs der afd. A’dam der N.V.I.R. op grondslag van Ham-spirit’

Bijzonderheden: ‘Uitsluitend voor de leden der afdeling Amsterdam’

Uitvoering: 4 a 10 blz., c.a. 28 x 22 cm

Beschikbaar voor onderzoek: januari, april en mei 1931

Dit blad was om een of andere reden in geheimzinnigheid gehuld. Het voorwoord van het eerste nummer is ondertekend door ‘Zwevende nul’. Het slot van het voorwoord is nogal dreigend: “En ten laatste eindigt de schrijver deze Zwevende Inleiding met de zeer nadrukkelijke waarschuwing, dat hij slechts kan

zweven, zolang hij onbekend is!!! Wee hem, die zich niet houdt aan de regels van de Zwevende Nul.” Men zou denken dat men in een spannend jongensboek terecht is gekomen.

Hebben de verhaaltjes in het eerste nummer nog het karakter van luchtige borrelpraatjes, in het derde nummer wordt het allemaal serieuzer van toon. Nu is er ook aandacht voor radiotechniek door twee nieuwe auteurs, J. Hagenaar, en iemand die onder het pseudoniem BITIS schrijft over het opnemen van karakteristieken van radiolampen. Die laatste maakt in het meinumner ook melding van het feit dat de Amsterdamse afdeling van de N.V.I.R inmiddels de grootste van het land is geworden. Verder vinden we vanaf het derde nummer op de laatste bladzijden advertenties van enkele, destijds te Amsterdam gevestigde, radiozaken.

Tenslotte blijkt dat Amsterdam ook in die jaren al een zeer drukke fietsstad was. Maar er werd toen wel veel strenger op toegezien dat men zich aan de regels hield: een der N.V.I.R.-leden kreeg namelijk een boete van een motoragent omdat hij... 3 kilometer te hard had gefietst, zo lezen we in het vierde nummer.

De Nederlandsche Vereeniging Voor Internationaal Radioamateurisme publiceerde later onder meer in **CQ ZANVIR**, (1932), **Radio Expres** (1934) en **CQ NVIR** (1935). Voor zover mij bekend was **De zwevende nul** het eerste orgaan van (een regionale afdeling van) de op 26 februari 1928 opgerichte N.V.I.R.

<Q8> **DIG-PA BULLETIN** onbekend {1992, 2006} onbekend

Uitgave: DIG sectie Nederland

Redactie: Jan Jaap Vosselman, Zandhuisweg 76 Hilshorst

Verschijnt: 2 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1992: aug, 2006 mrt

Oplage 450 stuks

DIG staat voor Diplom Interessen Gruppe, opgericht in 1969 in Duitsland. Tegenwoordig is het secretariaat gevestigd in Euskirchen (D). **DIG-PA BULLETIN** is een uitgave van de Nederlandse DIG-sectie. Het W-DIG-PA award krijgt men door 30 Nederlandse QSL-kaarten te verzamelen met verschillende DIG-nummers. Alle leden hebben een uniek DIG-nummer.

In het voorwoord van het maartnummer van 2006 is de voorzitter niet optimistisch over “onze liefhebberij”. Het heilig vuur is er niet meer, en hij vraagt zich af wie het heilig vuur weer aan zal steken. Ook de penningmeester is somber. Het ledental loopt achteruit, en in december van het afgelopen jaar hadden 34 leden/donateurs hun contributie nog niet betaald. Artikelen zijn er niet, het blad wordt voornamelijk gevuld met informatie over rondes, contesten en bijeenkomsten.

De rubriek ‘Zij stellen zich voor’ brengt nog wat kleur. Daarin vertellen een paar leden over hun leven en bezigheden.

<Q9> **DKARS MAGAZINE** 2014 t/m juni 2019

Uitgave: Dutch Kingdom Amateur Radio Society

Redactie: Peter de Graaf

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: dit blad is tweetalig

Uitvoering: c.a. 65 blz. verschijnt in pdf-formaat

Beschikbaar voor onderzoek: 2015: jan

Een van de doelstellingen van DKARS is iets te doen aan storingen die veroorzaakt worden door zaken als powerline communicatie, plasma tv's en niet CE-gemarkeerde storende producten. En als men hulp nodig had bij het plaatsen van een antenne kon men een beroep doen op het BOAN, het Bureau Ondersteuning Antenneplaatsing. In het januarinummet uit 2015 een verhaal over een amateur die in de clinch lag met de gemeente over zijn antenne die weg moest omdat er nooit schriftelijke toestemming was verleend. Na bemoeienis van het BOAN echter kwam die vergunning alsnog! Jaarlijks werd er ook De Dutch Kingdom Contest georganiseerd.

Verder was dit een zeer gevarieerd tijdschrift met diverse technische artikelen, van eenvoudig tot complex, voorzien van mooie illustraties in kleur. PD3RFR beschrijft een methode om van een Raspberry PI met een heel simpel programma'tje een stereo fm-zender te maken.

Ook de vrolijke noot werd bepaald niet geschuwd. Zo is er een artikeltje over de zuigkring met een wel heel onverwachte afloop. De auteur beschrijft een gesprek met zijn YL waarin hij haar de werking daarvan probeert uit te leggen. Zij reageerde daarop door hem volkomen onverwacht een zuigkring van geheel andere aard te bezorgen in zijn nek! Hij plaatst zelfs een foto van het eindresultaat...

In 2019 is het na vijf jaar afgelopen met de stichting DKARS, en dat betekent tevens het einde van **DKARS MAGAZINE**. Maar nog datzelfde jaar staat een opvolger klaar: de vereniging DARU, dat staat voor Dutch Amateur Radio Union, die overigens dezelfde belangen en doelstellingen heeft als DKARS. <Q5> **DARU Magazine** wordt het orgaan van de nieuwe vereniging.

<Q10> **DX-ROTTERDAM** onbekend {2020, 2023} t/m onbekend

Uitgave: Noorderhavenkade 21B Rotterdam

Redactie: Gösta van der Linden, Niels van der Linden, Wesley Colaers

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: VHF en UHF nieuws/news

Bijzonderheden: deels in het Engels

Uitvoering: c.a. 45 blz. pdf-bestand

Beschikbaar voor onderzoek: 2020: aug, omslag 2023 sep

Dit is een blad voor mensen die geïnteresseerd zijn in de ontvangst van lange afstands tv-beelden. Er zijn veel afbeeldingen van die beelden opgenomen. Sommigen daarvan zijn zo wazig dat het moeilijk is iets te onderscheiden. Ook zijn er lijsten met namen, frequenties en coördinaten van zenders uit diverse landen waaronder ook Nederland.

In het beschikbare nummer wordt aandacht besteed aan de geschiedenis van de televisie in Frankrijk. Schermafbeeldingen van vroegere programma's ontbreken niet.

Naast televisie is er ook informatie over buitenlandse DAB+ radiozenders.

<Q11> **ETGD-Bulletin** onbekend {mei 1979} t/m onbekend

Uitgave: Experimentele Telecommunicatie Groep Dienerlo

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: oplage 60 exemplaren (in 1979)

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: afbeelding omslag 1 mei 1979

De ETGD is de vereniging voor hobby-elektronica en amateurradio voor studenten en medewerkers van de Universiteit Twente. Voor de leden is er de mogelijkheid om in een gezellige sfeer samen te komen in de shack op de 5e verdieping van de Carré, en daar aan allerlei projecten te werken. Het **ETGD-Bulletin** is het orgaan van deze vereniging.

<Q12> NIEUWS-BRIEF BENELUX QRP CLUB onbekend t/m {2001-2013} onbekend

Uitgave: Benelux QRP-club, postbus 15 Heemstede

Redactie:

Verschijnt: 4 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 6 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1975, nr. 1 en 2, 1976, nr. 2

Op 12 april 1975 werd besloten tot oprichting van de Benelux QRP club, en in mei van dat jaar verscheen het eerste nummer.

De club stelt zich ten doel: “Het bevorderen van actief, experimenteel QRP radio-ontvang en – zendamateurisme.”. De leden werken allen met een zendvermogen van minder dan 10 watt. Maar men kan niet zomaar lid worden! Men zal “... een positieve instelling dienen te bezitten en ACTIEF met de hobby BEZIG moeten zijn!” Fatsoen en eerlijkheid staan hoog in het vaandel, en er is slechts plaats voor diegenen die zich als “EEN HEER IN HET AMATEUR VERKEER weten te manifesteren!”

In juli van dat jaar hadden zich inmiddels 17 leden opgegeven. In maart 1976 is dat aantal verdubbeld. In dat jaar wordt ook een schema voor een zelf te bouwen 7 Mc zender gepresenteerd met een vermogen van 2 a 3 watt.

Het bestuur had een originele methode bedacht om zowel de kennis van de leden te vermeerderen, alsook de onderlinge contacten te bevorderen: er werd een leesmap met daarin interessante artikelen op

radiogebied beschikbaar gesteld. Had men zo'n map uit dan kon men die persoonlijk naar een ander lid brengen, of ruilen met een map die men nog niet gelezen had. Het was de bedoeling dat er regelmatig nieuwe mappen beschikbaar kwamen.

<Q13 > **NIEUWSBRIEF radioclub midden nederland** 4 juni 1993 t/m {1998} onbekend

Uitgave: Radioclub Midden Nederland

Redactie: Bob Hendriks, Pieter Lamars

Verschijnt: ca 6 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 12 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1998: nr. 2

De Radioclub Midden Nederland werd opgericht op 4 juni 1993. In het colofon van nummer 2 uit 1998 is te lezen dat er verenigingsavonden, HAM-avonden en vossenjachten georganiseerd werden. Er is ook een agenda, waarin diverse landelijke activiteiten op radiogebied zijn opgenomen.

Onder de kop 'Computers' is te lezen dat een geluidskaart van een pc ook gebruikt kan worden om HFFAX, weerfax, telex, SSTV en morsesignalen te decoderen. Daarvan werd door de Radioclub Midden Nederland op 29 september 1998 een demonstratie gegeven.

Dan is er nog een beschrijving van een systeem dat in WOII werd gebruikt voor plaatsbepaling van schepen. Er was slechts een gewone kortegolfontvanger nodig, en een stopwatch. Daarmee kon dan de hoek bepaald worden die het schip maakte met een zender in Noorwegen, ofwel een in Duitsland. Beiden waren toentertijd dag en nacht in de lucht.

Indertijd waren er in de dumpzaken voor een klein bedrag zakjes met HF-trafo'tjes van het merk TOKO te koop. Martin PA0EPI trof een beschrijving van deze onderdelen aan in **BQC**, nummer 89. De eigenschappen en schema's van deze spoelen werden door hem in het beschikbare nummer uitgebreid beschreven.

<Q14> **NVRA** c.a. 1985 t/m {2005, 2006} t/m onbekend

Uitgave: Nederlandse Vereniging voor Radio Amateurs

Redactie: Pim Oosterbaan, Han Vogel, Aelbertsbergstraat 46, Haarlem

Verschijnt ongeveer maandelijks (in 2006)

Soort/Subtitel: orgaan van de NVRA

Bijzonderheden: Vereniging voor zend- en luisteramateurs NVRA Haarlem

Uitvoering: c.a. 26 blz., c.a. 30 x 21 cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2006 nr. 3

Voor dit onderzoek was alleen het aprilnummer van 2006 beschikbaar. Het bevat voornamelijk mededelingen van het bestuur en het verslag van de laatste algemene ledenvergadering. Er is ook een beschrijving van een hybride kortegolfontvangertje met twee EF97 buizen voor 12 volt anodespanning. Verder een beschrijving van een Isotron-antenne voor zelfbouw.

Printen levert de NVRA eveneens, een lijst van de beschikbare printen is in nummer 3 van 2006 afgedrukt. Lezingen organiseerde de vereniging ook. Op 21 april was er een lezing getiteld: "Techniek in de natuurkunde".

In tegenstelling tot wat de naam 'Nederlandse Vereniging voor Radio Amateurs' doet vermoeden, richt deze vereniging zich slechts op Haarlem en omstreken.

Momenteel ontvangen de leden de NVRA-nieuwsbrief "een aantal malen per jaar" per mail.

<Q15A> **PI4HAL NIEUWSBRIEF** onbekend t/m {2018} heden

<Q15B> **PI4HAL BULLETIN** mei 2021 t/m heden

Uitgave: Vereniging Radiozendamateurs ss Rotterdam

Redactie: de leden van de vereniging:

Verschijnt: tegenwoordig maandelijks

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 30 a 70 blz. PDF

Beschikbaar voor onderzoek: 2018: nr. 9,12, 2019: nr. 4, 2021: nr. 3, 5, 2023: nr. 1, 9

PI4HAL is de call van een amateurstation dat gevestigd is op het voormalige SS Rotterdam. Dit schip werd te water gelaten op 13 september 1958 in de Rotterdamse haven. Bijna 50 jaar later, op 4 augustus 2008 keerde het weer terug naar Rotterdam. Toen werd het definitief uit de vaart genomen, en nu ligt permanent aan het derde Katendrechtsehoofd in Rotterdam. Het oorspronkelijke zend/ontvangststation was toen al niet meer aanwezig. Een aantal radioamateurs, verenigd in de 'Vereniging Radiozendamateurs ss Rotterdam' kreeg toestemming om er een nieuw station op te installeren en in gebruik te nemen. Vanuit dit station worden contacten met de hele wereld gelegd.

Aanvankelijk gaf de vereniging een **nieuwsbrief** uit, maar in mei 2021 veranderde de naam in **PI4HAL BULLETIN**. Het is een zeer gevarieerd blad, behalve aan radio wordt er ook regelmatig aandacht besteed aan maritieme zaken.

Er zijn artikelen van eigen auteurs, maar er worden ook regelmatig artikelen overgenomen uit andere tijdschriften. Ook internet is een belangrijke leverancier van kopij voor dit blad. Engelstalige publicaties worden ook vaker opgenomen.

<Q16 > **Q-Five** oktober 1992 t/m december 1993

Uitgave: International Angry-Nine Association

Redactie: Wim Kramer, postbus 3170 Utrecht

Verschijnt: minimaal 4 x per jaar

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: gratis voor leden van de I.A.N.A.

Uitvoering: c.a. 27 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: oktober 1992 t/m december 1993

De I.A.N.A. werd op 27 juli 1991 opgericht in Bunnik. In het eerste nummer wordt opmerkelijk genoeg allermindst de loftrumpet gestoken over dit blad: "Kritische lezers zal het onmiddellijk opvallen dat de layout niet uniform is, dat een gewogen redactioneel beleid ontbreekt en dat er zelfs spelfouten voorkomen. Het zij zo. Een blad moet groeien en dat kost tijd." Inderdaad werd het gaandeweg allemaal beter.

Het is voornamelijk een technisch blad en de oplage was “niet erg groot”. Er zijn artikelen over zelfbouw van diverse apparaten, en bijvoorbeeld een beschrijving hoe een oude koolmicrofoon weer praktisch toepasbaar te maken.

Er is vooral veel aandacht voor beschrijvingen van dump-apparatuur door de leden, onder andere in de vaste rubriek: “Ervaringen met”. Handleidingen en schema's daarvan zijn ook opgenomen. Dan is er nog: “De boekenplank” waarin artikelen uit andere tijdschriften worden besproken. En verder een advertentierubriek voor de abonnees onder de naam: “Loven en bieden”. Ook een beperkt aantal advertentie van radio- en dumpzaken zijn in Q-Five opgenomen.

Een lang leven heeft dit tijdschrift niet gehad, na iets meer dan een jaar verscheen het laatste nummer. Dat laatste nummer is trouwens voor een groot deel in het Engels geschreven.

<Q17> QST nr. 1, oktober 1918 t/m {nr. 17, januari 1922}

Uitgave: Noordwysche Radio Club, villa Margaretha, Noordwijk aan zee

Redactie: Rudolf en Wolfgang Tappenbeck

Versijnt: onregelmatig

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: aanvankelijk handgeschreven, later gestencild

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 1 t/m 7, 9 t/m 12, 14, 15, 17

Rudolf (destijds 20 jaar en student elektrotechniek in Berlijn) maakte dit blad samen met zijn broer Wolfgang. Ze waren respectievelijk voorzitter en secretaris van de Noordwysche Radio Club. Er waren veel schema's van de zelfgebouwde ontvangtoestellen, daarmee werd uitgebreid geëxperimenteerd, en die ervaringen werden gedetailleerd beschreven in QST.

Het eerste nummer ‘verscheen’ op 12-10-1918. Het bestond uit twee blaadjes uit een schrift. De naam QST was met de hand getekend en ingekleurd met rood potlood. Het ‘openingsartikel’ was het reglement van de club. Het tweede eerste nummer zag het licht op 11-11-1918. Nu was de kop er met rode inkt op gestempeld. De inhoud van beide nummers is in grote lijnen hetzelfde.

Het periodiek was aanvankelijk geheel met de hand geschreven, en van getekende illustraties voorzien. Vanaf april 1920 werd het getypt, en er werden ook af en toe foto's ingeplakt. Het is niet duidelijk op welke wijze het gedupliceerd werd, kopieermachines waren er nog niet.

De uitvoering van dit tijdschriftje was aandoenlijk primitief, maar dat gold zeker niet voor de inhoud ervan. Die mag gerust professioneel genoemd worden!

De toon in nummer 17 (het laatste?) is in mineur. De leden zijn laks in het betalen van de contributie, ze zijn niet te pakken te krijgen en het ontbreekt hen aan enthousiasme. Hoe het verder is gegaan met de club en het blad is niet bekend.

<Q18> **Radioamateur** ca 2004 t/m {2010} heden

Uitgave: VRA vzw, Brusselsesteenweg 113 Mechelen, België

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: Officieel orgaan van de vzw Vlaamse Radioamateurs – VRA vzw

Bijzonderheden: gratis voor VRA leden

Uitvoering: c.a. 26 blz. PDF

Beschikbaar voor onderzoek: 2010 maart, nr. 79

Het openingsartikel is deel 2 van een serie over het werk van Samuel Morse door Fons Vanden Berghen. Verder zijn er nog drie andere artikelen die uit meerdere delen bestaan. Een daarvan is getiteld ‘De decibel en zijn toepassingen’.

Volgens Walter Empsten is er voor de beginnende VHF/UHF-DXer maar weinig informatie beschikbaar. Met zijn artikel doet hij een poging om daar verbetering in aan te brengen.

Ook is er aandacht voor de geschiedenis van onderzoek naar de snelheid van het licht. Olaus Roemer was de eerste die dit berekende in 1675. Dat wordt door Dr. Jürgen Hamel beschreven in: 400 jaar ontdekking van de ‘Lichtsnelheid’.

Tenslotte is er elke maand een uitgebreide propagatie-tabel, en een agenda waarin activiteiten op radiogebed in de diverse Europese landen worden aangekondigd.

<Q19> **RAZZies** oktober 2011 t/m heden

Uitgave: Radio Amateurs Zoetermeer, adres onbekend

Redactie: Frank Waarsenburg en anderen

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: 'Informatieblad (later: maandblad) van de Radio Amateurs Zoetermeer'

Bijzonderheden: alleen digitaal beschikbaar

Uitvoering: c.a. 22 blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2011: oktober, 2020: december, 2021: december, 2023: september

Voor zover bekend is dit blad vanaf het begin in digitale vorm verschenen. Alle nummers zijn te downloaden via: www.pi4raz.nl. Bijeenkomsten van de leden van de Radio Amateurs Zoetermeer vinden twee keer per maand plaats in het clubhuis van de midgetgolfclub, gelegen in een park in Zoetermeer.

Het grootste deel van **RAZZies** bestaat uit met kleurenfoto's, schema's en tekeningen geïllustreerde artikelen van leden over zelfbouw van uiteenlopende apparatuur. Ook is er elke keer een leuk educatief verhaaltje getiteld: Opa Vonk & Pim. Dit doet wel wat denken aan het stripverhaaltje over de lessen die opa Blan, in de jaren 60 van de vorige eeuw, aan zijn kleinzoon Jan gaf in het jeugdblad **Radio Blan**.

Tenslotte is er regelmatig een puzzle, die uiteraard alles met radio te maken heeft.

<Q20> **RCK RADIO CLUB KENNEMERLAND** 1966? {2003} t/m onbekend

Uitgave: Radio Club Kennemerland, IJmuiden

Redactie: Wim Wagemans, Dirk Gnodde, Hans Delfsma

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Vereniging voor zendamateurs en aanverwanten in de IJmond en Kennemerland

Bijzonderheden: aanvankelijk op papier, later in pdf-formaat

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: 2003: apr

De Radio Club Kennemerland werd opgericht op 14 november 1966. Het beschikbare blad begint met een verslag van een brand in het houten (!) clubgebouw. Die was veroorzaakt door een defecte ventilator in het toilet. Omdat de melding op 1 april kwam dacht de voorzitter aanvankelijk nog aan een grap.

Verder is er nog een artikel met adviezen betreffende aankopen op radiomarkten. Hij adviseert tevoren goed na te denken wat men nodig heeft, en of het apparaat dat men wil kopen wel kan wat men er mee wil doen, eventueel na ombouw. Hij geeft een lange lijst met de belangrijkste merken en beknopte specificaties daarvan.

Als laatste is er nog een zeer overzichtelijk artikel over computervirussen.

<VQ> **RCKML Magazine** 2014 t/m 2024

Uitgave: Radio Club Kennemerland IJmuiden en VERON afdeling A20, Kennemerland

Redactie: niet vermeld

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: Verenigingsblad Radio Club Kennemerland / VERON Kennemerland

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. 30 blz., pdf-formaat

Beschikbaar voor onderzoek: 2023: april, 2024: april

Aanvankelijk gaf de Radio Club Kennemerland het tijdschrift **RCK RADIO CLUB KENNEMERLAND** uit. Daarnaast was er ook **Hot Lines**, later hernoemd als **Hot Lines Magazine** dat was het orgaan van de VERON, afd. 20 Kennemerland.

Vanaf 2011 zochten beide partijen toenadering tot elkaar. In 2014 resulteerde dat in een nieuw tijdschrift uitgebracht door de RCK en de VERON samen. In het voorwoord, van beide beschikbare nummers, onder de kop 'Van de voorzitters' richten zowel de voorzitter van de RCK als die van de VERON het woord tot de lezers.

In het aprilnummer uit 2023 stelt Frans Snoeks, de nieuwe samensteller van het blad, zich voor. Zijn voorganger Wim gebruikte voor de opmaak "...software uit het jaar kruik." Met ingang van dit nummer echter werd gebruik gemaakt van het modernere Microsoft Publisher.

Er is een foto van het clublokaal waar PA0JY in het zonnetje werd gezet, hij vierde onlangs zijn 90^e verjaardag. Te lezen is dat luisteren naar spraak op de banden in de loop der jaren moeilijker is geworden voor hem. Morse daarentegen kan hij nog prima volgen.

PA1TK kreeg begin jaren 70 een Haarlems ziekenhuis zover dat hij een antenne vanaf het dak daarvan naar zijn huis mocht spannen. De voorwaarde was wel dat hij die alléén voor ontvangst mocht gebruiken, niet om te zenden. Of hij zich daar ook aan gehouden heeft vermeldt hij niet.

Er zijn meerdere, zeer lezenswaardige, met kleurenfoto's geïllustreerde artikelen. Het blad is beschikbaar als pdf.

<Q22> **SRS-KOERIER** ca 1981 {nr.1, feb./mrt. 2012} t/m onbekend

Uitgave: Scouting Radio Spijkenisse

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: Clubblad van Scouting Radio Spijkenisse

Bijzonderheden: PI9SRS

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: alleen het omslag van 2012: nr. 1

Een greep uit de beschreven onderwerpen op basis van de tekst op het beschikbare omslag: speuren naar buitenaardse voorwerpen op de maan. Een eenvoudige rechtuitontvanger, nieuwe zendmast Hoogersmilde wordt hoger dan de oude. Op de foto toont een van de scouts de beker die hij won op de elfstedencontest op de 80 meterband. De scouts beschikken ook over een Internet Radio Café.

<Q23> **V.R.A. regio JOURNAAL** ca 1968 {1975} t/m onbekend

Uitgave: VRA en NCBHC afd. Friesland en Zwolle

Redactie:

Verschijnt:

Soort/Subtitel: contactorgaan voor leden van de V.R.A - N.C.B.H.C. afd. Friesland en Zwolle

Bijzonderheden:

Uitvoering: c.a. blz., c.a. x cm

Beschikbaar voor onderzoek: behalve een afbeelding van een ongedateerd omslag uit 1975 is er verder geen informatie gevonden over deze verenigingen

<Q24> **QRM magazine** juni 2011 t/m augustus 2013

Uitgave: John Piek

Redactie: John Piek en “een medewerker”

Verschijnt: onregelmatig

Soort/Subtitel: ‘Tijdschrift over zenden, binnenkort ook op papier’

Bijzonderheden:

Uitvoering: N.V.T.

Beschikbaar voor onderzoek: 9 mei 2013

QRM Magazine staat voor Quality Radio Magazine, het was een van de pogingen om het blad **RAM** een waardige opvolger te geven. Er is korte tijd een papieren voorganger geweest, die via winkels die apparatuur en onderdelen op dit gebied verkochten verspreid werd. (helaas was daar geen exemplaar van beschikbaar voor onderzoek) Maar vanwege de hoge kosten was deze versie geen lang leven beschoren. Daarom werd er overgegaan op digitale publicatie.

De artikelen waren kwalitatief van hoog niveau, maar niettemin zeer toegankelijk, omdat de redacteur zich van een heldere en duidelijke schrijfstijl bediende. Met ingang van augustus 2013 kon men **QRM Magazine** via een mailinglist ontvangen.

Tijdschrift niet aangetroffen?

In de eerdere versies van dit werk waren de tijdschriften nog niet in rubrieken ondergebracht. Die onderverdeling is pas in latere versies ingevoerd om de overzichtelijkheid te verbeteren. Een aantal bladen die in het hoofdstuk **Landelijke radio- en elektronicatijdschriften** staan zouden beter passen in **Tijdschriften voor zend- en luisteramateurs**. Het betreft de periodieken met de labels: <15>, <19>, <21>, <22>, <29A>, <29B>, <32>, <46A>, <46B>, <46C> en <51>.

De nummering van Amroh/Radio Bulletin in de beginjaren

Tot en met de 14^e jaargang was er nog geen vast patroon in de nummering en de verschijningsdata van deze bladen. Ook is de maand van verschijnen niet altijd gegeven. Vanaf oktober 1945 werd **Radio Bulletin** een maandblad, maar pas in 1947 was nummer 1 het januarinummer, en nummer 12 het decembernummer. Hieronder volgt een schematisch overzicht van de belangrijkste gegevens en bijzonderheden van de **Amroh Bulletins**, en de daaropvolgende, aanvankelijk eveneens nog onregelmatig verschijnende **Radio Bulletins** tot en met 1945.

nr.	jaar	mnd	jaargang	seizoen	bijzonderheden
nr. 1	1929	nov	x	x	= 1 ^e Amroh Bulletin, vouwblad, 4 bladzijden
nr. 2	1930	jan	x	x	x
nr.1	1932	okt	x	x	vanaf nu tijdschriftvorm, nummering begint opnieuw
nr. 2	1932	nov	x	x	x
nr. 3	1933	feb	x	x	x
nr. 4	1933	aug	x	x	“Nicore” ombouw-nummer
nr. 5	1933	nov	x	x	x
nr. 6	1934	feb	x	x	met kleurenplaat op omslag
nr. 7	x	x	x	34/35	x
nr. 8	x	x	x	34/35	x
nr. 87	x	x	x	x	= extra editie: “inhoud: bouwschema’s!”
nr. 9	x	x	x	1935/36	x
nr. 10	x	x	x	1936	x
nr. 11	x	x	x	1936	x
nr. 12	x	x	x	1937	1 ^e keer colofon
nr. 13	x	x	x	1937	= laatste Amroh Bulletin
nr. 14	x	x	x	1937	= eerste Radio Bulletin

nr. 15	x	x	x	1937/38	x
nr. 16	x	x	x	1938	x
nr. 17	x	x	x	1938	x
nr. 1	x	x	9	1938	vermelding 9 ^e jaargang
nr. 2	x	x	9	1939	x
nr. 3	x	x	9	1938/39	x
nr. 4	1939	x	9	1938/39	1 ^e nummer 1939
nr. 5	x	x	9	1939	x
nr. 6	x	mei	9	1939	x
nr. 1	1939	okt	10	x	x
nr. 2	1939	nov	10	1940	x
nr. 3	1940	jan	10	1940	x
nr. 4	1940	mrt	10	1940	1 ^e keer Radio Bulletin in het colofon
nr. 5	1940	apr	10	1940	x
nr. 6	1940	jul	10	1940	x
nr. 7	1940	aug	10	1940	x
nr. 8	1940	sep	10	1940	x
nr. 1	1940	okt	11	x	x
nr. 2	1940	dec	11	x	x
nr. 3	1941	jan	11	x	x
nr. 4	1941	mrt	11	x	x
nr. 5	1941	apr	11	x	x
nr. 6	1941	mei	11	x	x
nr. 7	1941	jul	11	x	x
nr. 8	1941	sep	11	x	x
nr. 1	1941	nov	12	x	x

nr. 2	1941	dec	12	x	x
nr. 3	1942	feb	12	x	x
nr. 4	1942	apr	12	x	x
nr. 5	1942	jul	12	x	x
nr. 6	1942	okt	12	x	x
nr. 7	1942	nov	12	x	x
nr. 8	1942	dec	12	x	x
nr. 1	1943	feb	13	x	i.v.m. papierschaarste nu klein formaat
nr. 2	1943	mrt	13	x	x
nr. 3	1943	jun	13	x	x
nr. 4	1943	sep	13	x	x
nr. 5	1943	nov	13	x	x
nr. 6	1943	dec	13	x	x
nr. 1	1944	mrt	14	x	x
nr. 2	1944	jun	14	x	x
nr. 3	1944	sep	14	x	verschijning stopt na dit nummer
nr. 4	1945	okt	14	x	verschijning wordt weer hervat
nr. 5	1945	nov	14	x	x
nr. 6	1945	dec	14	x	x

Met ingang van de 15^e jaargang, in januari 1946, verscheen het blad weer in het oorspronkelijke formaat. Het jaar 1946 bestond uit 12 nummers, maar daar waren wel 4 dubbelnummers bij. Pas vanaf januari 1947 bestond elke jaargang uit 12 nummers die maandelijks verschenen. Dat bleef zo tot en met het allerlaatste nummer in september 2013.

Aanbevolen boeken historische Radiotechniek

Naast de tijdschriften waren er natuurlijk ook veel boeken over radiotechniek op de Nederlandse markt. Hieronder een korte beschrijving van enkele voor onderzoekers sterk aanbevolen werken op dit gebied.

Het eerste boek waarin de beginselen van de toen prille radiotechniek op voor de gewone man begrijpelijke wijze werd uitgelegd was 'Draadloze telegrafie' van Nicolaas Koomans. Bijzonder is ook de onderhoudende wijze, waarop hij de door hem gegeven demonstraties van de toen geheimzinnige nieuwigheid beschrijft. De 1^e druk verscheen in 1910, de laatste mij bekende druk, de 7^e, dateert uit 1920.

Het bekendste praktijkboek uit de beginjaren is zonder twijfel het 'Het draadloos ontvangstation', (later werd de titel gewijzigd in 'Het draadloos amateurstation') van Jan Corver. Hierin werden uitgebreide aanwijzingen gegeven hoe men een toestel, inclusief de benodigde onderdelen, zelf kon maken. De 1^e druk dateert uit 1915, de laatste mij bekende druk, de 8^e, was uit 1929.

Ook 'Radio-ontvangst in theorie en praktijk' van R. Swierstra mag niet ongenoemd blijven. Het is een boek waarin het accent meer op de theorie ligt. Interessant is dat de auteur vanaf de latere drukken, begin jaren dertig, uitgebreid aandacht aan de historische ontwikkelingen van de radio besteedt. De 1^e (uit twee dunne delen bestaande) druk verscheen in 1925. De laatste mij bekende is de 3-delige 9^e druk uit 1947.

Voor historisch onderzoek is ook 'Het radioboek' een rijke bron. Het boek uit 1926 werd voorafgegaan door een dun boekje genaamd 'Het voorloperij'. De redacteur was J. Schiere en het werd uitgegeven door Karel Schoemeijer te Bussum. Er zijn diverse artikelen van de hand van destijds bekende mensen uit de radiowereld. Ook zijn er veel foto's en beschrijvingen van zend- en ontvangstations, radio-onderdelen enz. Verder komen de omroepen aan bod, en er zijn uitgebreide gegevens over de radiohandel. Daarnaast zijn er adressen van de belangrijkste radiozaken uit die tijd. Het was de bedoeling dat er elk jaar een nieuw boek zou verschijnen. Dat gebeurde in elk geval nog in 1928, de titel was toen gewijzigd in 'Het nieuwe radioboek'.

Qua inhoud sterk vergelijkbare jaarboeken waren 'Het Radiojaarboek' door L. J. van Looi, uitgegeven in 1926 door N.V. Ontwikkeling te Amsterdam en het 'Radio-jaarboek 1932', samengesteld door E. P. Weber en uitgegeven door Strengholt, eveneens te Amsterdam.

Dan is er nog het overbekende 'Zo... werkt de radio' van Eugen Aisberg. De eerste variant daarvan verscheen rond 1933 onder de titel 'Maar nu begrijp ik de radio'. Het is in feite een cursus radiotechniek in de vorm van een vervolgverhaaltje over een nieuwsgierig neefje, dat regelmatig op bezoek kwam bij zijn oom, een radiotechnisch ingenieur. Het boek is geïllustreerd met een groot aantal grappige en verduidelijkende tekeningetjes. De laatste mij bekende druk, de 16e, is uit 1966. In 1976 grijpt Kluwer nog een keer terug naar deze succesformule met 'Radio... geen probleem' van W. N. Vandersluys. De hoofdpersonen zijn nu wat ouder: majoor b.d. Degenouwer en bankemployé Leeckmans.

'Radiotechniek' van P. Diks is een boek voor zelfstudie, dat vooral uitblinkt door de zeer gedetailleerde technische tekeningen van onderdelen en van complete apparaten. Het boek is zodanig opgebouwd dat

voorkennis van het onderwerp niet nodig was. De 1e druk verscheen in 1941 en de 5^e, de laatst mij bekende, is uit 1947.

Het 'Handboek der Radiotechniek' samengesteld door Rens & Rens bestond uit 7 delen. Beide heren waren destijds de directeurs van de MTS en HTS voor elektronica te Hilversum. De boeken waren bedoeld voor het niveau van radiotechnicus en bestreken een zeer groot deel van de radiotechniek. De delen van de 1^e druk verschenen tussen 1950 en 1954. De laatste mij bekende druk was uit 1959. Er is nog een voorloper met dezelfde titel geweest (c.a. 1942) die waarschijnlijk uit slechts 2 delen bestond.

De serie 'Radiotechniek' van A. Sietsma bestond uit de delen 1, 2, 3A en 3B. De subtitel was 'Leerboek voor monteurs en radiotechnici'. De auteur stond aan het hoofd van de opleiding 'elektronentechnicus' bij Philips. De boeken bevatten vrijwel de volledige leerstof die men moest beheersen om het NRG diploma radiotechnicus te kunnen behalen. De delen van de 1^e druk verschenen tussen 1959 en 1964. Een latere druk ben ik nog niet tegengekomen.

De serie 'Philips Electronenbuizen' bestond uit maar liefst 20 delen, die in 4 talen – waaronder Nederlands - verschenen in de periode vanaf 1939 tot en met 1964. De serie was o.m. bedoeld voor ontwerpers van elektronische apparaten en ging diep in op de buizen en hun toepassingen. Na 1951 verschenen de boeken nog slechts in het Engels, Duits en Frans. Vanaf 1953 kwamen er ook delen over de toepassing van buizen in de televisietechniek, multivibratoren, meetinstrumenten en UHF. In 1960 kwam er zelfs een deel dat handelde over de toepassing van de transistor, in dit geval in de pulstechniek. De nummering van de delen VIIIA en VIIIB doet vermoeden dat er ook een deel VIII heeft bestaan, dat is echter niet het geval. Ook het (vanaf 1946 t/m 1955) in verschillende delen aangekondigde deel VI, is er nooit gekomen. De delen verschenen niet altijd in chronologische volgorde. Zo was bijvoorbeeld deel VII er al in 1946, terwijl deel IIIB pas in 1955 in de handel kwam, maar liefst 9 jaar later dus.

Waar het naslagwerken voor de belangrijkste technische gegevens van elektronenbuizen betrof had men in het Nederlandse taalgebied aanvankelijk slechts de keuze uit de gidsjes die door de grote buizenfabrikanten in de handel werden gebracht. Vanaf 1938 bracht de Algemene en Technische Boekhandel P. Brans uit Antwerpen regelmatig een nieuw deel van het 'Brans vademecum' voor radiolampen uit. Dit waren echte werkplaatshandboeken, waarin men snel even een buis kon opzoeken. Het grote voordeel was, dat ze merkonafhankelijk waren, waardoor men nog maar één boek nodig had. De laatst mij bekende editie is uit 1952. Genoemde uitgeverij bracht overigens een groot aantal boeken over diverse facetten van de radio in de handel, waaronder een 5-delige serie met schema's van de meest voorkomende fabrikanten, evenals de 4-delige serie 'De radiotechnische school', bedoeld voor radiomonteurs. De boeken van Brans waren ook in Nederland verkrijgbaar.

De Muiderkring besloot op het gebied van buisgegevens ook een graantje mee te pikken, en bracht in 1955 de 1^e druk van het 'MK Buizenhandboek' uit. Daar was goed over nagedacht want er was gekozen voor een overzichtelijk indeling d.m.v. kleuren. Dit was nog niet eerder gedaan en op die manier kon men heel snel een eindbuis, gelijkrichtbuis of triode opzoeken. Verder werden de buizen in de schakeling afgebeeld, waardoor men in een oogopslag de belangrijkste gegevens kon overzien. Vrijwel elk jaar kwam er een nieuwe druk op de markt en vanaf 1960 werden er ook halfgeleiders opgenomen. In oktober 1961 kwam het eerste, geheel aan halfgeleiders gewijde deel op de markt. De laatst mij bekende druk, de 19^e, verscheen in 1981.

Ook noemenswaard is het 'Electronisch jaarboek(je)', van de Muiderkring. (de naam veranderde wel eens) Het was een combinatie van agenda en zakboekje voor de radioman/elektronicus. Het bevatte veel gebruikte formules, gegevens van componenten, schemaatjes en nuttige adressen. De eerste uitgave heette 'Agenda 1948', maar... een agendadeel kwam er niet in voor! Dat was in latere uitgaven wel het geval. Het laatst, mij bekende deel, is het 'Jaarboekje elektronica '84'. Dat was de 37^e editie.

Tenslotte waren er ook diverse schriftelijke radiocursussen. Ik noem er een paar: 'Maxwell cursus radiotechniek A' van het Limburgse verzendhuis Maxwell, 'Radio-amateur', 'Televisie-amateur' en 'Zendamateur' door Dr. Blan, uitgegeven door de Muiderkring. 'Populaire radiotechniek en radio's zelf bouwen' van het NTI. Tenslotte was er nog een Nederlandstalige Belgische cursus, de 'Eurelec schriftelijke radiocursus'.

Literatuuropgave

Er is tot nu toe maar weinig geschreven, dat specifiek over de geschiedenis van de Nederlandse radiotijdschriften gaat. Hieronder een overzicht van de aanvullende bronnen waaruit ik, naast de belangrijkste bronnen, de tijdschriften zelf, heb geput.

Boekenlijst van de technische boekerij van den Nederlandschen omroep 1943

Studio A, bibliotheek technische dienst, 's Gravelandscheweg 52 Hilversum

à Steringa Idzerda, de pionier van de radio-omroep, 1969

P.A. de Boer, blz 60

RB elektronica, jubileum-uitgave, jaargang 60, 1991

In dit nummer een beschrijving van de geschiedenis van Radio Bulletin onder de titel: "Radio Bulletin: 60 jaar nieuws". Ook is er een artikel "Radiotijdschriften in Nederland" dat de geschiedenis van de belangrijkste Nederlandse radiotijdschriften tot 1991 beschrijft. Helaas zijn daarin wel enkele fouten in de jaartallen geslopen.

Gids van Nederlandse radio- en televisietijdschriften, Bennie Pratasik, 1991

Stichting Film en Wetenschap, Amsterdam

Dit is de enige mij bekende publicatie, die op beknopte wijze de belangrijkste gegevens geeft van een groot aantal tijdschriften op dit gebied. Dit werk is helaas niet meer verkrijgbaar. Dankzij Peter den Boer kreeg ik een exemplaar in handen toen dit werk al vrijwel voltooid was. Daardoor heb ik op de valreep nog enkele leemtes in mijn overzicht kunnen dichten. Zo kwam ik er bijvoorbeeld enkele tijdschriften in tegen waar ik nog nooit van gehoord had. Omgekeerd zocht ik er tevergeefs naar ontbrekende informatie over bladen die in dit overzicht wel zijn opgenomen. Maar, zoals ik al eerder opmerkte: een dergelijk werk is nooit af.

Radio Historisch Tijdschrift 1994, nummer 3

Overzicht van enkele in Nederland gepubliceerde radiotijdschriften, Frans Driesens, blz 68

Vijftig jaar VERON Honderd jaar radio, Dick Rollema, 1995

De verenigingen en hun tijdschriften, blz. 131 en 199

Tijdschriften op het gebied van radiotechniek, Peter den Boer, geen jaar

niet gepubliceerd

Retro Radio, 2008, maart, nummer 1

Boekbespreking: tijdschriften, auteur niet vermeld, blz 25

Het radiotoestel in de tweede wereldoorlog, hoofdstuk 12, Gidi Verheijen, 2009

Radiotijdschriften in de tweede wereldoorlog, blz 163

Beknopte geschiedenis van de radio

Hieronder een greep uit de belangrijkste gebeurtenissen op radiogebied, met het accent op Nederland. De nadruk ligt op radio, maar er worden ook enkele hoogtepunten uit de geschiedenis van 'beeldradio'(televisie) en elektronica genoemd.

Verder worden de verschijningsdata van enkele belangrijke Nederlandse radioboeken uit de begintijd gegeven, alsmede mijlpalen op het gebied van radiolampen. Bij die laatste heb ik mij beperkt tot Philips, omdat dit de belangrijkste Nederlandse producent op dat gebied was, maar ook omdat de geschiedenis van deze fabrikant vrij goed gedocumenteerd is.

1895

De jonge Italiaan Marconi combineerde een aantal uitvindingen en deed daarmee succesvolle proefnemingen om draadloos berichten over te zenden.

1896

Omdat er in Italië geen belangstelling voor zijn experimenten was ging Marconi naar Engeland, waar hij alle medewerking ontving van de 'chief electrical engineer of the post-office' W. Preece.

1897

Marconi slaagde er in mei in draadloos signalen over te brengen tussen Lavernock en het eilandje Flatholm, een afstand van ongeveer 3 kilometer. In november van dat jaar installeerde hij zijn eerste zender bij The Needles, Alum Bay, op het eiland Isle of Wight, eveneens in Engeland.

1901

De waarschijnlijk allereerste experimentele draadloze verbindingen in Nederland kwamen in dat jaar in Zuid Holland tot stand.

Proef met een draadloze verbinding tussen Hoek van Holland en Lichtschip Maas met Ducretet-apparatuur, technicus was H. Nierstrasz.

Tussen het telegraafkantoor in Den Haag en de PTT herstellingswerkplaats in Scheveningen. Waarschijnlijk eveneens met Ducretet-apparatuur.

Marconi pakt het wat groter aan. In december slaagt hij erin draadloos 2800 kilometer te overbruggen tussen Poldhu in Engeland en Noord Amerika.

1902

Wie indertijd per spoor van Amsterdam naar Leeuwarden reisde moest in Enkhuizen overstappen op een stoompont om daarmee de Zuiderzee over te steken, en in Stavoren weer in de daar klaarstaande trein te stappen. Beide spoorwegstations stonden sinds 1902 door middel van apparatuur van het Gesellschaft für Drahtlose Telegraphie (de voorloper van Telefunken) in verbinding met elkaar.

Eveneens in dit jaar werd door de marine een draadloze verbinding tussen Amsterdam en Kampen in gebruik genomen. Aanvankelijk gebeurde dat met Franse apparatuur, maar toen die niet bleek te voldoen werd overgestapt op Duitse toestellen.

1903

A. Weiss installeert (zonder vergunning!) een station met Marconi-apparatuur op de Overtoom te Amsterdam. Daarmee ontving hij draadloos nieuwsberichten van een Marconi-station te Broomfield, Engeland. Hij gaf die vervolgens door aan de redactie van Het Handelsblad.

1904

Op 19 december van dat jaar wordt kuststation Scheveningen Haven (SCH) in proefbedrijf genomen. Het was ingericht met Telefunkenapparatuur en ondergebracht in een houten gebouwtje in de Scheveningse duinen, vlak bij de vissershaven. De leiding was in handen van H. Nierstrasz

1905

Het Noord Hollandse Wieringen was toen nog een eiland. Als gevolg van winterse omstandigheden raakte een telegraafkabel defect waardoor er geen verbinding met het vasteland meer was. Als noodmaatregel werd daar toen een mobiel Telefunken station opgesteld, dat draadloos in contact met Scheveningen haven had. Op die manier kon het eiland, met tussenkomst van SCH, alsnog verbinding met het telegraafnet maken totdat de storing vijf weken later opgelost was.

Het boekje ‘Wat iedereen van de telegrafie weten moet’ van J. M. Faber verschijnt. Het laatste hoofdstuk is getiteld ‘Telegraferen zonder draad’.

1906

Kuststation SCH wordt op 1 januari officieel geopend.

1909

De Amsterdamse radioamateur Anthonet Hugo de Voogt luistert (illegaal) naar telegrafieverkeer tussen SCH en het op zee in nood verkerend schip “De Wilhelmina”. Hij deed daar uitgebreid verslag van in Radio Nieuws.

1910

Draadloze telegrafie, ondertitel: ‘Populaire natuurkundige verklaring’ is het eerste boek voor het grote publiek op de Nederlandse markt dat geheel handelt over draadloze telegrafie. Het is geschreven door dr. Nicolaas Koomans en uitgegeven door Kluwer.

1911

De Eiffeltoren in Parijs start op 15 juli met het uitzenden van weerberichten die ook in Nederland te ontvangen waren.

1913

Jan Corver maakt bij A. H. de Voogt te Amsterdam kennis met draadloze telegrafie. Vervolgens vraagt hij audiëntie aan bij minister Lely. Hij weet hem zover te krijgen dat het in ons land van kracht zijnde luisterverbod wordt opgeheven.

Op 17 december publiceert het weekblad Panorama een artikel van Jan Corver, waarin deze een met foto's geïllustreerde beschrijving geeft van toestellen voor draadloze telegrafie, die toentertijd door een groepje amateurs werden gebouwd en gebruikt .

De roepletters van station SCH te Scheveningen wijzigen in PCH.

1914

Kuststation Scheveningen Haven (PCH) zendt vanaf dit jaar ook weerberichten uit.

Op 4 april richt H. Idzerda te Den Haag de eerste Nederlandse radiofabriek op onder de naam Technisch Bureau Wireless.

Het boek 'Draadlooze telegrafie' van ir. J. Isbrücker komt in de handel.

Amateurs kunnen een gratis vergunning aanvragen voor het bezit en gebruik van ontvangstinstallaties.

Echter, als gevolg van de op 28 juli uitgebroken WOI wordt op 5 september bij Koninklijk Besluit het bezit en gebruik van ontvangstinstallaties opnieuw verboden.

1915

Het boek 'Het draadloos ontvangstation voor den amateur' door Jan Corver verschijnt. In tegenstelling tot de hierboven genoemde boeken is dit werk vooral een praktijkboek, over hoe men met huis, tuin en keukenmiddelen zelf een ontvangstinstallatie kan bouwen. De auteur maakt melding van het luisterverbod, maar adviseert om zich in elk geval alvast de theorie eigen te maken, omdat volgens hem het verbod waarschijnlijk van tijdelijke aard zal zijn.

1916

Oprichting van de Nederlandsche Vereeniging Voor Radiotelegrafie (NVVR) op 19 maart te Den Haag. M.i.v. mei krijgt de vereniging een orgaan in de vorm van een maandelijks rubriek in het Maandblad voor Telefonie en Telegrafie.

1917

Op 12 september wordt het ingestelde luisterverbod weer opgeheven.

In Malabar op Java wordt gestart met de bouw van een Amerikaanse booglampzender. In november beginnen de eerste, op Nederland gerichte proefuitzendingen.

1918

In januari verschijnt het eerste Nederlandse radiotijdschrift: Radio Nieuws, uitgegeven door de NVVR.

De Nederlandsche Seintoestellen Fabriek (NSF) wordt in Hilversum opgericht op 27 februari.

De eerste 'Tentoonstelling op het gebied der radiotelegrafie' wordt van 17 t/m 21 maart gehouden in ruimtes van de Haagse dierentuin. Op de stand van Leonard Bal uit Breda werd voor het eerst in Nederland een toestel met een, door Bal in de handel gebrachte 'radiolamp' gedemonstreerd.

Ook Idzerda brengt in juni (door Philips voor hem gemaakte) radiolampen onder de naam 'Ideezet' in de handel.

In Kootwijk wordt gestart met de bouw van een Telefunken machinezender

Op 11 november eindigt WOI.

1919

Van 24 februari t/m 8 maart geven Idzerda en Philips op de jaarbeurs te Utrecht demonstraties met radiotelefonie voor het grote publiek, tussen het Vredenburg en het Lucasbolwerk.

In september startten beide partijen met zendproeven tussen Den Haag en Eindhoven.

Op 6 november wordt door Idzerda, via zijn zelfgebouwde zender PCGG, het eerste van een reeks tevoren in de Nieuwe Rotterdamsche Courant aangekondigde radioprogramma's met grammofoonmuziek uitgezonden vanuit de Beukstraat in Den Haag.

In het ontvangststation Blaricum wordt de zender in Malabar voor de eerste keer ontvangen in Nederland.

1920

Een geheel nieuw spoeltype, de uit de USA overgewaaid honingraatspoel, verschijnt op de Nederlandse markt.

Philips levert de eerste (helgloeiende) trioden voorzien van een vierpensvoet, de DI en DII.

1921

De NSF betreft het nieuwe fabrieksgebouw op de heide bij Hilversum.

De eerste (hoorn)luidspreker in Nederland: de Magnavox, spoedig gevolgd door onder andere de merken Bell en Brown.

Vanaf 7 augustus moest men het bezit van een ontvanginstallatie aangeven op een telegraafkantoor.

1922

Vaz Dias, de eerste draadloze persdienst ter wereld, start met regelmatige uitzendingen via de zender van de Effectenbeurs te Amsterdam.

De NSF brengt haar eerste omroepontvanger in de handel: de O8.

Philips brengt een krachtigere triode in de handel, type E. Deze is geschikt om hoornluidsprekers aan te sturen.

1923

Op 5 mei werd de op Malabar gerichte langegolfzender Radio Kootwijk (PCG) officieel in bedrijf gesteld.

Op 8 juli wordt op initiatief van de NSF de Hilversumsche Draadloozen Omroep (HDO) opgericht. De proefuitzendingen van de eerste NSF-zender in Hilversum beginnen op 21 juli op een golflengte van 1075 meter met een vermogen van 500W. Omroeper is W. Vogt. (hij was sinds 1920 chef verkoop en reclame bij de NSF)

Eind dit jaar brengt de radioamateur H. Jesse vanuit Leiden voor het eerst een –op dat moment illegale– draadloze verbinding met Amerika tot stand via de korte golf.

Philips brengt haar eerste dubbelroosterlamp type Q op de markt. Deze heeft geen (dure) hoogspanningbatterij meer nodig. Ook komt het bedrijf nu met energiezuinige zwakgloeiende lampen (BII en BVI) in de handel onder de naam ‘Miniwatt’. Vanaf dit jaar wordt de messing voet vernikkeld.

1924

Radioamateur A. Bauling uit Koog a/d Zaan begint in april in die plaats, als eerste in Nederland, op kleine schaal met wat later radiodistributie of draadomroep zou gaan heten, hij heeft dan vijf abonnees.

In de zomer worden de Kurhausconcerten rechtstreeks vanuit Scheveningen, via een telefoonverbinding naar de zender in Den Haag, door de PCGG uitgezonden.

Op 11 november wordt de zendmachtiging van Idzerda ingetrokken, en op 11 december gaat zijn bedrijf, de ‘Nederlandsche Radio Industrie’ failliet.

Philips schenkt de NSF twee stalen zendmasten, bijgenaamd de zingende torens.

Eerste uitzending van de NCRV via de NSF-zender op 24 december. Het uitgestraalde vermogen is inmiddels toegenomen tot 4 kW.

Philips brengt lampen met een gasbinder in de handel, de A310 en de A110. Het afsmelpunt verdwijnt van de ballon, en er worden geen Romeinse cijfers meer gebruikt in de typeaanduiding. (voorbeeld: BVI wordt B6)

1925

23 april: R. van Boetzelaer slaagt er vanaf het NSF-terrein als eerste in Nederland in, via de korte golf verbinding met Indonesië te maken d.m.v. een eenvoudige 1-lampzender.

Eerste Nederlandsche Radiosalon, gehouden in het Kurhaus te Scheveningen.

Eerste uitzending van de VARA op 7 november. Eerste uitzending van de KRO op 24 november.

Philips komt met de eerste (enkelfasige) netgelijkrichter, de 373. Ook wordt de metalen lampvoet vervangen door een bakelieten voet.

1926

Het Scheveningse kuststation PCH wordt vanaf nu vanuit IJmuiden bediend.

Eerste uitzending van de VPRO op 30 mei.

Philips komt met de eerste lampen voor weerstandskoppeling (A125, A225 en A425) daarnaast verscheen de eerste HF-triode (A430) en de eerste triode met een voor wisselstroom geschikte gloeidraad. (C0805)

1927

In maart worden de proefuitzendingen van Philips PCJJ (later gewijzigd in PCJ) vanuit Eindhoven voor het eerst ontvangen in Indonesië .

In de zomer wordt de PHOHI (Philips' Omroep Holland Indië) opgericht. Die gaat uitzenden vanaf de nieuwe kortegolfzender te Huizen. De koningin spreekt Indonesië op 30 mei toe via deze zender.

De HDO werd in maart opgeheven, de ANRO (Algemeene Nederlandsche Radio Omroep) kwam ervoor in de plaats.

Op 22 oktober werd er in Huizen een tweede langegolfzender (1875 m) in gebruik genomen waar de NCRV en de KRO gebruik van gingen maken. Daartoe hadden zij de NDO (Nederlandsche Draadlooze Omroep) opgericht.

Op 28 december fuseren de ANRO en de NOV (Nederlandsche Omroep Vereeniging) waardoor de AVRO ontstaat.

De eerste Philips LF-penthode's (D143 en B443) komen op de markt en verder verschijnen de eerste HF-tetrode's (A442 en C142) alsmede de eerste indirect verhitte lamp (F215). Genoemde lampen worden 'Wonderserie' genoemd en toegepast in de eerste Philips radio toestellen type 2501 en 2502 die dit jaar in de handel komen. Ze worden door de NSF in Hilversum gebouwd.

1928

De eerste uitzending van de AVRO vindt plaats op 1 januari.

Philips komt met haar eerste dubbelfasige netgelijkrichter, de 2506.

1930

Op 1 januari wordt een nieuwe middengolfzender (301 m) te Hilversum in gebruik genomen die de 1075 meter langegolfzender vervangt. Die laatste wordt tegelijkertijd uit dienst genomen.

1931

Philips brengt haar eerste lamp met uitwendig gemetalliseerde ballon op de markt, de E452T.

1932

Philips brengt de 'Gouden serie' (lampen met een goudkleurige afscherminglaag) in de handel.

1933

's Avonds neemt Kootwijk de uitzendingen van de zender te Huizen over.

Philips komt dit jaar met een groot aantal nieuwe lampen op de markt, o.a. de eerste indirect verhitte eindpenthode E463, de eerste HF-penthode E446, de eerste hexode E448 en de eerste binode E444.

1934

Dit jaar wordt een nieuwe Europese codering voor radiolampen ingevoerd. Daarbij geeft de eerste letter de gloeispanning aan, de tweede en eventueel derde het type, en het cijfer de voet. De pennenvoet wordt vervangen door de P-voet met zijcontacten.

Philips brengt haar eerste octode, de AK1, in de handel. Deze wordt toegepast in de eerste superheterodyne van deze fabriek.

1935

De zender in Huizen wordt op 1 juli ontmanteld. Een nieuwe langegolfzender te Kootwijk neemt de uitzendingen over.

Op 22 juli wordt de Nederlandsche Omroep Zender Maatschappij (NOZEMA) opgericht.

1936

De Nederlandsche Draadloze Omroep (NDO) wordt opgeheven.

Philips komt met de eerste kathodestraalafstemindicator (magisch oog) type 4677, kort daarop hernoemd naar AM1.

1937

De NOZEMA neemt een nieuwe middengolfzender (415,5 m / 722 kHz, 10 kW) in gebruik bij Jaarsveld.

Philips komt met nieuwe radiolampen voor wisselstroom met 6,3 volt gloeispanning: de 'Rode serie'.

Op 20 juli overlijdt G. Marconi. Als eerbetoon aan hem staakten alle radiostations ter wereld op 21 juli om 18u00 hun uitzendingen gedurende twee minuten.

1940

In Lopik wordt een nieuwe middengolfzender in gebruik genomen.

Op 10 mei raakt Nederland betrokken in WOII.

Op 12 mei wordt de PHOHI uitgeschakeld.

Op 14 mei worden de zendmasten van de NSF/HDO middengolfzender in Hilversum opgeblazen door de Nederlandse genietroepen.

Op 15 mei wordt PCH uitgeschakeld.

Op 28 juli begint Radio Oranje haar op Nederland gerichte uitzendingen vanuit Engeland via de zender van de BBC. Uiteraard werd het door de bezetter verboden om daarnaar te luisteren.

Philips komt met lampen met een 1,5 volt gloeidraad en octalvoet, bestemd voor batterijtoestellen. (o.a. DAC21, DL21 en DAH50)

1941

Op 9 maart maakt de bezetter bekend dat alle omroepen hun uitzendingen moesten staken. De Rijks Radio Omroep (RRO), later hernoemd in Nederlandschen Omroep (NO), nam de uitzendingen over.

In Lopik komt een tweede middengolfzender in bedrijf.

In december worden alle omroepen opgeheven, en dus is het ook afgelopen met de omroepgidsen.

Philips komt met radiolampen zonder kneep, voorzien van 'lock-in' voeten: EF22, ECH21 en EBL21.

1942

In januari komt de Luistergids in de plaats van de opgeheven Nederlandse omroepgidsen.

1943

Op 13 mei wordt door de bezetter bekendgemaakt dat alle radio's in Nederland moeten worden ingeleverd.

1944

PCG, de zender te Kootwijk, wordt door de bezetter verwoest.

Op 3 oktober kwam Radio Herrijzend Nederland in de lucht vanuit het pas bevrijde Eindhoven. De zender was gedurende de oorlog in het geheim bij Philips gebouwd.

1945

5 Mei: de rest van Nederland werd ook bevrijd.

29 juni: PCH komt weer in dienst.

1946

Op 19 januari vindt de laatste uitzending van Herrijzend Nederland plaats.

Op 20 januari worden de radio-uitzendingen in Nederland hervat door de 'Stichting Radio-Omroep in Overgangstijd'. Dit gebeurde in samenwerking met de vroegere omroepverenigingen.

1947

Op 1 maart hervatten de oorspronkelijke omroepen hun uitzendingen.

Philips komt met nieuwe, veel kleinere radiolampen: de rimlock-serie (UCH41, UAF41, UBC41, UL41)

1948

In de lente start Philips met experimentele televisie-uitzendingen vanuit Eindhoven.

Philips brengt de eerste buis met 9 elektroden in de handel, de EQ40. Ook miniatuurbuizen voor batterijvoeding verschijnen nu, o.a. DAF91, DF91, DK91 en DL91.

1949

De introductie van de eerste Novalbuizen, EC80, EBF80, UBF80, EQ80.

1950

Philips brengt Novalbuizen op de markt die speciaal voor televisie ontwikkeld. Het zijn de typen ECL80, EF80, PL81, PL83 en PY80.

1951

Op 2 oktober vond de eerste officiële televisie-uitzending in Nederland plaats vanuit Studio Irene (een voormalige kerk) te Bussum.

1952

Philips brengt de eerste (puntcontact) transistoren op de markt: OC50 en OC51. Daarnaast ook een aantal nieuwe novalbuizen: EABC80, ECH81, EF85 en EZ80.

1953

Philips brengt de transistoren OC10, OC11 en OC12 op de markt. De novalserie wordt uitgebreid met onder andere EL84, ECC85, PCF80 en PCC84.

1954

Op 15 juni werd de eerste Nederlandse FM zender in gebruik genomen in Hulsberg (L), een dorp nabij Valkenburg.

1957

Philips brengt de eerste, volledig met transistoren uitgeruste, draagbare radio op de markt.

1960

Op 21 april vindt de eerste uitzending van het piratenschap Radio Veronica plaats.

Rond deze tijd vonden de eerste stereo-uitzendingen via Hilversum 1 & 2 plaats, elke zender zond één kanaal uit. Om die uitzendingen in stereo te ontvangen waren dus twee radiotoestellen nodig.

1961

De nuvistor, een metalen miniatuurbuis, verschijnt op de Nederlandse markt.

1963

De eerste FM stereo-uitzending vindt plaats in Nederland. Hilversum 3 komt in de lucht.

1967

Eind dit jaar: de eerste experimentele kleuren-tv uitzendingen in Nederland.

1971

De eerste microprocessor, de 4004 van Intel, komt op de markt.

1974

Op 17 juni werd (voor zover mij bekend) de eerste tentoonstelling van historische radiotoestellen in Nederland gehouden, in het universiteitsmuseum te Utrecht.

Marcel Ritmeester opent het elektriciteitsmuseum in Emmen.

Op 31 augustus is de laatste uitzending van zeezender Radio Veronica.

1976

Opening van het eerste Nederlandse radio- en grammofoonmuseum van Johan van de Beek en C. Verkoelen op 18 april in kasteel Aldenghooor te Haelen bij Roermond.

In mei bijeenkomst voor geïnteresseerden in oude radiotechniek in zaaltje Emmen, georganiseerd door M. Ritmeester.

1977

Op 19 maart wordt de Nederlandse Vereniging voor Historie van de Radio (NVHR) opgericht.

1982

Het Postmuseum in Den Haag wijzigt de naam in PTT museum

1983

Opening Omroepmuseum te Hilversum op 12 februari.

1984

Opening Nederlands Elektriciteits Museum van Marcel Ritmeester te Nijkerk (er was ook een aparte afdeling voor radio)

1986

Opening Radio Amateur Museum van Frans Driesens in Oost-Maarland (L) op 5 oktober

1997

Maart: Het PTT museum schenkt 42 toestellen aan het Omroepmuseum. Verder worden nog 10 toestellen in langdurig bruikleen gegeven. (Aether, nr. 4, 1997)

1998

Op 31 december om 16u00 wordt PCH definitief uit dienst genomen.

2002

Maart: opening Radiomuseum (Radiotron) van Marcel Ritmeester te Hoenderloo.

2004

De eerste DAB (Digital Audio Broadcast) uitzendingen gaan van start.

2006

Op 1 december werd Beeld en Geluid geopend te Hilversum. De historische radiocollectie van het inmiddels gesloten Omroepmuseum werd daar in het depot ondergebracht, evenals een latere zender van Idzerda.

2013

Op 14 oktober gaat de vernieuwde DAB+ live.

2014

1 januari: de AVRO en TROS werden samengevoegd

2015

Op 1 september vond de laatste uitzending van de Publieke Omroep (NPO) op de middengolf plaats. Enkele dagen later werd de zendmast al gesloopt.

2016

1 januari: KRO en NCRV, VARA en BNN worden samengevoegd. De VPRO blijft zelfstandig.

2020

Na het overlijden van Frans Driesens in oktober wordt het Radio Amateur Museum gesloten.

Index van de tijdschriften

Alle opgenomen tijdschriften zijn in chronologische volgorde genummerd en voorzien van identificatielabels. Zo is <01> dus het oudste blad (voor zover bekend) van een categorie. Is de datum waarop een blad voor het eerst verscheen niet met zekerheid bekend, dan werd deze geschat. Als de naam van een blad een, of meerdere keren wijzigde, komt er een hoofdletter achter het getal. In dat geval krijgt de eerste variant de letter <A>, de tweede de letter <B>, enzovoort.

Enkele nakomers werden als volgt ingepast: <29AA> volgt chronologisch op <29A>, en <18+> op <18>.

Daarnaast is een aantal tijdschriften voorzien van een hoofdletter vóór het getal. De betekenis daarvan is hieronder gegeven. De tijdschriften in het hoofdstuk 'Landelijke radio- en elektronictijdschriften' hebben geen toegevoegde letter.

- <A> andere bladen
- <B> Nederlandstalige Belgische tijdschriften
- <C> catalogi en prijscouranten
- <G> geen gegevens bekend, niet nader omschreven
- <H> bladen voor handel, industrie en wetenschap
- <I> Indonesische bladen
- <L> tijdschriften voor de luisteraar
- <N> naamsvariant, niet nader omschreven
- <O> omroepgidsen
- <P> personeelsbladen van radiofabrieken
- <Q> door andere organisaties uitgegeven tijdschriften voor radiozendamateur
- <R> bladen die regionaal werden verspreid
- <S> bladen voor hifi stereo
- <T> toevoeging, bijlage of rubriek
- <V> tijdschriften uitgegeven door de regionale afdelingen van de VERON

<W> illegale periodieken uit WOII

<X> onbekende tijdschriften

<Z> orgaan voor zendpiraten

In de loop der jaren kwam het wel eens voor dat er een nieuw tijdschrift verscheen, waarvoor een naam werd gekozen die al eerder door een ander blad gebruikt werd. De naam Radiopost bijvoorbeeld kwam zelfs drie keer voor. Om vergissingen te voorkomen is het in dergelijke gevallen dus van belang om op de identificatielabels te letten. Deze labels maken het ook eenvoudig om in dit digitale document met de zoekfunctie snel te kunnen vinden op welke bladzijden een tijdschrift gevonden kan worden.

In een aantal gevallen waren er slechts minimale verschillen tussen de namen, die gemakkelijk over het hoofd kunnen worden gezien. Bijvoorbeeld verschillen in het gebruik van leestekens, en het wel of niet gebruiken van een spatie in de naam. Hieronder enkele voorbeelden:

Radio wereld - Radiowereld

Klank en Beeld - Klank & Beeld

Radio-Praktijk - Radio Praktijk

Bladen waren niet altijd consequent in het gebruik van hoofdletters of kleine letters in de naam. Hieronder enkele voorbeelden van de in de loop der jaren, door het bekende tijdschrift van de Muiderkring, gebruikte schrijfwijzen:

RADIO BULLETIN

RADIO Bulletin

radio bulletin

Om de leesbaarheid te bevorderen zijn eventuele hoofdletters in de namen zoveel mogelijk weggelaten, behalve wanneer het afkorting betreft, bijvoorbeeld AVRO, VARA e.d. De namen beginnen steeds wel met een hoofdletter, behalve die welke op het omslag met een kleine letter geschreven worden.

Op de volgende bladzijde volgen, in alfabetische volgorde, alle 362 in dit werk opgenomen tijdschriften, voorafgaand door het paginanummer waarop het beschreven of genoemd wordt.

- 61 Aether <49>
- 124 ALA radio catalogus <C30>
- 25 Amroh Bulletin <14A>
- 192 Amstelstraler <V1>
- 67 Amsterdamsche radio-courant <R03>
- 141 Apparatenblad <P5>
- 215 ARA NIEUWS <Q1>
- 167 Audio & Techniek <S5>
- 127 Aurora en Kontakt (nieuws) <C34>
- 148 AVRO bode <O5D>
-
- 173 Baffle <Z6>
- 175 BASF Mededelingen voor geluidsbandvrienden <A2A>
- 218 BDXC Bulletin <Q6B>
- 170 BENELUX DX-CLUB <Z2>
- 107 Biedermann & Co <C05>
- 23 Biedermann's radiomaandblad voor den radiohandel <12A>
- 23 Biedermann's Technisch Tijdschrift <12B>
- 77 BORN <H08>
- 193 BRAC nieuws <V2>
- 59 Break break <46A>
- 129 Bulgin supplement 1937 1938 <C37>
- 196 Bulletin [A44, A55, VRZA] <V6B>
-
- 121 Catalogus van radio-technisch bureau Willofoon <C26>
- 125 Catalogus van kwaliteits radio-instrumenten [Amroh] <C32A>

- 116 Catalogus september 1928 [Andersen en Polak] <C19>
- 125 Catalogus 1966 [Amroh] <C32D>
- 144 Christelijk tijdschrift voor radio <O1A>
- 97 Componenten Kompas <H29B>
- 145 Contact <G7>
- 194 CONVO <V3>
- 194 CQ FM NIEUWS <V4A>
- 195 CQ Friese Wouden <V5 >
- 33 CQ-NVIR <21>
- 44 CQ-PA <32>
- 216 CQ-SDH <Q3>
- 215 CQ-QSO <Q2>
- 188 CQ V.R.B. <B8>
- 217 CQ ZANVIR <Q4>
-
- 46 databus <G1> [= opvolger Radio Electronica, genoemd, maar niet beschreven]
- 218 DARU Magazine <Q5>
- 128 Daviro prijscourant <C35>
- 218 DE BENELUX DX-CLUB <Q6A>
- 148 De Aetherbode <O5A>
- 197 De Flevo Rondstraler <V7B>
- 164 De gramfoon revue <S1>
- 211 De “Helmondse” Varicon <V27C>
- 211 De Helmondse Varicon <V27D>
- 149 De kinder-courant <T04> [= bijlage voor de jeugd, verscheen naast de Katholieke radio-gids]
- 88 De Lamp <H20>

- 69 De Luidspreker <R05>
- 196 Deltaloep <V6C>
- 17 De Marconist [Nederland] <06>
- 191 De marconist [België] <B13>
- 145 De Mini/microcomputer <G5>
- 120 De N&K inductor-dynamische-luidspreker <C25>
- 190 De professionele radio <B11A >
- 190 De professionele radio elektronica <B11B >
- 29 De Radio Amateur [Wagenaar] <17>
- 36 De Radio Amateur [BRA] <24>
- 79 De Radio-centrale <H10>
- 150 De Radiogids <O6A> [VARA]
- 180 De Radiogids <I2> [Indonesië]
- 159 De Radiogids <L7> [Avenue]
- 73 De Radio-Handel <H04>
- 89 De Radiohandelaar <H21>
- 162 De radio-krant <W3>
- 20 de Radio Revue <09>
- 186 De Radio Revue <B6A>
- 186 De Radio en Televisierevue <B6B> (m.i.v. maart 1950 gewijzigd in: Radio en Televisierevue)
- 160 De radio vriend <L8>
- 189 De radioweek <B9>
- 146 De R.K. radio-gids <O3A>
- 196 De Rondstraler PI4WAL <V6A>
- 139 De V.D.H. -omroep <P2A>
- 211 De Varicon <V27E>

- 185 De Vlaamsche radiogids <B4>
- 140 De Vrije Philips Koerier <P3B>
- 94 de VRIJE radiohandel <H26>
- 219 “De zwevende nul” <Q7>
- 220 DIG-PA Bulletin <Q8>
- 172 Discodance <G2>
- 222 DKARS MAGAZINE <Q9>
- 53 D’ Oude Hoorn <40>
- 222 DX-ROTTERDAM <Q10>
- 117 Dynaco <C20>
-
- 41 Electron <29B>
- 45 Elektronica <33B>
- 70 Elektronica en Telecommunicatie <H01C>
- 54 electronica top internationaal <41A>
- 49 Electronica Wereld <36A>
- 92 Electronisch meten <H24>
- 16 Electro Radio <05>
- 80 Electro Radio Mercurius <H11A>
- 75 Electro Radio Techniek <H06>
- 49 Elektor <36C>
- 55 elektronika hobbie <42>
- 58 Elektronica ABC <45A>
- 58 Elektronik ABC <45B>
- 98 Elektronaut <H31A>
- 98 Electronaut <H31B>

- 49   Elektuur <36B>
- 60   elex <47>
- 97   Elonco Bulletin <H29A>
- 62   Elrad <50>
- 57   ELO <44A>
- 124   Erik Schaaper's Ombouwschema's <C31>
- 80   ERM <H11B>
- 80   ERM Elektro Retail Magazine <H11D>
- 80   ERM journal <H11C>
- 222   ETGD-Bulletin <Q11>
-
- 197   Flevo Rondstraler <V7A>
- 46   flip-flop <T03> 'Bouwbijlage' [= rubriek in Radio Electronica]
- 99   Fonoweek <H32B>
- 171   Free radio magazine <Z04>
-
- 197   GAGELNIEUWS <V8>
- 175   Geluid + band BASF <A2B>
- 43   G.I.C. Post <31>
- 183   GIDS voor den Model-Mekaniker, Elektriker & Radio-Liefhebber <B1>
- 157   Goede ontvangst <L5 >
- 198   Gooi praet <V9>
- 123   G.R.F.prijscourant <C29>
-
- 72   Hagee post <H03>
- 50   Halfgeleidergids <36D>

- 41 HAM-CONTACT <29A> (ook zonder koppelstreepje)
- 200 ham news <V11>
- 199 HAM-NIEUWS <V10>
- 128 Hapé verzamel-hoofdprijs courant <C36>
- 117 H&B radio <C21>
- 135 Het Groentje <C45B>
- 163 Het nieuws van de radio <W12>
- 158 Het Radioprogramma <L6 >
- 139 Het V.D.H.-tje <P2B>
- 166 Hifi Video Test <S3>
- 57 Hobbit <44B>
- 174 Hobby Club <A1>
- 50 Hobbyskoop <37B>
- 201 Hunsotron <V13>
- 200 Hot Lines <V12A>
- 200 Hot Lines Magazine <V12B>
-
- 102 Incident <H36>
- 202 INDICATOR <V14>
- 141 Indoheem Klanken <N1> [= kortstondige naamswijziging na fusie van der Heem en Indola]
- 138 In en om de Philipsfabrieken <P1B>
- 101 Infravisie <H35B>
- 61 Informatronica <48>
- 143 Intercom <P7>
-
- 101 Kabelvisie <H35A>

- 200 Kanaalstreek Bulletin <V15>
- 130 Katalogus <N7> [naamsvariant Aurora en Kontakt (catalogus)]
- 146 Katholieke radio-gids <O3B>
- 146 Katholieke radio- en televisiegids <O3C>
- 156 Klank & Beeld <L3>
- 81 Klank en Beeld [RAI] <H12>
- 130 Kontaktgids <N8> [= naamsvariant Aurora en Kontakt (catalogus)]
- 15/70 Kortegolf-Expres <T06> [rubriek in Radio Expres, = voorganger N.V.I.R. Expres]
- 148 K.R.O. -gids <N2> [= naamvariant KRO gids]
- 149 K.R.O. gids voor de jeugd <T05> [= bijlage voor de jeugd, verscheen naast de Katholieke radio-gids, was de opvolger van De kinder-courant]
- 146 KRO Studio <O3F>
- 115 Kunstzaal Edison <C18>
- 203 LEIDS NIEUWS <V16>
- 157 Luister..! <L4>
- 152 Luistergids <O8 >
- 11 Maandblad voor Telefonie en Telegrafie <01>
- 269 Magazine <P3C>
- 134 Maxwell prijscourant < C44>
- 56 Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging voor Historische Radioapparatuur <43A>
- 204 Mededelingenblad VERON afd.Rotterdam <V17>
- 205 MeppelBulletin <V18>
- 146 Mikro gids <O3E>
- 91 "Miniwatt" Bulletin <H23>
- 176 Multitrack <A3>

- 74 NBR <H05>
- 144 NCRV gids <O1D >
- 56 Nederlandse Vereniging voor Historische Radioapparatuur <43B>
- 111 Nederlandsche Radio Werken te Doorn <C12>
- 105 Nederlandsche Seintoestellen Fabriek <C03>
- 181 Ned. Ind. radio amateurs Vereeniging <I3>
- 190 Nieuwsbrief [VLHR België] <B12A>
- 205 Nieuwsbrief [VERON Waterland] <V19>
- 176 Nieuwsbrief [Museum Jan Corver] <A4>
- 224 NIEUWSBRIEF radioclub midden nederland <Q13>
- 223 NIEUWS-BRIEF BENELUX QRP CLUB <Q12>
- 206 Nieuwsflits <V20>
- 140 Nieuws-golf <P4>
- 50 Nieuws voor hobbyisten en radioamateurs <37A>
- 122 Nijkerk's Radio. N.V. Catalogus <C28>
- 207 NL QRM <V21>
- 87 N.R.S.-berichten <H18>
- 15/31 N.V.I.R. Expres <T07> [verscheen tussen Kortegolf-Expres en CQ-NVIR]
- 225 NVRA <Q14>

- 208 Officieel mededelingen blad van de afdeling Amersfoort <V23A>
- 144 Omroepgids <O1C>
- 144 Omroep-gids christelijk tijdschrift voor radio <O1B>
- 64 Omroep Zender Museum Nieuwsbrief <53>
- 179 Onze Antenne <I1>
- 90 Orgaan van de Vereeniging van Radio-Detailhandelaren in Nederland <H22>

- 98 OTM <H30>
- 63 Oud roest <52>
- 142 PDRH <P6>
- 182 Philindo <I4>
- 95 Philips autoradio <H27>
- 76 Philips Bulletin <H07>
- 140 Philips Koerier <P3A>
- 138 Philips maandblad <P1A>
- 96 Philips mededelingen <H28>
- 104 Philips (Radio) <C02>
- 189 PHILIPS Service <B10>
- 86 Philips Service Maandblad <H17A>
- 84 Philips Technisch Tijdschrift <H16>
- 84 Philips versterker nieuws <H15>
- 46 PI <T02> [=rubriek]
- 170 PIRATE RADIO NEWS <Z3>
- 225 PI4HAL BULLETIN <Q15B>
- 226 PI4HAL NIEUWSBRIEF <Q15A>
- 209 PI75BOZ <V24>
- 52 Populaire Electronica <39>
- 119 Prijscourant 1929 der N.V. Elementenfabriek <C23>
- 130 Prijscourant <N6> [naamsvariant Aurora en Kontakt (catalogus)]
- 122 Prijscourant A. A. Posthumus <C27>
- 132 Prijscourant A.Valkenberg <C42>
- 103 Prijscourant der Nederlandsche Radio Industrie <C01>

- 136 Prijscourant Kleinhout Radio n.v. Radio Muco <C47>
- 110 Prijscourant radio-inrichting firma CH. Velthuisen <C11 >
- 130 Prijscourant radio materialen elektrische apparaten <C39>
- 114 Prijscourant van complete radio-toestellen en onderdelen <C16> [Erres]
- 126 Prijscourant van radio en elektrisch materiaal <C33>
- 130 Prijscourant van radio en grammofoon onderdelen <N3> [naamsvariant Aurora en Kontakt (catalogus)]
- 136 Prijscourant Radio Gooiland <C46>
- 130 Prijslijst B.B. 1938 radio onderdelen <C38>
- 148 Prins AVRO <O5C>
- 45 Professionele en industriële bijlage <T01>
- 15 Programma-Bijblad <T08> [= bijlage radioprogramma's Radio Expres]
- 52 Puls <38>
-
- 232 QRM Magazine <Q24>
- 31 QSO <19>
- 227 QST <Q17>
- 226 Q-Five <Q16>
-
- 14 "Radio" [AVR] <03>
- 184 Radio [België] <B2>
- 72 Radio [bijlage van het blad Electra] <H02>
- 113 Radio [Nederlandsche Radio-Handel] <C15>
- 22 Radio [VARA] <11>
- 228 Radioamateur <Q18>
- 59 Radio amateur magazine <46B>
- 115 Radio Apparatenfabriek Fa. Ridderhof & van Dijk <C17>

- 120 Radio-artikelen [Ph. van Leeuwen] <C24>
- 82 Radio-Belangen <H13>
- 48 Radio Blan <35>
- 25 Radio Bulletin <14B>
- 148 Radio bode ('De Radiobode' komt ook voor) <O5B>
- 135 Radio Catalogus [Groeneveld] <C45A>
- 112 Radio-catalogus van Magazijn Radio en Magazijn Radiolux <C14 >
- 35 Radio Centrum <23>
- 161 Radio-courant <W1>
- 107 Radio Detha <C06>
- 78 Radio-distributie <H09>
- 14 Radio Expres <04>
- 161 radio-expresse <W2>
- 45 Radio Electronica <33A>
- 32 Radio en electro-acoustiek <20A>
- 130 Radio- en televisie prijscourant <N8> [naamsvariant Aurora en Kontakt (catalogus)]
- 108 Radio H.R. Smith <C07>
- 125 Radio en Hobbies <C32C>
- 186 Radio en televisierevue <B6C>
- 150 Radio- en televisiegids <O6B>
- 56 Radiohistorisch Tijdschrift <43C>
- 162 Radio London meldt ons <W4>
- 145 Radio luistergids <O2 >
- 155 Radio maandblad <L1>
- 162 Radio Moscou <W5>
- 154 Radio Nederland <O12>

- 12 Radio Nieuws <02>
- 162 Radionieuws <W6>
- 19 Radio nieuwsblad <08>
- 144 Radio Nieuws Flits <V4B>
- 21 Radionummer [van het Polytechnisch Weekblad] <10>
- 24 Radio-N.S.F.-Courant <13A>
- 24 Radio NSF Nieuws <13B>
- 162 Radio-ochtendbulletin <W7>
- 163 “Radio-Oranje” <W8>
- 131 Radio Peeters <C40>
- 66 Radiopost < R01>
- 163 Radiopost <W9>
- 184 Radiopost [België] <B3>
- 47 Radio Praktijk <34>
- 187 Radio-Praktijk <B7>
- 163 Radio-press <W10>
- 130 Radioprijscourant <N4> [naamsvariant Aurora en Kontakt (catalogus)]
- 133 Radio prijscourant <C43A> [REX]
- 112 Radio prijscourant van het radio technisch bureau Herm. Verseveldt <C13>
- 39 Radio Spectrum <27>
- 67 Radio-Supplement [bijlage Dagblad van Rotterdam] <R02>
- 163 Radio-surrogaat <W11>
- 100 Radio/tv-handel <H33>
- 93 Radiotvwereld <H25B>
- 32 Radiotechniek en electro-acoustiek <20B>
- 110 Radio-Technisch Bureau “Broadcast” <C10 >

133 Radio televisie prijscourant <C43B> [REX]
40 Radio van en voor den Amateur <28>
172 Radiovisie <Z5>
93 Radiowereld <H25A>
18 Radio Wereld <07>
109 Radiozet <C09 >
270 Radium Courier <19+>
27 Rag-chewing <15>
59 RAM <46C>
229 RAZzies <Q19>
25 RB Electronica Computers <14C>
25 RB Electronica magazine <14D>
209 RCKML Magazine <VQ> (ook blz. 230)
229 RCK RADIO CLUB KENNEMERLAND <Q20>
190 Retro Radio <B12B>
145 RH Informail <G8>
145 RH Mededelingen <G6>
68 Rotterdamsche radio-courant <R04>
137 Rotor nieuws <C48>
99 RTH <H32A>

207 S.R.A. BULLETIN <V22>
231 SRS-KOERIER <Q22>
87 Stemmen uit de Service-Praktijk <H19>
167 Stereo HIFI test <S4A>
167 Stereo beeld Test <S4B>

- 109 Stokvis en zonen <C08 >
- 146 Studio <O3D>
- 63 Surplus Radio Bulletin <51>
- 125 't Amroh*signal <C32B>
- 37 Technisch Nieuws van Instituut "Radio <25>
- 28 Televisie <16>
- 38 Televisie-koerier <26>
- 86 Televisie-Service <H17B>
- 153 Televizier <O10>
- 208 't Geruis <V23B>
- 30 Thermion Nieuws <18>
- 70 Tijdschrift van het Nederlands Elektronica- en Radiogenootschap <H01B> (1963-1967)
- 70 Tijdschrift van het Nederlands Elektronica- en Radiogenootschap <H01D> (1973-2013)
- 70 Tijdschrift van het Nederlandsch Radiogenootschap <H01A>
- 42 Tijdschrift voor radiotechniek <30>
- 165 Toon & Beeld <S2>
- 83 Transforma-Odeon Nieuws <H14>
- 153 TROS kompas <O11>
- 156 Tuney tunes <L2>
- 210 Twente Beam <V26>
- 186 Uittreksel van den algemeenen katalogus <B5>
- 118 Unigro radio <C22>
- 132 Unitran <C41>
- 106 van Embden's maandblad <C04>

150 VARA-gids <O6C>
150 VARA magazine <O6D>
150 VARA tv magazine <O6E>
211 VARIAC <V27A>
211 VARICON <V27B>
100 Verbinding <H34>
169 Veronica top 40 <Z1>
41 VERON MEDEDELINGEN <29AA>
213 VHWN <V29>
155 Vizier <G3>
151 V.R.O. nieuws <O7>
231 VRA regio JOURNAAL <Q23>
147 VPRO Gids <O4B>
147 Vrije Geluiden <O4A>
34 VUKA nieuws <22>
212 VZG bulletin <V28>

155 Weekblad TV <G4>
152 Wij van Herrijzend Nederland <O9>

213 Z-Oo-D-tje <V30>
214 ZUIDERSIGNAAL <V31>

Nakomertjes (totaal 2 titels)

In versie 5.0 kwam dit hoofdstuk niet meer voor. Het aantal nakomertjes was inmiddels flink gestegen, en dat kwam de overzichtelijkheid van het geheel niet ten goede. Daardoor werd het wenselijk het hele document grondig op de schop te nemen en ze allemaal in het juiste hoofdstuk onder te brengen. Een zeer tijdrovende klus, want veel identificatielabels en paginanummers moesten worden aangepast.

Inmiddels zijn er toch weer nieuwe periodieken bekend geworden, en dus werd het onvermijdelijk dit hoofdstuk weer terug te laten keren.

<P3C> MAGAZINE oktober 1996 t/m {2002} onbekend

Uitgave: Philips Press Office, postbus 523, Eindhoven

Redactie: Mark Fekkes, Manon van Loosbroek, Hanneke Savenije

Verschijnt: maandelijks

Soort/Subtitel: Philips Magazine, het interne maandblad van Philips in Nederland

Bijzonderheden: ‘gedrukt op minder milieubelastend papier’

Uitvoering: c.a. 35 blz., c.a. 30 x 24 cm

Beschikbaar voor onderzoek: oktober 1996

Dit was volgens Philips het eerste bedrijfsblad in Nederland dat ondersteund werd door Teletekst. Het was de opvolger van **<P3B> Philips Koerier**. Voor beschrijving zie blz. 140.

Het eerste nummer opent met een interview met Cor Boonstra, de toen net aangetreden president van Philips. De interviewer legt hem onder andere de toenmalige slogan van Philips: ‘Let’s make things better’ voor. Boonstra antwoordt dat hij graag in de fase wil komen dat het bedrijf de dingen al beter doet.

Er is ook een interview met een klant van Philips, de Verkeers Centrale Regio Dordrecht. Daarin vertelt een systeemoperator van de Drechtunnel –die beveiligd wordt met Philipsapparatuur- over zijn werk.

Verder zijn er artikelen over de vormgeving van de verpakking van Philipsproducten, carpoolen, de toen pas opkomende mobiele telefoons, en een Duitse Philips vestiging.

Dan is er nog een rubriek 'de m/v van de maand'. Daarin wordt steeds een medewerker op beknopte wijze voorgesteld. Op dezelfde bladzijde eveneens een beschrijving van het 'product van de maand'. In dit nummer is dat de Advanced Component Mounter.

Al met al een gevarieerd blad in full color, maar als gevolg van het gebruik van minder milieubelastend papier niet 'glossy'.

<C19+> **Radium Courier** circa 1927? t/m onbekend

Uitgave: N.V. Gloeilampenfabriek Tilburg Holland

Redactie: niet gegeven

Verschijnt: onbekend

Soort/Subtitel:

Bijzonderheden: vrij groot formaat

Uitvoering: 4 blz., c.a. 54 x 35 cm

Beschikbaar voor onderzoek: ongedateerd nummer, vermoedelijk c.a. 1927

Gloeilampenfabriek Radium, ten tijde van de uitgave van het beschikbare exemplaar gevestigd te Tilburg, vervaardigde radiolampen onder de merknaam Radio Record. Het verkoopkantoor was toen gevestigd op het Singel 398 te Amsterdam. De vermelding "Verkaufs-zentrale Amsterdam" in de kop van het Nederlandse nummer was vermoedelijk een fout van de zetter. (het bedrijf exporteerde o.a. ook naar Duitsland)

Deze krant bevat beschrijvingen van, en adviezen over het gebruik van Radio Record lampen. De omschrijvingen zijn niet altijd even beknopt, zoals uit onderstaande zin blijkt:

"Hierdoor vermijdt men het gevaar, dat ten gevolge van variaties van het roosterpotentiaal dit eventueel dermate positief wordt, dat de door de kathode uitgezonden elektronen, in plaats van de anode te bereiken reeds door het rooster worden opgenomen en daardoor de, in het bovenste gedeelte der statistiek voorkomende kromming tot uitdrukking gebrachte, onevenredigheid der versterkingswerking als oorzaak van vervorming optreedt."

De binnenste pagina's zijn geheel gevuld met beschrijvingen en schakelschema's van de op dat moment door de fabriek leverbare lampen.

Onder de kop "Wat experts zeggen" citeert de krant vijf grote namen op radiogebied, die de loftrampet over de lampen van deze fabriek steken.